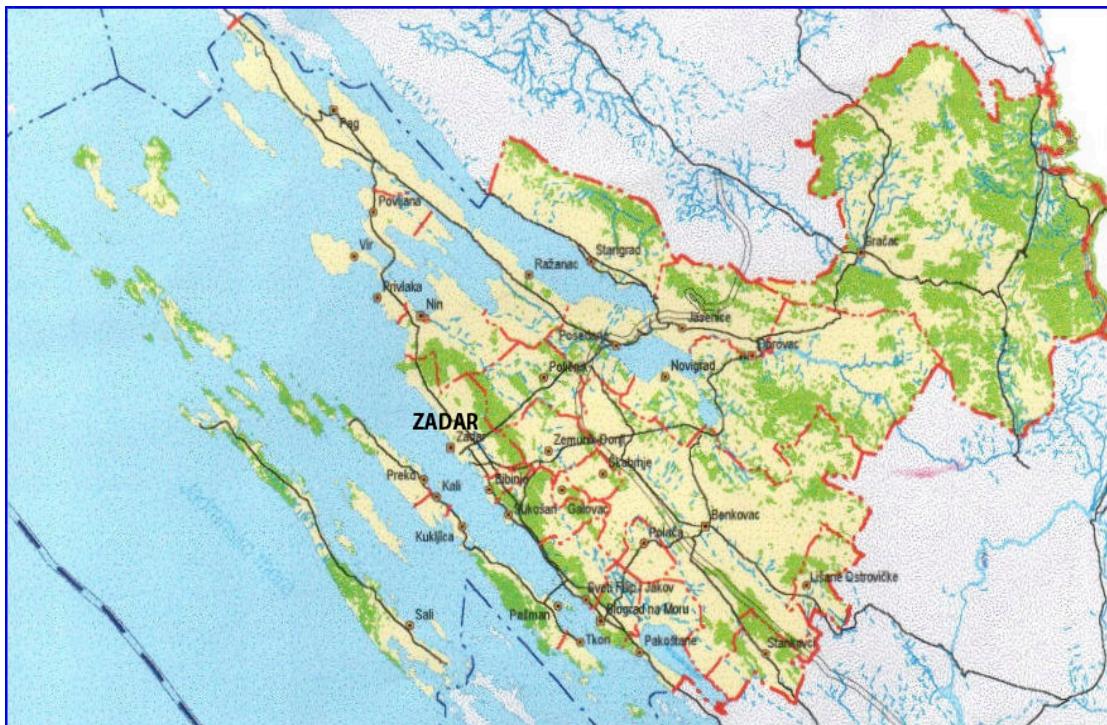

REPUBLIKA HRVATSKA

ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE
ZADARSKE ŽUPANIJE

**PROSTORNI PLAN ZADARSKE ŽUPANIJE
IZMJENE I DOPUNE**

PRIJEDLOG

**OBRAZLOŽENJE PLANA
(s prikazom izmjena)**

Zadar, lipanj 2022.

ZADARSKA ŽUPANIJA

Naziv prostornog plana:

Prostorni plan Zadarske županije IZMJENE I DOPUNE

PRIJEDLOG

OBRAZLOŽENJE PLANA (s prikazom izmjena)

Odluka predstavničkog tijela o izradi plana (službeno glasilo): Službeni glasnik Zadarske županije br. 06/19	Odluka predstavničkog tijela o donošenju plana (službeno glasilo):
Javna rasprava (datum objave): Javna rasprava održana:	Javni uvid održan od: do:
Pečat tijela odgovornog za provođenje javne rasprave:	Odgovorna osoba za provođenje javne rasprave: Joško Matić, dipl. iur.
Suglasnost na plan prema članku 108. Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 153/13, 65/17, 114/18, 39/19 i 98/19): broj suglasnosti klasa: ur.broj: datum:	
Pravna osoba/tijelo koje je izradilo plan: ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE ZADARSKE ŽUPANIJE	
Pečat pravne osobe/tijela koje je izradilo plan:	Odgovorna osoba: Stjepan Gverić, prof. geog.
Odgovorna voditeljica plana: Lana Stipićić, dipl. ing. arh.	
Stručni tim u izradi plana:	
Lana Stipićić, dipl. ing. arh. Ana Đindić, dipl. ing. arh. Enea Bajlo, dipl. ing. grad. Stjepan Gverić, prof. geog. Šime Mračić, mag. geogr. Tomislav Zekanović, dipl. ing. grad. Marko Bušljeta, ing. prom. Dragan Komać, grad. tehn..	Andrea Vukasović-Lončar, dipl. ing. geod. Igor Ramov, dipl. ing. preh. tehn. Doris Mikuličić, dipl. oec. Dolores Barić, mag. geogr. Luciano Krstić, mag. geogr. Jelena Barešić, oec. Vanja Knežević, tehn.
Pečat predstavničkog tijela:	Predsjednik predstavničkog tijela: dr. sc. Zoran Šikić
Istovjetnost ovog prostornog plana s izvornikom ovjerava: _____ _____ _____	Pečat nadležnog tijela:

Sadržaj:

I. OBRAZLOŽENJE	3
1. POLAZIŠTA	3
1.1. POLOŽAJ, ZNAČAJ I POSEBNOSTI ŽUPANIJSKOG PODRUČJA U ODNOSU NA PROSTOR I SUSTAVE DRŽAVE..	4
1.1.1. <i>Osnovni podaci o stanju u prostoru</i>	13
1.1.2. <i>Prostorno razvojne i resursne značajke</i>	18
1.1.3. <i>Obveze iz programa prostornog uređenja države i ocjena postojećih prostornih planova.....</i>	103
1.1.4. <i>Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja razvoja u odnosu na demografske i gospodarske podatke te prostorne pokazatelje</i>	111
2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA I UREĐENJA	137
2.1. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA REGIONALNOG, DRŽAVNOG I MEĐUNARODNOG ZNAČAJA	137
2.1.1. <i>Razvoj gradova i naselja posebnih funkcija i značajnih infrastrukturnih sustava</i>	137
2.1.2. <i>Racionalno korištenje prirodnih izvora</i>	138
2.1.3. <i>Očuvanje ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša</i>	138
2.2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA ŽUPANIJSKOG ZNAČAJA	138
2.2.1. <i>Demografski razvoj</i>	139
2.2.2. <i>Odabir prostorne i gospodarske strukture</i>	139
2.2.3. <i>Razvoj naselja, društvene, prometne i ostale infrastrukture</i>	140
2.2.4. <i>Zaštita krajobraznih vrijednosti</i>	141
2.2.5. <i>Zaštita prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina</i>	141
2.3. CILJEVI PROSTORNOG UREĐENJA NASELJA NA PODRUČJU ŽUPANIJE	141
2.3.1. <i>Racionalno korištenje i zaštita prostora</i>	141
2.3.2. <i>Unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture</i>	142
3. PLAN PROSTORNOG UREĐENJA	143
3.1. PRIKAZ PROSTORNIH STRUKTURA ŽUPANIJE U ODNOSU NA STANJE I RAZVOJNA OPREDJELJENJA ŽUPANIJE I DRŽAVE	143
3.2. ORGANIZACIJA I OSNOVNA NAMJENA I KORIŠTENJE PROSTORA	146
3.2.1. <i>Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina</i>	147
3.3. SUSTAV SREDIŠNJIH NASELJA I RAZVOJNIH SREDIŠTA	148
3.4. PRIKAZ GOSPODARSKIH I DRUŠTVENIH DJELATNOSTI OD ZNAČAJA ZA ŽUPANIJU I DRŽAVU	151
3.4.1. <i>Gospodarske djelatnosti</i>	151
3.4.2. <i>Društvene djelatnosti</i>	162
3.5. UVJETI KORIŠTENJA, UREĐENJA I ZAŠTITE PROSTORA	173
3.5.1. <i>Kriteriji za određivanje građevinskih područja</i>	173
3.5.2. <i>Kriteriji za građevinska područja izvan gradova i naselja</i>	174
3.5.3. <i>Kriteriji za građenje na poljoprivrednom zemljištu</i>	175
3.5.4. <i>Kriteriji za građenje na šumskom zemljištu</i>	175
3.5.5. <i>Kriteriji za građenje na pomorskom dobru</i>	176
3.5.6. <i>Kriteriji korištenja, uređenja i zaštite prirodnih vrijednosti</i>	177
3.5.7. <i>Graditeljska povijesno-kulturna baština</i>	177
3.5.8. <i>Kriteriji za lociranje djelatnosti u prostoru</i>	179
3.6. RAZVOJ INFRASTRUKTURNIH SUSTAVA	190
3.6.1. <i>Prometni infrastrukturni sustav</i>	190
3.6.2. <i>Vodnogospodarski sustav</i>	197
3.6.3. <i>Energetski sustav</i>	207
3.7. POSTUPANJE S OTPADOM	210
3.7.1. <i>Koncept cjelovitog postupanja s otpadom</i>	210
3.8. SPRJEČAVANJE NEPOVOLJNIH UTJECAJA NA OKOLIŠ	211
3.8.1. <i>Podaci o utjecaju pojedinih zahvata na okoliš Županije</i>	211

3.8.2. <i>Tlo</i>	212
3.8.3. <i>Podaci o drugim nepovoljnim utjecajima na okoliš Županije</i>	212
3.9. PLAN SKLANJANJA STANOVNIŠTVA.....	212
3.10. ZONE POSEBNE NAMJENE	214
II. POPIS TABLIČNIH PRIKAZA (ODABRANI UZORCI)	216
III. POPIS TABLICA (ŽUPANIJSKI POKAZATELJI)	217

I. Obrazloženje

1. Polazišta

Prostorni plan Zadarske županije (u dalnjem tekstu: Plan) **polazi od ustrojstva sustava prostornog uređenja i dokumenata prostornog uređenja** utvrđenih Zakonom o prostornom uređenju i gradnji („Narodne novine“, br. 76/07., 38/09., 55/11., 90/11., 50/12.)

Plan polazi od ustrojstva Županije utvrđenog Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“, br. 86/06., 125/06., 16/07., 95/08., 46/10., 145/10., 37/13. i 44/13.) prema kojem Zadarska županija obuhvaća 6 gradova i 28 općina, ukupno 34 jedinice lokalne samouprave:

- **Gradovi:** Benkovac, Biograd na Moru, Nin, Obrovac, Pag i Zadar
- **Općine:** Bibinje, Galovac, Gračac, Jasenice, Kali, Kolan, Kukljica, Lišane Ostrovičke, Novigrad, Pakoštane, Pašman, Polača, Poličnik, Posedarje, Povljana, Preko, Privlaka, Ražanac, Sali, Stankovci, Starigrad, Sukošan, Sveti Filip i Jakov, Škabrnja, Tkon, Vir, Vrsi i Zemunik Donji.

Plan polazi od ustroja lokalne samouprave i uprave prema kojem:

1. Općina u okviru samoupravnog djelokruga, ako propisima nije drugačije određeno:

- osigurava uvjete za razvitak gospodarskih, društvenih, komunalnih i drugih djelatnosti od važnosti za područje općine,
- osigurava uvjete za uređenje prostora i urbanističko planiranje te zaštitu čovjekova okoliša,
- vodi brigu o uređenju naselja, kvaliteti stanovanja, komunalnim objektima, obavljanju komunalnih i drugih uslužnih djelatnosti te lokalnoj infrastrukturi,
- osigurava lokalne potrebe stanovnika u oblasti brige o djeci, obrazovanju i odgoju, javnom zdravlju (ambulante, domovi zdravlja i sl.), zdravstvenoj zaštiti životinja i zaštiti bilja, socijalnoj skrbi, kulturi, tjelesnoj kulturi i sportu (ako zakonom nije drugačije određeno),
- upravlja općinskom imovinom,
- osniva javne ustanove i druge pravne osobe, u skladu sa zakonom, radi ostvarivanja određenih gospodarskih, društvenih, komunalnih i drugih socijalnih interesa i potreba stanovništva,
- uređuje druga pitanja u skladu sa zakonom,
- a može i odlukom općinskog
- vijeća pojedine poslove iz samoupravnog djelokruga općine prenijeti na županiju odnosno mjesnu samoupravu.

2. Grad u okviru svog samoupravnog djelokruga, pored poslova koji se odnose na općinu obavlja i sve druge poslove koji su u neposrednoj svezi s interesom gradske zajednice u smislu njezinog gospodarskog, kulturnog i socijalnog napretka, a nisu u nadležnosti drugih tijela, s tim da pojedine poslove može odlukom gradskog vijeća prenijeti na županiju, odnosno mjesnu samoupravu.

3. Županija u okviru samoupravnog djelokruga:

- usklađuje interese i poduzima aktivnosti radi ravnomjernog gospodarskog i društvenog razvijanja općina i gradova u sastavu županije i županije kao cjeline,
- usklađuje stajališta općina i gradova o pitanjima o kojima odlučuju tijela državne vlasti u Republici Hrvatskoj, odnosno usklađuje uređivanje pitanja od zajedničkog interesa o kojima odlučuju tijela općina i gradova u sastavu županije,

- određuje uvjete uređenja i zaštite prostora županije ako zakonom nije drugačije određeno,
- usklađuje razvitak i mrežu odgojnih, prosvjetnih, kulturnih, zdravstvenih, socijalnih, komunalnih i drugih institucija i objekata, te infrastrukture od važnosti za područje županije kao cjeline,
- obavlja poslove koje su općine i grad prenijele iz svog samoupravnog djelokruga na županiju,
- osniva javne ustanove i druge pravne osobe, u skladu sa zakonom, radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva općina, gradova i županije kao cjeline,
- uređuje i druga pitanja od zajedničkog interesa za općine, gradove i županiju kao cjelinu, u skladu sa zakonom.

Plan polazi od sljedećih ustavnih opredjeljenja prema kojima:

- se jamči pravo vlasništva s tim da ono obvezuje, a da su nositelji vlasničkoga prava i njihovi korisnici dužni pridonositi općem dobru, te da je zakonom moguće u interesu Republike ograničiti ili oduzeti vlasništvo, uz naknadu tržišne vrijednosti,
- su poduzetnička i tržišna sloboda temelj gospodarskog ustroja Republike, a mogu se iznimno ograničiti zakonom radi zaštite interesa i sigurnosti Republike, prirode, ljudskog okoliša i zdravlja ljudi.
- more, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljiste, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobito kulturnog, povijesnog, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Državu imaju njezinu osobitu zaštitu, a zakonom se određuje način na koji dobra od interesa za Državu mogu upotrebljavati i iskorištavati ovlaštenici prava na njima i vlasnici, te naknada za ograničenja kojima su podvrgnuti,
- svatko ima pravo na rad i slobodu rada,
- svatko ima pravo na zdrav život.

Plan vodi računa o aktualnim društvenim i gospodarskim kretanjima, a donosi se u tijeku procesa obnove, privatizacije i denacionalizacije.

1.1. POLOŽAJ, ZNAČAJ I POSEBNOSTI ŽUPANIJSKOG PODRUČJA U ODNOSU NA PROSTOR I SUSTAVE DRŽAVE

GEOGRAFSKI POLOŽAJ, VELIČINA I OBUHVAT

Zadarska županija je vrlo složena i raznolika prostorna struktura koja obuhvaća ~~3646,56~~ **3642,95 km²** ili **oko 6,4%** kopnene površine Države Naseljava je **170.017** **160340** stanovnika prema Popisu 2011. **2021.** godine.

Značaj geografskog položaja ističe se smještajem na središnjem dijelu hrvatske obale Jadrana, gdje povezuje sjeverno i južno hrvatsko primorje, te južnu Hrvatsku s ostalim njezinim dijelovima. Prirodno određena, postaje i značajna prometna poveznica.

Okružena je otočnim skupinama Ličko-senjske, Primorsko-goranske i Šibensko-kninske županije, te Zagorom i planinskim lancima Dinarida.

Područje Županije obuhvaća Sjevernu Dalmaciju i Liku. Posebnost županijskog područja obilježava brojnost otoka, kanala, morskih prolaza i duboko uvučenih zaljeva te plodno tlo Ravnih kotara i krš brdsko-planinskog prostora.

GEOMORFOLOŠKA OBILJEŽJA

Prostor Zadarske županije karakterizira kontrast različitih geomorfoloških cjelina: niskih ravnokotarskih udolina i ličkih polja s brežuljkastim, brdovitim, gorskim i planinskim krajevima Bukovice, Velebita i Like.

Obala je vrlo razvedena, a pred njom nižu se brojni manji i veći otoci. Rijeke Zrmanja s Krupom, V. i M. Paklenica, Kozjača i Tribanjska draga usjekle su u krškom terenu uske i slikovite doline tipa sutjeski ili kanjona. U niskom kotarskom dijelu geomorfološki je istaknuta kriptodepresija Vranskog jezera.

Geološka građa ovog područja obilježena je mezozojskim stijenama u ličkom, te mlađim naslagama mezozoika i kenozoika u primorskom dijelu Županije. Stare paleozojske stijene perma i karbona izbijaju na površinu u višim zonama Velebita. Prevladavaju karbonatne stijene jure, krede i tercijara, naročito vapnenci. U gorskim dijelovima najviše je naslaga trijasa, jure i krede. Niži dijelovi udolina ispunjeni su mlađim taložinama eocena (fliš), pleistocena i holocena. Tektonski, prostor je raspucan brojnim rasjedima, među kojima se ističu velebitski, dugootočki i dr. Geološka prošlost ostavila je brojne atraktivne oblike rasjeda, sinklinalnih i antiklinalnih formi, okaminskih ostataka, speleoloških objekata itd.

Glacioeustatičkim gibanjima u postpleistocenu, morska razina je izdignuta oko 100 m, a cijeli primorsko-otočni sklop je dobio današnji izgled.

Primorsko-otočni prostor je glede reljefne strukture jedna od najjasnije prostorno izdvojenijih cjelina hrvatskog jadranskog područja. Izražen paralelizam formiranih reljefnih cjelina u dinarskom pravcu znakovito je obilježje ovog prostora koje ponajviše dolazi do izražaja u horizontalnoj razvedenosti zbog koje je ušao u sve svjetske oceanografske i obalno-geografske radove pod pojmom "dalmatinski tip obale". U pravilnoj izmjeni dinarskih petrografske otpornijih bila i dolomitnih odnosno flišnih udolina, postoje značajne grupacije tipova, te alternacije koje opravdavaju osnovnu diferencijaciju tog prostora na: zadarsku urbanu regiju (Vir-Pakoštane), zadarsko otoče s Pagom, ravnokotarsko primorje i južni dio Velebita

Već su prvi geološki snimci terena koje je obavio R. Schubert krajem XIX. stoljeća pokazali da se radi o razmjerno složenoj geomorfologiji. Nizovi reljefno otpornijih uzvišenja, znatnim dijelom imaju antiklinalnu strukturu, ali to nije pravilo. Pojava antiklinalnih udolina, odnosno sinklinalnih uzvišenja, naročito u zoni Ravnih kotara, ističe veliko značenje mlađe morfološke evolucije tog prostora u neogenu. Jedna od najznačajnijih značajki na osnovi koje se diferencira prostor Ravnih kotara od zadarskog arhipelaga, određena je razlikama relativnih visinskih odnosa izduženih udolina i bila, koje su u prostoru Ravnih kotara vrlo male, u prosjeku jedva prelaze 100-150 m, dok su u zoni arhipelaga vrlo izrazite i kolebaju oko 200-300 m. Osim što je arhipelag sastavljen od viših prostranijih i kompaktnijih bila na kojima prevladavaju padine većeg nagiba, na njemu nema flišnih zona budući da su glavne flišne zone u stvari potopljene morskim kanalima.

Ravni kotari

Primorski prostor Zadarske županije uglavnom se podudara s pojmom Ravnih kotara koji ističe njihovo izraženo ravničarsko obilježje, na čijoj se obalnoj fasadi posebno diferencira zadarska urbana regija. Jasno su ograničeni prema moru, prema kamenjarskoj unutrašnjosti i prema prijelaznom dijelu šibenskog prostora južnim rubom Vranskog jezera.

Geomorfološki Ravni kotari čine izmjenu uglavnom karbonatnih bila i flišnih, često mlađim naslagama prekrivenih udolina. Bila rijetko prelaze 200 m visine što cijelom kraju daje ravničarsko i brežuljkasto obilježje. Kako su na otocima bila u pravilu istaknutija (i preko 300

m), a udoline su potopljene morem, u odnosu na sjevernodalmatinske otoke Ravnih kotara čine kontrastni prostor. Bila su uglavnom vapnenačka, kredne ili tercijarne starosti, a udoline često laporovite i pješčenjačke, eocenske starosti. Međutim zbog poremećenosti sjevernodalmatinskih bora ima i slučajeva da su flišne zone izdignite, a karbonatne spuštene.

Zbog procesa mlađe evolucije reljefa u pleistocenu i postpleistocenu, često su flišne zone proširene ili prekrivene značajnim zonama aluvijalnih ravni. Ova izmjena sinklinala i antiklinala glavna je morfostrukturalna značajka ovog područja i bitno se odražava na njegovo gospodarstvo i mogućnosti razvoja. Osim toga, na dijelovima prostora Ravnih kotara došlo je do taloženja lesnih naslaga koje su još više ublažile male relativne razlike u reljefu i doprinijele uravnjavanju. (Zemunik, Smilčić, Kašić). Tekstura lesnih čestica ukazuje na njihovo ishodišno područje negdje u zoni tada hladnog Južnog Velebita.

Ovakva geološko-geomorfološka građa u Ravnim kotarima rezultira znatnim udjelom obradivih površina pa je to veličinom agrarnih površina najistaknutiji kraj Hrvatskog primorja. Na Hrvatskom primorju malo je tako prostranih uravnjenih i plodnih krajeva kao što su Ravnih kotari. Plodne flišne udoline s poljima i isušenim blatima smjenjuju se s krškim bilima oblikujući pitomi brežuljkasti krajobraz.

Sjeverni dio Kotara, prema Novigradskom zaljevu i Velebitskom kanalu, krševitiji je i hipsografski istaknutiji te gubi obilježja pravog ravnokotarskog prostora (Slivničko bilo, Debelo brdo) čineći prijelaz prema podvelebitskoj odnosno bukovačkoj zoni.

Velebit

Primorski dio Zadarske županije povezuje, ali i dijeli, od unutarnjeg ličkog dijela, planina Velebit. Analogno primorskoj velebitskoj padini Sjevernog hrvatskog primorja, dio velebitskog Podgorja vezan za ravnokotarsku zonu, nastavljajući se na bukovički prostor, čini istaknuto geomorfološku cjelinu. Dominantni kanjonski prodori u karbonatnim naslagama Velike i Male Paklenice s minijaturnim deltastim šljunčanim naplavinama na obali, kvartarne starosti, intermontane zaravni i doline, pojave vruļja u podmorju itd. određuju specifična i izrazito složena geomorfološka obilježja i značenje ovog prostora u jedinstvenom srazu Masleničkog ždrila, Novigradskog mora i ušća Zrmanje.

Planinska, uglavnom vapnenačka zona s najistaknutijim vrhovima koji prelaze 1700 m nadmorske visine - Vaganskim vrhom (1757 m) i Svetim brdom (1753 m), iako izvan administrativnih granica Županije, te sklopom Tulovih greda dominira u reljefu Županije.

Duboko usječene doline, spilje, jame i pećine posljedica su kako dinamike terena tako i korozivnih i denudacijskih procesa koji se manifestiraju složenom površinskom i podzemnom hidrogeomorfologijom terena. Geološki, Velebit je građen od karbonatnih stijena mezozoika (trijas, jura, kreda) i kenozoika (tercijar), a tek mjestimično u središnjim dijelovima na površinu izbijaju dolomitno-vapnenačke stijene paleozoika (perm karbon).

Zadarsko-biogradsko primorje

Geomorfološka obilježja ove zone, koja zapravo predstavlja fasadu Ravnih kotara prema Zadarskom i Pašmanskom kanalu te Virskom moru, određena su niskim obalnim rubom, minijaturnim dolinama sitnih vodotoka (Ričina, Sukošanski potok i sl.) i suhih draga, donjom dolinom Miljašić jaruge, Vranskim naplavnim bazenom, melioriranim Bokanjačkim blatom, flišnim zonama (Vir, Rušinova straža, Petrčane - Diklo, Pelegrinovo polje, Bibinjsko i Sukošansko polje i dr.) te karbonatnim korozivnim uravnjenjima i bilima. Uglavnom krška bila rijetko prelaze 100 m. Građena su pretežno od vapnenaca krede i paleogena. Fliš sinklinalnih zona čine latori, pješčenjaci i konglomerati eocena. Uz vodotoke ima akumuliranog naplavnog materijala (aluvija) ponajviše uz Miljašić Jarugu, a u Bokanjačkom blatu su nataložene barske kvartarne naslage. Peloidne pojave (Nin) karakteriziraju ušće

Miljašić Jaruge. Poluotok Privlaka kao i manje zone Vira prekriveni su debljim naslagama kvarternih pijesaka.

Pored važnosti općeg geografskog položaja Zadra u sistemu kanalskih plovnih pravaca, vrlo veliku važnost za njegov razvoj ima specifičan poluotočni topografski smještaj. Isti je u odnosu na tradicionalnu tehnologiju pomorskog prijevoza, kao i na razloge sigurnosti bio izuzetno povoljan, odnosno najpovoljniji u odnosu na sva gradska središta hrvatskog jadranskog područja. Poluotočni grad, s površinom od oko 25 ha zaštićene gradskim bedemima najveće je srednjovjekovno gradsko naselje istočnog Jadranu.

Otoci

Otok Pag, zajedno s pripadajućim Maunom, obilježava izrazita dinarska morfostruktura koja odgovara morfostrukturi Ravnih kotara s kojima je činio jedinstveni kopneni sustav do prije 5-6 tisuća godina. Paralelizam reljefnih struktura karakterističan za Ravne kotare, na Pagu je još očitiji. Pravilni nizovi vapnenačkih bila i zaravni presječeni su flišnim udolinama s laporma i pješčenjacima. Flišne udoline, dijelom su potopljene (Paški zaljev, u. Dinjiška, u. Vlašići i dr.), a cijela morfostruktura nastavak je ravnokotarske.

Ostali otoci zadarskog arhipelaga sasvim geomorfološki odudaraju od Ravnih kotara i Paga ili srednjodalmatinskih otoka. Usitnjjeniji su, a njihove plodne flišne zone su uglavnom potopljene morem nakon postpleistocenog izdizanja morske razine. Stoga je važna značajka ovog usitnjeno otočja izduženost otoka i nizova, usporednost nizova otoka i morskih "kanala" s obalom (tzv. dalmatinski tip obale) i razmjerno istaknuta hipsografija. Dijeli se na sjevernu usitnjenu skupinu, ugljansko-pašmanski niz, i dugootočku skupinu.

Sjeverna usitnjena skupina obuhvaća Silbu, Olib, Premudu, Ist, Škardu, Molat i Tun s pripadajućim otočićima. Ugljansko-pašmanskoj skupini pripadaju najnaseljeniji Ugljan sa Sestrnjom, Rivnjom i Ošljakom i Pašman s Babcem i Vrgadom te manji pripadajući otočići. Dugootočka skupina obuhvaća Dugi otok (3000), Ravu, Iž, Zverinac, Lavdaru, Katinu i druge pripadajuće otočice. Na nju se nadovezuje geomorfološki jedinstvena zona Kornata koja najvećim dijelom pripada susjednoj Šibensko-kninskoj županiji.

Geomorfologija otoka Zadarske županije ukazuje na znatne razlike u odnosu na susjedno kopno. Visinske kote ovdje prelaze i 300 m (Vela Straža 337 m), a često su iznad 200 m. Prevladavaju karbonatne stijene, a fliš i druge mekše taložine su izuzeci, tj. potopljeni su morem. Za život i razvoj oduvijek su bile značajne dolomitne agrarno vrednovane zone, uglavnom pogodno okrenute prema kopnu, dok su najistaknutije vapnenačke zone služile kao sitnostačarski kamenjarski pašnjaci.

Bukovica

Zaobalje Zadarske županije je prostor tipičnog krškog pobrđa tj. sredogorja i krških zaravni Bukovice koji seže do JI Velebitskog grebena i do prostora sjevernodalmatinske zaravni (tzv. Kistanjska zaravan). U geografskoj literaturi se ovaj dio nazivlje najčešće Zagoram međutim, kako ovdje nema izraženog gorskog ili planinskog lanca uz samu obalu, već se uz nju prostiru Ravnici kotari, teško se može prihvati izraz Zagora za bukovacke zone pobrđa i zaravni. Stoga je za razliku od srednjodalmatinskog prostora, gdje se planine pružaju odmah uz obalu, i gdje je naziv Zagora opravдан, ovdje umjesnije upotrebljavati termin zaobalje.

Pravi krški zaobalni prostor Županije obuhvaća bukovičko pobrđe s dijelom južne velebitske padine, između kojih se nalazi prostrana reljefna udolina na čijem je dnu oblikovana klasična složena (kompozitna) struktura mladog dolinskog zrmanjskog prostora. Ta izmodelirana kompozitna struktura zrmanjske doline rezultat je izmjene manjih uravnjenih zona jezerskih pliocenskih naslaga u kojima su oblikovana tipična dolinska proširenja koja su međusobno rastavljena plitkim, ali vrlo izrazito usječenim, vizualno osobito privlačnim sutjeskama - kanjonima. U stjenovitu kršu mala riječna proširenja Žegarskog, Bogatničkog, Bilišanskog i

Krupskog polja, uz rijeku Zrmanju i pritoku Krupu, oblikuju kontrastna krajobrazna obilježja. Tu se, kao i među bukovičkim brdima, nalazi više malih plodnih polja i dolaca.

Glavninu ovog prostora u zaledu Zadra zauzima krško pobrđe Bukovice građeno od vapnenačkih breča, konglomerata i flišolikih pojava u okviru liburnijskih odnosno promina nasлага, eocensko-oligocenske starosti. Sam orografski pojma ograničuje se na samo pobrđe (Orljak s grebenom Jurišinke 674 m, i Zmištak). Poradi slične grade terena, kao i jedinstvenog načina društveno-gospodarskog korištenja od najdalje prošlosti, opravданo je suvremeno proširenje geografskog pojma Bukovice. On obuhvaća ne samo pobrđe, nego cjelinu zaobalnog prostora šireći se prema istoku na nešto nižu kistanjsku zonu jednolike krške sjevernodalmatinske zaravni, a neki autori taj pojma šire i na cijelu južnu velebitsku padinu i dio kninskog kraja. Radi se o siromašnom krškom i bezvodnom kraju gdje suvremena ratarska proizvodnja nije uzela maha tj. oslanja se na oskudne površine akumuliranih mekših taložina u docima i ponikvama.

Zalihe boksita i ugljena koje prate liburnijske naslage su uglavnom iskorištene, a kraj je na više mjesta unakažen velikim jamama i brdima iskopane jalovine čime je stvorena jedinstvena i neugodna suvremena antropogena morfologija u oštem kontrastu s prirodnim oblicima.

Ličko-krbavski prostor Gračaca i Gornje Pounje

Zadarskoj županiji pripada istočni dio ličko-krbavsko-pounskog prostora koji obuhvaća polja i kotline okružene padinama Velebita s južne strane, Ličkim sredogorjem sa zapadne i Plješevicom s istočne strane. Sjeveroistočna granica prema Bosni i Hercegovini slijedi uglavnom dolinu rijeke Une. Taj dio obilježava bogatstvo podzemne hidrogeomorfologije u porječjima rijeka ponornica. Od krških polja u ovoj Županiji važnija su i poznatija, Gračačko polje, V. i M. Popina i dr.

Geološki radi se o paleozojskim (karbon, perm) i mezozojskim kompleksima (trijas, jura, kreda) karbonatnih stijena s manjim nalazištima barita. Niže zone ispunjene su debljim ili pličim naplavinama ili taložinama kvartarne starosti (Gračačko polje, V. i M. Popina i dr.). Bogata hidrogeomorfologija istaknuta je kroz pojave speleoloških objekata (Cerovačke ili Turkaljeve pećine).

ZNAČAJKE KLIME I PODNEBLJA

Vremenske prilike u Zadarskoj županiji značajno se razlikuju u pojedinim njenim dijelovima. U Primorju su ljeta uglavnom topla i suha, a zime blage i kišovite što obilježava pravu sredozemnu (mediteransku) klimu. Zime su oštije u Bukovici i Ravnim kotarima nego na obali i otocima, što karakterizira submediteransku klimatsku zonu s nešto većim dnevnim i godišnjim kolebanjima temperaturu. Prosječna godišnja temperatura je između 12°C i 15°C. Najoštije su zime na planinama i u Lici., gdje je česta pojava snijega. To su prostori kontinentalne i planinske klime koju obilježavaju ugodna ljeta s toplim danima i svježim noćima te hladne i snježne zime. Temperaturne amplitude, godišnje i dnevne su još izrazitije. Prosječne godišnje temperature su između 3°C na visokim planinama i 9°C u nižim predjelima

Zadarski kraj dobro je osunčan i prima znatne količine sunčeve energije, prosječno godišnje 320-350 cal cm⁻²/dan⁻¹. Ove vrijednosti su prikazane na tabličnom prikazu 1.

TABLIČNI PRIKAZ 1: KLIMA I PODNEBLJE - OSUNČANJE

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	god
Sjeverni Jadran	110	200	270	370	420	530	550	480	350	220	130	100	310
Zadarsko otočje	140	220	275	400	450	550	590	510	375	225	145	100	332
Pag	143	226	322	440	501	585	604	530	408	253	158	116	357
Zadar	131	207	296	399	450	547	588	513	385	238	145	105	334

Trajanje sunčeva sjaja (insolacije) izraženo kroz prosječan broj sunčanih sati godišnje, također se može samo pretpostavljati na osnovi nekih pokazatelja za postaje gdje se ona mjeri²⁶ (Zadar 2475 h/god, Šibenik 2611 h/god, Pag 2268 (razdoblje 1961.-1985., za Zadar 1965.-1985.) te bi se, logično je pretpostaviti, kretao oko 2450 h/god. Srednji mjesecni (A) i dnevni (B) broj sati insolacije u Zadru kreće se kako slijedi:

TABLIČNI PRIKAZ 2: KLIMA I PODNEBLJE - INSOLACIJA

mjesec postaja	I.	II	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII	god.
Zadar A	109,4	127,9	175,9	204,1	265,5	291,3	343,4	310,8	242,2	190,2	125,6	105,1	2491,3
('61-'90) B	3,5	4,5	5,7	6,8	8,6	9,7	11,1	10,0	8,1	6,2	4,2	3,4	6,8

Lako je uočljiva opća značajka našeg Primorja da je u ljetnoj polovici godine (travanj-rujan) broj sunčanih sati više nego dvostruko veći od onog u zimskoj (listopad- ožujak).

U neposrednoj ovisnosti o zračenju su prvenstveno temeptature zraka. Premda vremenski neusklađeni, sljedeći podaci sasvim približno ukazuju na temperaturne odnose u prostoru Županije.

TABLIČNI PRIKAZ 3: KLIMA I PODNEBLJE - PROSJEČNE TEMPERATURE

mjesec postaja	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god.	ampl
Gračac	0,2	0,1	4,1	9,1	13,5	17,3	18,6	19,6	16,8	10,3	5,6	2,9	9,8	19,5
Zadar	6,7	7,2	9,4	13,5	18,1	21,9	24,5	24,1	23,3	16,1	11,5	8,0	15,2	17,8
Pag	7,0	7,5	9,9	13,6	18,2	22,1	24,7	24,1	20,0	15,8	11,7	8,7	15,3	17,7
Bonaster	7,0	6,9	9,3	12,5	17,0	20,7	23,0	22,9	20,5	15,9	11,8	8,9	14,8	16,1
Smilčić	4,7	5,4	8,4	11,6	16,4	20,1	22,7	22,0	18,7	13,9	8,7	5,8	13,2	18,0
Benkovac	5,1	6,1	8,7	12,2	17,0	20,7	23,3	22,8	19,1	14,6	9,9	6,3	13,8	18,2
Vir	7,1	7,1	9,9	13,1	17,9	21,7	24,5	24,1	20,7	15,9	12,1	8,6	15,3	17,4

(Zadar, 1850.-1987., 138 god.; Pag, 1951.-1985., 35 god.; Bonaster, 1892.-1938., 46 god.; Smilčić, 1972.-1986., 15 god.; Benkovac, 1963.-1985., 33 god.; Vir, 1977.-1988., procj. metodom Jenkinson)

Naime, iz navedenih podataka bez obzira na nemogućnost neposredne usporedbе vremenskih sljedova, očita je međusobna korelacija glede odražavanja kompleksnih temperaturnih odnosa obalnog ruba, otoka i Ravnih kotara i ličko-pounskog dijela. Vidljivo je da temperature Zadra, Vira i Paga odražavaju vrlo slične temperaturne odnose priobalnog ruba. Veći utjecaj uravnjenog kopna ukazuje, prema podacima za postaje Smilčić i Benkovac, gdje su siječanske temperature osjetno niže (za 2,0 - 2,5°C), a i drugi mjesecni prosjeci su u pravilu niži (1,0 - 2,0°C), budući da su noćne svježine kao i vjetrovitost izraženiji nego na obalnom rubu. Posebno su istaknute razlike prema kontinentalnom zavelebitskom prostoru gdje su temperaturni prosjeci u pravilu niži za 4-6°C, s najnižim temperaturama u siječnju i veljači (Gračac 0,2 i 0,1°C), a najvišim u kolovozu (19,6°C).

Upravo ove razlike uvjetuju i prijelaz eumediterranske vegetacije u submediteransku upravo u zaobalju Zadra, Biograda na Moru, Nina, gdje obalne šume i makije hrasta crnike prelaze u šume i šikare hrasta medunca i bijelog graba s nizom miješanih i pratećih degradiranih i prijelaznih oblika. Tome u prilog govore i višegodišnje ekstremne temperature koje se kreću od oko -11,0°C do +37,0°C, ali su takove krajnosti vrlo rijetke. Ekstremne mjesecne temperature u višegodišnjem nizu osmatranja za postaju Zadar prikazuje tablični prikaz 4.

TABLIČNI PRIKAZ 4: KLIMA I PODNEBLJE - EKSTREMNE TEMPERATURE

mjesec postaja	°C	I.	II	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII	datum
Zadar 1946-1985 ranije	max.	16,6	17,4	22,0	27,2	31,4	34,5	35,7	36,4	35,0	30,0	22,6	18,6	18.08. 1946
ukupno	min.	11,0	-8,6	-6,8	-0,4	3,4	8,2	13,0	11,0	7,8	0,0	2,6	6,0	06.01.

63 godine													1947
-----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	------

Temperaturni ekstremi pojačavaju se udaljavanjem od obale, prvenstveno zbog slabljenja blagotvornog utjecaja mora i jačanjem kontinentalnih obilježja (npr. Smilčić -17,7°C i 38,7°C i Gračac -34,2°C i 35,5°C), premda kontinentalni uvjeti ublažavaju ljetni maksimum u Ličko-pounskom dijelu Županije. U odnosu na druge obalne postaje šira zadarska obalna zona ima nešto blaže izražene ekstreme (npr. Šibenik: -14,0°C i 38,2°C, Senj: -18,3°C i 39,0°C) što je posljedica udaljenosti od planinskog masiva vezano za negativne utjecaje bure zimi, te povećanog prozračivanja (etezijska strujanja) ljeti, tj. ukupne maritimnosti koja je važno obilježje ovog prostora.

Tlak zraka također je značajan pokazatelj klime nekog područja. U prostoru Zadarske županije prosječne vrijednosti tlaka zraka u siječnju kreću se između 1015,5 hP i 1016,0 hP, a u srpnju između 1013,5 hP i 1014,0 hP. Razmjerno nizak tlak vlada u razdoblju veljača-kolovoz, u rujnu se naglo penje, zatim do prosinca blago pada da bi u višegodišnjem nizu promatrana (1970.-1989.) iznosio 1014,5 hP. Opću cirkulaciju zraka obilježava znatna vjetrost pretežno iz SZ preko SI do JI kvadranta. Snažan utjecaj bure, na Pagu i obalama Velebitskog kanala ali, kako iskustvo pokazuje, u nešto manjoj mjeri i na drugim dijelovima Županije ostavio je znatne tragove na biljnom pokrovu, litološkoj podlozi, u poljoprivrednoj aktivnosti, tipu izgradnje nastambi, gospodarskih objekata, razmještaju naselja, lučica itd. Srednja mjeseca i godišnja čestina vjetrova u %, kretala se u Zadru u razdoblju 1949.-1975. kako slijedi:

TABLIČNI PRIKAZ 5: KLIMA I PODNEBLJE - UČESTALOST VJETROVA

mjesec postaja: Zadar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	prosjek	ukupno godišnje
N	5	5	4	3	3	3	4	2	2	2	4	5	3	3
NE	25	21	17	10	10	10	5	6	10	19	19	18	14	45
E	18	14	15	11	8	7	5	7	12	16	21	22	13	5
SE	17	20	18	20	17	16	12	11	15	17	21	19	17	8
S	1	1	1	3	3	4	4	3	3	2	2	1	2	2
SW	1	1	1	2	1	1	1			1		1	1	8
W	2	2	3	4	4	5	6	4	4	2	3	3	4	1
NW	7	12	12	16	21	27	30	27	18	25	9	8	17	2
Tišine	24	24	24	31	33	32	33	39	35	26	20	23	29	26

Vodena para i proizvodi kondenzacije u atmosferi bitno su obilježje klime nekog prostora. Posebice su važni relativna vлага, naoblaka i količina padalina koji su u uzročno-poslijedičnoj vezi s drugim obilježjima klime.

Relativna vлага kao funkcija temperature, ali i pod snažnim utjecajem maritimnosti, smjera vjetra i dr., u primorskom dijelu Županije varira između 70% i 75% u zimskoj polovici godine te između 65% i 70% u ljetnoj. Prosječna godišnja relativna vлага u Zadru iznosila je u 30-godišnjem razdoblju (1949.-1988.) 71,5%, kolebajući od 67% do 77%. Ličko-pounski dio vlažniji je. Gračac bilježi godišnji prosjek relativne vlage od 79% (69%-81% ljeti, 78%-86% zimi).

Budući da je primorski prostor Zadarske županije nešto jače prozračan, ali istodobno jako prožet maritimnim utjecajima, vjerojatno se prosječne vrijednosti relativne vlage kreću kao i

u Zadru ili neznatno niže. Ipak, u kotarskom dijelu, izvan najužeg obalnog ruba, očekivati je prosječnu relativnu vlagu za koji postotak nižu. Višegodišnji prosjeci postaja u Smilčiću i Benkovcu npr. ukazuju da se relativna vlagu kretala između 66% i 72%.

Broj dana nepovoljne visoke relativne vlage s vrijednostima preko 80% kreće se najvjerojatnije između 40 i 70 dana godišnje na samoj obali, a znatno raste u kontinentalnom dijelu (Gračac 133 dana). Broj vrlo suhih dana s niskom relativnom vlagom ispod 30% kreće se zacijelo između 3 i 15 godišnje. Razmjerno istaknuta vlažnost omogućuje lakše prebrođivanje sušnog perioda godine, premda može utjecati i na ne tako čestu pojavu neugodnih sparina. Po mjesecima najmanja relativna vlažnost se može očekivati u srpnju, odnosno u razdoblju lipanj-kolovoz, a najviša u studenom i prosincu tj. u razdoblju listopad-veljača.

Godišnji hod relativne vlage po mjesecima za postaje Gračac, Zadar, i Pag vidljiv je iz tabličnog prikaza 6.

TABLIČNI PRIKAZ 6: KLIMA I PODNEBLJE - RELATIVNA VLAGA

mjesec postaja	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god.
Gračac (1948.-60)	84	82	80	78	78	77	74	69	76	81	85	86	79
Zadar (1948.-88.)	73	73	72	73	73	71	67	69	73	74	75	74	72
Pag (1948.-60.)	72	70	69	67	67	65	62	64	69	70	72	73	68

Podaci za Zadar pokazuju godišnje kolebanje između 67% u najsušnjem ljetnom mjesecu (srpanj) do 75% u najvlažnijem jesenskom (studenom). U nešto sušem Pagu kolebanja su jača pa se vrijednosti kreću od 62% u srpnju do 73% u prosincu. U Gračacu je najvlažnije razdoblje studeni-siječanj (prosinac 86%), a najsuhiji je kolovoz (69%).

U prostoru Zadarske županije postoji veći broj kišomjernih postaja pa se na osnovi pouzdanijih podataka višegodišnjih mjerjenja u Zadru, Pagu i Gračacu uz mjerjenja obavljana na kopnu i otocima itd., može prilično kompetentno ocijeniti količina i godišnje kretanje oborina.

TABLIČNI PRIKAZ 7: KLIMA I PODNEBLJE - OBORINE

mjesec postaja	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god
Gračac (1948.-60)	206	203	133	160	109	106	64	66	116	193	262	314	1932
Zadar (1930.-87.)	86	72	68	58	54	55	34	43	90	118	124	111	914
Pag (1955.-84.)	92	89	85	74	72	53	43	92	110	129	146	121	1106
Nin (1955.-84.)	83	79	78	66	67	57	38	67	103	123	124	106	933
Vir (1955.-84.)	96	87	81	69	64	50	38	68	107	124	137	112	1033
Poličnik (1963.-84.)	83	79	87	72	73	67	43	96	98	112	127	108	1045
Ljubač (1961.-84.)	89	74	77	63	73	53	40	73	80	120	121	97	960
Smilčić (1972.-86.)	93	81	92	97	85	72	53	72	96	124	112	119	1097

Broj godina praćenja: Gračac 13, Zadar 58, Pag 30, Nin 30, Vir 30, Poličnik 22, Ljubač 24, Smilčić 15

Iako podaci nisu sasvim vremenski ujednačeni, na osnovi razmjerno dugih razdoblja osmatranja ipak se mogu donositi relevantni opći zaključci o padalinama u ovom prostoru. Priobalni prostor je, poput dijela Ravnih kotara, izloženiji padalinama od samog Zadra i količinama od oko 1000 mm između je susjednih Paga i Zadra. Godišnji hod padalina ukazuje na insuficijentnost s minimumom u ljetnom i naglašeni maksimum u kasnojesenskom razdoblju (posebice studeni). Navedena kratkotrajna mjerjenja ukazuju na pojavu tzv. sekundarnog maksima u ožujku samo u Poličniku i Smilčiću, dok to kod obalnih postaja nije uočljivo ili u toj mjeri izraženo. Očito se radi o tipičnom sredozemnom pluviometrijskom režimu.

Broj dana s padalinama u korelaciji je s hodom padalina. Tablični prikaz 8 prikazuje prosječni godišnji broj dana s padalinama većim od 1,0 mm po mjesecima za Gračac, Zadar i Pag.

TABLIČNI PRIKAZ 8: KLIMA I PODNEBLJE - BROJ DANA S PADALINAMA

mjesec postaja	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	r. god
Gračac (1948.-60)	11,5	10,4	8,1	9,2	8,8	8,3	6,7	5,7	6,8	8,6	11,2	13,2	108,5
Zadar (1948.-85)	9,1	7,8	8,1	7,3	7,1	5,8	3,7	5,2	6,2	7,4	9,4	10,3	87,4
Pag (1951-85)	8,7	8,1	7,8	7,5	7,0	5,9	3,4	5,1	6,3	7,5	9,0	9,8	86,1

Naoblaka ima veliko značenje za klimatska obilježja nekog prostora jer se neposredno odražava na zračenje, a time i na druge klimatske elemente. Iz srednjeg godišnjeg hoda naoblake u Zadru (1949.-85.), Pagu (1951.-85.) i Gračacu koji rezultira prosječnim vrijednostima naoblake, izraženim u desetinama neba, u Zadru 4,6, Pagu 4,5 i Gračacu 5,4, vidljivo je da se radi o razmjerno maloj oblačnosti u priobalu a o znatno većoj u kontinentalnom dijelu Županije. Oblačnost je najviše izražena zimi kada se kreće između 5,9 i 6,3 u prosincu na obali i oko 7,4 u ličkom dijelu, a najmanja ljeti kada se kreće oko 2,5 u srpnju na obali i 2,9 u Gračacu u kolovozu. To proizlazi iz dostupnih mjesecnih podataka za navedene postaje:

TABLIČNI PRIKAZ 9: KLIMA I PODNEBLJE - NAOBLAKA

mjesec postaja	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god
Zadar (1949.-85.)	5,7	5,4	5,2	5,0	4,8	3,9	2,5	2,7	3,5	4,5	6,1	6,3	4,6
Pag (1951.-85.)	5,7	5,4	5,2	5,0	4,5	3,6	2,5	2,7	3,3	4,4	5,7	5,9	4,5
Gračac (1949.-60)	7,2	6,7	5,7	5,5	5,3	4,4	3,3	2,9	4,0	5,5	7,2	7,4	5,4

Godišnji broj vedrih (s 2 ili više desetina neba) i oblačnih (s 8 i više desetina neba) dana također je važan pokazatelj, posebno u vezi s insolacijom i naoblakom u nekom prostoru. Kako se kreće u navedenim postajama vidljivo je iz tabličnog prikaza 10.

TABLIČNI PRIKAZ 10: KLIMA I PODNEBLJE - VEDRINA/OBLAČNOST

mjesec postaja	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	r. god
Zadar v o (1949.-85.)	7 11	8 9	7 9	8 8	8 7	11 4	17 1	15 2	13 4	10 6	5 11	6 12	115 84
Pag v o (1951.-85.)	8 12	8 10	8 10	8 9	10 6	11 4	17 2	17 2	14 4	12 7	7 12	6 12	118 90
Gračac v o (1949.-60)	4 16	4 12	7 13	6 10	8 10	8 6	12 3	16 4	13 7	8 11	5 17	4 18	96 126

Broj vedrih i oblačnih dana prilično je ujednačen u primorskoj zoni. Broj vedrih dana kreće se oko 115-118, a broj oblačnih najvjerojatnije između 84 i 90 u primorskoj zoni, dok je u kontinentalnom dijelu obrnuto. Prevladava broj oblačnih dana (126 u Gračacu), a broj vedrih dana je ispod 100 (Gračac 96).

Najistaknutiji je vjetar bura koja može nanijeti velike štete voćnjacima, vinogradima i povrtnjacima. Osim bure često puše i istočnjak (levant, krivac) isto tako neugodan i hladan vjetar. Bura je najčešće hladan i suh vjetar koji donosi vedro vrijeme. Zimi s mora često puše i jugo, vlažniji i topliji vjetar koji nosi naoblaku i kišu.

Oborina najmanje padne na južnijim otocima, 800-900 mm godišnje (Tajerske Sestrice, Pašman, Dugi otok), nešto više u Ravnim kotarima i sjevernijim otocima, 900-1100 mm, a

najviše u Lici i na planinama koje privlače teške kišne oblake, 1200-2300 mm. Pokatkad, zbog velikih valova, uzrokovanih burom ili jugom, manji brodovi koji prevoze ljudi i teret i povezuju naselja na otocima s obalom, ne mogu ploviti i moraju se skloniti u neku od brojnih luka ili lučica. Slično se može dogoditi i na uskim i lošijim cestama zbog poledice, jake bure ili snijega, te na željezničkim prugama kroz Liku zbog visoka snijega.

Prosječna temperatura u najhladnijem mjesecu u godini, u siječnju, iznosi na zadarsko-biogradskom priobalju i otocima oko 7°C , što je vrlo povoljno. U zaobalju temperatura je sve niža što su udaljenost od mora ili nadmorska visina veći, na vrhovima planina znatno ispod. Snijeg je redovita zimska pojava u Lici i na planinama, dok je u ostalim dijelovima Županije rijedka pojava, posebice na otocima i uz obalu mora. Ljeti, osobito danju, temperature su prilično visoke, posebice u Kotarima i Bukovici. U zaobalju, *maestral*, svjež sjeverozapadni vjetar s mora ne ublažava velike vrućine kao na obali i na otocima. Prosječna temperatura u najtoplijem mjesecu, u srpnju, iznosi u Zadru oko 24° do 25° C , a slično je i u ostalim dijelovima priobalja. Gorski i brdski predjeli Like i Bukovice imaju svježije ljetne noći, pa su prosječne temperature nešto niže, između 19° C i 22° C , a na vrhuncima planina tek oko 10°C .

Vremenske prilike dnevno prate meteorološke postaje. U Zadarskoj županiji veće su u Zadru, na Veloj (Tajerskoj) Sestrici (svjetionik), u Pagu, Gračacu, Starigradu-Paklenici, Biogradu na Moru itd.

Bitno obilježje vrednovanju prostora daju i klimavegetacijske značajke koje odražavaju sredozemno podneblje s vegetacijskom zajednicom hrasta crnike (*Quercetum ilicis*), specifičnostima etezijskih strujanja (*maestral*) i drugim lokalnim manifestacijama. Maestral koji u smjeru SZ-JI puše u ljetnom dijelu godine, ublažava ljetne vrućine i sparine, pojavljuje se nakon jutarnjih bonaca oko 9-10 sati, a prestaje navečer oko 20 sati. Povoljan za navigaciju imao je i tisućljetno presudno značenje na plovnoj ruti otočnim kanalima prema Zadru. Ponekad dostižući jakost srednje jake bure, osvježava prostor, a stoljećima je omogućavao dobru plovidbu prema jugoistoku tj. Bliskom istoku.

Inače su vremenske prilike tijekom godine u Ravnim kotarima vrlo povoljne premda su zimske temperature nešto niže nego uz samu obalu i na otocima, a iznenadi i oštar mraz.

1.1.1. Osnovni podaci o stanju u prostoru

TABLICA 1: PODACI O POVRŠINI, STANOVNICIMA, STANOVIMA I DOMAĆINSTVIMA, TE GUSTOĆA NASELJENOSTI U ODNOŠU NA OPĆINE I GRADOVE

ZADARSKA ŽUPANIJA	POVRŠINA	STANOVNIŠTVO		STANOVNI		KUĆANSTVA			Gustota naseljenosti
		2001.	2011.	2001.	2011*	2001.	-	2011.	

	km2	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	st/km2
Županija	3.646,57	100	162.045	100	170.017	100	91.932	100	134.876	100	52.359	100	60.510	100	46,6
Gradovi	1.284,29	35,2	96.935	59,8	102.570	60,3	49.761	54,1	65.341	48,4	32.639	62,3	37.161	61,4	79,9
1. Benkovac	513,88	14,1	9.786	6,0	11.026	6,5	3.869	4,2	6.616	4,9	3.074	9,4	3.626	6,0	21,5
2. Biograd na Moru	36,93	1,0	5.259	3,2	5.569	3,3	2.822	3,1	4.329	3,2	1.661	5,1	1.942	3,2	150,8
3. Nin	52,8	1,4	2.150	1,3	2.744	1,6	3.828	4,2	2.597	1,9	1.401	4,3	931	1,5	52,0
4. Obrovac	353,08	9,7	3.387	2,1	4.323	2,5	3.597	3,9	4.736	3,5	1.213	3,7	1.669	2,8	12,2
5. Pag	133,78	3,7	3.635	2,2	3.846	2,3	4.523	4,9	5.840	4,3	1.330	4,1	1.532	2,5	28,7
6. Zadar	193,82	5,3	72.718	44,9	75.062	44,1	31.122	33,9	41.223	30,6	23.960	73,4	27.461	45,4	387,3
Općine	2.362,28	64,8	65.110	40,2	67.447	39,7	42.171	45,9	69.535	51,6	19.720	37,7	23.349	38,6	28,6
7. Bibinje	12,95	0,4	3.923	2,4	3.985	2,3	1.504	1,6	2.335	1,7	1.061	5,4	1.235	2,0	307,7
8. Galovac	9,53	0,3	1.190	0,7	1.234	0,7	367	0,4	474	0,4	335	1,7	374	0,6	129,5
9. Gračac	957,19	26,2	3.923	2,4	4.690	2,8	2.314	2,5	3.669	2,7	1.523	7,7	1.816	3,0	4,9
10. Jasenice	122,01	3,3	1.329	0,8	1.398	0,8	1.053	1,1	1.501	1,1	440	2,2	483	0,8	11,5
11. Kali	9,41	0,3	1.731	1,1	1.638	1,0	1.021	1,1	1.215	0,9	601	3	640	1,1	174,1
12. Kolan	28,85	0,8	650	0,4	791	0,5	653	0,7	2.521	1,9	235	1,2	302	0,5	27,4
13. Kukljica	6,79	0,2	715	0,4	714	0,4	1.446	1,6	838	0,6	247	1,3	290	0,5	105,2
14. Lišane Ostrovičke	49,94	1,4	764	0,5	698	0,4	261	0,3	363	0,3	253	1,3	238	0,4	14,0
15. Novigrad	51,31	1,4	2.368	1,5	2.375	1,4	1.313	1,4	1.621	1,2	774	3,9	809	1,3	46,3
16. Pakoštane	84,2	2,3	3.884	2,4	4.123	2,4	2.081	2,3	4.321	3,2	1.135	5,8	1.322	2,2	49,0
17. Pašman	48,33	1,3	2.004	1,2	2.082	1,2	1.896	2,1	3.051	2,3	652	3,3	799	1,3	43,1
18. Polača	29,92	0,8	1.434	0,9	1.468	0,9	582	0,6	809	0,6	445	2,3	482	0,8	49,1
19. Pojanićnik	81,62	2,2	4.664	2,9	4.469	2,6	1.458	1,6	2.126	1,6	1.273	6,5	1.354	2,2	54,8
20. Posedarje	77,51	2,1	3.513	2,2	3.607	2,1	1.819	2,0	2.532	1,9	1.112	5,6	1.214	2,0	46,5
21. Povlja	38,15	1,0	713	0,4	759	0,4	928	1,0	2.382	1,8	243	1,2	298	0,5	19,9
22. Preko	54,79	1,5	3.871	2,4	3.805	2,2	2.749	3,0	3.794	2,8	1.249	6,3	1.427	2,4	69,4
23. Privlaka	11,13	0,3	2.199	1,4	2.253	1,3	2.053	2,2	3.221	2,4	701	3,6	823	1,4	202,4
24. Ražanač	69,03	1,9	3.107	1,9	2.940	1,7	1.875	2,0	2.429	1,8	994	5	1.030	1,7	42,6
25. Sali	124,35	3,4	1.820	1,1	1.698	1,0	1.505	1,6	1.857	1,4	685	3,5	730	1,2	13,7
26. Stankovci	68,44	1,9	2.088	1,3	2.003	1,2	860	0,9	1.027	0,8	628	3,2	620	1,0	29,3
27. Starigrad	170,84	4,7	1.893	1,2	1.876	1,1	2.246	2,4	3.409	2,5	670	3,4	685	1,1	11,0
28. Šušnjan	56,43	1,5	4.402	2,7	4.583	2,7	1.695	1,8	2.592	1,9	1.255	6,4	1.459	2,4	81,2
29. Sveti Filip i Jakov	47,75	1,3	4.482	2,8	4.606	2,7	2.175	2,4	3.835	2,8	1.344	6,8	1.516	2,5	96,5
30. Škabrnja	22,55	0,6	1.772	1,1	1.776	1,0	496	0,5	603	0,4	500	2,5	500	0,8	78,8
31. Tkon	15,11	0,4	707	0,4	763	0,4	565	0,6	910	0,7	228	1,2	249	0,4	50,5
32. Vir	22,21	0,6	1.608	1,0	3.000	1,8	6.573	7,1	12.750	9,5	565	2,9	1.320	2,2	135,1
33. Vrsi**	37,05	1,0	2.453	1,5	2.053	1,2	2.349	1,7	693	1,1	55,4
34. Žemunik Donji	54,89	1,5	1.903	1,2	2.060	1,2	683	0,7	1.001	0,7	572	2,9	641	1,1	37,5

Izvor: Državna geodetska uprava – Središnji registar prostornih jedinica

Državni zavod za statistiku – Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

* Prvi rezultati Popisa stanovništva 2011.

** Područje Općine Vrsi je 2001. godine bilo u sastavu Grada Nina.

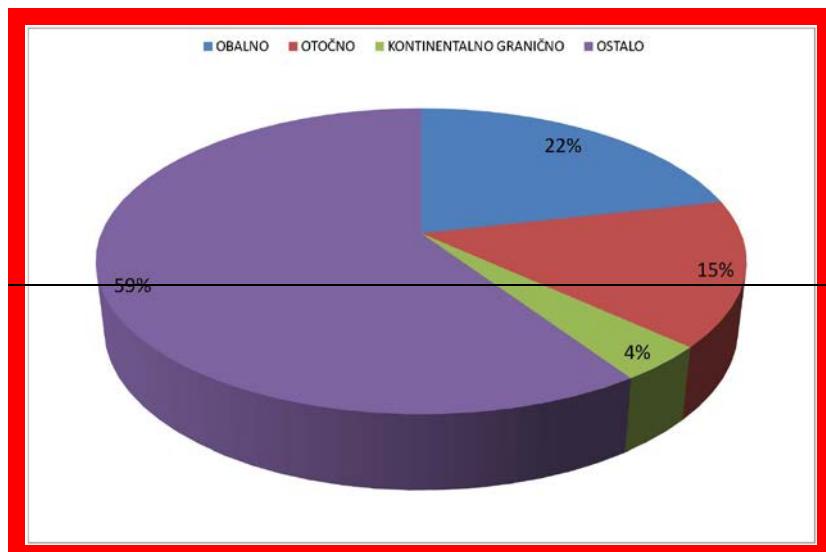
ZADARSKA ZUPANIJA	POVRSINA		STANOVNIŠTVO				STANOVI				KUĆANSTVA				Gustoća naseljenosti st/km ²
			2011.		2021.		2011.		2021.		2011.		2021.		
	km ²	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	
Zupanija	3642.95	100	170017	100	160340	100	134876	100	148256	100	60510	100	59799	100	44.01
Gradovi	1282.88	35.22	102570	60.33	95664	59.66	65341	48.45	69225	46.69	37161	61.41	35967	60.15	74.57
1. Benkovac	514.46	14.12	11026	6.49	9728	6.07	6616	4.91	6428	4.34	3626	5.99	3396	5.68	18.91
2. Biograd na Moru	37.18	1.02	5569	3.28	5598	3.49	4329	3.21	4485	3.03	1942	3.21	2041	3.41	150.58
3. Nin	53.31	1.46	2744	1.61	2714	1.69	2597	1.93	3586	2.42	931	1.54	1021	1.71	50.91
4. Obrovac	352.99	9.69	4323	2.54	3608	2.25	4736	3.51	4530	3.06	1669	2.76	1459	2.44	10.22
5. Pag	132.81	3.65	3846	2.26	3187	1.99	5840	4.33	6016	4.06	1532	2.53	1337	2.24	24.00
6. Zadar	192.13	5.27	75062	44.15	70829	44.17	41223	30.56	44180	29.80	27461	45.38	26713	44.67	368.64
Općine	2360.07	64.78	67447	39.67	64676	40.34	69535	51.55	79031	53.31	23349	38.59	23832	39.85	27.40
7. Bibinje	14.27	0.39	3985	2.34	3967	2.47	2335	1.73	2774	1.87	1235	2.04	1344	2.25	278.04
8. Galovac	9.51	0.26	1234	0.73	1267	0.79	474	0.35	512	0.35	374	0.62	388	0.65	133.24
9. Gračac	958.26	26.30	4690	2.76	3229	2.01	3669	2.72	3309	2.23	1816	3.00	1355	2.27	3.37
10. Jasenice	121.63	3.34	1398	0.82	1322	0.82	1501	1.11	2346	1.58	483	0.80	481	0.80	10.87
11. Kali	9.45	0.26	1638	0.96	1591	0.99	1215	0.90	1354	0.91	640	1.06	656	1.10	168.38
12. Kolan	28.84	0.79	791	0.47	812	0.51	2521	1.87	2613	1.76	302	0.50	333	0.56	28.15
13. Kukljica	6.75	0.19	714	0.42	645	0.40	838	0.62	908	0.61	290	0.48	275	0.46	95.55
14. Lišane Ostrovičke	48.97	1.34	698	0.41	596	0.37	363	0.27	448	0.30	238	0.39	229	0.38	12.17
15. Novigrad	51.16	1.40	2375	1.40	2171	1.35	1621	1.20	1916	1.29	809	1.34	814	1.36	42.44
16. Pakoštane	83.49	2.29	4123	2.43	4125	2.57	4321	3.20	3100	2.09	1322	2.18	1384	2.31	49.40
17. Pašman	48.42	1.33	2082	1.22	2144	1.34	3051	2.26	3763	2.54	799	1.32	931	1.56	44.28
18. Polača	29.99	0.82	1468	0.86	1386	0.86	809	0.60	979	0.66	482	0.80	451	0.75	46.22
19. Poličnik	81.75	2.24	4469	2.63	4697	2.93	2126	1.58	2420	1.63	1354	2.24	1539	2.57	57.46
20. Posedarje	77.48	2.13	3607	2.12	3431	2.14	2532	1.88	3131	2.11	1214	2.01	1204	2.01	44.28
21. Povlјana	38.38	1.05	759	0.45	680	0.42	2382	1.77	1756	1.18	298	0.49	292	0.49	17.72
22. Preko	54.57	1.50	3805	2.24	3577	2.23	3794	2.81	4505	3.04	1427	2.36	1472	2.46	65.55
23. Privlaka	11.07	0.30	2253	1.33	2126	1.33	3221	2.39	3803	2.57	823	1.36	807	1.35	192.02
24. Ražanac	68.89	1.89	2940	1.73	2771	1.73	2429	1.80	2641	1.78	1030	1.70	1052	1.76	40.22
25. Sali	124.22	3.41	1698	1.00	1772	1.11	1857	1.38	2250	1.52	730	1.21	774	1.29	14.27
26. Stankovci	68.67	1.89	2003	1.18	1827	1.14	1027	0.76	1104	0.74	620	1.02	611	1.02	26.60
27. Starigrad	168.74	4.63	1876	1.10	1697	1.06	3409	2.53	3075	2.07	685	1.13	679	1.14	10.06
28. Sukošan	56.44	1.55	4583	2.70	4667	2.91	2592	1.92	3648	2.46	1459	2.41	1584	2.65	82.70
29. Sveti Filip i Jakov	47.58	1.31	4606	2.71	4456	2.78	3835	2.84	4433	2.99	1516	2.51	1565	2.62	93.66
30. Škabrnja	22.67	0.62	1776	1.04	1674	1.04	603	0.45	781	0.53	500	0.83	493	0.82	73.85
31. Tkon	14.87	0.41	763	0.45	749	0.47	910	0.67	812	0.55	249	0.41	269	0.45	50.36
32. Vir	22.17	0.61	3000	1.76	3100	1.93	12750	9.45	16477	11.11	1320	2.18	1438	2.40	139.81
33. Vrsi	37.00	1.02	2053	1.21	2030	1.27	2349	1.74	3099	2.09	693	1.15	764	1.28	54.86
34. Zemunik Donji	54.83	1.51	2060	1.21	2167	1.35	1001	0.74	1074	0.72	641	1.06	648	1.08	39.52

TABLICA 1: PODACI O POVRŠINI, STANOVNICIMA, STANOVIMA I KUĆANSTVIMA TE GUSTOĆA NASELJENOSTI PO JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE
IZVOR: DGU – Središnji registar prostornih jedinica, DZS – Prvi rezultati popisa stanovništva 2011. i 2021.

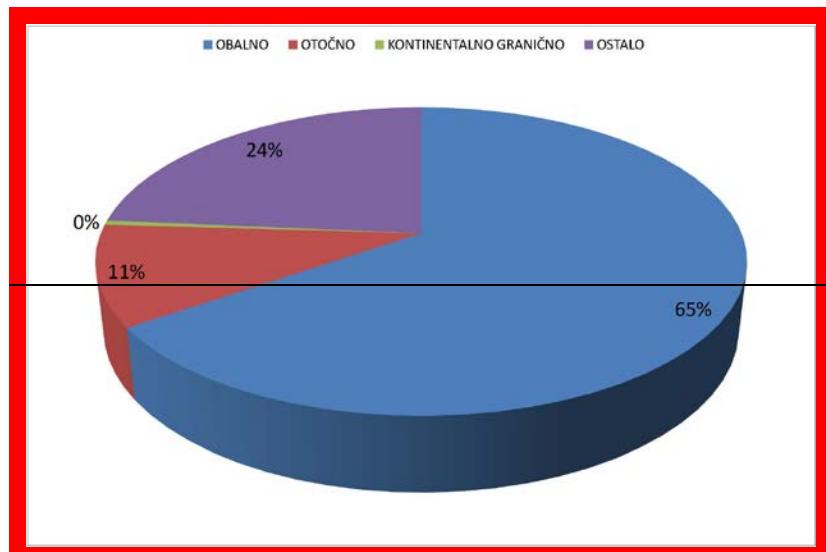
TABLICA 2: PODACI O POVRŠINI, STANOVNICIMA I GUSTOĆI NASELJENOSTI 2001. GOD.
U ODNOSU NA PROBLEMSKA PODRUČJA

PODRUČJE ŽUPANIJE	POVRŠINA km ²	STANOVNICI				GUSTOĆA NASELJENOSTI		
		Popis 2001.		Popis 2011.		Popis 2001.	Popis 2011.	
		broj	%	broj	%	broj	broj	
OBALNO	782,12	21,4	112351	69,3	111147	65,4	144	142
OTOČNO	560,26	15,4	17454	10,8	17952	10,6	31	32
KONTINENTALNO GRANIČNO	138,72	3,8	308	0,2	787	0,5	2	6
OSTALO	2165,47	59,4	31932	19,7	40131	23,6	15	19
ŽUPANIJA	3646,57	100,0	162045	100,0	170017	100,0	44	47

a)

b)

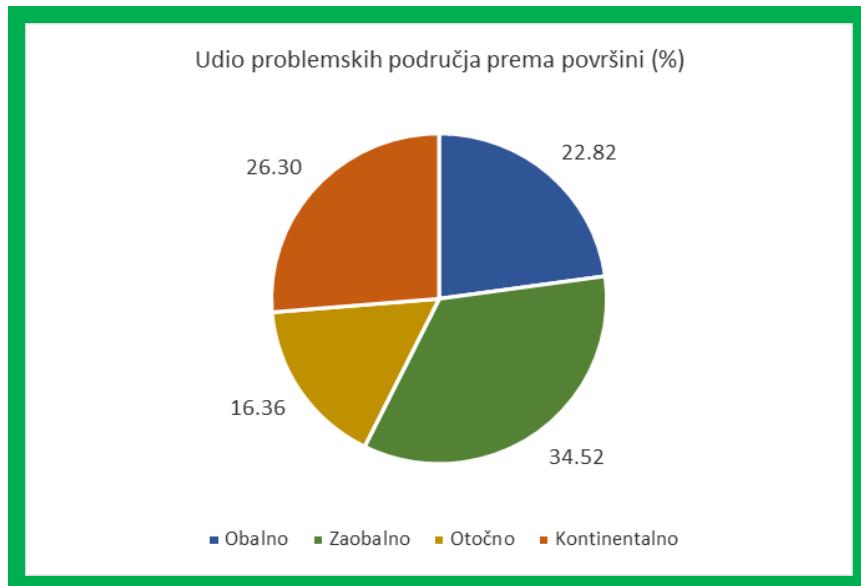

Slika 1.: Udeo problemskih područja prema: a) površini i b) stanovništvu

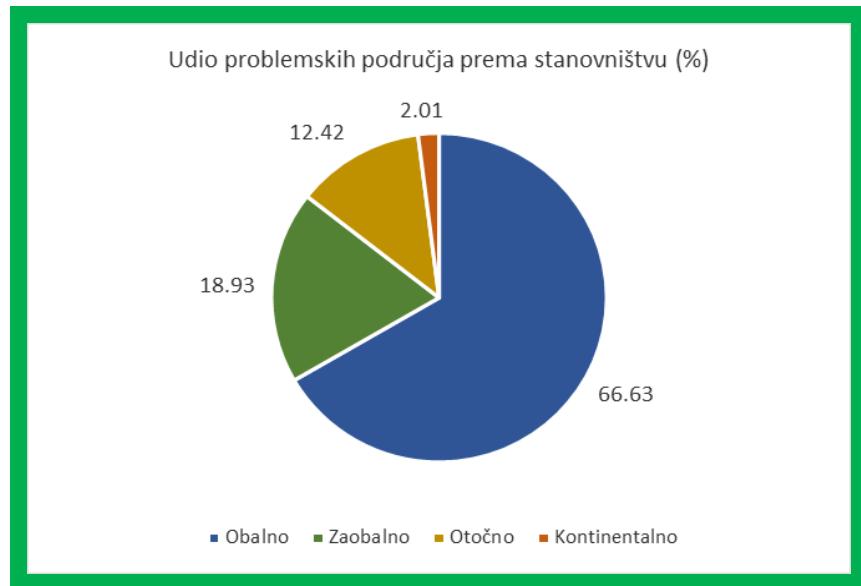
TABLICA 2: PODACI O POVRŠINI, STANOVNICIMA I GUSTOĆI NASELJENOSTI 2011. i 2021.. GOD. U ODNOŠU NA PROBLEMSKA PODRUČJA

Područje	Površina		Stanovništvo				Gustoća naseljenosti	
			Popis 2011.		Popis 2021.		Popis 2011.	Popis 2021.
	km ²	%	Broj	%	Broj	%	st/km ²	
Obalno	831.21	22.82	111200	65.41	106836	66.63	133.78	128.53
Zaobalno	1257.65	34.52	33175	19.51	30353	18.93	26.38	24.13
Otočno	595.83	16.36	20952	12.32	19922	12.42	35.16	33.44
Kontinentalno	958.26	26.30	4690	2.76	3229	2.01	4.89	3.37
ŽUPANIJA	3642.95	100	170017	100	160340	100	46.67	44.01

a)

b)

Slika 1.: Udio problemskih područja prema: a) površini i b) stanovništvu

1.1.2. Prostorno razvojne i resursne značajke

FIZIONOMSKA PODJELA PROSTORA

Zadarska županija obuhvaća prostor od 3646,57 **3642,95** km², što je oko 6,4% površine države i po svojim prirodno-zemljopisnim, demografskim, gospodarskim, kulturološkim i drugim osobinama jedan je od najraznolikijih prostora Republike Hrvatske. Na tom je prostoru 2011.-**2021.** godine **233 230** naselja, raznolike veličinske, morfološke i funkcionalne strukture.

Cijeli taj prostor zahvaćen je razaranjima u Domovinskom ratu 1991.-1995. a znatan dio područja bio je i pod neprijateljskom okupacijom. To je dovelo do velikih i do danas statistički neutvrđenih migracija i promjena u strukturi stanovništva.

Prostor Zadarske županije je u geomorfološkom i gospodarskom smislu, kao i po urbanim, prometnim i drugim karakteristikama relativno neujednačen i ne može se promatrati jedinstveno, niti se njegov razvoj može jedinstveno planirati. U sastavu Županije nalaze se prostori s velikim gospodarskim, demografskim i prirodnim mogućnostima razvijatka, a isto tako i prostori koji u dugom nizu godina imaju značajnih razvojnih teškoća.

Za potrebe ove analize, te projekcije razvoja stanovništva i naselja do 2010. godine izvršena je podjela prostora na sedam geomorfoloških i prostorno-razvojnih cjelina. Analiza dosadašnjeg razvoja, kao i činitelji razvijatka koji će u budućnosti djelovati na ovom području i koji će biti spoznati kroz ovaj prostorni plan mogu proizvesti osnove i za drugaćiju prostorno-razvojnu podjelu prostora, pa se ovakva podjela može smatrati aproksimativnom definitivnog utvrđivanja razvojne cjeline.

Prostorno-razvojne ili u ovoj fazi planiranja prostorno-analitičke cjeline jesu:

1. Zadarska urbana regija,
2. Zadarsko-biogradski otoci,
3. Otok Pag (dio koji pripada Županiji),
4. Ravnekotarski zaobalni prostor,
5. Prostor Podvelebitskog kanala,
6. Bukovica,
7. Ličko-pounski prostor.

TABLICA 3: PROSTORNE CJELINE ZADARSKE ŽUPANIJE:
POVRŠINA, STANOVNIŠTVO I GUSTOĆA NASELJENOSTI 2011.-**2021.** GODINE

Prostorna cjelina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2011.	Gustota naseljenosti
Zadarska urbana regija	541,35	111307	205,6
Zadarsko-biogradski otoci	374,59	12556	33,5
Otok Pag	200,78	5396	26,9
Ravni kotari i zaobalje	536,20	18515	34,5
Podvelebitski kanal	490,70	12196	24,9
Bukovica	545,73	5357	9,8
Ličko-pounski prostor	957,19	4690	4,9

Ukupno	3646,57	170017	46,6
---------------	----------------	---------------	-------------

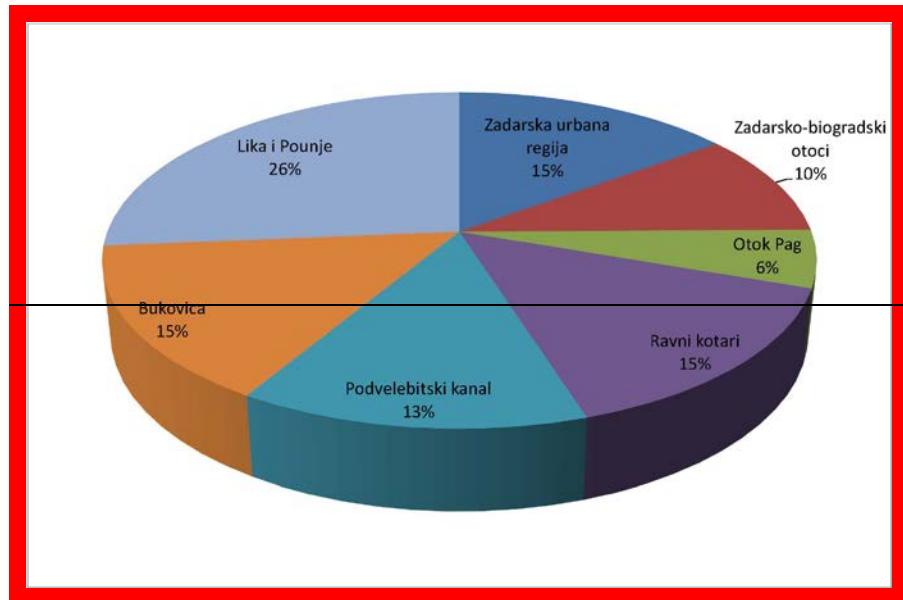
Prostorna cjelina	Površina (km ²)	Površina (%)	Broj stanovnika	Broj stanovnika (%)	Gustoća naseljenosti (st/km ²)
Zadarska urbana regija	540.27	14.83	107482	67.03	198.94
Zadarsko-biogradski otoci	374.59	10.28	12147	7.58	32.43
Otok Pag	200.03	5.49	4679	2.92	23.39
Ravni kotari i zaobalje	529.11	14.52	16857	10.51	31.86
Podvelebitski kanal	487.90	13.39	11392	7.10	23.35
Bukovica	552.78	15.17	4554	2.84	8.24
Ličko-pounjski prostor	958.26	26.30	3229	2.01	3.37
Županija	3642.95	100.00	160340	100.00	44.01

Prostor Zadarske županije u cjelini značajno je slabije naseljen u odnosu na državni prosjek, koji iznosi ~~75,6~~ **68.71** stanovnika po km²*. Prosječna naseljenost Zadarske županije je gotovo dvostruko manja od prosječne naseljenosti Republike Hrvatske, no razlike unutar ranije stratificiranog županijskog prostora značajno su veće. One se kreću između ~~205,6~~ **198.94** stan/km² u Zadarskoj urbanoj regiji i svega 4,9 **3.37** stan/km² u Ličko-pounskom prostoru. Razlika u gustoći naseljenosti unutar Županije u svakom slučaju opravdava provedenu stratifikaciju i zahtijeva separirane pristupe analizi i planiranju razvoja.

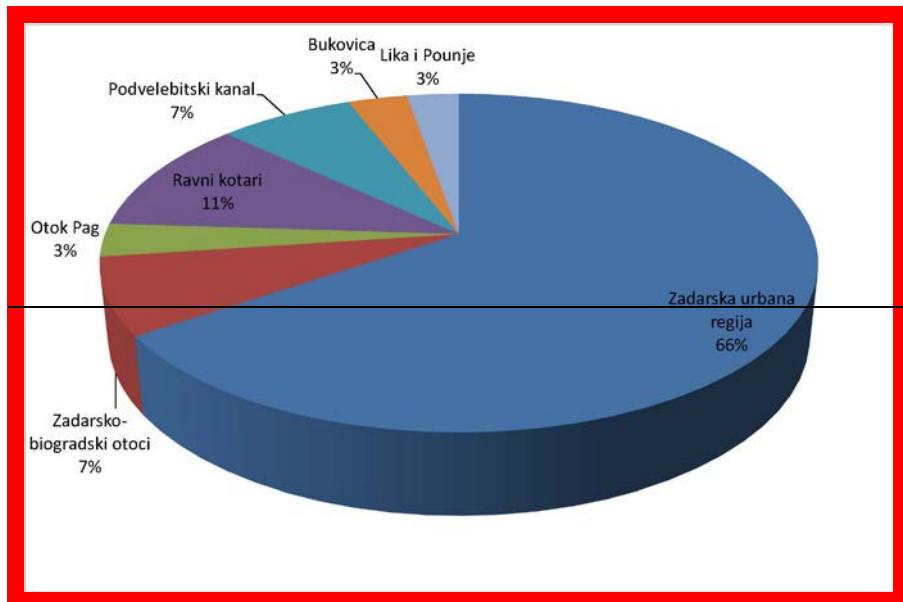
*Površina kopna RH preuzeta je iz Izvješća o stanju u prostoru Republike Hrvatske za razdoblje 2013.-2019. godine.

*Površina kopna RH preuzeta je iz Registra prostornih jedinica Državne geodetske uprave

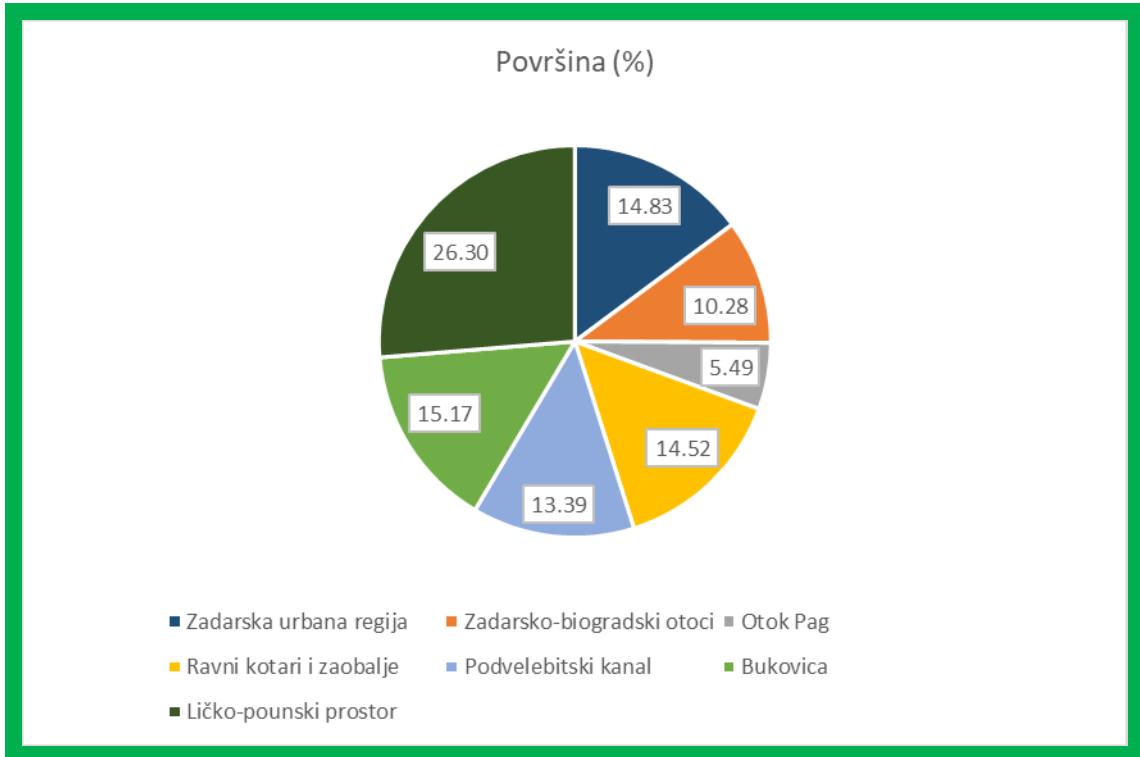
a)

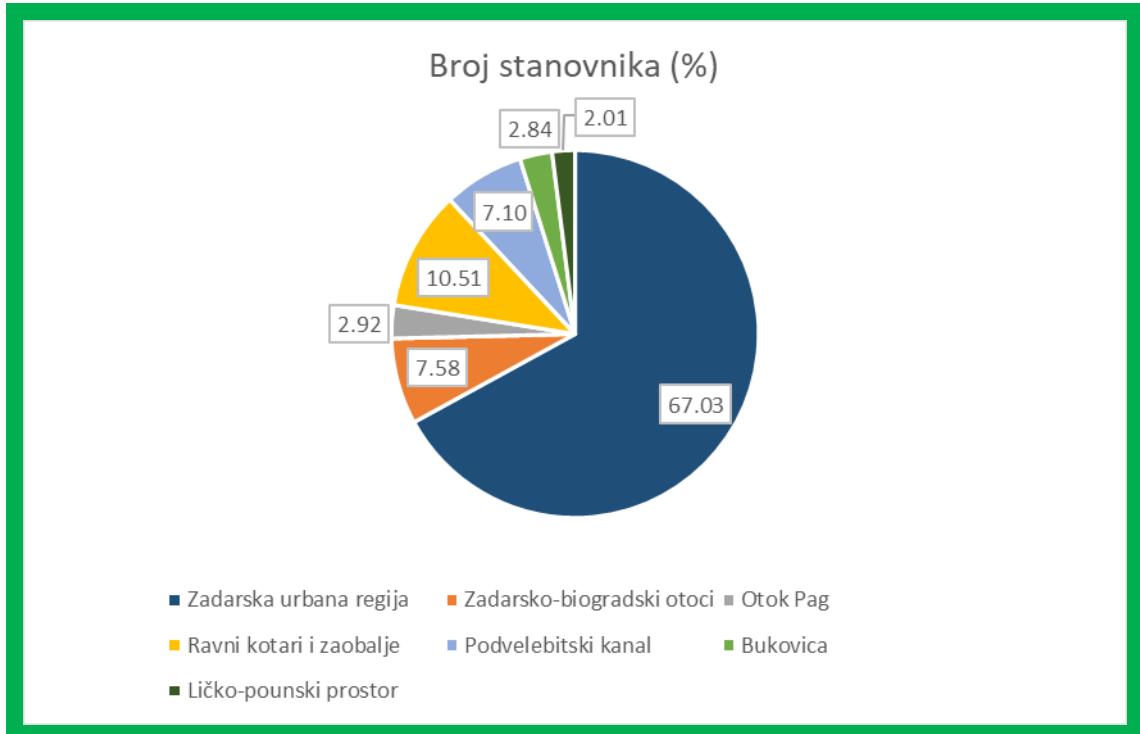
b)

a)

b)

Slika 2.: Udio prostornih cjelina prema: a) obuhvatu površine i b) stanovništvu

Zadarska urbana regija

Zadarska urbana regija obuhvaća obalni prostor od Općine Pakoštane na jugoistoku i Općine Vir na sjeverozapadu, te zadije u relativno uski zaobalni pojas. To je prostor koji gravitira regionalnim centrima Zadru i Biogradu na Moru, prostor dnevnih migracija i dobrih prometnih veza. Površina regije je 541,35 **539,24 km²** sa 111.307 **107486** stanovnika, što iznosi 14,85 **14.8** % površine, odnosno 65,47 **67.04%** stanovništva Županije. Na tom području je 40 naselja. Razdioba prostora, naselja i stanovništva po općinama prikazana je u tabličnom prikazu 11.

TABLIČNI PRIKAZ 11: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: ZADARSKA URBANA REGIJA –

Grad/općina	Površina u km²	Broj stanovnika 2011.	Broj naselja
Zadar (dio ¹)	81,57	73.455	5
Vir	22,24	3000	3
Privlaka	11,13	2253	4
Nin	52,8	2744	6
Poličnik (dio ²)	37,48	1891	4
Zemunik Donji	54,89	2060	3
Bibinje	12,95	3985	4
Sukošan	56,43	4583	4
Galovac	9,53	1234	1
Sv. Filip i Jakov	47,75	4606	6
Biograd na Moru	36,93	5569	4
Pakoštane (dio ³)	80,63	3874	3
Vrsi	37,05	2053	2
Ukupno	541,35	111.307	40

Grad/općina	Površina u km²	Broj stanovnika 2021.	Broj naselja
Zadar (dio ¹)	80.29	69375	5
Vir	22.17	3100	1
Privlaka	11.07	2126	1
Nin	53.31	2714	6
Poličnik (dio ²)	37.60	2105	6
Zemunik Donji	54.83	2167	3
Bibinje	14.27	3967	1
Sukošan	54.44	4667	4
Galovac	9.51	1267	1
Sv. Filip i Jakov	47.58	4456	6
Biograd na Moru	37.18	5598	1
Pakoštane (dio ³)	79.99	3914	3

Vrsi	37.00	2030	2
Ukupno	539.24	107486	40

¹ bez otočnog dijela

² Dračevac Ninski, Brišovo, Murvica, Murvica Gornja

³ bez Vrgade

Pojas zadarske rivijere najgušće je nastanjeno područje u Zadarskoj županiji. Na tom je potezu koncentriran najveći broj aktivnosti - od stambenih, gospodarskih i društvenih do infrastrukture. Osim središta osam gradova i općina na obali se nalaze i brojna manja naselja koja su na bliskim međusobnim udaljenostima, često i međusobno spojena. Takva struktura nastanjenosti stvorila je teško pregledan sustav izmiješanih urbanih funkcija koji se u cijelini može nazvati urbani teritorij.

U sustavu urbanog teritorija rivijere postoji niz žarišnih točaka koje čine veća naselja, središta općina i gradovi. Između njih nižu se točke turističke infrastrukture koje predstavljaju turistička naselja, resorte, marine, prirodne atrakcije i kulturno povijesne cjeline od interesa za turizam.

Prirodni potencijali zadarske rivijere zasnivaju se na topografskim karakteristikama obalnog pojasa. Niska obala i plitko more te velika duljina čine potez od Nina do Pakoštana izuzetno povoljnom podlogom za formiranje profila rivijere. Na toj se dionici nalaze brojne manje uvale pogodne za plaže i lučice što omogućava formiranje niza turistički poželjnih lokacija.

Urbani potencijali počivaju na topografiji naselja i prometne infrastrukture. Grad Zadar cijelom svojom duljinom angažira obalno područje s bogatstvom i raznolikošću gradskih sadržaja povezanih s obalom i obalnom infrastrukturom. Rast grada potiče razvoj niza malih naselja duž obale na obije strane poteza rivijere. Kontinuitet urbanih aglomeracija snažna je podrška razvoju različitih turističkih programa.

Na potezu pojasa rivijere prometna infrastruktura ima najveću gustoću. Pojas rivijere je kontaktno područje cestovnog, željezničkog, zračnog i pomorskog prometa. Izgrađenost pojasa i njegovi infrastrukturni potencijali najveći je stupanj urbanih aktivnosti na području Zadarske županije. Prometnu infrastrukturu u pojasu rivijere i njenim kontaktnim područjima sačinjavaju mreže cestovnog, željezničkog, pomorskog i zračnog prometa. Tu se nalaze glavni terminali svih prometnih sustava te ishodišne i završne točke svih oblika i smjerova kretanja. U kopnenom kontaktnom području na bliskim udaljenostima nalazi se glavni jadranski cestovni pravac, autocesta A1, željeznička pruga Zadar-Knin, kao priključak na glavni željeznički pravac Zagreb-Split, te zračna luka u Zemuniku. U kontaktnom području akvatorija rivijere nalazi se međunarodni plovni putovi i dužobalni plovni put Rijeka-Dubrovnik.

Zadarsko-biogradski otoci

U prostorno razvojnom i demografskom smislu to je vrlo osjetljiv prostor, već desetljećima podvrgnut kontinuiranom raseljavanju i odumiranju gospodarskih funkcija. Strukture stanovništva na tim su otocima deformirane i rastrgane, prevladava staro stanovništvo, a radni contingent izuzetno je siromašan.

Postoje brojne studije i planovi za demografsku i gospodarsku revitalizaciju tog nedvojbeno atraktivnog prostora, ali niti jedna akcija do sada nije dala vidljivih rezultata.

I među tim otocima postoji demografska i razvojna diferencijacija. Otoči Ugljan i Pašman razvijaju se kao prigradske zone obalnih gradova Zadra i Biograda na Moru. To je zona dnevnih migracija, poglavito s otoka prema Zadru i Biogradu na Moru, ali i u obrnutom smjeru, s obzirom na nešto industrije i ugostiteljstva koji postoje na tim otocima.

Ostale otoke karakterizira slaba ili izrazito slaba naseljenost.

Ukupan broj naselja na otocima je 41.

TABLIČNI PRIKAZ 12: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: ZADARSKO-BIOGRADSKI OTOCI

Otoči	Površina u km ²	Broj stanovnika 2011.	Broj naselja
Ugljan	51,51	6049	7
Pašman i Vrgada	67,01	3094	9
Ukupno	118,52	9143	16
Pučinski i manji otoci	256,07	3413	25
Ukupno otoci	374,59	12556	41

Otoči	Površina u km ²	Broj stanovnika 2021.	Broj naselja
Ugljan	35.54	3503	6
Pašman i Vrgada	51.93	2355	8
Pučinski i manji otoci	255.09	3300	24
Ukupno otoci	342.56	9158	38

Otok Pag (dio koji pripada Zadarskoj županiji)

Novom teritorijalnom podjelom državnog prostora, jugoistočni dio otoka Paga pripao je Zadarskoj županiji. To je prostor koji čini Grad Pag te općine Povljana i Kolan. No i do sada je taj dio otoka, a većim dijelom i cijeli otok gravitirao Zadru, kao svom prirodnom gospodarskom, kulturnom, pa dijelom i administrativnom centru. Povezivanje Paga mostom s prostorom zadarske regije skrenuo je znatan dio gospodarskih, prometnih i drugih veza prema Zadru. Iako je Pag desetljećima gravitirao Rijeci kao nedvojbeno velikom gospodarskom, prometnom, kulturnom i administrativnom centru Sjevernog Jadrana, dvadesetogodišnja funkcija Paškog mosta temeljito je preusmjerila ove tokove.

U tom smislu pripojenje dijela Paga Zadarskoj regiji samo je zakašnjela potvrda onih prirodnih tokova koji su se formirali i afirmirali znatno ranije.

Otok Pag ima značajne razvojne mogućnosti, iako je malobrojno stanovništvo stanovita prepreka njihovom boljem korištenju.

TABLIČNI PRIKAZ 13: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: OTOK PAG

GRAD/Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2011.	Broj naselja
PAG	133,78	3846	11
Kolan	28,85	791	3
Povljana	38,15	759	4
Ukupno	200,78	5396	15

GRAD/OPĆINA	Površina u km ²	Broj stanovnika 2021.	Broj naselja
PAG	132.81	3187	11
Kolan	28.84	812	3
Povljana	38.38	680	1

Ukupno	200.03	4679	15
---------------	---------------	-------------	-----------

Ravnokotarski zaobalni prostor

Ravnokotarski zaobalni prostor čini najveći dio prirodno-geografske cjeline Ravnih kotara. To je jedna od najvećih koncentracija poljoprivrednog zemljišta u Južnoj Hrvatskoj s nekad razvijenom poljoprivrednom proizvodnjom u privatnom i tzv. društvenom sektoru. Taj dio Županije obuhvaća 6 jedinica lokalne samouprave, odnosno 55 naselja sa 18.515 **16900** stanovnika. Gustoća naseljenosti iznosi 33,5 **31.53** stan/km²

Nažalost to je ujedno i prostor koji je većim dijelom bio pod okupacijom neprijatelja tijekom domovinskog rata, te je došlo do masovnog iseljavanja stanovništva. Demografska masa i njena struktura nedvojbeno je doživjela značajne promjene nakon 1991. godine, o čemu ovaj plan mora voditi računa. To je ujedno i jedan od poljoprivredno najvrjednijih prostora u Dalmaciji i Hrvatskoj uopće, pa se demografskoj i gospodarskoj revitalizaciji tog područja mora pokloniti puna pozornost.

TABLJČNI PRIKAZ 14: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: RAVNOKOTARSKI ZAOBALNI PROSTOR

GRAD/Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2011.	Broj naselja
BENKOVAC (dio)	340,2	40021	34
Lišane Ostrovičke (dio)	30,96	669	2
Stankovci	68,44	2003	7
Polača	29,92	1468	4
Škabrnja	22,55	1776	2
Poličnik (dio) ³	44,13	2578	6
Ukupno	536,2	18515	55

GRAD/OPĆINA	Površina u km ²	Broj stanovnika 2021.	Broj naselja
BENKOVAC (DIO) ¹	340.63	8850	34
Lišane Ostrovičke (dio) ²	30.00	571	2
Stankovci	68.67	1827	7
Polača	29.99	1386	4
Škabrnja	22.67	1674	2
Poličnik (dio) ³	44.00	2592	6
Ukupno	535.96	16900	55

¹ bez naselja: Bjelina, Brgud, Bruška, Karin Donji, Lisičići, Medviđa, Popovići

² bez naselja: Dobropoljci

³ Lovinac, Poličnik, Suhovare, Visočane, Gornji Poličnik, Rupalj

Prostor Podvelebitskog kanala

Prostor Podvelebitskog kanala čini pet općina s 24 **23** naselja smještenih sa sjeverne i južne strane Podvelebitskog kanala, te uz Novigradsko more. To je rezidencijalno turističko područje s nezanemarivim poljoprivrednim i vodnim resursima. Neposredno, na taj prostor se naslanja Nacionalni park "Paklenica" i planinski masiv Velebita sa svojim prirodnim ljepotama i turističkim potencijalima.

TABLIČNI PRIKAZ 15: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: PROSTOR PODVELEBITSKOG KANALA

Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2011.	Broj naselja
Starigrad	170,84	1876	3
Jasenice	122,04	1398	2
Novigrad	51,34	2375	3
Posedarje	77,54	3607	7
Ražanac	69,03	2940	8
Ukupno	490,70	12196	24

Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2021.	Broj naselja
Starigrad	168.74	1697	3
Jasenice	121.63	1322	4
Novigrad	51.16	2171	3
Posedarje	77.48	3431	7
Ražanac	68.89	2771	6
Ukupno	487.9	11392	23

Bukovica

Bukovica zauzima prostor južnog velebitskog pobrđa. To je kraj s oskudnim površinama poljoprivrednog zemljišta, tradicionalno orijentiran na stočarstvo. To je područje rijetke naseljenosti, svega 9,8 **8.26** st/km², i sasvim je izvjesno da se svako od 20 naselja dugoročno neće održati. To je prostor pod upravom tri jedinice lokalne samouprave s ukupno 5357 **4511** stanovnika zabilježenih popisom stanovništva iz 2011. **2021.** godine.

TABLIČNI PRIKAZ 16: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: BUKOVICA

Grad/Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2011.	Broj naselja
Obrovac	353,08	4323	12
Benkovac (dio)	173,67	1005	7
Lišane Ostrovičke (dio)	18,98	29	4
Ukupno	545,73	5357	20

Grad/Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2021.	Broj naselja
Obrovac	352.99	3608	12
Benkovac (dio) ¹	174	878	7
Lišane Ostrovičke (dio) ²	18.98	25	1
Ukupno	545.97	4511	20

¹ Bjelina, Brgud, Lisičići, Popovići, Karin Donjji, Bruška, Medviđa

² Dobropoljci

Ličko-pounski prostor

Ličko-pounski prostor sastavni je dio Like sa svim problemima i razvojnim teškoćama tog dijela države. Prostor Like, u funkcionalno-nodalnom i gravitacijskom smislu rastrgan je između velikih regionalnih centara Zagreba, Rijeke i Zadra. Temeljni razvojni problem te regije je ohrabrenje i jačanje jednog vlastitog razvojnog centra koji bi mogao preuzeti značajan dio razvojnih funkcija tog prostora. No, Zadar je uvijek bio i dugoročno će ostati gravitacijsko središte južnog dijela Like s Gračacom kao lokalnim gospodarskim centrom. I to područje teško je pogodeno i devastirano tijekom domovinskog rata sa značajno promijenjenim demografskim sastavom i obujmom. Prema popisu iz 2001. godine na tom je prostoru egzistiralo 38 naselja s 3.923 stanovnika, dok je Popisom 2011. zabilježen porast od 767 stanovnika, odnosno ukupno 4690 stanovnika. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine na ovom je prostoru živilo 4690 stanovnika, dok je prema popisu iz 2021. godine zabilježen pad broja stanovnika, odnosno broj stanovnika iznosio je 3229. To je među najslabije naseljenim prostorima u državi sa svega 4,9 3,37 st/km², u potpunosti pod upravom Općine Gračac.

TABLICNI PRIKAZ 17: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: LIČKO-POUNSKI PROSTOR

Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2011.	Broj naselja
Gračac	957,19	4690	38
Ukupno	957,19	4690	38

Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2021.	Broj naselja
Gračac	958,26	3229	39
Ukupno	958,26	3229	39

MEĐUODNOSI POVRŠINE I BROJA STANOVNIKA

Na području Zadarske županije prisutne su sve suprotnosti međuodnosa površine i broja stanovnika. To su s jedne strane gusto naseljena područja Zadarske urbane regije s preko oko 200 st/km², a s druge strane rijetko naseljeni prostori Like i Bukovice. Svakako da postoji odgovarajući suodnos između gustoće stanovanja i prirodnih, odnosno stvorenih gospodarskih resursa. U tom smislu i u budućem razvoju, ne treba očekivati velike redistribucije broja stanovnika, već bi trebalo težiti optimalizaciji odnosa između broja stanovnika i prirodnih resursa. To ujedno znači da se sva naselja dugoročno neće moći održati, odnosno da će Prostorni plan trebati sustavno poticati okupljanje stanovništva u onim naseljima koja imaju jasnou perspektivu opstanka i razvoja.

Neki odnosi površina i naseljenosti mogu se razabrati iz tabličnog prikaza.

TABLICA 4: PROSTORNE CJELINE ZADARSKE ŽUPANIJE - POVRŠINE, STANOVNIŠTVO I NASELJA 2011.

Prostorna cjelina	Udio površine (%)	Udio stanovništva (%)	Broj naselja	Priječna veličina naselja
Zadarska urbana regija	14,85	65,47	40	2783
Zadarsko-biogradski otoci	9,86	7,39	41	314
Otok Pag	5,51	3,17	15	360
Ravni kotari	14,70	10,89	55	337

Podvelebitski kanal	13,46	7,17	24	508
Bukovica	14,97	3,15	20	268
Lika i Pounje	26,25	2,76	38	123
Ukupno Županija	100	100	233	730

Prostorna cjelina	Površina (%)	Broj stanovnika (%)	Broj naselja	Prosječna veličina naselja
Zadarska urbana regija	14.83	67.03	40	2687
Zadarsko-biogradski otoci	10.28	7.58	38	320
Otok Pag	5.49	2.92	15	312
Ravni kotari i zaobalje	14.52	10.51	55	306
Podvelebitski kanal	13.39	7.10	23	495
Bukovica	15.17	2.84	20	228
Ličko-pounski prostor	26.30	2.01	39	83
Županija	100.00	100.00	230	697

Na oko 25% površine Županije koncentrirano je 73–oko 75% njenog stanovništva, što se može pripisati s jedne strane najvećim županijskim središtima Zadru i Biogradu na Moru, ali i dugogodišnjim procesima litoralizacije, odnosno okupljanju stanovništva i njegovih aktivnosti na morskoj obali. Kao kontrast toj koncentraciji može se navesti Ličko-pounski prostor, gdje na 26,25 26,30% prostora Županije živi 2,76–2,01% njegova stanovništva. Slični se zaključci mogu donijeti i za područje Bukovice.

Kao drugo područje značajne naseljenosti je ravnokotarski zaobalni prostor, gdje na oko 15% površine Županije živi oko nešto manje od 11% njenog stanovništva. Ova usklađenost odnosa površina i stanovništva rezultat je obilja poljoprivrednog zemljišta na tom području što je rezultiralo relativno gustom mrežom naselja.

Prostor uz Podvelebitski kanal iako pokazuje ispodprosječnu naseljenost izraženu kroz udio u prostoru Županije s oko 13%, a u stanovništvu Županije sa 7,1%, u stvari je relativno gusto naseljen u uskom obalnom pojusu, a gotovo pust, odnosno nenaseljen u višim zaobalnim zonama velebitskog podgorja.

Otočni dio Županije, kako onaj Zadarsko-biogradskog arhipelaga, tako sam Pag predstavlja poseban i vrlo složen prostorno-razvojni, demografski i gospodarski problem Republike Hrvatske. Ovdje se ne postavlja samo pitanje malog broja stanovnika, već i njihove dobne strukture, te ekonomске aktivnosti.

Centralna naselja

Struktura naselja na području Zadarske županije je nerazvijena i rastrgana s izrazito nedostatnim brojem kvalitetnih razvojnih centara. Teoretski bi mreža centralnih naselja bila dobro razvijena ako prvo naselje manje od vodećeg ima barem polovinu stanovnika tog većeg naselja, zatim treće po redu barem polovinu od broja stanovnika tog drugog naselja itd., odnosno $P_n = 1/2 (P_{n-1})$. Iako to pravilo nije u cijelosti primjenjivo na sve prostorne situacije, slučaj s naseljima u Zadarskoj županiji drastično odstupa od njega. Grad Zadar je sjedište Županije, peti grad po veličini u Hrvatskoj, a treći na obali hrvatskog Jadrana. Prvo manje naselje od Zadra je Biograd na Moru s 13 12 puta manjim brojem stanovnika od

Zadra. Osjeća se nedostatak srednje velikih naselja s 15 do 20 tisuća stanovnika, kao i naselja između 5 i 10 tisuća stanovnika, koji bi mogli u svojoj sredini preuzeti brojne centralno-mjesne funkcije, koje sada obavlja Zadar.

Centralno-mjesne funkcije obavlja 16 naselja relativno dobro disperzirana u prostoru Županije, međutim razina centralno-mjesnih funkcija u većini tih naselja je nedovoljna, pa bi ih u tom smislu trebalo značajnije poticati.

TABLICA 5: KONCENTRACIJA STANOVNIŠTVA U CENTRALNIM NASELJIMA 2011. GODINE

O p i s	Broj stanovnika	%
u centralnim naseljima	97330	57,25
u ostalim naseljima	72687	42,75
U k u p n o	170017	100,00
od toga:		
u Zadru	71471	73,43
izvan Zadra	25859	26,57
U k u p n o	97330	100,00
ostali dio Županije:		
centralna naselja izvan Zadra	25859	15,21
ostala naselja	72687	42,75
Ukupno izvan Zadra	94955	55,85
u Gradu Zadru	75062	44,15
Ukupno Županija	170017	100,00

O p i s	Broj stanovnika	%
u centralnim naseljima	90747	56.60
u ostalim naseljima	69593	43.40
U k u p n o	160340	100.00
od toga:		
u Zadru	67349	74.22
izvan Zadra	23398	25.78
U k u p n o	90747	100.00
ostali dio Županije:		
centralna naselja izvan Zadra	23398	14.59
ostala naselja	69593	43.40
Ukupno izvan Zadra	89511	55.83
u Gradu Zadru	70829	44.17
Ukupno Županija	160340	100.00

57,25 56.60% stanovništva živi u centralnim naseljima, iako treba uvažavati činjenicu da većina tih centralnih naselja ima samo centralno-mjesne funkcije najniže razine. Druga dominantna činjenica je da u samome gradu Zadru živi 73,43–74.22% stanovništva promatranog prostornog obuhvata, tako da se samo preostalih 26,57–25.78% odnosi na ostala centralna naselja.

Gornje tvrdnje potkrepljuje i popis centralnih naselja s brojem stanovnika 2011. 2021. godine Naime u većini tih naselja broj stanovnika nije prešao kritičnu masu po kojoj bi to naselje moglo organizirati centralno-mjesne funkcije više razine. Općenito se smatra da je takva

kritična masa oko 3.000 stanovnika., a prema navedenim podacima samo Biograd na Moru i Gračac prelaze **prelazi** 3.000 stanovnika.

TABLICA 6: CENTRALNA NASELJA I BROJ STANOVNIKA 2011. GODINE

Naselje	Broj stanovnika
Zadar	71.471
Biograd na Moru	5.569
Nin	1.132
Kali	1.638
Preko	1.286
Sali	740
Pag	2.849
Benkovac	2.866
Polača	1.057
Stankovci	688
Posedarje	1.358
Ražanač	943
Starigrad	1.140
Novigrad	534
Obrovac	996
Gračac	3.063
Ukupno	97.330

Naselje	Broj stanovnika
Zadar	67349
Biograd na Moru	5598
Nin	1099
Kali	1591
Preko	1254
Sali	729
Pag	2343
Benkovac	2520
Polača	991
Stankovci	634
Posedarje	1289
Ražanac	890
Starigrad	1055
Novigrad	478
Obrovac	801
Gračac	2126
Ukupno	90747

U slučaju izrazitijeg razvoja Gospića, kao regionalnog centra Like i preduvjeta regionalne integracije centralnog prostora Republike, dio centralno-mjesnih funkcija nedvojbeno će se podijeliti između Zadra i Gospića, s ulogom Gračaca kao regionalnog centra nižeg reda.

Pitanje centralnih naselja na otocima također je vrlo složeno, u smislu pogodnosti da jedan otok vrši centralno-mjesne funkcije za drugi otok. To nije samo pitanje prometne povezanosti, već i pitanje brojnih drugih prirodno-geografskih, gospodarskih, povijesnih, tradicionalnih i drugih činitelja.

Stanje prostora

Stanje prostora se može evidentirati u kontekstu primjerenoga ili pak neprimjerenog korištenja prostora. Kako je prostor ograničen svojim datostima to je od najveće važnosti da se njime gospodari racionalno.

Problemi stanja prostora u Zadarskoj županiji danas su manji nego što su bili ranije, ali recidiv nekih od neprimjerenih zahvata u prostoru su vidljivi i teško popravljivi. To se naročito odnosi na nekontroliranu eksploataciju mineralnih sirovina, što se manifestiralo u izgradnji nefunkcionalne Tvornice glinice na Bravaru kod Obrovca, te kopanja boksitne rudače u zoni Jasenice-Kruševo-Bilišane. Tvorница glinice je gotovo nepopravljivo devastirala širi prostor Bravara i Obrovca te donjeg toka Zrmanje. Naime, vađenjem boksitne rudače na otvorenim kopovima ostale su "rane" u okolišu koje se doduše mogu popraviti, ali uz velike troškove.

Proces bespravne izgradnje koji je bio naročito izražen 80-tih godina, devastirao je mnoge prostore kopnenoga i otočkoga priobalja. Neorganizirana izgradnja, pretežno kuća za odmor, blokirala je neke od najvrjednijih dijelova obale, a svoju kulminaciju je doživjela na otoku Viru gdje je poprimila katastrofalne razmjere. Takva stihilska izgradnja, ne samo da dugoročno ostavlja nepopravljive tragove u prostoru, već prikraćuje i vlasnike tih objekata budući da ih na vrlo dug period ostavlja bez minimalnih uvjeta komunalne opremljenosti. Za očekivati je da će se donošenjem prostornih planova općina, stanje u tom pogledu bitno popraviti.

Ratna djelovanja 1991. godine ostavila su dugotrajne tragove u prostoru, a koji se posebno očituju u devastiranim šumskim i poljoprivrednim površinama, porušenim dijelovima naselja, kao i čitavim naseljima, od kojih će neka zadugo ostati neobnovljena. Neke deformacije u prostoru ostat će trajno obilježje krajolika.

Stanje tala

Nažalost, ne postoje sustavna i objektivizirana istraživanja o stanju tala u Županiji. Načelno, može se govoriti o mogućim onečišćenjima nastalima zbog upotrebe pesticida i herbicida u poljodjelstvu na pojedinim pretjerano iskorištavanim površinama, o već spomenutim pojedinačnim izlevima strojnih ulja u tlo te o drugim devastacijama tla kao što je privođenje drugoj namjeni, eroziji tj. ispiranju i odnošenju tla bujicama, vjetrom itd. Poseban je problem nepropisno odlaganje svih vrsta otpada, uključujući i opasni otpad, pri čemu unatoč prijavama nadležnim ustanovama nisu poduzete potrebne radnje. Uz prometnice također može doći do onečišćenja tala taloženjem čestica ispušnih plinova, kao i nepropisnim odlaganjem raznih vrsta otpada koje ima vrlo negativan utjecaj na bioravnotežu, estetska i fiziomska obilježje terena.

Vode i stanje voda

Najistaknutije tekućice u Zadarskoj županiji su: Zrmanja, Una, Otuča, Ričica, Miljašić Jaruga, Baščica i Kotarka. Zrmanja izvire u području Zrmanja vrela i teče podno južnog Velebita oblikujući u krškom, surovom tektonski ispucalom predjelu slikovitu kompozitnu dolinu u kojoj se izmjenjuju surovi klanci (kanjoni) s pitomim riječnim proširenjima i poljima. Glavne pritoke su joj slikovita Krupa s Krnjezom i Dobarnica koje se kao i Zrmanja hrane ličkim vodama koje protječu krškim podzemljem Velebita. Duga je 69 km, s absolutnim padom od 327 m.

Otuča i Ričica ličke su ponornice, bistre krške rječice koje obilježavaju pitome i prostrane riječne doline. U njihovoј čistoj vodi obitava pastrva. Vode Ričice su akumulirane za potrebe rada RHE Obrovac.

Istočnim graničnim prostorom prema Bosni i Hercegovini protječe Una. Izvire u vrelu Une kod Srba. Više je slikovitih vodopada i slapišta, a zanimljiva dolina usjekla se u šumovitim predjelima između Plješevice i bosanskih planina.

Od jezera najistaknutije je Vransko jezero (30 km^2), dubine oko 3 m. Posebna karakteristika jezera je kriptodepresija, koja ga čini izuzetnim. Okupljalište je ptica selica i divljači i značajni vodni resurs cijele regije. Na otoku Pagu nalazi se jezero Velo blato sa slatkom vodom, te Malo blato sa bočatom i slanom vodom. Na Dugom otoku nalazi se Malo i Veliko jezero, te jezero Mir. Umjetna jezera su Vlačine i Grabovac na Bašćici, te jezero Štikada na Ričici. Najveći dio nekadašnjih velikih i često malaričnih močvara i blata u Vranskem polju, Bokanačkom i Nadinskom blatu, Trolovama i drugdje, isušen je i pretvoren u plodne površine.

Pojedinačna istraživanja kopnenih voda ukazuju na sve lošije stanje pojedinih tekućica, stajačica i podzemnih voda. Dok su u izvorišnim područjima, udaljenijim od naselja uglavnom u dobroj kondiciji, u blizini naseljenih mjesta ove vode su često ugrožene različitim oblicima i intenzitetima onečišćenja. Posebice treba ukazati na određena onečišćenja rijeka Zrmanje nizvodno od Obrovca, Ričice i Otuče kod Gračaca. Radi se o oblicima onečišćenja ili drugim negativnim utjecajima, za koja u većoj ili manjoj mjeri postoje određena saznanja. Naime, i u ovim slučajevima, nedostaju kvalitetna i sustavna mjerena te obrade podataka koji bi bili osnova objektivnih spoznaja.

Stoga je moguće zaključiti:

- Zrmanja je u vrijeme rada Tvrnice glinice kod Obrovca doživjela ekološku katastrofu izlevom lužine koja je uništila posljedne relikte haracejskih sedrotvoraca na njenom ušću, što je bitno poremetilo biocenotske odnose na ušću, a zatijelo i u Novigradskom moru. Izljevi tekstilne industrije u Obrovcu, kao i tamošnje gradske kanalizacije imaju određene negativne utjecaje o kojima ne postoje temeljita saznanja.
- Postoje određeni, ali malobrojni i nedovoljni pokazatelji povremenog utjecaja pojedinih onečišćivača na kakvoću vode Vranskog jezera, te sumnje zbog mogućeg onečišćenja pesticidima kao i zbog onečišćenja uslijed postojanja crnih jama.

Sporadična uzorkovanja izvorskih voda i voda za piće iz vodoopskrbnih zahvata ukazuju na relativno dobru kondiciju podzemnih voda.

Izuzetak je npr. izvor Vruljica u Zadru koji pri većem iskorištenju u pojedinim prilikama pokazuje određeno onečišćenje. Također, pojedina ispitivanja u Zadru ukazuju na nazočnost strojnih ulja i fekalnih mikroorganizama u podzemnim vodama. Osim u crnim jamama uzroci leže i u izlevima strojnih ulja, posebice pojedinačnih vozila koja odbacuju nesavjesni građani premda postoje odgovarajući spremnici, a i sankcije.

Posebno je, u prostoru gotovo cijele Županije, uočljiv nemaran odnos prema postojećim zdencima, seoskim vodospremama (gusterne), spomeničkim gradskim vodospremama (Zadar). Često su ovi objekti zatrpani zemljom, otpadom, oštećeni i van funkcije.

REZULTATI ISPITIVANJA

1. Sliv Zrmanje

TABLJČNI PRIKAZ 18: ODNOŠ IZMEĐU KEMIJSKOG SASTAVA VODA SLIVA ŽRMANJE I TIPIČNIH KRŠKIH VODA

Naziv vode	Isparni ostatak	Tvrdoća	Alkalitet	Kloridi	Sulfati	K_1
Zrmanja Žegar	1,13	1,08	1,11	0,86	0,90	0,56
Zrmanja Muškovci	1,06	1,03	1,02	1,17	0,83	1,04

Dožinovac	1,34	1,29	1,35	1,21	0,50	0,72
Krupa	1,06	1,04	1,07	0,87	0,86	0,88
Čavle	1,05	1,02	1,03	0,96	0,92	1,40
Dorinovac	1,11	0,98	1,04	0,87	1,52	1,60
Sekulića izvor	1,11	1,07	1,04	0,97	1,45	1,52

Iz tablice se vidi da isparni ostatak, tvrdoča i alkalitet u vodama sliva Zrmanje vrlo malo odstupaju od istih parametara u tipičnim krškim vodama budući da se navedeni odnos kreće oko jedinice ili je malo prelazi. Nešto je veće odstupanje od tih pokazatelja nađeno u izvoru Dožinovac na području Žegara. Sadržaj klorida i sulfata je nešto manji nego u tipičnim krškim vodama. Povećan sadržaj klorida nađen je u vodi Zrmanje kraj Muškovaca i u Dožinovcu, a povećan sadržaj sulfata u izvorima Dorinovac i Sekulića izvor na području Muškovaca.

Koefficijent K_1 je dosta visok u vodi Sekulića izvora, izvora Čavle i Dorinovca, jer se ljeti znatno smanjuje izdašnost izvora, a povećava sadržaj klorida, te osobito sulfata.

Sanitarno-kemijske, odnosno higijenske značajke voda prikazane su u tablici pomoću odnosa koncentracije C_{80} BPK₅, utroška KMnO₄, ukupnog dušika, ukupnog fosfora, NVB coli/100 ml i vrijednosti MDK tih parametara.

Kisik je za razliku od ostalih pokazatelja prikazan odnosom između MDK zasićenja kisika od 90% i prosječne vrijednosti C zasićenja kisika, jer manje i veće zasićenje kisikom od optimalnog 90-105% pogoršava kvalitetu vode.

TABLICNI PRIKAZ 19: SANITARNO-KEMIJSKE ZNAČAJKE VODE

Naziv vode	Kisik 90%	BPK ₅ 2	KMnO ₄ 12	Ukupni N 0,3	Ukupni P 0,1	NVB coli/100 ml 200
Zrmanja Žegar	0,90	1,2	1,08	0,31	0,15	2,85
Zrmanja Muškovci	0,89	1,2	1,34	1,05	0,87	1,85
Dožinovac	0,90	1,10	0,91	0,63	1,70	1,30
Krupa	0,91	1,15	1,08	0,40	0,16	2,30
Čavle	0,95	1,20	1,21	0,62	0,29	3,80
Dorinovac	0,94	0,97	0,89	1,00	0,77	1,50
Sekulića izvor	0,95	1,00	0,96	0,56	0,83	1,20

Stvarna koncentracija pojedinih pokazatelja može se dobiti množenjem vrijednosti MDK s navedenim koeficijentom u tablici. Iz tablice se vidi da su vode uglavnom dobro zasićene kisikom; gotovo u svim vodama je BPK₅ bio iznad 2 mg/l; utrošak permanganata je bio povećan u Zrmanji kraj Muškovaca i izvoru Čavle. Zrmanja je kraj Muškovaca sadržavala znatno više ukupnog dušika nego kraj Žegara, ali je Zrmanja kraj Žegara bila više bakterijski zagađena nego kraj Muškovaca. Izvor Dožinovac je sadržavao dosta ukupnog fosfora, jer se taj izvor nalazi na poljoprivrednom području. Inače sve su vode sadržavale više coli bakterija od MDK-200 u 100 ml.

2. Područje Zadra i Biograda na Moru

Na području Ravnih kotara najvažniji flišni pojas prostire se od uvale Ljubač preko Islama prema Benkovcu. Na tom području, oko 7 km sjeverno od Zadra, nalazi se zaravnjena udolina Bokanjačko blato u smjeru protjecanja podzemnih voda. Voda Bokanjačkog blata je još 1900. godine kaptirana za vodoopskrbu Zadra. Sjeveroistočno od Bokanjačkog blata, neposredno u blizini uvale Ljubač kaptiran je vrlo izdašan izvor Golubinka. U blizini regulirane Miljašića jaruge kojom se vode iz Bokanjačkog blata odvode u more u blizini Nina kaptiran je bunar Boljkovac.

Jugozapadno od Benkovca vodena je barijera od fliša i dolomita poremećena a podzemna voda gravitira prema jugozapadu i javlja se u jaku izvoru Kakma i u nekoliko izvora sjeverno od Vranskog jezera od kojih je najvažniji Biba.

TABLICNI PRIKAZ 20: ODNOS IZMEĐU KEMIJSKOGA SASTAVA VODA OVOGA PODRUČJA I SASTAVA TIPIČNIH KRŠKIH VODA

Naziv vode	Isparni ostatak	Tvrdoća	Alkalitet	Kloridi	Sulfati	K ₁
Golubinka	2,66	2,20	1,98	0,75-22,80	3,66	4,40
Boljkovac	5,39	2,57	1,96	35,00	10,50	21,10
Bokanjac	2,36	2,20	2,08	4,23	2,58	2,00
Biba	1,78	1,73	1,80	1,45	2,58	0,76
Kakma	1,80	1,80	1,70	1,44	2,61	1,00

Zajednička značajka ovih voda je da su tvrdoća i alkalitet približno dvaput veće od tipičnih krških voda. Naime, ove vode sadrže znatno više otopljenoga ugljičnog dioksida od tipičnih krških voda i to od 20-40 i više mg/l. Sve ove vode potječu iz Bokanjačkoga blata i Nadinskoga polja između Benkovca i Biograda, a to je područje bogato nalazište treseta. Na taj se način može objasniti povećana količina ugljičnog dioksida u tim vodama. Vode Golubinke i Boljkovca koje se nalaze sjeveroistočno od Bokanjačkoga blata na području Miljašića jaruge pod utjecajem su mora i zbog toga sadrže povećanu količinu klorida naročito za niska vodostaja. Pod utjecajem mora su i podzemne vode Bokanca.

TABLICNI PRIKAZ 21: HIGIJENSKE ZNAČAJKE VODA

Naziv vode	Kisik	BPK ₅	KMnO ₄	Ukupni N	Ukupni P	NVB coli/100 ml
Golubinka	1,25	1,00	1,21	0,63	0,44	1,20
Boljkovac	1,38	0,35	0,98	0,40	0,12	1,10
Bokanjac	1,00	0,50	0,90	0,16	0,68	0,10
Biba	1,17	0,95	0,83	0,58	1,48	2,60
Kakma	1,07	1,00	1,16	0,77	1,20	1,30

Iz tablice se vidi da su vode na ovom području slabije zasićene kisikom. Međutim, to nije posljedica lošije higijenske kvalitete nego posljedica veće količine otopljenoga ugljičnog dioksida. Koncentracije ostalih pokazatelja kvalitete su uglavnom ispod i oko MDK. NVB coli u Golubinki, Boljkovcu i Bibi prelazi MDK. Najviše je bakterijski zagađen izvor Biba koji se nalazi u sredini sela Biba i izložen je zagađivanju okoliša.

More i stanje mora

Mnogobrojne aktivnosti koje se odvijaju na moru i na obalama Jadranskog mora dovode do njegova kontinuiranog i iznenadnog onečišćenja, a time i do ugrožavanja morskog ekosustava i do najviših razina. To su u prvom redu gradovi, naselja i gospodarske aktivnosti orientirane na pomorstvo: luke, brodogradilišta, brodarska poduzeća, a i ribolov kao važna privredna grana.

Stalna onečišćenja mora potječu iz raznih izvora i to: otpadnih voda stanovništva i iz turističkih objekata, zaļjenih voda i ostalih opasnih i štetnih tvari s brodova koji plove Jadranskim morem, nafte i njenih derivata kod prekrcaja na naftnim terminalima, istrošenih ulja i goriva od manjih plovila koja se koriste za sport, turizam i rekreaciju. Do iznenadnih onečišćenja mora dolazi uglavnom zbog nesreća na industrijskim objektima u priobalnom pojasu, te havarija, sudara i potapanja brodova, kao i zbog prirodnih pojava neuobičajenog intenziteta (alge, meduze i sl.).

Ugroženi su akvatoriji neposredno uz gradove i naselja s neodgovarajućim kanalizacijskim ispustima.

Izgradnjom kolektorske mreže u Zadru i Biogradu na Moru znatno su smanjeni rizici onečišćenja mora od otpadnih voda stanovništva.

Pregled stanja onečišćenja mora zadarskog područja

S gledišta osnovnih pokazatelja fizikalnih svojstava mora (temperatura, slanost, gustoća morske vode) u zadarskom području razlikuju se tri akvatičke cjeline: zatvoreni kanalski prostori (Novigradsko i Karinsko more), relativno zatvoreni kanalski prostori (Pašmanski, Zadarski i Velebitski kanal) te akvatorij pod utjecajem otvorenog mora.

Na osnovi rezultata istraživanja kemijskih osobina voda Zadarskog i Pašmanskog kanala, odnosno razmatrajući raspodjelu hranjivih soli u njima, može se zaključiti da je njihov sadržaj u granicama očekivanim za kanalsko područje istočnog Jadran.

Premda ima naznaka da bi kopneni upliv mogli utjecati na sadržaj ovih soli, oni još nisu izraženi. Visoke vrijednosti koncentracije kisika i zasićenja kisikom ukazuju na dobro prozračene bazene u kojima nije došlo do značajnijih promjena u ekosustavu.

Na osnovi rezultata istraživanja bioloških osobina, područje Zadarskog i Pašmanskog kanala može se uvrstiti u produktivna kanalska područja, koja u svom najvećem dijelu nisu narušena antropogenim utjecajem. Jedino područja na kojemu se povremeno uočavaju negativne posljedice antropogenog djelovanja, odnosno povišene eutrofikacije, je područje obalnih voda grada Zadra, gdje su otpadne vode prouzročile niz promjena u životnim zajednicama na različitim trofičkim razinama.

Raspodjela masenih udjela cinka, bakra, žive, kadmija i olova u sedimentima užeg zadarskog područja pokazuje da se prosječne vrijednosti nalaze u rasponima koji ne ukazuju na teže onečišćenje s navedenim kovinama. Isto se može ustvrditi za anionske detergente i PAH kao odabrani organski onečišćivači u morskoj vodi.

Potencijalni izvori onečišćenja su i nepropisni spremnici (npr. nepokriveni bačve) starih ulja i maziva na više lokacija (pogoni, marine, automobilske servise, autobusne garaže i servisi i sl.). Izljevi strojnih ulja u gradsku odvodnu mrežu ili u tlo također potencijalno postoje kao onečišćivači i zagađivači mora ili kopnenih voda (1 litra strojnog ulja onečisti 1.000.000 litara čiste vode). Izljevi većih količina u krško tlo također su potencijalni onečišćivači, kao i nasipavanje građevinskim otpadom.

Onečišćenje mora s brodova

Spoznaja o opasnosti i šteti koja se nanosi morskom okolišu, a uzrokovana je onečišćenjem mora s brodova koji prevoze različite vrste mineralnih ulja i druge opasne i štetne tvari i industrija smještenih na morskoj obali, dovela je do brojnih aktivnosti usmjerenih na sprečavanje onečišćenja mora.

Prema domaćim propisima, Zakonu o zaštiti okoliša („Narodne novine“, br. 80/13 i 153/13) i dr., te međunarodnim propisima, odnosno konvencijama koje je prihvatisla (ratificirala) Republika Hrvatska (Barcelonska konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog prostora Sredozemlja i prateći protokoli, Međunarodna konvencija o sprečavanju onečišćenja mora s brodova) luke otvorene za međunarodni promet, među kojima je i luka Zadar, trebaju biti opremljene uređajima za prihvat otpada i zauljenih voda s brodova.

Brodovi i ostala oprema poduzeća "Tankerska plovida" Zadar (tankeri nosivosti od 1.500 do 3.500 TDW, zaštitne plivajuće brane, separator na kopnu za odvajanje ulja od vode i dr.), u slučaju onečišćenja mogu se koristiti za intervencije i to: za opasavanje onečišćenja na moru, spremanje ulja i ostalih vrsta onečišćenja skupljenih s površine mora, prijevoz skupljenog ulja do separatora i ostalog otpada do kopna.

Odlaganje otpada u more

Prema zakonskim propisima, domaćim i međunarodnim, u more je općenito zabranjeno odlaganje, odnosno potapanje bilo kakvog otpada.

Konvencija o sprečavanju onečišćavanja mora odlaganjem otpada i drugih tvari, London 1972., Međunarodna konvencija o sprečavanju zagađivanja s brodova, MARPOL 73/78, Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja, Barcelona 1976., 1995. i Protokol o sprečavanju onečišćenja Sredozemnog mora odlaganja otpada s brodova i zrakoplova reguliraju između ostalog i odlaganje otpadnih tvari u more, odnosno zabranjuju bilo kakvo odlaganje ili potapanje otpadnih tvari u Jadransko more.

Praćenje stanja (monitoring) i istraživanja mora

U svrhu praćenja stanja i istraživanja mora izrađeni su Program praćenja stanja okoliša za područje marikulture u Zadarskoj županiji te Program praćenja stanja okoliša i onečišćenja obalnog i morskog područja Zadarske županije.

Kakvoća mora: Kontrola kakvoće priobalnog mora u Hrvatskoj regulirana je Uredbom o standardima kakvoće mora na morskim plažama („Narodne novine“, br. 33/96), i kontinuirano se obavlja od 1989. godine. Uredbom se uz standarde kakvoće mora propisuje i način obavljanja kontrole mora u vremenskom razdoblju od 01. svibnja do kraja sezone, najmanje svakih 15 dana. Ispitivanja obavljaju ovlašteni laboratorijski.

Svrha i praktične primjene ispitivanja sanitarno-kakvoće obalnog mora su mnogobrojne. Uz procjenu onečišćenja mora na plažama, i u tom smislu sustavno obavješćivanje i zdravstveno prosvjećivanje javnosti, utvrđuju se izvori onečišćenja, određuju prioriteti i prati izgradnja kanalizacijskih sustava, te funkcioniranje postojećih, postavljaju zahtjevi za

saniranje individualnih izvora onečićenja mora, tamo gdje je to stručno i ekonomski opravdano.

Pojedinačna istraživanja mora vršena su od strane Instituta za oceanografiju i ribarstvo u Splitu, Zavoda za javno zdravstvo u Zadru uz suradnju Državnog zavoda za javno zdravstvo iz Zagreba, Instituta "R. Bošković" iz Zagreba i drugih ovlaštenih ustanova.

Pretežno su to istraživanja u području Zadarskog kanala i Pašmanskog kanala u svrhu dobivanja relevantnih pokazatelja kod izgradnje kanalizacijskih ispusta (Zadar, Biograd na Moru), pojedinih turističkih sadržaja (Marina "Dalmacija" - Bibinje-Sukošan, Marina "Kornati" - Biograd na Moru, ~~Marina "Batalaža"~~ na Ugljanu) lučkih postrojenja (Gaženice). Pojedini rezultati dobiveni su i kroz vrlo rijetke nacionalne projekte istraživanja i zaštite Jadranskog mora zadnjih desetljeća. Posljednjih godina prije ratnih zbivanja istraživanje akvatorij od Vira do Konavala. Također za potrebe praćenja stanja na javnim kupalištima i uz turističke objekte vršena su više ili manje suslijedna uzorkovanja mora na pojedinim lokacijama (Kolovare, Borik, Petrcane, Zaton, Biograd na Moru, Sv. Filip i Jakov, Pakoštane, Drage, Preko, Ugljan, Tkon, Turanj, Crvena Luka, Club Mediteranee, Pinija, Zaton itd.). Uzorkovanja je ponajviše vršio Zavod za javno zdravstvo u Zadru, koji raspolaže i znatnom višegodišnjom dokumentacijom, čija bi znanstvena obrada mogla dati određene objektivne spoznaje.

Također, bilo je i nekoliko manjih istraživanja izvan zone Zadarskog i Pašmanskog kanala (Novigradsko more, dijelovi Velebitskog kanala, Karinsko more, Ninski zaljev, Virsko more, u. M. Lamjana, Dinjiška uvala, Paški zaljev - Studija o istraživanju Paškog zaljeva) za potrebe ustanovljenja tzv. "nultog stanja" pojedinih planiranih zahvata u prostoru (turistička naselja), ocjene utjecaja marikulture, primjerice rađene su analize za uzugajalište tuna kod otoka Iža, uzugajalište riba u Maloj Lamjani, na Košari, solane na Pagu i u Ninu.

Iz dosadašnjih zapisnika i druge dokumentacije službi Županije koje se bave ovom problematikom ustanovljen je određen broj onečićivača okoliša smještenih u industrijskoj zoni Gaženice. Međutim, ovdje je važno napomenuti da ta zagadenja nisu velika iz razloga što cijela industrijalna na ovom području radi smanjenim kapacitetom. Kolektivni izvori onečićenja javljaju se suslijedno i čine najveće probleme (otpadne vode na 41 mjesto u Zadru, 7 u Biogradu na Moru, manje lučice, turistička naselja, divlja odlagališta otpada i dr.). Nažalost, glavnina spomenutih istraživačkih zahvata izvršena je prije početka ratnih zbivanja 1991. godine, tek manji dio tijekom 1992., 1993., 1994., 1995., 1996., a 1997. započela su suslijedna ispitivanja kakvoće mora na plažama Županije za vrijeme turističke sezone.

Opća ocjena brojnih i raznorodnih podataka, često nesređenih i metodološki neujednačenih, kao i interpretacija više ili manje (ne)argumentiranih izvješća upućuje na sljedeće zaključke:

- More Zadarske županije uglavnom je sačuvani akvatorij. To potvrđuje glavnina nalaza uzorkovanja vršenih za različite potrebe. Tek mali dio nezadovoljavajućih nalaza ukazuje na povremena onečićenja, uglavnom ekscesnog obilježja ili obilježja prirodne pojave (cvjetanje mora, truljenje algi, trava, povremeni izljevi u lukama i lučicama, odbacivanje s brodova, ubacivanje u sustav odvodnje nedozvoljenih tvari i nekontrolirano nasipavanje obale).
- Najkritičniji dijelovi mora su dio gradske plaže Kolovare, V. Lamjana i mikrocjeline u pojedinim manjim gradskim ili drugim mjesnim zatvorenijim lučicama gdje povremeno dolazi do nekontroliranog onečićenja otpadom, uljima, izvodnim kanalima, septičkim jamama s propusnim dnom i sl.
- Poduzete mjere (zahvati na rješenjima odvodnje u Zadarskoj luci) daju prve pozitivne rezultate, pogotovo nakon izgradnje kolektora u uvali Jazine. Nedostatak uređaja za pročišćavanje kanalizacijskih sustava naročito se osjeća u podmorju Zadarskog i Pašmanskog kanala.
- Nakon rušenja starog Masleničkog mosta zaostali su u ždrilu ostaci mosta što utječe na mikrosituaciju akvatorija i estetska obilježja prostora.

- Stalno postoje mogućnosti incidentnog onečićenja (havarije brodova, instalacija i uređaja na kopnu i sl.). Poduzimaju se mjere postupnog smanjenja rizika.
- Prilikom izgradnje objekata na obali mora, u skladu sa zakonom, nužna je izrada odgovarajuće Studije o utjecaju na okoliš koja uključuje i dobivanje određenih spoznaja o kakvoći mora, mjere njegove zaštite i način praćenja stanja (monitoring).
- Dio uvala i plaža onečićen je otpadom koje nanosi more strujama ili s brodova (Sakarun, neke uvale na Silbi, Dugom otoku i dr.). Izbacivanje masnoća iz gradske industrije dovodi do kratkotrajnih, ali za kupače vrlo neugodnih onečićenja javnih plaža u Zadru (Kolovare).
- Veći problem predstavlja zatrpanjanje pojedinih dijelova obale građevinskim i komunalnim otpadom, što ugrožava estetski izgled obale i zagađuje more.

Stanje zraka

Problemi onečićenja zraka nisu novi, ali je nov doprinos i intenzitet onečićenja antropogenim utjecajem.

Osnovna je svrha zaštite i poboljšanja kakvoće zraka:

- očuvati zdravlje ljudi, biljni i životinjski svijet, kulturne i materijalne vrijednosti,
- postići najbolju moguću kakvoću zraka,
- spriječiti ili barem smanjivati onečićavanja koja utječu na promjenu klime,
- uspostaviti, održavati i unapređivati cjelovit sustav upravljanja kakvoćom zraka na teritoriju Županije.

Tek unatrag desetak godina, kad se spoznalo da onečićenje zraka nema granica, te je prostim okom uočeno propadanje šuma, pristupilo se sprečavanju onečićenja, smanjenjem ukupnih emisija. Visine dimnjaka više nisu mogle riješiti nastale probleme, jer su se podizanjem dimnjaka na još veću visinu vlastite emisije "poslale" susjedu, a vlastite šume umjesto vlastitih onečićivača nastavili su uništavati susjedovi. I tako se zatvorio krug.

Izvori onečićenja zraka su:

- tehnički procesi, industrijski pogoni, uređaji i objekti iz kojih se onečićujuće tvari ispuštaju u zrak (stacionarni izvori),
- prijevozna sredstva (cestovna vozila, izvancestovna vozila, lokomotive, brodovi, zrakoplovi) koja ispuštaju onečićujuće tvari u zrak,
- uređaji, površine i druga mesta (difuzni izvori) odakle se onečićujuće tvari slobodno šire zrakom bez određena ispusta ili dimnjaka.

Emisije koje izravno uzrokuje čovjek zovu se antropogene emisije. Vrlo često je teško razlikovati emisije uzrokovanе čovjekovim djelovanjem od onih izazvanih prirodnim putem. Najbolji primjer takvih emisija su šumski požari, koji mogu prirodno nastati kao što je slučaj u stepama, ili pak mogu biti izazvani čovjekovim djelovanjem, naročito radi krčenja šuma i "osvajanja novih poljoprivrednih površina". U oba slučaja mogu nastati isti produkti, a uz krajnje proekte svakog procesa spaljivanja, kao što su ugljik (IV)-oksid i voda, a zbog složenog djelovanja reakcije organskih radikala mogu nastati i viši ugljikovodici, sve do aromata i policikličkih spojeva, od kojih su neki izrazito kancerogeni.

Zaštita zraka od onečićenja i otklanjanje štetnih posljedica za zdravlje stanovništva organiziraju se i provode u tijelima lokalne uprave i samouprave.

Izgradnja mogućeg budućeg objekta i postrojenja kod kojih se tehničkim i drugim mjerama ne može spriječiti onečićenje zraka, odnosno ubacivanjem u zrak: plina, pare, dima, prašine i drugih materija u količinama koje mogu štetno utjecati na zdravlje stanovništva, iznad

dopuštenih granica, planirat će se samo na mjestima, koja po svom geografskom položaju, konfiguraciji terena, klimatskim i drugim karakteristikama osiguravaju zaštitu atmosfere od onečišćenja.

Zbroj manjih onečišćivača (pojedini industrijski pogoni, vozila i plovila, spaljivanje strništa i otpada, pušenje), jedva da daje mjerljive veličine u odnosu na veličinu prostora, premda se u mikroprostorima može i vrlo negativno manifestirati na kakvoću zraka i zdravlje ljudi (gradske ulice, zatvoreni prostori i sl.)

Potrebno je posebno istaknuti negativna djelovanja pojedinih kamenoloma (Sridnjak i dr.) u blizini kojih dolazi do taloženja prašine na okolnim površinama i naseljima (Bibinje, istočni dijelovi Zadra i kamenolom Gorica na Pagu).

U ovom trenutku, dok još nema značajnije industrijske proizvodnje, potrebno je izvršiti analitička mjerjenja kakvoće zraka za određivanje nultog stanja s obzirom da još uvijek nije uspostavljena mreža za kontinuirano praćenje kakvoće zraka na području Zadarske županije.

Današnje prilike u Zadarskoj županiji u svezi čistoće zraka su dobre. Možda povremeno pojedina postrojenja u određenim ekscesnim situacijama mogu ispustiti određene količine štetnih tvari, koje mogu utjecati na čistoću zraka. Međutim, budući se radi o relativno čistoj industriji na području Zadarske županije koja ne ugrožava čistoću zraka takvi slučajevi su vrlo rijetki. Ovdje bi bilo potrebno spomenuti i utjecaj kamenoloma na kakvoću zraka s obzirom na utjecaj kamene prašine koja nepovoljno utječe na kakvoću zraka pogotovo ako se kamenolomi nalaze u blizini naseljenih mjesta.

Izrađen je Program zaštite i poboljšanja kakvoće zraka na području Zadarske županije.

Biljni pokrov i životinjski svijet

Na otocima i obali obitavaju vazdazelene sredozemne biljke unutar pripadajuće klimazonalne zajednice hrasta crnike koja daje osnovni image tamošnjim geobotaničkim prilikama. U zaobalju su česti listopadni hrastovi i grab koji su predstavnici na oštire zime privikle klimazonalne vegetacije submediterana. Na nižim dijelovima planina najčešća je bukva, ali ima i miješanih šuma s jelom i smrekom. Borovi su većinom sađeni, ali crni bor u Paklenici, je samonikao. Tamo gdje nema šuma nalaze se šikare i makije ili čak krške kamenjare i goleti. One su posljedica višestoljetne degradacije biljnog pokrova uzrokovane dugotrajnim stočarskim iskorištavanjem, sjećom i paljenjem. Gdje ima šuma više je i pogodna tla, a i voda. Krčenjem i paljenjem šuma u prošlosti ljudske su zajednice dolazile do poljoprivrednih površina. Neumjerena sječa u krškim predjelima Županije nerijetko je dovela do stvaranja surovih i prostranih kamenitih goleti.

Životinjski svijet je vrlo bogat, kako onaj kopneni tako i onaj u kopnenim vodama i moru. Osim uobičajenih vrsta koje obitavaju u ovom širem podneblju (od sisavaca, divlja svinja, vuk, lisica, zec, kunić, srna i dr., brojna herpetofauna i ptičji svijet itd.), rasprostranjene su i rijetke i zaštićene životinje (bjeloglav sup u Paklenici i na Dugom otoku, smeđi medvjed u Paklenici i drugdje na Velebitu i u Lici, kornjača čančara u Kotarima i primorju, veliki kormoran, daždevnjak, macaklin itd.).

U proteklim desetljećima bitno se izmijenio živi svijet u moru, vodama i na kopnu, premda i o tom segmentu ima malo znastvenih spoznaja. Spomenuto uništenje haracejskih sedrotvoraca na ušću Zrmanje tek je jedna od sigurno ustanovljenih posljedica negativnog djelovanja čovjeka na živi svijet u Županiji. Isušenje Bokanjačkog i Nadinskog blata, na ušću Bašćice kod Posedarja i sl. sveli su svijet velikih ptica selica (čaplje, rode, divlje guske i patke, i dr.) s većim brojem vrsta i primjeraka na minimum.

Buka u zatvorenim akvatorijima Velebitskog kanala, Novigradskog i Karinskog zaljeva, nekih morskih kanala, uvala i sl. bitno mijenja puteve jata plave ribe, kao i kretanje sisavaca (dupini), a izlovljavanje pojedinih vrsta dovelo je do razrijeđenosti ili gotovo potpunog njihova

nestanka na pojedinim lokacijama. Gradska, industrijska i prometna buka čest su uzrok neuroza i bolesti, premda u našoj Županiji o tome nema konkretnih istraživanja.

Suprotno, neki zahvati u okolišu uvjetuju pojave razmnožavanja glodavaca, naročito u naseljima, oko divljih odlagališta koja poprimaju sve dramatičnija obilježja nekontroliranim odlaganjem svih vrsta otpada. Na većini odlagališta ne postoje ni minimalne mjere sanitарне zaštite što može uzrokovati pojavu zaraze. Očito se radi o poremećajima ekološke stabilnosti, većeg ili manjeg stupnja.

Posljedice doživljava i dio biljnog fonda, premda se može općenito zaključiti da je on, s obzirom na promjene načina života, u progresiji.

Ratnim razaranjima osobito su stradala šumska područja i poljoprivredna područja, koja zbog prisutnosti mina nisu dostupna.

Učestali požari u ljetnim mjesecima također su izazvala velika oštećenja.

Vrste, intenzitet i posljedice djelovanja prirodnih tehničko-tehnoloških, ekoloških nesreća i ratnih razaranja

Neželjeni događaj jest svaka pojava u okolišu koja se dogodi izvan ljudskog nadzora, bez obzira na uzrok, a koja kao posljedicu ima štetu po okoliš, čovjeka ili njegova dobra.

Po uzroku su:

- a) prirodni – elementarne nepogode (poplave, potresi i sl.) i
- b) izazvani ljudskom djelatnošću (industrijski, prometni i sl.)

Na spriječavanje prirodne nesreće čovjek ima nikakav do gotovo nikakav utjecaj, ali ona se može desiti zbog neposrednog djelovanja ljudskih aktivnosti. Primjer su polave koje nastaju zbog melioracija meandara riječnih korita, pri čemu ono gubi prirodno svojstvo ublažavanja (tamponiranja, zadržavanja) poplavnog vala. U slučaju prirodne nesreće jedine su učinkovite mjere ranog upozorenja, djelimice predviđanja te ublažavanje njenih posljedica, odnosno smanjenja šteta.

Na uzroke neželjenih događaja koji su posljedica ljudskih aktivnosti može se utjecati u svim fazama planiranja i provedbe. Uvažavajući objektivne (tvarne) i subjektivne (ljudske) čimbenike uključene ili koji će biti uključeni u planiranu djelatnost, postupcima procjene vjerojatnosti događanja (rizika) neželjenog događaja, on se može predvidjeti, smanjiti ili onemogućiti.

Incidenti uzrokovani prirodnim – elementarnim nepogodama

Prirodne nepogode koje se mogu očekivati na području Zadarske županije, a za čije saniranje su potrebne dodatne snage društva, osim redovitih službi i poduzeća su:

Bujice – mogu izazvati poplavu izljevanjem iz korita rijeke uslijed većih količina padalina zbog kojih se podiže i nivo podzemnih voda u kršu, a koje mogu izazvati poplave navedenih područja.

Potresi - na seismološkoj karti Zadarska županija je smještena u zoni od 5° do 7° MCS ljestvice. Intenzitet očitan sa karte znači maksimalno zapažen stupanj na srednjim uvjetima tla u vremenu nastajanja potresa. U svezi s objektivno ograničenim periodom promatranja najjači zapažen potres ne mora uvijek biti i najjači, koji se u tom području može dogoditi. Prema tome, intenzitet prikazan na isječku Privremene seismološke karte (za povratni period od 100 godina), označava područje maksimalno zapaženog intenziteta. Revizija ove karte vrši se svake pete godine, odnosno odmah nakon zabilježenog potresa, koji utječe na izmjenu seizmičkog intenziteta postojeće seismološke karte. Za izgradnju objekata, prema privremenim tehničkim zakonima za gradnju u aktivnim seizmičkim područjima, ukoliko nije drugačije riješeno županijskim zakonima, koristi se Pravilnik o državnom standardu za proučavanje seizmičkih utjecaja na mikrolokaciju. Mikro ispitivanja nisu vršena, jer navedeni

podaci o kompaktnosti građe i odsustvo većih potresa ukazuju da ovo područje nije bilo ugroženo od snažnijih potresa.

Radi ilustracije jačine potresa dati su učinci 6, 7 i 8° MCS ljestvice načinjeni na osnovu ljudskog doživljavanja i učinaka na građevinama, dakle empirijski:

6° - jaki potresi koji već oštećuju slabije zgrade i stvaraju pukotine na objektima čvršće građe

7° - vrlo jaki potresi koji uzrokuju veće štete na zgradama

8° - potresi koji se nazivaju štetnima, a oštećuju 25% zgrada, stvaraju pukotine u tlu i klizanje.

Snježni pokrivač – je česta pojava u ličkom dijelu Županije. To su prostori oštре kontinentalne i planinske klime gdje u zimskim mjesecima snijeg može prouzročiti veće probleme u prometu kao i u normalnom odvijanju života. U ostalim dijelovima Županije snijeg je rijetkost te ne postoji opasnost od onemogućavanja ili poremećaja redovitog života (opskrba vitalnim proizvodima, prekid opskrbe električnom energijom, prometa i dr.).

Olujni vjetrovi – od vjetrova orkanske snage na području Zadarske županije najzastupljeniji su bura i jugo. Bura orkanske jačine osobito pogoda slijedeća područja: Podvelebitski kanal, otok Pag, Ražanac, Vinjerac, Maslenički most, Starigrad, Jasenice, kao i šire područje grada Nina, dok su najpodložnija područja jugu orkanske jačine čitavi obalni pojas gdje su luke izložene jakim udarima vjetra južnog kvadranta.

Suša – opasnost od dugotrajnih suša je najveća ljeti kada nastaju velike štete na poljoprivrednim kulturama, ali vrlo je važno napomenuti i veliku opasnost od nastajanja požara.

Tuča – javlja se obično u ljetnim mjesecima kada postoji mogućnost znatnog oštećenja poljoprivrednih kultura i usjeva.

Incidenti uzrokovani ljudskim aktivnostima

Republika Hrvatska razvija sustav za sprečavanje i ublažavanje posljedica nekontroliranog istjecanja opasnih tvari u okoliš što može izazvati opasnost za život i zdravlje ljudi.

Sukladno tome Vlada Republike Hrvatske donijela je plan intervencija u zaštiti okoliša kojim se utvrđuju vrste rizika i opasnosti, postupak i mjere za ublažavanje i uklanjanje neposrednih posljedica štetnih za okoliš, subjekti za provedbu pojedinih mjera kao i odgovornost i ovlaštenja u svezi s provedbom te način usuglašavanja s interventnim mjerama koje se provode na temelju drugih zakona. Svi planovi intervencija usklađeni su s međunarodnim ugovorima koje je Republika Hrvatska ratificirala, a posebice Konvencijom o prekograničnim učincima industrijske nesreće.

Kao potpisnica Konvencije Republika Hrvatska obvezala se da će prilikom odlučivanja o lokaciji za nove opasne djelatnosti ili prilikom izmjene na postojećim djelatnostima voditi jasnu politiku s ciljem najvećeg mogućeg smanjenja rizika po stanovništvo i okoliš uzimajući u obzir broj i rasprostranjenost stanovništva u okolini, uključujući svaku veću koncentraciju ljudi koja bi mogla biti u zoni opasnosti te starost, pokretljivost i osjetljivost tog stanovništva. Lokacije novih opasnih djelatnosti moraju biti na sigurnoj udaljenosti od postojećih središta naseljenosti te na takvim područjima treba temeljito ispitati događanja koja mogu povećati rizik za stanovništvo ili na bilo koji drugi način pojačati ozbiljnost rizika.

Kako bi se osigurao što primjerjeniji odgovor na industrijske nesreće, čiji se učinci protežu na stanovništvo izvan kruga postrojenja, Republika Hrvatska započela je, inicijativu UNEP-a, s provedbom programa – Svijest i pripravnost na neželjene događaje na lokalnoj razini (APELL). Ovim programom želi se ojačati svijest zajednice o mogućim opasnostima vezanim

uz proizvodnju i uporabu opasnih materijala kao i odrediti koraci koje poduzimaju vlasti i industrija kako bi zaštitili zajednicu.

Na temelju dostavljenih Operativnih planova intervencija propisanih Planom intervencija u zaštiti okoliša kao i provedbom APELL odredit će se jasna politika glede obveza i odgovornosti s ciljem mogućeg smanjenja rizika po stanovništvo i okoliš, kako jedinica lokalne uprave i samouprave tako i države kao stranke Konvencije o prekograničnim učincima.

Ratna razaranja

Ratna su razaranja u Zadarskoj županiji dovela, između ostalog, do javno-zdravstvenih i zdravstveno-ekoloških negativnih posljedica po stanovništvo i okoliš.

Obala priobalja i otoka

Vrlo duga (oko 1250 km) i razvedena kopnena i otočna obala te velik broj otoka i otočića izražena su obilježja priobalja Zadarske županije. Izlaz na more ima 20 općina i 6 gradova. Raznoliki, veći i manji otoci ukupne površine 579,7 km² (18,2% površine hrvatskih otoka) pružaju se usporedno s obalom u nekoliko nizova. Obalni rub kopna i otoka vrlo je raznolik, u cijelini ipak znatno niži i pristupačniji u odnosu na druge primorske županije. Upravo na njemu su nastala i opstala povijesno i zemljopisno važna naselja hrvatskog priobalja: Zadar, Biograd na Moru, Nin, Pag, Novigrad i druga. Obale pod Velebitom i Orljakom kao i na otocima su strmije, osobito na južnim stranama okrenutim pučini Jadranskoga mora.

Tako se na jugoistočnom dijelu Dugog otoka kao i na susjednim kornatskim otocima nalaze strme klifovite stijene, najistaknutije na Jadranu, visoke preko sto metara, nastale tektonskim procesima rasjedanja.

Od zaljeva na pripadajućoj obali najveći su i najdublje u kopno uvučeni Novigradski, Karinski i Velebitski te Ljubački i Ninski zaljev. Također su veliki i značajni zaljevi Paški zaljev, uvala Vlašići, uvala Dinjiška, uvala Stara Povljana na Pagu, Telašćica i Solišćica na Dugom otoku. Morska obala je ujedno najatraktivniji dio pomorskog dobra s aspekta gospodarskog korištenja odnosno gradnje jer je to i u svjetskim razmjerima najnaseljeniji i najkvalitetniji prostor za život. Morsku obalu na području Zadarske županije možemo promatrati s nekoliko aspekata:

Podjela: kopno - otoci

Ova je podjela određena mogućnošću pristupa obalnim prostorima.

Izgradnjom dužobalne prometne infrastrukture, Jadranske turističke ceste, omogućen je pristup obali što je uvjetovalo intenzivniju izgradnju i uzurpaciju kopnenog dijela obale.

Povezivanjem Vira i Paga s kopnom (mostom), Pašmana i Ugljana češćom trajektnom vezom, te Grada Paga s kopnom (Ličko-senjskom županijom) bržim i boljim trajektima, također je uvjetovalo intenzivnije korištenje obale, za razliku od udaljenijih otoka Zadarskog arhipelaga na kojima je izgradnja ograničena na prostor oko mjesnih lučica.

Podjela: niska - strma obala

Ova je podjela značajna zbog intenzivnije izgrađenosti na nižoj obali (pliće more) za razliku od strme obale (dublje more) koja je nepristupačna.

Na kopnu zone plitke obale - intenzivne gradnje su: područje od Sv. Filipa i Jakova do Bibinja, područje Kožina, Privlački poluotok, Nin, Vrsi - Mulo, Seline - Starigrad.

Na otocima su to: Vir, Pašman i Ugljan.

Morska obala na kopnu

Na kopnu se obalna crta proteže od sjeverozapadne granice Županije (mjesta: Tribanj, Mandalina) do jugoistočne granice Županije (mjesto Drage).

Karakteristične obalne cjeline su: Podvelebitski kanal, Novigradsko more, Karinsko more, Ljubački zaljev, Ninski zaljev, područje od Privlake do Zadra, područje od Zadra do Draga.

Podvelebitski kanal

Na ovom dijelu obalne crte nalazi se 6 mjesta podijeljenih u 3 općine. Mjesta Tribanj, Starigrad i Seline koja sačinjavaju općinu Starigrad velikim su dijelom vezana za korištenje morske obale zbog sve intenzivnije turističke djelatnosti njihovih mještana kao i ribarske tradicije mještana Tribnja. Ovo korištenje odražava se u intenzivnoj izgradnji i privatizaciji obalnog pojasa od strane vlasnika obiteljskih kuća u prvom nizu do mora i autokampova, što onemogućava slobodan prolaz uzduž obale.

Obalna infrastruktura u lukama: Tribanj-Kruščica, Starigrad, Ražanac i Vinjerac nakon izgradnje Jadranske turističke ceste i ukidanjem brodske pruge nije održavana, te je u trošnom stanju i koristi se za komunalni vez pristajanje ribarskih i turističkih brodica.

Novigradsko more

Novigradsko more je drugo po veličini more na području Zadarske županije, sa strmom obalom podvelebitskog područja i blagim ravnokotarskim padinama.

Novigradsko more obrubljuju prostori:

- Grada Obrovca,
- Općina: Posedarje, Novigrad i Jasenice,
- naselja: Novigrad, Maslenica, Posedarje i Kruševo,

Strma obala je sačuvana od usurpacije dok je područje, naročito Maslenice, zatim obala jugozapadno od lučice u Novigradu i obalni dio Posedarja izložen intenzivnoj izgradnji bespravnih objekata i usurpaciji obalnog pojasa.

Novigradsko more izuzetno je bogato ribom, i pogodno za uzgoj ribe i školjaka, te je potrebno zbog zatvorenosti mora i utjecaja s kopna voditi brigu o zaštiti okoliša što podrazumijeva onemogućavanje bespravne izgradnje, i nekontroliranog ispuštanja otpadnih voda .

Karinsko more

Karinsko more je najmanje more Zadarske županije, bogato je ribom i školjkašima. Karinskim ždrilom povezano je s Novigradskim morem.

Karinsko more obrubljuju prostori:

- Grada Obrovca i Grada Benkovca
- Općine Novigrad,
- naselja: Kruševo, Karin i Pridraga.

Znatna usurpacija i devastacija obalnog pojasa je na području Ribnice odnosno sjeveroistočnoj obali Karinskog ždrila, a nešto manja na sjeveroistočnoj obali Karinskog mora dok je obala i ušće rijeke Karinšćice prema jugozapadu prirodno sačuvana.

Ljubački zaljev

Ljubački zaljev oplakuje nisku laporovitu obalu sjevernog dijela Ravnih kotara. Od naselja na obali Ljubačkog zaljeva postoje samo Rtina sa svojih nekoliko zaselaka: Miletići, Vrankovići, Stošići Miočići i u samoj Ljubačkoj uvali, mjesto Ljubač. Obalni pojasi uglavnom pripada općini Ražanac. Zbog spleta zemljopisnih i gospodarskih okolnosti obala je ostala sačuvana

od uzurpacija. Obala je dijelom strma i kamenita, a u uvalama Plemići i Ljubačkim vratima, niska i pješčana

Na ravnokotarskom dijelu Ljubačkog zaljeva obala je nepristupačna, nepodobna za izgradnju lučke infrastrukture. Zbog izuzetno plodnog tla stanovništvo se ranije bavilo intenzivnim poljodjelstvom, a u novije vrijeme, razvojem turizma, u Rtini je izgrađena infrastruktura za brodice lokalnog stanovništva.

Osim na području Rtine, gradnje na obalnom pojasu ima u samom naselju Ljubač. Sa sjeverozapadne strane mjesta izgrađeno je pristanište u koje mogu pristajati i veće brodice, a njezini kapaciteti uglavnom zadovoljavaju potrebe lokalnog stanovništva.

Ninski zaljev

Od otočića Mišjaka i poluotoka Zečeva pa do "Privlačkog gaza" proteže se obala Ninskog zaljeva, na kojoj je smješten Grad Nin, a u novije vrijeme i vikend naselja: Vrsi-Mulo, Zukve i Sabunike u Privlaci. Karakteristika ovog područja je plitko more i niska pješčana obala.

Kamenite obale poluotoka Zečevo i Jasenovo, kao i pješčana obala uvale Jasenovo su prirodno sačuvane.

Obala Vrsi-Mulo je uzurpirana izgradnjom malih gatova i nasuta viškom iskopanog materija od izgradnje mnogobrojnih kuća za odmor.

Između Vrsi-Mula i Nina u vikend-naselju Zukve obala je uzurpirana izgradnjom manjih betonskih sunčališta i visokih podzida.

Kameno pristanište Miljašić Jaruge je prestankom rada ciglane zapušteno.

Obala na području Grada Nina je specifična po najplićoj i najpjeskovitijoj obali na području Županije, što je uvjetovalo izgradnju solane.

Glavni pristanišni gat u mjestu, zbog dubine od pola metra, gotovo je neupotrebljiv. Gatići sjeveroistočno od glavnog gata su građeni nekvalitetno, ali su postali karakterističan dio krajolika.

Stalno smanjivanja dubine u području lagune, zbog nanosa pijeska, ograničava plovnost i prijeti zatrpanjem lagune. Na južnoj obali lagune karakteristično je muljevito tlo koje se koristi u ljekovite svrhe, a već godinama s ovog područja vadi se pijesak koji se koristi u građenju.

Na zapadu Ninskog zaljeva nalazi se pomorski prolaz "Privlački gaz" koji se zbog sve manje dubine i zapuštene pomorske prometne signalizacije sve manje koristi.

Područje od Prvlake do Zadra

Ovo područje obrubljuje Virsko more i Zadarski kanal, na kojem su se smjestila obalna naselja: Prvlaka, Zaton, Petrčane, Kožino i grad Zadar.

Prvlaka, Zaton i Petrčane sa

svojim uvalama i kamenim pristanišnim gatovima su tradicionalno orijentirani prema moru, za razliku od Kožina koje je tek u novije vrijeme, razvojem turizma, započelo izgradnju na obali.

Luka Prvlaka, najveće pomorsko središte ovog dijela obale, privezište je za poznatu flotu privlačkih pjeskara. Stari kameni pristanišni gat je zapušten, a u tijeku je izgradnja novog.

Na području Zatona smješteno je istoimeni turističko naselje s uređenom obalom i svim sadržajima namijenjenim turizmu u skladu sa prostorno planskom dokumentacijom, na koje se nastavlja plitka prirodna obala do turističkog naselja Punta Skala u Petrčanima. U dijelu turističkog naselja Punta Skala - Petrčani obala je uređena uz minimalne građevinske intervencije, u funkciji sunčanja i kupanja. Obala Kožina je zbog intenzivne izgradnje kuća za odmor u novije vrijeme izložena bespravnoj izgradnji, uzurpaciji i privatizaciji.

Područje Grada Zadra

Područje Grada Zadra obuhvaća oko 25 km obale, od turističkih zona Dikla i Puntamike do industrijske zone Gaženice.

Izgradnja obalnog dijela grada Zadra odvija se prema prostorno-planskoj dokumentaciji, međutim veliki dio obalnog prostora je zbog neodržavanja u lošem stanju te je neophodna izgradnja i uređenje u skladu sa prethodno usvojenom detaljnijom planskom dokumentacijom (~~od marine Borik do marine Zadar-Tankerkomerc, Luka Jazine, obalni dio od Foše do Punte Bajlo i uvala Bregdeti,.~~)

Osim putničke luke Zadar i luke Gaženice od državnog (međunarodnog) značaja koje su opremljene potrebnom lučkom infrastrukturom, na području zadarskog akvatorija smještene su i luke posebne namjene (marine: Borik i Tankerkomerc **Vrulja**, sportska luka Vitrenjak) gradske plaže (Borik i Kolovare).

Mogućnost priveza osigurana je u uvalama: Jazine, Draženica, Maestral, Foša, Bregdeti i Diklo.

Izgradnjom kolektora smanjio se broj kanalizacijskih ispusta u more čime se postigla zadovoljavajuća čistoća mora.

Područje od Zadra do Draga

Tridesetak kilometara vrlo pitome niske i turistički atraktivne obale, ali zbog intenzivne izgradnje vikendica, kuća za odmor, privatnih pansiona, autokampova i restorana predstavlja najugroženiji dio obalnog pojasa na području Županije.

Područje mjesta Bibinje sa svojom novom lukom, i starom zapuštenom lukom na jugozapadnoj strani, može se smatrati područjem koje je još uvijek bez većih usurpacija pomorskog dobra. Od stare luke do rta Sv. Ivana izgradnjom kuća za odmor došlo je do usurpacija i bespravne izgradnje.

Između Bibinja i Sukošana izgrađena je marina "Dalmacija".

Obalni pojas Sukošana bespravno je izgrađen.

Područje Tustice predstavlja jedinu u dužem potezu sačuvanu obalu.

Obalni pojas Sv. Petra na Moru je potpuno devastiran i usurpiran.

Turanj i Sv. Filip i Jakov su dva manja pomorska mjesta sa zidanim pristanišnim gatovima. Međutim, ovo je područje također zahvaćeno bespravnom gradnjom i usurpacijom obale. Ovome doprinosi konfiguracija terena - plitka, niska obala i intenzivna stambena izgradnja i izgradnja kuća za odmor, nasipavanje obale i izgradnja gatića za vlastitu upotrebu.

Na području grada Biograda na Moru obala je uređena u skladu s prostorno-planskom dokumentacijom. Osim luke otvorene za javni promet od županijskog značaja u akvatoriju su smještene marine Kornati, **Šangulin Bošana**, sportska luka Jaz, pješčana plaža Soline i uvala Crvena luka.

Obalni pojas u Pakoštanima djelomično je uređeno (od Cluba Mediterane do luke) a dio do pristanišnog gata se uređuje u skladu s prostorno-planskom dokumentacijom.

Obala u području Draga mjestimično je ugrožena bespravnom izgradnjom gatova i nekontroliranim nasipanjem.

Obalni pojas na otocima

Za potrebe ovog Plana, odnosno skupno promatranje otočnih cjelina, podijelit ćemo ih u četiri karakteristične cjeline. Ove su cjeline uvjetne, što znači da se obilježja pojedinih otočnih skupina pojavljuju i u nekoj drugoj skupini.

Karakteristične cjeline su:

I skupina: Pag, Vir, Pašman, Ugljan

II skupina: Iž, Dugi otok, Molat

III skupina: Vrgada, Olib, Silba, Premuda, Ist, Sestrunj, Rivanj, Rava, Ošljak, Zverinac

IV skupina: Babac, Lavdara, Tun, Škarda i svi manji nenaseljeni otočići, Košara, Žižan, Gangaro

Otoc I skupine: Pag, Vir, Pašman i Ugljan

Ovu skupinu karakteriziraju relativno dobra naseljenost, blizina kopna - odnosno kvalitetna komunikacija.

Kao što postoje sličnosti, među njima postoje i razlike glede biljnog pokrova, gospodarstva, pomorske tradicije.

Pag pripada sjevernodalmatinskoj skupini otoka. Jedan je od najvećih jadranskih otoka, a površinom i dužinom obalnog pojasa najveći je otok u Zadarskoj županiji. Smješten je između Velebitskog kanala na sjeveroistoku, Ljubačkih vrata, Ljubačke uvale i Ninskog zaljeva na jugoistoku, kanala Nove Povljane, Maunskog kanala i Kvarnerića na jugozapadu i Paškog kanala na sjeverozapadu.

Međutim, zbog niza povijesnih, gospodarskih i prometnih razloga otok je razdijeljen administrativno na dvije županije i to otprilike dvije trećine (jugoistočni dio) pripada Zadarskoj županiji, dok preostali dio pripada Ličko-senjskoj županiji.

Obalni pojas otoka Paga koje pripada Zadarskoj županiji mogli bismo podijeliti na četiri karakteristične cjeline.

I cjelina: - rt Straško - rt Prutna

Ova se cjelina prostire jugozapadnom stranom otoka, okrenuta Kvarneriću, Maunskom kanalu i Virskome moru, pristupačna i prirodno sačuvana obala, osim ispred naselja Mandre, Šimuni, Proboj, Košljun i Povljana.

Naselje Mandre, nekad mala ribarska lučica "porat" obližnjeg Kolana, naglo se u novije vrijeme razvija u turističi centar. Izgradnjom kuća za odmor i apartmanskih vila uz more započela je bespravna izgradnja na pomorskom dobru betonskih gatića i sunčališta.

Jugoistočno od Mandre, u zaštićenoj uvali smjestilo se naselje Šimuni. Zbog zaštićenosti od vjetrova i povoljne dubine mora u dnu uvale je izgrađena marina, a južni dio obalnog dijela uvale znatno je usurpirana od strane vlasnika obiteljskih kuća izgrađenih u novije vrijeme.

Naselja Proboj i Košljun nemaju uređenu obalu.

Povljana se nalazi u dijelu niske i laporovite obale, koja je također usurpirana izgradnjom kuća za odmor.

II cjelina: rt Prutna - Ljubačka vrata

Ova cjelina pomorskog dobra obuhvaća ujedno i najrazvedeniju obalu otoka Paga. U tri velike uvale, Stara Povljana, Vlašić i Dinjiška, naselja se nalaze na sjeveroistočnoj laporovitoj obali, koja je koliko-toliko zaštićena od udara bure, valova i posolice, dok je suprotna - jugozapadna obala navedenih uvala, strma i kamenita, potpuno nepristupačna.

Naselja, Smokvica u uvali Stara Povljana te Vlašići u uvali Vlašić nastala su zbog nepristupačne, povišene obale, podalje od obalne crte, i tek se u novije vrijeme primiču obali, pa sukladno tome nema ni većih usurpacija obale.

U uvali Dinjiška nalaze se dva naselja i to Miškovići i Dinjiška. Kako je obala nešto niža, a naselja bliža obalnoj crti, tako je i usurpacija i bespravna gradnja na obali veća, a svodi se na gradnju manjih privezišta, podzida - potpornih zidova, sunčališta pa i sportskih terena.

III cjelina: od Ljubačkih do Paških vrata

Ovaj dio obale predstavlja razvedenu prirodnu obalu, čisto more bogato ribom i školjkama.

IV cjelina: obalni pojas Paškog zaljeva

U ovom dijelu obalnog pojasa, koji pripada Zadarskoj županiji, nalazi se jedino, a ujedno i najveće i najznačajnije naselje-grad - Pag.

Grad Pag - od antike ima luku s potrebnom lučkom infrastrukturom. Zbog konfiguracije obale i čistog mora u južnom dijelu uvale smješteni su bazeni za proizvodnju soli.

Obalni pojas uređuje se u skladu s prostorno-planskom dokumentacijom, a pojedinačne usurpacije i bespravno nasipanje uočljivi su na južnoj strani uvale gdje se odvija intenzivna izgradnja kuća za odmor.

Otok Vir je karakterističan primjer usurpacije i bespravne izgradnje kako na moru, tako i na obali i kopnu, koja je osobito došla do izražaja nakon povezivanja otoka i kopna mostom.

Obala je bespravno nasipavana i izgrađivana. U starom dijelu naselja postoji gat za pristajanje brodova, koji je nakon izgradnje mosta zapušten.

Otok Pašman nakon povezivanja mostom preko prolaza Ždrelca s otokom Ugljanom i izgradnjom ceste predstavlja poslije Vira najugroženiji otočni obalni prostor.

Sva naselja imaju pristanišni gat i skromnu lučku infrastrukturu koja je izgradnjom ceste i trajektnog pristaništa u Tkonu potpuno zapuštena.

Jedinice lokalne samouprave nastoje da se postojeća lučka infrastruktura preuredi za privez turističkih brodica. Intenzivna izgradnja kuća za odmor duž obale rezultirala je bespravnom izgradnjom, nasipavanjem i nekontroliranim odlaganjem otpada.

Prirodno sačuvana obala proteže se od Tkona do Borovnjaka, od Pašmana do Barotula i od Banja do Dobropoljane.

Jugozapadna strana otoka nije naseljena, osim vikend-naselja na području Ždrelca i po uvalama, pojedinačno izgrađenih kuća za odmor i gatića za privez brodica.

Na otoku Ugljanu kao i na Pašmanu naselja su smještena na sjeveroistočnoj obali. Izgradnjom dužotočke ceste i povezivanjem otoka trajektnom linijom s kopnom lučka infrastruktura nije održavana u svim naseljima, a u novije vrijeme nastoji ih se prenamijeniti za privez turističkih plovila.

Zbog intenzivne izgradnje mali dio obale je neizgrađen, i to: od rta Sv. Petar do uvale Sušica, od Čeprijande do uvale Lukoran i dio između Kali i Kukljice.

Obale u naseljima su uređivane nasipavanjem mora, formirajući tako dužobalnu šetnicu.

Na jugozapadnoj obali manje intervencije su od uvale Kobiljak do Bolnice Ugljan, dok je ostali dio potpuno prirodno sačuvan.

U uvali V. Lamjana smješteno je brodogradilište Lamjana, a u dijelu M. Lamjane i uvali Jelenica ribogojilište Cromaris.

Otoc II skupine: Iž, Dugi otok i Molat

Otoc ove skupine su udaljeniji od kopna, a na njima se nalazi više naselja povezanih dužotočkom cestom. Uzurpacija nema, a bespravna izgradnja događa se uglavnom u lukama u kojima je smješteno naselje, a odnosi se na nasipavanje mora i izgradnju gatića za privez brodica, sunčališta i dužobalne šetnice.

Na otoku Ižu, izgradnjom dužobalne ceste i trajektnog pristaništa u uvali Bršanj, ostvareni su uvjeti međumjesnog povezivanja i povezivanja s kopnom. Izgradnja se uglavnom odvijala uz pristaništa u lukama u skladu s prostorno-planskom dokumentacijom (marina i plaže u Velom Ižu). S južne strane otoka smještena su ribogojilišta lubina i tuna. Uzurpacija nema, a

bespravna izgradnja odnosi se na izgradnju gatova, sunčališta i nasipanja mora za izgradnju šetnica uz more.

Dugi otok je najduži otok na zadarskom arhipelagu, sličan otocima Pašman i Ugljan, ali zbog udaljenosti rijede naseljen. Dužotočnom cestom od Telašćice do Velog Rata povezana su sva naselja, a izgradnja trajektnih pristaništa na Brbinju i Zaglavu ukinuto je pristajanje putničkih brodova u svakom naselju. Svako naselje ima pristanište s minimalnom lučkom infrastrukturom. Nema uzurpacija, a bespravna izgradnja odnosi se na nasipavanje mora i izgradnju obalne šetnice i gatića u pristaništima. Ostali dio obale je prirodno sačuvan. U Božavi, Velom Ratu, Zaglavu i Salima, organiziran je prihvat nautičkih plovila u sklopu luka otvorenih za javni promet ili u luci posebne namjene.

Molat, otok s tri naselja povezana dužobalnom prometnicom. U Brguljama i Zapuntelu naselje se proširilo izgradnjom u luci koja je opremljena minimalnom lučkom infrastrukturom, a u zadnje vrijeme stvoreni su uvjeti sidrenja nautičkih plovila. Uzurpacije nema, a bespravna gradnja odnosi se na nekontrolirano nasipanje mora i izgradnju gatića i sunčališta.

Otoc III skupine: Vrgada, Olib, Silba, Premuda, Ist, Sestrunj, Rivanj, Rava, Ošljak i Zverinac

Ovu skupinu sačinjavaju otoci s jednim naseljem, smještenim uz pristanište. Pristaništa su dotrajala, a u novije vrijeme se izgrađuju nova trajektna pristaništa, i to na otocima: Ošljaku, Zverincu, Olibu, Silbi, Istu i Premudi. Uzurpacije pomorskog dobra nema, a bespravna izgradnja odnosi se na nasipanje mora i izgradnju gatića, sunčališta i dužobalne šetnice.

Vrgada ima pristanište skromne lučke infrastrukture, a komunalni vez i privez manjih brodova moguć je u dvjema prirodnim uvalama u kontaktu sa naseljem. Ostala obala je prirodno sačuvana.

Silba je otok s dvije luke s pristanišnim gatovima i organiziranim privezom nautičkih plovila, što omogućava pristajanje "pruge" po svim vremenskim prilikama. Uzurpacija nema u većoj mjeri, bespravna izgradnja odvija se uglavnom u lukama u sklopu građevinskog područja naselja i u uvali Paprenica dok je a ostala obala prirodno sačuvana.

Olib posjeduje novoizgrađeno trajektno pristanište, produženjem starog gata čime je omogućeno pristajanje trajekata. Uzurpacija nema, a minimalna bespravna izgradnja dogodila se u samoj luci izgradnjom sunčališta na plaži. Ostali dio obale je prirodan.

Premuda je najudaljeniji otok, ima dvije luke povezane cestom, sa skromnom infrastrukturom, nema uzurpacija, a ni bespravne izgradnje obalnog pojasa. U luci Krijal je izgrađeno trajektno pristanište.

Ist - otok s dvije luke: u uvali Široka gat za privez putničke pruge, a u uvali Kosirača novoizgrađeno trajektno pristanište. Uvala Široka opremljena je za prihvat nautičkih plovila, ~~za što je izdana koncesija~~, a uvala Kosirača služi isključivo za privez manjih brodica. U uvali Mljake organizirana su sidrišta za nautička plovila. Nema uzurpacija, bespravna izgradnja događa se nekontroliranim nasipavanjem mora za izgradnju dužobalne šetnice. Donedavno se u uvali Široka, uz samu obalu odlagao otpad. Ostali dio obale je prirodno sačuvan.

Sestrunj, Rivanj i Zverinac - otoci na kojima su u novije vrijeme izgrađena trajektna pristaništa što je uvjetovalo intenzivniju izgradnju kuća uz more. nema uzurpacija, a bespravna izgradnja događa se nasipavanjem mora za izgradnju šetnica uz more.

Ošljak - otok najbliži kopnu s novoizgrađenim trajektnim pristaništem u lučici nema uzurpacija, a bespravna izgradnja se događa uz minimalna nasipavanja za izgradnju sunčališta. Ostali dio obale je prirodno sačuvan.

Rava - otok s dva zaseoka (Mala i Vela Rava) međusobno povezana cestom. Oba zaseoka imaju luku s minimalnom lučkom infrastrukturom za pristajanje putničke pruge. Uzurpacija nema, a bespravna izgradnja odnosi se na nasipe za izgradnju gatića i dužobalne ceste.

Dvjestotinjak metara južno od luke, Mjesni odbor je izgradio cestu uz more. Ostatak pomorskog dobra na ovom zelenom otoku je netaknut.

Za sve otoke karakteristično je da su donedavno odlagali otpad na obalu i u more, a posljednjih godina se prikuplja i odvozi s većine otoka na kopno.

Otocи IV skupine: Babac, Škarda, Gangaro, Žižanj, Lavdara, Tun, Košara i svi manji nenaseljeni otoci

Ovo su uglavnom manji otočići arhipelaga s naseljima od nekoliko kuća stalno nastanjenih kao što su Babac i Gangaro; napuštenih kao što je Škarda na kojoj više nema stalnih stanovnika, kućama za odmor kao što su Žižanj, Lavdara; gospodarskim objektima kao što je Košara, ili potpuno bez ikakvih stambenih objekata kao Tun i ostali mnogobrojni otočići i hridi. Navedeni otoci nisu s kopnom povezani nikakvim brodskim vezama.

Neki od ovih otoka imaju manje luke za nekoliko brodica, kao npr. Babac, Gangaro i Škarda. Uzurpacije nema, a bespravna izgradnja se odvija isključivo nasipavanjem mora za izgradnju gatića za pristajanje brodica.

Ostalo pomorsko dobro na manjim otočićima akvatorija je uglavnom prirodno.

Prirodne vrijednosti

Ovim Planom utvrđena su područja i lokaliteti osobitih krajobraznih vrijednosti:

- Novigradsko i Karinsko more
- tok rijeke Zrmanje s neposrednom okolicom
- Podvelebitski kanal
- dio Pašmanskog kanala
- područje od Ljubačkih vrata do Ninskog zaljeva i od uvale Dinjiška do Ljubačkog zaljeva s neposrednom okolicom
- arhipelag zadarsko-biogradskih otoka s Dugim otokom
- područje Drenovca i Tiškovca Ličkog s Poštakom i Babića jezerom
- područje Kremena s neposrednom okolicom
- šuma Musapstan
- dolina rijeke Kličevice
- vapnenačka ploha kod zaseoka Katuše, Medviđa
- drvored čempresa u Biogradu na moru
- drvored čempresa u Pakoštanama
- **plaža Pisak u Selinama**
- **obalni pojas od arheološkog lokaliteta Bošana do granice s Općinom Sv. Filip i Jakov**
- **zapadni dio otoka Vira**
- **jugoistočni dio otoka Vira (uz Privlački gaz)**

Na području Zadarske županije nalazi se 20 zaštićenih područja, 8 evidentiranih područja i 1 područje koje se Planom predlaže za zaštitu.

Zaštićena područja Zadarske županije (Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode)

Naziv	Kategorija zaštite	Podkategorija	Godina proglašenja
Paklenica	nacionalni park	-	1949.
Saljsko polje	posebni rezervat	botanički	1969.
Kolansko blato - Blato Rogoza	posebni rezervat	ornitološki	1988.
Velo i Malo blato	posebni rezervat	ornitološki	1988.

Vransko jezero - rezervat	posebni rezervat	ornitološki	1983.
Dubrava Hanzina - rezervat	posebni rezervat	šumske vegetacije	1988.
Telašćica	park prirode	-	1988.
Velebit	park prirode	-	1981.
Vransko jezero	park prirode	-	1999.
Cerovačke pećine	spomenik prirode	geomorfološki	1961.
Modrič pećina	spomenik prirode	geomorfološki	1986.
Vrelo Une	spomenik prirode	hidrološki	1968.
Zeleni hrast - Islam Latinski	spomenik prirode	pojedinačno stablo	1957.
Dubrava Hanzina	značajni krajobraz	-	1988.
Kanjon Zrmanje od Obrovca do ušća	značajni krajobraz	-	1964.
Ošljak (Preko)	značajni krajobraz	-	1985.
Sjeverozapadni dio Dugog otoka	značajni krajobraz	-	1967.
Zrće (istočni dio)	značajni krajobraz	-	1988.
Park Folco Borelli - Sv. Filip i Jakov	spomenik parkovne arhitekture	park	1964.
Park Vladimira Nazora - Zadar	spomenik parkovne arhitekture	park	1968.

Naziv	Kategorija zaštite	Podkategorija	Godina proglašenja	Površina u županiji /ha
Paklenica	nacionalni park		1949.	6443,75
Maslinik Saljsko polje	posebni rezervat	botanički	1969.	202,1
Kolansko blato - Blato Rogoza	posebni rezervat	ornitološki	1988.	172,21
Velo i Malo blato	posebni rezervat	ornitološki	1988.	461,69
Sjeverozapadni dio Vranskog jezera	posebni rezervat	ornitološki	1983.	883,14
Obalni pojas Dubrava-Hanzina na otoku Pagu	posebni rezervat	šumske vegetacije	1988.	28,45
Telašćica	park prirode		1988.	6970,46
Velebit	park prirode		1981.	57265,01
Vransko jezero	park prirode		1999.	4829,99
Cerovačke pećine	spomenik prirode	geomorfološki	1961.	
Modrič pećina	spomenik prirode	geomorfološki	1986.	
Vrelo Une	spomenik prirode	hidrološki	1968.	958
Staro hrastovo stablo zvano „Zeleni hrast“	spomenik prirode	rijetki primjerak drveća	1957.	
Obalni pojas Dubrava-Hanzina na otoku Pagu	značajni krajobraz		1988.	460,89
Kanjon Zrmanje - od Obrovca do ušća	značajni krajobraz		1964.	556,71
Otok Ošljak (Preko)	značajni krajobraz		1985.	33,89
Sjeverozapadni dio Dugog otoka	značajni krajobraz		1967.	652,16
Predjel Zrće kod Novalje (istočni dio)	značajni krajobraz		1988.	111,62
Park Folco Borelli (Sv. Filip i Jakov)	spomenik parkovne arhitekture		1964.	0,68

Park Vladimira Nazora (Zadar)	spomenik parkovne arhitekture		1968.	4
----------------------------------	-------------------------------	--	-------	---

Evidentirana područja Zadarske županije (Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode)

Naziv	Predviđena kategorija zaštite	Status
Karišnica i Bijela	značajni krajobraz	izrađena stručna podloga za zaštitu (2008.)
Silbanski grebeni	značajni krajobraz	izrađena stručna podloga za zaštitu (2008.)
Soline	park-šuma	izrađena stručna podloga za zaštitu (2009.)
Perivoj kraljice Jelene	spomenik parkovne arhitekture	izrađena stručna podloga za zaštitu (2005.)
Ninsko blato	posebni rezervat - ornitološki	evidentirano
Ninska solana	posebni rezervat - ornitološki	evidentirano
Uvala Plemići	posebni rezervat - ornitološki	evidentirano
Brbišćica*	posebni rezervat - geološko-paleontološki i geomorfološki	izrađena stručna podloga za zaštitu (2012.)

Naziv	Predviđena kategorija zaštite	Status
Karišnica i Bijela	značajni krajobraz	izrađena stručna podloga za zaštitu (2009.)
Silbanski grebeni	značajni krajobraz	izrađena stručna podloga za zaštitu (2008.), dorada (2012.)
Soline	park-šuma	izrađena stručna podloga za zaštitu (2009.)
Perivoj kraljice Jelene	spomenik parkovne arhitekture	izrađena stručna podloga za zaštitu (2005.)
Ninsko blato	posebni rezervat - ornitološki	evidentirano
Ninska solana	posebni rezervat - ornitološki	evidentirano
Paška i Dinjiška solana	posebni rezervat - ornitološki	evidentirano
Uvala Plemići	posebni rezervat - ornitološki	evidentirano
Otok Rava	značajni krajobraz	evidentirano
Brbišćica	posebni rezervat - geološko-paleontološki i geomorfološki	izrađena stručna podloga za zaštitu (2009.)
Crnika (Paški zaljev)	spomenik prirode geološko-paleontološki	izrađena stručna podloga za zaštitu (2012.)

Predloženo područje za zaštitu

Naziv	Predviđena kategorija zaštite	Status
Otok Rava	značajni krajobraz	predloženo Planom

Ekološka mreža – područja Natura 2000

Prema Uredbi o ekološkoj mreži („Narodne novine“, br. 124/13.), ekološkom mrežom smatraju se područja Natura 2000 te obuhvaćaju:

- područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje

- ~~migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti (područja očuvanja značajna za ptice).~~
- ~~— područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju (područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove).~~

Prema Uredbi o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/2019) područja ekološke mreže Natura 2000 obuhvaćaju:

- područja očuvanja značajna za ptice (POP)
- područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS)

Ekološka mreža na području Zadarske županije obuhvaća djelomično ili u cijelosti 93 područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove te 8 područja očuvanja značajnih za ptice.

Područja očuvanja značajna za ptice

Identifikacijski broj područja	Naziv područja
HR1000021	Lička krška polja
HR1000022	Velebit
HR1000023	SZ Dalmacija i Pag
HR1000024	Ravni kotari
HR1000025	Vransko jezero i Jasen
HR1000026	Krka i okolni plato
HR1000034	S dio zadarskog arhipelaga
HR1000035	NP Kornati i PP Telašćica

Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove

Identifikacijski broj područja	Naziv područja
HR2001218	Benkovac
HR4000025	Silbanski grebeni
HR3000056	More oko otoka Grujica
HR4000005	Privlaka - Ninski zaljev - Ljubački zaljev
HR2001361	Ravni kotari
HR5000022	Park prirode Velebit
HR2000874	Krupa
HR2000641	Zrmanja
HR4000004	Velo i Malo Blato
HR2001255	Bulji
HR4000006	Uvala Plemići
HR2001253	Poštak
HR3000060	More oko otoka Škarda
HR3000063	Prolaz između Zapuntela i Ista
HR2001098	Otok Pag II
HR5000025	Vransko jezero i Jasen
HR2000911	Kolansko blato - Blato Rogoza
HR2001069	Kanjon Une
HR2001294	Brvno
HR3000039	Uvala Caska - od Metajne do rta Hanzina
HR3000041	Paška vrata
HR3000043	Stara Povljana
HR3000044	Uvala Vlašići
HR3000045	Uvala Dinjiška
HR3000046	Ljubačka vrata
HR4000030	Novigradsko i Karinsko more
HR3000050	Vinjerac - Masleničko ždrilo

Identifikacijsk i broj područja	Naziv područja
HR3000051	Ražanac M. i V.
HR3000053	Silba – podmorje
HR3000054	Premuda - vanjska strana
HR3000059	Otoci Škrda i Maun
HR3000061	Plićine oko Maslinjaka; Vodenjaka, Kamenjaka
HR3000062	Plićine oko Tramerke
HR3000065	Bonaster - o. Molat
HR3000067	Luka Soliščica; Dugi otok
HR3000068	Uvala Golubinka - rt Lopata
HR3000069	Uvala Sakarun
HR3000079	Otok Karantunić
HR3000071	Uvala Brbiščica
HR3000072	Uvala Zagračina
HR3000042	Košljunski zaljev
HR4000027	Laguna kod Povljane – Sega
HR3000175	Ljubački zaljev
HR3000176	Ninski zaljev
HR3000180	uvala Stara Novalja
HR3000070	Zapadna obala Dugog otoka
HR4000002	Park prirode Telaščica
HR2001384	Solana Dinjiška
HR4000018	Paške stijene Velebitskog kanala (Rt sv. Nikola – Rt Fortica – Rt Mrtva)
HR2001259	Uvala Vlašići – kopno
HR2000871	Nacionalni park Paklenica
HR3000461	Uvala Modrić
HR2001278	Premuda
HR2001279	Silba
HR2001280	Olib
HR3000450	Solana Pag
HR2001258	Dinjiška
HR2001366	Bokanjačko blato
HR2001373	Lisac
HR2001374	Područje oko špilje Vratolom
HR2001399	Kobilica
HR2001268	Otuča
HR2001398	Dabašnica – Srebrenica
HR2001269	Obsenica
HR2001316	Karišnica i Bijela

Identifikacijsk i broj područja	Naziv područja
HR2001058	Lička Plješivica
HR3000421	Solana Nin
HR2001325	Ninski stanovi – livade
HR3000419	J. Molat-Dugi otok-Kornat-Murter-Pašman-Ugljan-Rivanj-Sestrunj-Molat
HR3000085	Otok Vrgada SI strana s o. Kozina
HR3000066	JI dio o. Molata
HR3000075	Otok Jidula do rta Ovčjak; prolaz V. Ždrelac
HR3000074	Rivanjski kanal sa Sestricama
HR3000064	Brguljski zaljev - o. Molat
HR3000019	Uvala Soline
HR3000084	Uvala Sv. Ante
HR3000080	uvala Sabuša
HR3000076	Punta Parda
HR3000073	J rt o. Zverinac
HR3000077	J dio o. Iža i o. Mrtovnjak
HR3000078	Otok Tukošćak i o. Mrtonjak
HR2001375	Područje oko špilje Golubnjače, Žegar
HR3000058	Planik i Planičić
HR3000052	Olib - podmorje
HR3000279	Vrulja Plantaža
HR3000280	Vrulja Zečica
HR2001163	Jama kod Šipkovca
HR3000447	Markova jama
HR2000981	Izvor Jablan
HR2000089	Milića špilja
HR2000055	Jama u Kukljici
HR2000152	Špilja kod Vilišnice
HR3000208	Špilja kod iškog Mrtovnjaka

Graditeljska povjesno-kulturna baština

Na području Zadarske županije gustoća spomenika graditeljske povjesno-kulturne baštine, te arheoloških zona i lokaliteta, među najvećima je u Hrvatskoj. Ostaci iz starijeg kamenog doba svjedoče da je upravo ovo najranije naseljen prostor primorskog pojasa. Kasnije, isto područje postaje središtem liburnske zajednice, da bi tijekom antičkog doba postalo dio dobro organizirane rimske provincije, s dva veća i nekoliko manjih gradskih centara. Tijekom kasne antike i ranog srednjeg vijeka Zadar preuzima ulogu vodećeg gradskog centra u Dalmaciji, a upravo područje zadarskog zaleđa prostor je prvog naseljavanja Hrvata. Tijekom kasnog srednjeg vijeka, pa sve do dvadesetog stoljeća, Zadar je ostao kulturno i administrativno središte Dalmacije. Prirodne pogodnosti prostora (razmjerno velike

poljoprivredne površine u blizini obale, izrazito razveden arhipelag) uvjetovale su gusto naseljenost tijekom čitave povijesti, što se odrazilo i na brojnost povijesno-kulturnih spomenika.

POPIS NAJVAŽNIJIH SPOMENIKA POVIJESNO-KULTURNE BAŠTINE NA PODRUČJU ZADARSKE ŽUPANIJE

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološko područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
ZADAR	Kulturno-povijesna cjelina Zadar (Z-3409)	Kulturno-povijesna cjelina Diklo (Z-3167) Puntamika Arbanasi Dračevac Zadarski Ploča - Stipčević dvor	Gradski bedemi Episkopalni kompleks (Z-759) Crkva sv. Marije i samostan benediktinki (Z-741) Crkva sv. Krševana (Z-761) Crkva sv. Šimuna (Z-760) Crkva sv. Andrije i Sv. Petra Starog (Z-739) Ostaci crkve Sv. Lovre (Z-751) Ostaci samostana sv. Nikole s crkvom i zvonikom (Z-1337) Crkva sv. Dominika i ostaci samostana (Z-743) Ostaci crkve sv. Toma (Z-749) Crkva Gospe od Kaštela (Gospa od Zdravlja) (Z-763) Crkva sv. Ilije i zgrada uz nju (Z-762) Crkva sv. Frane i samostan franjevaca (Z-742) Crkva sv. Mihovila i samostan franjevaca (Z-740) Citadela (Z-764) Kompleks ženskog udgajališta sv. Dimitrija (Z-754) Palača Borelli (Z-748) Palača Ghirardini (Z-737) Palača Nassis (Z-745) Palača Grisogono-Veče (Z-746) Palača Fozze (Z-747) Palača Petrizio (Z-744) Kneževa palača Providurova palača Palača Detrice Palača Califfi Palača Camerlenghe Palača Papafava Palača Fanfogna	Povijesna jezgra Grada - Poluotok (Rimski forum, Stomorica, ostaci Crkve sv. Marije Velike ...) (Z-3409) Okolina arheološkog lokaliteta - nekropola staroga Zadra (Relja) (P-3065) Crkvina Puntamika Arbanasi - (ostaci villa rustica, Ostaci crkve sv. Klimenta (Z-752)) Kolovare (ostaci antičkog pristaništa kod Zdenca - Fontane) Ostaci akvedukta Biba-Jader u ulicama I., Zadranina i F. Lisice (P-3954) Ostaci crkve sv. Marine (Z-2625)	Gradske groblje (Z-756) Ostaci rimske centurijacije gradske agere Obalni pojas od Poluotoka do uvale Vitrenjak Perivoj Vladimira Nazora Kuća aktivista NOP-a Kuća sastajalište aktivista NOP-a Rodna kuća nar. heroja Macure Rodna kuća nar. heroja Velimira Skorpika Spomenik palim borcima

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
			Kuća Gornane Gradska straža (Z-757) Gradska loža (Z-758) Veliki arsenal (Z-738) Kaštel Crkva Gospe od Ružarija u Diklu (Z-1191) Crkva sv. Martina u Diklu (Z-1190) Crkva sv. Petra u Diklu (Z-1189) Kaštel obitelji Strmić u Diklu Ostaci crkve sv. Stošije na Puntamicu (Z-750) Stara župna crkva Uznesenja BDM (Gospa Maslinska) na Belafuži (Z-2627) Crkva sv. Šimuna i Jude Tadeja na Bokanju (Z-1329) Crkva sv. Ivana Krstitelja na Relji (Z-1338) Crkva Gospe Loretske u Arbanasima (Z-765) Fontana "Carska fontana" (Z-3019) Crkva Uznesenja BDM u Dračevcu Zadarskom (Z-1194) Kula u Dračevcu Zadarskom (Z-1193) Sklop zgrada nekadašnje Preparandije i Tvornice duhana (P-3237) Kuća Bezić (P-3181) Svjetionik Ostri rat (P-3575) Ostaci crkve Stomorica (Z-753) Kompleks stare bolnice (Z-755)		
Babindub			Crkva sv. Petra i Pavla		
Crne		Nekoliko pučkih dvorova	Crkva sv. Nikole (Z-1330)	Arheološki ostaci crkve na Musapstanu (Z-4011)	
Kožino		Ruralna cjelina	Zupna crkva sv. Mihovila Arhanđela Crkva sv. Tome	Ostaci antičke vile Grobni humci	
Petrčane		Povijesna jezgra	Zupna crkva sv. Ivana i Pavla Ostaci crkve sv. Bartula (Z-1199)		
Ist		pučko graditeljstvo:	Zupna crkva sv. Nikole Kapela Gospe od Sniga	Gračina Jabučina	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
		Smoljan Segarić (Catarin) Komač Gojdanić Smoljan (uvala Široka) Segarić (Tomin)		Vela Tramerka	
Iž Mali		Povijesna jezgra Makovac Porevac Mučel	Zupna crkva Uznesenja BDM Crkva sv. Marije (Z-1562) Kapela sv. Ane Ljetnikovac Begna Dvor porodice Canegietti	Gračićće Knež—ostaci Crkve sv. Marije Kapelice	Spomenik palim borcima i žrtvama fašističkog terora na Knežu
Iž Veli		Povijesna jezgra	Zupna crkva sv. Petra i Pavla Crkva sv. Roka Dvor porodice Fanfogna Kultурно-prosvjetni dom Sloga (Z-4949) Kuća Banić zvana "Biskupija"	Veli Opaćac Košljun Mali Opaćac	Spomenik palim borcima na Slancu Spomenik žrtvama fašizma
Molat		pučko graditeljstvo kuća Magaš kuća Mračić kuća Bašić kuća Mračić kuća Matešić kuća Mikulić kuća Spanić kuća Matulić kuća Spanić kuća Pavlov kuća Lovretić kuća Matešić (Lučina) kuća Mavar	Zupna crkva Pohodenja BDM Kapelica Gospe Karmelske Kaštel Kaštelanije Ljetnikovac Abelić Ljetnikovac Lantana	Manastirina Straža Dražice Bavkul Lučina	Spomenik palim borcima i Spomen- park Povijesno- memorijalna cjelina bivšeg koncentracijs- kog logora (RST-0737- 1977)
Brgulje		pučko graditeljstvo: Girić Sablić Maletić Mlačić	Crkva sv. Andrije	Karniški Varh Gračina Lokardenik	
Zapuntel		pučko graditeljstvo: Petrović Mirković Tomićić Petrović (Perat)	Crkva Porođenja BDM	Gradina Knežak Položaj Ledenice Položaji Poplot i Ponikve	
Olib		dio povijesne jezgre Gospodarov dvor (Filippi) Skalkov dvor	Zupna crkva Uznesenja BDM Crkva sv. Stošije Crkva sv. Roka Crkva sv. Nikole	Banje Mirine rt Zubinin rt Ploče	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
		(Poljanov) mlin za masline Andrinov dvor Matkov dvor Lukin i Lovretin dvor Skrabujev dvor Kršuljev dvor Banduljev dvor Poljanov dvor Čukrov dvor Bondulića dvor Zurin dvor Stipanjev dvor Gerkov dvor Skalov dvor Budešin dvor	Obrambena kula "Kaštel" (Z-4339)		
Skarda		Pučko graditeljstvo	Crkva sv. Andrije Kaštel Hellenbach	Uvala griparica – antički brodolom	
Premuda		Povijesna jezgra Pučko graditeljstvo: Kuća Bujačić Smirčićev dvor Mikulićev dvor Kovačićev dvor Šimunov dvor Kuća Jadrošić Stara uljara u luci Krijal (Z-5737)	Crkva Rođenja BDM (sv. Jakov) (Z-4257) Crkva sv. Cirilaka (Z-4255) Lovrečićev dvor Telesmanićev dvor Besarov dvor	Pastirske Kalpić Olupina austrougarskog ratnog brda "Szent Istvan" (Z-67) Greben Plitka sika i Masarine Otočić Kamenjak "Garška crkva"	
Rava Mala		Više pučkih davorova	Kapela sv. Petra		
Rava Vela		više pučkih davorova	Crkva Uznesenja BDM	Dvorić	
Silba		pučko graditeljstvo: više pučkih davorova dvor Marinić i kula Toreta	Zupna crkva Porođenja BDM Crkva Blažene Gospe od Karmela (Z-4256) Crkva sv. Ivana Krstitelja Crkva Gospe od Zalosti Crkva sv. Ante Padovanskog Crkva sv. Marka na groblju Kuća Brnetić Kuća Supičić Kuća Silvestrić	Ostaci niza brodoloma u podmorju Grebena (Z-3021) Stražarnica Ostaci vjetrenjače Ostaci pristaništa u uvali Pocukmarak (P-3306) Ostaci kaštela Toreta	
BENKOVAC	Kulturno-povijesna cjelina grada Benkovca (Z-4430)		Kaštel Benković i Crkva sv. Ante (Z-1212) (N-27) Crkva sv. Jovana Mauzolej obitelji Meštrović (Z-4197) Zgrada općine	Brdine (unutar vojarne)	
Benkovačko selo		pučko graditeljstvo			
Biljane Donje		Ostaci pučkog graditeljstva			

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
Biljane Gornje		Ostaci pučkog graditeljstva	Crkva sv. Durđa i okolno groblje (Z-1213)	Rustička vila u polju ispod sela Srednjovjekovne groblje ispod brežuljka Celinka Rimske gospodarski kompleks ispod crkve sv. Đurđa	
Bjelina		Varoš Banića	Crkva sv. Petke ostaci turske kule	Gradina Gradina Piljina kosa	
Buković				Arheološke nalazište Lastvine (P-3649) Polje niže Vrcelja Arheološke nalazište Barice (P-3648)	
Bulić			Crkva sv. Ante		
Brgud		pučko graditeljstvo	Crkva sv. Lazara ostaci turske kule	Gradina Jerebinjak Z-6098	Kulturni krajolik
Bruska		pučko graditeljstvo "pudarice" ispod Grede Jugove	Zupna crkva sv. Nikole		
Ceranja Donje		Pučko graditeljstvo	Crkva sv. Ilije	Gradina Miovac Gradina Ljubčen	
Islam Grčki			Kula Stejana Jankovića i Crkva sv. Đurđa (Z-2805)	Crkvina Vreline-Ciciline bujaduše Graduša-Lokve	
Karin Donji		pučko graditeljstvo	Samostan i crkva Bezgrešnog začeća Marijina (Gospe od Andela) (Z-1215)	Ibunski nasip uz Karišnicu Gradina Miodrag Ostaci crkve sv. Marka (Nikole) (Z-2626)	
Kašić Donji				Sesterolisna crkva i samostan na lokalitetu Mastirine (Z-1312) Glavučurak Razbojine Grede Draće Maklinovo brdo Bogoča (Z-1313)	
Kolarina			Crkva sv. Paraskove (Petke) na groblju (P-2940)		
Korlat			Crkva Uznesenja BDM- "Runjavica" na groblju (Z-	ostaci Crkve sv. Jerolima (ratne	Zajedničko mirilo uz

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
			2807)	štete) estaci Crkve sv. Nediljice	groblje
Kula Atlagića			Crkva sv. Petra (Z-1222) Crkva sv. Nikole (Z-1221, N-8)	12 grobnih humaka na području naselja	
Lepuri Donji				Arheološki kompleks s estacima ranokršćanske i srednjovjekovne crkve sv. Martina na groblju (Z- 4199) Položaj Brig	
Lisičić		pučko graditeljstvo: Bačići, Uskoci i Zilići	Crkva Male Gospe	Catrnja Položaj Pod Jarugom Lokalitet Pod Lokalitet kod izvora Sušac	
Lišane Tinjske			Crkva sv. Trojice	Vinogradine Grudine Medine estaci Crkve sv. Trojice	
Medviđa		pučko graditeljstvo	Crkva sv. Ivana Krstitelja Crkva Prikazanja BDM Crkva Male Gospe	Sidrona - estaci antičkog grada Gradina Dubrave	mirila Genda mirila Birkići
Miranje			Crkva sv. Arhandela estaci kasnoantičke zgrade		
Nadin		pučko graditeljstvo	Crkva sv. Ante Padovanskog	Niz od tri gradine- Križova glavica, Nadin (Nedinum) i Vijenac (Z-3024) 32 grobna humka na području naselja "Cigansko groblje" uz južni rub Nadinskog blata Ostaci antičke vile na položaju Trnovac P-4546	
Perušić Benkovački		pučko graditeljstvo: zaseok Ljutići	Kapela sv. Jurja estaci utvrde	estaci Crkve Uznesenja BDM (ratne štete)	
Podgrađe		pučko graditeljstvo: Cerine	Crkva sv. Duha (Z-2123)	Arheološki lokalitet Asseria (Z-1310)	
Podlug		pučko graditeljstvo			
Popovići			Crkva sv. Ante Padovanskog	Rimski kamenolom uz Otavač Podotavac	Mirila

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cijelina	Ruralno-urbana cijelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				Kula Otavae ostaci Crkve sv. Mihovila (ratne štete)	
Pristeg			Crkva Prikazanja BDM Crkva sv. Nikole ostaci kule	Ostaci crkve sv. Frane (ratne štete)	
Radešinovci			Crkva sv. Ante Padovanskog	Gradina Visoka Zečeva glavica Osridak ostaci naselja uz Vransko jezero Položaj Vinogradine Arh. ostaci kasnosrednjovjek ovnog sela na položaju Medine (Zidine, Barica) (P-2341)	
Raštević		pučko graditeljstvo	Crkva sv. Jurja Utvrda Kličevica (Z-1226) Stari most preko Kličevice	Gradina Cauševica Gradina Kutlovića Z-6138 57 grobnih humaka na području naselja Mala pećina u kanjonu rijeke Kličevice (P- 2989) Velika pećina u kanjonu rječice Kličevice (P- 3724)	
Rđaljice		pučko graditeljstvo	Crkva Uznesenja BDM	Rano-srednjovjekovna nekropola u blizini naselja	
Smilčić		Ruralna cijelina sela	Crkva sv. Mihovila Ladanjsko-gospodarski sklop	Zemunjača Čerinac Crkvina Kulica Jazbine Dolac Kvartir Barice	
Sopot		graditeljski sklop Grubiš		Ostaci srednjovjekovne crkve na lokalitetu Crkvina (Z-1735)	
Tinj		pučko graditeljstvo: zaseok Erlići Jurjevići	Ostaci utvrde i crkva sv. Ivana Krstitelja na prapovijesnom lokalitetu Gradina (Z-3023)	Pedlavde Vinogradine Radošće Gemile nekropola uz kuću Pedišić Dračice	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				Ostaci crkve sv. Petra (P-2868) Položaj Madine Oko 200 grobnih humaka na području naselja	
Vukšić			Crkva sv. Mihovila	Gradina (Z-3026) Ostaci crkve sv. Kafe (ratne štete)	
Zagrad		pućko graditeljstvo			
BIOGRAD NA MORU	Kulturno-povijesna cjelina Biograd na moru (Z-4244)	stari mlin	Zupna crkva sv. Stošije (Z-1214) Crkva sv. Roka Crkva sv. Ante Zgrada stare škole	Blandona Ostaci antičke arhitekture u uvali Bošana (Z-28) Ostaci antičkog pristaništa na položaju Kumenat (Z-32) Ostaci crkve sv. Ivana Evanđelista (Z-1737) Arheološki ostaci crkve sv. Tome (Z-1738) Ostaci rimskog akvedukta Ostaci pristaništa uz SZ stranu otocića Oštarije (Kumentić) (Z-30) Arheološko nalazište Baštijunski brig (P-3291) Ostaci crkve sv. Katarine (Z-2804) Ostaci crkve sv. Nediljice Lokalitet Zidine iznad Biograda Ostaci gradskog kaštela Matković	Spomenik palim borcima
NIN	Kulturno-povijesna cjelina naselja Nin (Z-3992)		Srednjovjekovne zidine Crkva sv. Asela (Anselma) (N-35, Z-1196) Crkva sv. Križa i okolno područje s prapovijesnim i antičkim nalazima (N-34, Z-1195) Crkva sv. Ambroza Kapela sv. Ivana Krstitelja Crkva sv. Duha Crkva sv. Nikole (Z-1336) Gornji most Donji most	Cjelokupna površina povijesne jezgre (Z-3992) Antičke nekropole Ostaci rimskog hrama Ostaci crkve sv. Marije Materize Zdrijac Koludrovčka-Cvrljevića ograda	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cijelina	Ruralno-urbana cijelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
			Crkva sv. Tome	Prahulje Straža Ninska laguna Rimski mozaik (Z-2990) Arheološki ostaci rimske stambene kuće s mozaicima (Z-3433)	
Grbe			Graditeljski sklop obitelji Manfrin		
Ninski Stanovi		pućko graditeljstvo: Dvor Stulić dva dvora u predjelu Sipina			
Zaton		Ruralna cijelina	Zupna crkva sv. Andrije Crkva sv. Andrije Kula u Zatonu (Z-1209) Kuća iz 18. st.	Grobovi iz ilirske doba rt Kremenjača Ostaci antičke luke u uvali Zaton (Z-733) Ostaci srpskog naselja Brižine Prapovijesni humci na području turističkog naselja	
OBROVAC	Kulturno-povijesna cijelina grada Obrovca (Z-4245)		Crkva sv. Josipa (Z-1224) Utvrda iznad grada Crkva sv. Trojice Majstorska cesta	groblje s ostacima samostana sv. Jurja Berovača Zidine	
Bilišane		Pućko graditeljstvo	Crkva sv. Jovana (sv. Juraj) Crkva Rođenja Presvete Bogorodice Kula Klisina Mlinovi na Berbera buku	Gradina Berber Stari Obrovac Velika gradina i Gradinica Veliko i Malo Greblje Gradina iznad Medin dolac Lokalitet Dolovi Gradina iznad Bilića dola Zemljani grobni humci istočno od kuća Kuridža	Mirila (mjerila) na predjelu Brežine Mirila (mjerila) Paravinje
Bogatnik				Gradina Velika Kreta Gradina i Gradinica	Mirila (počivaljke) na predjelu Bile
Golubić		Grčka lokva	Kudin most s ostacima mlinice	Babin Grad Gradina kod Bilića Gradina na Kesi kod Krnjeze	Mirila (biljezi) na predjelu Biljeg

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				Gradina Veselinović	
Karin Gornji			Crkva sv. Kirika i Julite, stari crkveni dom i kapela s pripadajućim grobljem (P-3588) Dizdareva kula Kula Cebaruša Belanova kula	Trasa rimskega puta: Cvijina gradina-Asseria Ostaci utvrde Mršalinka	
Kaštel Zegarski			Donji most u Kaštel Zegarskom (Z-1216) Gornji most u blizini sela Prndelji (Z-1217) Okrugla kula Crkva sv. Georgija	Gradina Gradinica Velika Gradina Zelića gradina Čosina gradina Gradina Trebačnik Gradina u Prndeljima Ostaci utvrde na Cardaku	Mirila (počivaljke) uz Donji most Mirila (počivaljke) u centru sela Mirila (počivaljke) Bundala i Perića kod Mijića
Komazeci		Pučko graditeljstvo		Gradina Gradinica	Mirila (počivaljke) Vučende Mirila (počivaljke) na predjelu Klenovača
Krupa		Mlinice uz izvor (ruralna cjelina i krajolik) Kanjon Krupe ispod manastirskih luka do ušće-a kulturni krajolik Pučko graditeljstvo- Mandići, Ljubičići, Piroviste	Manastir i Crkva Uspenja Bogorodice (N-32, Z- 1220) 4 mosta preko Krupe kod Manastira Most ispod Smokovca	Gradina Babingrad Gradina Gostuša Gradina Smokovac Gradina Duboki Del Ostaci antičke ceste Tumuli u Ljubičićima Ivanova glavica Gradina iznad Zavelinca	Mirila (počivaljke) kod Manastirskih luka Mirila (biljezi) Krivedola
Kruševce		Više dvorova pučke arhitekture	Zupna crkva sv. Jurja Ostaci crkve sv. Jurja na groblju (Z-3430) Crkva sv. Kuzme i Damjana u Ribnici Kaštel Otišina	Cvijina gradina (Z-1311) Gradina Bojnik Velika gradina Gradina Pržunac nekoliko mlinova	Mirila Karlovca Mirila Jurjevića u selu Mirila kod Depuda Mirila D. Vrkića kod Marine Kose
Muškoveci		Jankovića mlin	Kula Jandrića	Arheološki lokalitet Gradina (P-3817) Simića kosa	Mirila (mjerila) na predjelu Grabari Mirila (mjerila) na

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
					predjelu Gajine
Nadvođa		pučko graditeljstvo		Gradina Nusak	
Zelengrad		pučko graditeljstvo	Crkva sv. Petra	Zelengradina Gradina Čerluke	Mirila (počivalište) u blizini crkve
PAG	Kulturno- povijesna cjelina grada Paga (Z-5123)		Crkva Marijina Uznesenja u gradu (nova) (Z-162) Benediktinski samostan i Crkva sv. Margarite (Z- 844) Crkva Navještenja BDM Crkva sv. Vida Ostaci dominikanskog samostana i Crkva sv. Ante Opata Crkva sv. Franje (Z-843) Crkva sv. Jurja (Z-842) Crkva sv. Trojstva Kneževa palača (Z-161) Biskupska palača Palača Mirković (Z-348) Magazini soli na Presici (Z-2381) Crkva Marijina Uznesenja u Starom Pagu (Z-163)	Gradac Stari grad Ostaci crkve sv. Petra na Presici Ostaci crkve sv. Jurja na brdu iznad Paga Ostaci crkve sv. Nikole Ostaci crkve sv. Katarine Ostaci crkve sv. Fumije (Eufemije) Ostaci crkve sv. Andrije Ostaci crkve sv. Ivana Ostaci crkve Stjepana Ostaci crkve sv. Grgura Ostaci crkve sv. Jelene Ostaci crkve sv. Lucije Ostaci crkve sv. Martina (Z-4536) Ostaci crkve sv. Krševana Ostaci crkve sv. Nedjeljice Ostaci crkve sv. Jakova Ostaci dominikan. Crkve sv. Ante Ostaci crkve sv. Kuzme i Damjana Ostaci crkve sv. Marije Stare Ostaci crkve sv. Bartula na Zametu Ostaci crkve sv. Mateja Ostaci crkve sv. Križa Ostaci samostana benediktinki i crkve sv. Margarite Ostaci crkve i	Mjesto nekadašnjeg ustaškog logora "Slana"

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				samestana sv. Frane Ostaci crkve sv. Jurja Ostaci crkve sv. Ambroza Ostaci crkve sv. Andrije Ostaci crkve sv. Petra Ostaci crkve sv. Kriševana na Maunu	
Bošana				Ostaci crkve sv. Marije Magdalene	
Đinjiška		Ostaci pućkog graditeljstva	Zupna crkva sv. Mavra (Maura) (P-2827) Ljubačka tvrđava "Fortica" (P-3709)	Gradina Panos Ostaci crkve sv. Bartula	
Gerica			Crkva sv. Ante	Gradina Ostaci crkve sv. Mihevila	
Košljun				Ostaci crkve sv. Tome Košljun	
Miškovici			Fortica		
Vlašići			Crkva sv. Jerolima	Gradina Gradac	
Smokvica				Ostaci crkve sv. Jurja Gradina Gradac	
Stara Vas		Pućko graditeljstvo		Ostaci crkve sv. Križa	
BIBINJE		Ruralna cjelina naselja Bibinje (Z-2991)	Crkva sv. Roka Isposjednika (Z-2624) Crkva sv. Ivana Crkvica sv. Ivana na Punti Crkva sv. Jelene u Gaženici	Punta Ostaci crkve sv. Petra (P-1559) Ostaci akvedukta u Lonićima Ostaci rimske centurijacije	
GALOVAC		pućko graditeljstvo	Zupna crkva sv. Mihevila Arkandela	Arheološki kompleks na nalazištu Crkvina (P-1366) Labuške Luške	
GRAČAC			Crkva sv. Jurja (Z-6005) Kameni most u gradu (Z-6106) Crkva sv. Marka i "svetinja"	nekropola Antički ostaci Gradina Hotuča	
Brotinja				Brdo Razvale Brotinja	
Bruvno			Crkva sv. Jovana Preteče (P-4003)	Gradina - ostaci naselja (sv. Petar) Grumila kod Crnog Luga Gradine	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana aselina	Ruralno-urbana aselina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				5 mlinova na Otući	
Cerovac				Cerovačka donja špilja	
Dabašnica			Crkva sv. Luke	Dabašnica Cardak i Čardačić na Ravnoj Gornjim Gornjim	
Đrenovac Osredački				Brdo Carigrad	
Duboki Dol		Zakope-bunari na Vučjaku		Ostaci antičke ceste	Grob i bunar Hlige Smiljanića na Vučjaku
Dugopolje				Gradina na Tremedi	
Glogovce		Pučko graditeljstvo			Spomenik caru Josipu
Grab				Cerovačke pećine pozor Gutarica	
Gubavčeve polje				Gradina	
Kaldrma					Mjesto sastanka za dizanje ustanka u Lici
Kijani				groblje ispod Črnog vrha	
Kom		Brkići			
Kunovac Kupirovački				Tursko groblje	
Kupirovo				Gradina Kunić grad Popinski klanac	
Mazin			Crkva Rođenja Presvete Bogorodice i groblje	Gradina – ruševine grada Gradina kod Vojnović drage Groblje i crkva pod Mandžarevim brdom Gradina Obljajac Lubardenik	spomenik poginulim borcima i žrtvama fašizma 2. svjetskog rata
Netekā				Crkvina Gradina na Bujića kuku lokalitet na groblju	
Omšica					Gubavčeve polje
Osredci			Crkva sv. Petke		
Palanka		Brkića mlin	Crkva Rođenja BDM (Z-6011)	Utvrda Zvonograd (Rzg-0232)	
Rudopolje			Crkva sv. Petra i Pavla	Gradina Zagor	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
Bruvanijsko				Gradine Vranduk	
Srb			Crkva Vaznesenja Presvete Bogorodice i groblje	Radjenović gradina Čemernica Kula – iznad potoka Sredice Čimiter Podurljaj – nekropola sa stećcima	Spomenik ustanka Ruševine zgrade bivše općine Srb Zgrada partizanske bolnice
Suvaja		5 mlinova na izvoru Une	Crkva Vaznesenja Gospodnjeg (Z-6006)	Gradina Lendek iznad izvora Une Gradina na Tujinom vrhu Gradina Kukerda	
Tomingaj		pučko graditeljstvo (Mandići, Popovići, Mrdalji, Došeni ...) mlinovi na Bašnici			
Velika Popina		Više zaseoka ruralnog graditeljstva -Podlijut -Podmila -Kasar	Crkva sv. Proroka Ilike (Z-6024)	Velika i Mala Popina Gradina	Spomenik na smrznute partizane 6. brigade 19. sjevernodalmatinske divizije Spomeničko mjesto ispaljene prve puške
Zrmanja Vrelo		Zrmanja Vrelo	Crkva sv. Nikolaja Crkva Sošestvija sv. Duha Utvrda Rakovnik		
JASENICE		pučko graditeljstvo Vulica delac	Crkva sv. Jeronima (Z-2124) Crkva sv. Frane Asiškog (Z-2128)	Pećina u Zdrilu Gradina Razvrsje Gradina Dračevac Ostaci crkve sv. Trojice Ostaci kaštela Dračevac Ostaci antičke ceste Maslenica-Mali Alan Pariževačka glavica Gradina Gradač	
Rovanjska		Ostaci pučkog graditeljstva	Crkva sv. Jurja i okolne groblje (Z-1227)		
KALI		pučko graditeljstvo	Zupna crkva sv. Lovre Crkva sv. Pelegrina Ljetnikovac Dražić (Z-1561)	Orjak Veli vrh	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
			Ljetnikovac Giupani		
KOLAN		pućko graditeljstvo: Zubovićevi dvor Langverovi dvor Kaštel Oštarićevi dvor Suprahin dvor Gligore	Crkva sv. Luke Crkva sv. Jerolima u polju (Z-349)	V. Grba Gračišće Donji i Gornji Gradac Crkva sv. Vida (Z- 841) Ostaci crkve sv. Duha Ostaci crkve sv. Marka Ostaci rimskog vodevoda Položaji Rankovac i Drage	
KUKLJICA		pućko graditeljstvo: Jojin dvor Vulinov dvor Baćin dvor Lonin dvor Pačekov dvor Penin dvor Martinev dvor Ortulanov dvor	Zupna crkva Obraćenja sv. Pavla Crkva sv. Jeronima u u. Kestanj (Z-2382) Crkva Gospe od Sniga (Z-1570) Ljetnikovac Nassis	Veli vrh Rt Karantunić	
LIŠANE OSTROVIČKE		pućko graditeljstvo: Mamići, Nimci, Stipići	Crkva sv. Jere Crkva sv. Nikole Tavelića Kapela sv. Ante	Gradina Mišljen – starohrvatska nekropola	
Ostrovica		Ruralna cjelina	Crkva sv. Ante Crkva sv. Luke	Gradina Mačci Greblje	
Đebrepoljci		pućko graditeljstvo: Ivkovići, Saponje	Crkva sv. Đurđa	Gradina Jaruv Belića jara	
NOVIGRAD	Kulturno- povjesna cjelina naselja Novigrad (Z- 5197)		Crkva Porođenja BDM (Z- 2126) Crkva sv. Kafe (Z-1197) Crkva sv. Nikole Stara crkva Porođenja BDM – "Stara škola" (Z- 2127) Stara župna kuća (Z- 2125) Tvrdava Fortica (Z-4198) Kuća Oštrić (Z-1198) Sklop Vlatković Gradski sat Zgrada Općine	Gradina Kovačića glavica Stara Fortica	
Paljuv				Dvojna gradina Podine Blaćine Slakovac Portada Gradina	Mirila
Pridraga			Crkva sv. Martina (N-36, Z-1200)	Platine Barbakan Skolj	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				Baturi Gornji pepevija Sprljevci Goričina Arheološki kompleks s estacima crkve sv. Mihovila i rustičke vile na položaju Mijovilovac (Z- 4200) Srednjovjekovne groblje južno od zaseoka Viduke Gornje Preko 200 grobnih humaka na nekolike terasa iznad Pridrage	
PAKOŠTANE		Kulturno- povjesna cjelina naselja Pakoštane (Z- 2963)	Zupna crkva sv. Mihovila Kapelica sv. Justine na otociću Sv. Justina	Ostaci antičke rustičke vile s tučicom u uvali Janice (Z-35) Ostaci crkve sv. Roka Gradina Kostelj Gradina na Skolju Velikom Otočić Sv. Justina Arheološki lokalitet Crkvina uz Vransko jezero (P-4549) Groblje na položaju Madoreve ograde Novovjekovni brodolom s JI strane otočića Gnalića (Z-13)	
Drage		pučko graditeljstvo: Sarići Barešići	Crkva sv. Ante	Celinka Kurela Velika Kurela Mala Krivače	
Vrana		pučko graditeljstvo	Stari grad Vrana – Templarska gradina (Z- 1736) Maškovića han (N-38, Z- 1230) Crkva Gospe od Karmela Crkva sv. Mihovila Crkva sv. Nedjelje Most preko potoka Pećine	Gradina Bak Vran Samograd na Zamini Greda iznad Otora Gradina Mijovac Sidinoveci Jekuše Ostaci akvedukta na položaju Bučina Babin škoj na	Kapelica Svih Svetih na Kamenjaku

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				južnoj strani Vranskog jezera Glavičica Vrbica Izvor Pećina Glavica Bičina Mlinica-srv. mlinica i ostaci akvedukta	
Vrgada		pučko graditeljstvo	Zupna crkva sv. Trojice Crkva sv. Andrije (Z- 1231) Palača obitelji Damiani	Gradina s estacima bizantskog kastruma Gradina Čelinka	
PASMAN		pučko graditeljstvo: Bobića stanovi Kolanovićevi dvor	Zupna crkva Rođenja BDM Crkva sv. Marka Evangelista Crkva sv. Roka (Z-2379) Crkva sv. Andrije Crkva sv. Ante u Otusu	Kruna Čekovac Frmić (Z-44) Galešnjak Ostaci antičkog pristaništa uz SZ stranu otočića Muntan (Z-26) Cavatul Martinj Garma — Barotul Uvala Lučica	
Kraj		pučko graditeljstvo: Bačinići, Mišulići,	Samostan sv. Duje (N-28, Z-1219)	Ostaci antičke vile Ostaci antičkog pristaništa na južnom kraju uvala Polacine (Z- 38) Ostaci antičkog mula	
Banj		pučko graditeljstvo	Crkva sv. Kuzme i Damjana (Z-4258) Kapela Gospe od Sedam Zaštiti Crkva Gospe od Loreta Kuća Sternić	Ostro Ostaci antičke vile	
Dobropoljana		pučko graditeljstvo	Zupna crkva sv. Tome Kapela sv. Antuna Opata Kuće Ladići Dvor Dešpoja	Bokelj Ostaci antičkog pristaništa Zapolačine	
Mrljane		Dvor Cimera, Dvor Travica, Jureško	Zupna crkva sv. Ante Padovanskog	Otočić Garmenjak Ostaci antičkih lučkih instalacija	
Neviđane		Kulturno- povijesna cjelina naselja Neviđane (Z- 3111)	Zupna crkva Srca Isusova Crkva Gospe od Zdravlja Crkva sv. Mihovila Crkva sv. Martina	Binjak Ostaci rimskih građevina na polozaju Miriste (Z-34) Gradina Garmenjak u Barotulu Antičko	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				pristanište kod rta Sv. Mihevil (Z-27) Ostaci antičke arhitekture između otočića Garmenjak i JI obale Pašmana (Z-74)	
Zdrelac		pućko graditeljstvo: Sokote, Juravići, Celići,	Crkva sv. Luke (Z-4259) Kapelica sv. Ante Ljetnikovac Lovrić	Rustička vila s JZ strane poluotočića Zaglav	
POLAČA		pućko graditeljstvo: Prtenjace Perajići Bobanovići Ražnjevići Kulaši Matešići Zilići	Crkva sv. Kuzme i Damjana na groblju Crkva sv. Simeona	Bicina-glavica Glavica Dvorine Pribiće bunar Zidić Gradina Štrkovača (P- 2835) Gradina Mutvica Srednjovjekovne groblje i brončanodrebnne naselje istočno od crkve sv. Kuzme i Damjana na groblju	
Jagodnja D.		pućko graditeljstvo		Celinka Petrim Drago Gradina Vinculja (P-2834) Gradina Gradina Trojan (Z-3022) Stabanj Mali Stabanj Donje polje	
Jagodnja G.		pućko graditeljstvo		Ljubčan Smiljevac (P- 2831) Gradina Kruglaš (P-2836) Čosina gradina	
Kakma				Lokalitet Radonje	
POLIČNIK		pućko graditeljstvo	Crkva sv. Nikole Crkva sv. Ivana Crkva sv. Luke	Arheološki ostaci utvrde (P-2545)	
Briševac			Zupna crkva Gospe od Ružarija Crkva Gospe od Ružarija u Grusima		
Dračevac Ninski			Crkva sv. Martina (Z- 1192)		
Murvice			Crkva Bezgrešnog Začeća Crkva Gospe od Sniga	Rimska nekropola između Murvice i Zemunika	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
Suhovare			Crkva Gospe od Zdravlja Crkva sv. Ante Padovanskog		
Visočane			Crkva sv. Mihovila		
POSEDARJE		pučko graditeljstvo	Zupna crkva Gospe od Ružarija Crkva sv. Marije (Z-1201) Crkva sv. Duha (Z-1331)	Gradina Budim (Z-2989) Prizida	Spomenik palim borcima
Islam Latinški		pučko graditeljstvo: Grgurice	Crkva sv. Nikole	Pedgradina Gradina Utvrda Vespeljevac Ostaci iz rimskog doba između dva Islam-a	
Slivnica			Zupna crkva Sv. Kuzme i Damjana	Milevića gradina Lergova gradina (Z-4091) Gradina kod zaljeva Bokulja	
Vinjerac		Kulturno- povijesna cjelina naselja Vinjerac (Z-4948)	Crkva sv. Ante Crkva Srca Isusevo Ostatak kaštela Venier	Gradina iznad naselja Ostaci srvj. grada u blizini naselja	
POVLJANA			Crkva sv. Jurja Crkva sv. Nikole (Z-164) Crkva sv. Martina	Stara Povljana Rustička vila na položaju Sepurinac (Obatnice) Činček Gemilica Kulina (Gumlina) Sipnata Glavica Grbinja (Grušna) Ljubljine Mirine Panos Belotino ograde Arheološki ostaci građevina na otociću Veliki Škavac P-4525	
PREKO		Povijesna jezgra s više dvorova tradicione arhitekture: Dvorina, Zmorac	Zupna crkva BDM od Ružarija Crkva sv. Ivana Krstitelja (Z-1563) Crkva Gospe od Rozarija Kuća Felicinović Franjevački samostan sv. Pavla (Z-1565) Tvrđava sv. Mihovila (Z- 1564)	Vrh Gradina	Spomenik palim borcima i žrtvama fašizma
Ugljan		Muline-gornje sele Batalaža Ljoke Stipanić dvor	Zupna crkva Uznesenja BDM Crkva sv. Kuzme i Damjana Crkva sv. Hipolita i	Celinjak Kruševo Arheološka zona Muline (Z-4429) Batalaža	Talijanski lager Spomenik palim borcima

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
		Ceprijanda	Kasijana (Z-4254) Crkva Svih Svetih Crkva sv. Petra Franj. samostan i crkva sv. Jeronima (Z-1333) Ljetnikovac Lipeus Ljetnikovac Stocce Ljetnikovac obitelji Califfi (Brčića dvor) (Z-5047) Zgrada Bolnice Kuća Vrgada (Z-1569)	Mirine Činta Segić Jankovo Ceprijanda Lučino selo Ivanač—Kobiljak Ostaci rimske centurijacije Straža Pećina Vela Karinja jama Rimska vila— Gruh	NOR-a
Lukoran		Ruralna cjelina	Zupna crkva sv. Lovre Crkva sv. Lovre na grebliju Crkva sv. Trojstva Kuća de Ponte Vila Salghetti-Drioli Cigalov vrt / Ljetnikovac Danilo	Kuranj Stražica Séah Pećina kod zaljeva Prkljug	
Ošljak		Valčića dvor	Crkva Uznesenja BDM (Z-1334) Vjetrenjača		Ostaci logora
Poljana		Više dvorova pučke arhitekture	Crkva sv. Petra Apostola Utvrda sv. Mihovila		
Rivanj		Ruralna cjelina	Crkva sv. Jelene Svjetionik Mala sestrica	Lokalitet Lekve (Sv.Barbara)	
Sestrunj		više pučkih dvorova	Zupna crkva sv. Petra i Pavla Kapela Prikazanja BDM Svjetionik Tri sestrice (P- 3643)	Gračina Gračinica	
Sutomišćica		Ruralna cjelina	Zupna crkva sv. Eufemije Crkva sv. Grgura Pape Crkva sv. Petra Apostola Ljetnikovac obitelji Lantana (Z-5048) Ljetnikovac de Ponte		
PRIVLAKA		Povijesna jezgra pučke graditeljstvo: Gornji Begonići Donji Begonići Sangići Škoblari Buvići Glavani Kršlovići dio zaseoka Mletak	Zupna crkva sv. Marije Crkva sv. Vida Vila Mustać Kulina	Bilotinjak Gaz Tiraboškovića Busje Rt Brtalić Šupetar Škernica Sabuniće Turota Ostaci crkve sv. Barbare na lokalitetu Grbići Ostaci crkve sv. Katarine (Z-2125) Ostaci crkve sv. Kristofora na lokalitetu Seline	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cijelina	Ruralno-urbana cijelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				Seline	
RAŽANAC		pućko graditeljstvo Kuća i dvor Miletić (P-3479)	Zupna crkva Gospe od Ružarija Crkva sv. Andrije Mletačka utvrda (Z-1202)	Gajetovica Sibenička glavica	Mirila
Jovići			Crkva sv. Marije Magdalene	Gradina iznad Bekulja Lokalitet Glavčica	
Krneza		pućko graditeljstvo: Đenji Celaci Čelakov mlin	Crkva Gospe od Sniga		
Ljubač		Ruralna cijelina	Zupna crkva sv. Martina	Arheološki lokalitet Ljubljana i Kosa (Z-1335)	
Ljubački Stanovi		ruralna cijelina	Crkva sv. Ivana Krstitelja	Ostaci crkve sv. Magdalene	
Podvrsje				Arheološki ostaci dvojne ranokršćanske crkve s pastoforijom, krstionicom i memorijom na lokalitetu Glavčine (Z-4201) Mali Šibenik Gradina Jazvinački brig	
Radovin			Crkva sv. Petra na groblju Crkva Gospe od Zdravlja	Beretinova gradina (P-2080)	
Rtina				Venac	
SALI		Povijesna jezgra Perat Južno selo Zmorašnje selo	Kuća obitelji Guerini Kaštel Guerini i crkvica sv. Nikole (Z-1567) Kuća Petricioli (Z-1566) Kuća Rančić (Z-4950) Kuća Lorini Crkva Uznesenja BDM (Z-5046) Crkva sv. Roka (Z-5045) Crkva sv. Antuna Svjetionik Sestrica Vela- Tajer (P-3694)	Omiš Dugo polje Čuh Veli Brčastac Ranjovica Koženjak Ostaci crkve sv. Ivana u Stivanjem polju (Z-2380) Krsovanje polje Arheološki ostaci crkve sv. Viktora na Citoriju (P- 3164) Mala Proversa Lavdara - antički kamenolomi i grobni humak Mrtenjak Pećina Remetina peć	Partizansko brodogradilište Spomenik NOR-a Spomenik palim boircima NOR-a Spomenik potopljenim partizanima
Božava			Zupna crkva sv. Nikole Crkva sv. Križa na groblju Crkva sv. Nedjelje	Gradina Kruna Gradina Graćina Vrh iznad Božave Gomilina između Božave i Solina	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cijelina	Ruralno-urbana cijelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
				Sarkofag i bunar u Božavskom polju	
Brbinj		Nekoliko dvorova iznad trajektne luke	Zupna crkva sv. Kuzme i Đamjana Ljetnikovac obitelji Soppe	Ostaci ranokršćanske crkve Gradina	
Dragove		Ruralna cijelina	Zupna crkva sv. Leonarda Kapela Gospe od Ružarija Crkva Rođenja BDM		
Luka		dvor	Zupna crkva sv. Stjepana Crkva sv. Nikole	Vela straža	
Savar		Ostaci tradicione arhitekture u nekoliko dvorova	Zupna crkva BDM od Karmela Crkva sv. Pelegrina (Z- 1568)	Gradina Ostaci samostana sv. Pavla Pećina Vlakno (Z- 3432) Antički kamenolomi	
Soline		Pućko graditeljstvo	Zupna crkva sv. Jakova	Gradina	
Veli Rat		Ruralna cijelina	Zupna crkva sv. Ante Padovanskog Kapela BDM od Karmela Kapela sv. Nikole Svjetionik Veli Rat (P- 3693)	Panjorovica kod svjetionika (P- 3693)	
Zaglav		pućko graditeljstvo: dvor Šešelja dvor Spralja dvor Čuka Ramev dvor	Samostan i Crkva sv. Mihovila (Z-2383)		
Zverinač		Pućko graditeljstvo	Dvorac Fanfogna Zupna crkva sv. Ignacija	Ripišće s estacima crkve i naselja	
Zman		pućko graditeljstvo: Kunčićev dvor Didović Gladić dvor Morović dvor Kišeta dvor Vidulić kuća Šegota kuća Antonina	Zupna crkva sv. Ivana Glavosjeka	Gradina	
STANKOVCI			Zupna crkva sv. Marije Crkva sv. Marije na groblju Kuća Vlatković	Vinac Velika gradina Mala gradina Morovača Šrljača Siritovac Klarići Rebac Ogradak Villa rustica na groblju	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
Banjeveći			Crkva sv. Ivana (Z-1211) Crkva sv. Nikole Tavelića	Rustična vila na položaju Grudine (Z-1402) i mitrej na položaju Dražica-Pudarica (Z-1309) ostaci turske kule	
Budak			Crkva sv. Kafe	Gradina ostaci turske kule	
Morpelača			Crkva sv. Petra (Z-1223) Utvrda		
Velim		Skorića kuće	Crkva sv. Ante	Dvije prapovijesne gomile u Velimskom gaju Neolitsko naselje kod bunara Velištak i Siritevac Ostaci kaštela Velim Rano-srednjovjekovno groblje na položaju Velištak (P-2135)	
STARIGRAD		pučko graditeljstvo: Ruralna cjelina Marasovici (Z-4591) Ramići Sklopina	Kasnoantička utvrda Medrič Većka kula (Z-1204) Crkva sv. Petra (Z-1203) Ostaci crkve sv. Jurja na groblju (Z-1205) Crkva sv. Bogorodice na Velikom Rujnu	Brojne liburnske gradine Rimska nekropola + ostaci antičkog Argyrunta Mljecevi Lisarica Ostaci crkava sv. Marije i sv. Ivana Glavosjeka na Malom Libinju Vaganačka pećina Gradina i arheol. ostaci na Velikom Rujnu	Mirila na Glavčicama Mirila na Opuvanom docu Mirila na Kruškovcu
Seline			Zupna crkva sv. Marije Crkva sv. Jakova	Gradina Rt Pisak	Mirila Magaši, Stanići
Tribanj			Crkva sv. Magdalene Crkva sv. Trojice Crkva sv. Arhanđela Mihaila Crkva sv. Ante Padovanskog Utvrda Paklarić	Gradina Reljina pećina iznad Krušćice Velika i Mala gradina Arheološka zona Sv. Trojica (Z-6113)	Mirila u i oko Ljubotića Mirila Lisarica, Mandalina, Kožjača, Tribanjska draga
Sukošan		Kultурno-povijesna cjelina Sukošan (Z-3082)	Obrambeno zidje Župna crkva sv. Kasijana Crkva Gospe od Milosrđa (Z-1206)	Ostaci rustičke vile s pristanistom na položaju Vodotić u uvali	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
			Crkva sv. Martina	Barbir (Z-29) ostaci ljetnikovca Valaresse Ostaci akvedukta Položaji Crkvina i Zgen	
Debeljak		Pućko graditeljstvo	Crkva sv. Uznesenja BDM		
Gorica		pućko graditeljstvo	Crkva sv. Ivana Krstitelja	Gradina Vrčevе	
SV. FILIP I JAKOV		Kultурно- povijesna cjelina Sv. Filip i Jakov (Z-2964) Ulica i Vlaka pućko graditeljstvo: Baturev stan Kutijin stan Prtenjače	Stara župna crkva sv. Mihovila (Z-3207) Crkva sv. Roka (Sv. Mihovil) (Z-1228) Kuća Eškinja Ljetnikovac Borelli	Ostaci rustičke vile s pristaništem sa Z strane otečića Frmić (Z- 44) Kapelica Dvorine-ostaci rogovskog dvora (Z-3396) Vilišnice Ostaci akvedukta	
Raštane Donje		pućko graditeljstvo: Galešići Deme	Crkva sv. Ivana Krstitelja	Podjaruge Arheološki ostaci crkve (P-3563)	
Raštane Gornje		pućko graditeljstvo: Lužine Mikulići Viterinci	Crkva sv. Jurja	Grudine Ostaci crkve sv. Jure na položaju Crkvine Crkvine (Tićevo) Veterinci	
Sikevo		pućko graditeljstvo: Zubčići Eškinjev stan	Crkva sv. Nikole	Crkvinia i Koinka podno brda Osridak	
Sv. Petar		pućko graditeljstvo kuća Celić	Crkva sv. Petra	Pećina Buta Kulina Gradina Pećina Vukašinov krug Ostaci akvedukta, rimска zgrada blizu akvedukta	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
Turanj		Kultурно-povijesna cjelina mesta Turanj (Z-4009) Zaseok Mandići i kula Fortica na otoku Babcu na otoku Babcu (Z-4097)	Crkva Uznesenja BDM na groblju (Z-2806) Crkva Gospe od Karmela Crkva sv. Andrije na Babcu (Z-2628) Kula (Z-3018) Svjetionik na Babcu (P-3623)	Tukljača (P-3570) Ostaci antičke rustičke vile na položaju Tukljača i podmorskog nasipa između rta Tukljača i otočića Ričul (Z-16) Crni krug Gradina na Ričulu (Z-4010) otočić Babac-Svjetionik na Babcu P-3623, Arheološki ostaci crkve na Babcu P-3939 Gradina u Turnju (Z-4092) Ostaci antičkog pristaništa uz JI obalu otočića Galešnjaka (Z-76) Arheološki lokalitet Tukljača (P-3570) Tumuli na otoku Galešnjaku	
SKABRNJA		pućko graditeljstvo	Zupna crkva Uznesenja BDM Crkva sv. Marije na Ambaru (Z-1332) Crkva sv. Luke na groblju (Z-1207)	Glavučurak—starohrvatsko groblje Ražovljeva glavica	
Prkos		pućko graditeljstvo Bakmazovi dvori			
TKON		pućko graditeljstvo Veliki tor (Ugrinići) (Z-4098) Sklop poljskih kućica bunja po polju istočno od mjesta	Zupna crkva sv. Tome Crkva sv. Antuna Opata Samostan sv. Kuzme i Damjana (N-37, Z-1229) Ljetnikovac De Erce	Ostaci antičke vile Utvrda Pustograd (Z-3431) Pećina Pečnje Bunar Studenac Velika i Mala gomilica na brdu Gomilice Položaj Poljane Humak na brežuljku Gominjak Rustička vila na rtu Sevinj Otočić Galešnjak Otočić Sv. Katarine s estacima crkve	
VIR		pućko graditeljstvo	Zupna crkva sv. Jurja Crkva sv. Ivana Utvrda Kaštelina (Z-3025)	uvala Srpljica Bandira Ostaci crkve na	

GRAD OPĆINA Naselje	Urbana cjelina	Ruralno-urbana cjelina	Spomenik graditeljstva	Arheološke područje/lokalitet	Spomenički kompleksi/ memorijalni spomenici/ perivoji
			Svjjetionik Vir (P-3564)	početku Smratine P-4524 Gradina u Gaju Ostaci kapelice sv. Nikole Gračić Križice- Gajine Vranjak	
Vrsi		Ostaci pučke arhitekture u jezgri mesta Vrsi	Zupna crkva sv. Mihovila Crkva sv. Jakova (Z-1208) Crkva Gospe od Zečeva (Z-1210)	Gradina Ostaci crkve sv. Tome Ostaci crkve sv. Lovre-Jasenovo (Z-4537) Ostaci crkve sv. Mihovila na groblju Ostaci crkve sv. Paškvalina na otociću Sikavcu Neolitički lokalitet kod ostataka crkve sv. Tome (P-1545)	
Poljica			Crkva sv. Mihovila		
ZEMUNIK Donji		pučke graditeljstvo	Crkva sv. Katarine na groblju (Z-3020) Zupna crkva Kraljice Mira	Gradina s estacima srednjovjekovne utvrde	
Smoković				Ostaci crkve sv. Đurđa na groblju (P-3182)	

GRAD/OP ĆINA	NASELJE	NAZIV	VRSTA KULT.DOB RA	KLASIFIKACIJA	OZNAK A
BENKOVA C	BENKOVAC	MAUZOLEJ OBITELJI MEŠTROVIĆ	POJEDINAČNA KULTURNΑ DOBRA	MEMORIJALNE GRAĐEVINE	Z-4197
BENKOVA C	BENKOVAC	KAŠTEL BENKOVIĆ I CRKVA SV. ANTE	POJEDINAČNA KULTURNΑ DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1212
BENKOVA C	BENKOVAC	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA GRADA BENKOVCA	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-4430
BENKOVA C	BENKOVAC	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA GRADA BENKOVCA	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-4430
BENKOVA C	BRGUD	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE GRADINA JAREBINJAK	ARHEOLOŠKA KULTURNA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-6098

			DOBRA		
BENKOVA C	BRGUD	CRKVA SV. PREPODOBNOG LAZARA	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	P-5795
BENKOVA C	DONJE BILJANE	CRKVA I ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE U VELJANIMA	ARHEOLOŠ KA KULTURNΑ DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-5000
BENKOVA C	DONJI KARIN	ARHEOLOŠKA ZONA GRADINE MIODRAG S OSTATCIMA ANTIČKOGA CORINIUMA I SREDNJOVJEKOVNOGA KARINA	ARHEOLOŠ KA KULTURNΑ DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-6173
BENKOVA C	DONJI KARIN	OSTACI CRKVE SV. MARKA (NIKOLE)	ARHEOLOŠ KA KULTURNΑ DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-2626
BENKOVA C	DONJI KARIN	SAMOSTAN I CRKVA BEZGREŠNOG ZAČEĆA MARIJINA (GOSPE OD ĀDELA)	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1215
BENKOVA C	GORNJE BILJANE	CRKVA SV. ĐURĐA I OKOLNO GROBLJE	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1213
BENKOVA C	ISLAM GRČKI	ŠESTEROLISNA CRKVA I SAMOSTAN NA NALAZIŠTU MANASTIRINE	ARHEOLOŠ KA KULTURNΑ DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1312
BENKOVA C	ISLAM GRČKI	KULA STOJANA JANKOVIĆA I CRKVA SV. ĐURĐA	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2805
BENKOVA C	KOLARINA	CRKVA SV. PARASKEVE (PETKE)	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	P-5796
BENKOVA C	KORLAT	CRKVA UZNESENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE - "RUNJAVICA" NA GROBLJU	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2807
BENKOVA C	KORLAT	CRKVA SV. JERONIMA	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	RST- 1065
BENKOVA C	KULA ATLAGIĆ	CRKVA SV. PETRA	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1222
BENKOVA C	KULA ATLAGIĆ	CRKVA SV. NIKOLE	POJEDINAČ NA KULTURNΑ DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1221
BENKOVA C	LEPURI	ARHEOLOŠKI KOMPLEKS S OSTACIMA RANOKRŠĆANSKE I	ARHEOLOŠ KA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4199

		SREDNJOVJEKOVNE CRKVE SV. MARTINA NA GROBLJU	KULTURNA DOBRA		
BENKOVA C	LEPURI	ARHEOLOŠKI OSTACI KULE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6145
BENKOVA C	MEDVIĐA	CRKVA SV. IVANA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-7035
BENKOVA C	NADIN	NIZ OD TRI GRADINE - KRIŽOVA GLAVICA, NADIN (NEDINUM) I VIJENAC	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3024
BENKOVA C	PERUŠIĆ BENKOVAČKI	CRKVA UZNESENJA BDM	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-7327
BENKOVA C	PERUŠIĆ BENKOVAČKI	KAŠTEL PERUŠIĆ	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-7121
BENKOVA C	PODGRAĐE	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE ASSERIA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1310
BENKOVA C	PODGRAĐE	CRKVA SV. DUHA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2123
BENKOVA C	POPOVIĆI	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE OTAVAC	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6276
BENKOVA C	POPOVIĆI	CRKVA SV. MIHOVILA NA GROBLJU	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	P-6177
BENKOVA C	PRISTEG	OSTACI CRKVE SV. FRANE NA GROBLJU	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	P-5801
BENKOVA C	RAŠTEVIĆ	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE KUTLOVIĆA GRADINA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-6138
BENKOVA C	RAŠTEVIĆ	UTVRDA KLIČEVICA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1226
BENKOVA C	ŠOPOT	ARHEOLOŠKI LOKALITET CRKVINA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1735
BENKOVA	TINJ	OSTACI UTVRDE I CRKVA SV. IVANA	ARHEOLOŠ	KOPNENA ARHEOLOŠKA	Z-3023

C		KRSTITELJA NA ARHEOLOŠKOM NALAZIŠTU GRADINA	KA KULTURNA DOBRA	ZONA/NALAZIŠTE	
BENKOVA C	VUKŠIĆ	GRADINA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3026
BENKOVA C	VUKŠIĆ	OSTACI CRKVE SV. KATE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	P-5986
BIBINJE	BIBINJE	ARHEOLOŠKI OSTATCI RIMSKOG AKVEDUKTA BIBA-JADER (VRANA-ZADAR) U PREDJELU LONIĆA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-6189
BIBINJE	BIBINJE	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA NASELJA BIBINJE	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-2991
BIBINJE	BIBINJE	CRKVA SV. ROKA ISPOVJEDNIKA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2624
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA GRADA BIOGRADA NA MORU	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-4244
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	OSTACI CRKVE SV. KATARINE	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-2804
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	CRKVA SV. IVANA EVANĐELISTA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1737
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	OSTACI VELIKOG ANTIČKOG OPERATIVNOG PRISTANIŠTA I OKOLNOG KULTURNOG SLOJA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-32
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	OSTACI ANTIČKOG PRISTANIŠTA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-30
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	OSTACI ANTIČKE ARHITEKTURE	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-28
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	ARHEOLOŠKI OSTATCI CRKVE SV. TOME	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1738
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE BOŠANA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENO/PODVODNO ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6278
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	ARHEOLOŠKI OSTATCI RIMSKOG AKVEDUKTA BIBA-JADER (VRANA-	ARHEOLOŠ KA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6338

		ZADAR) U PREDJELU GAJINA	KULTURNA DOBRA		
BIOGRAD NA MORU	BIOGRAD NA MORU	CRKVA SV. STOŠIJE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1214
GRAČAC	BRUVNO	CRKVA SV. JOVANA PRETEČE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-7047
GRAČAC	DERINGAJ	CRKVA USPENJA PRESVETE BOGORODICE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6360
GRAČAC	DONJA SUVAJA	CRKVA VAZNESENJA GOSPODnjEGA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6006
GRAČAC	GRAČAC	STARI MOST NA RIJECI OTUČI	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	KOMUNALNA I TEHNIČKA GRAĐEVINA	Z-6106
GRAČAC	GRAČAC	CRKVA SV. JURJA MUČENIKA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6005
GRAČAC	MAZIN	CRKVA ROĐENJA PRESVETE BOGORODICE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6004
GRAČAC	PALANKA	CRKVA ROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6011
GRAČAC	PALANKA	OSTATCI STAROGA GRADA ZVONIGRADA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBРАMBENE GRAĐEVINE	RZG-0232-1969.
GRAČAC	PRIBUDIĆ	PRAVOSLAVNA CRKVA SV. PARASKEVE (SV. PETKE)	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6350
GRAČAC	VELIKA POPINA	CRKVA SV. PROROKA ILIJE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6024
JASENICE	JASENICE	CRKVA SV. FRANE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2128
JASENICE	JASENICE	CRKVA SV. JERONIMA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2124
JASENICE	JASENICE	CRKVA SV. JURJA I OKOLNO	POJEDINAČ	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1227

E		GROBLJE	NA KULTURNA DOBRA		
JASENICE	JASENICE	MAJSTORSKA CESTA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	KOMUNALNA I TEHNIČKA GRAĐEVINA	Z-7331
JASENICE	JASENICE	MAJSTORSKA CESTA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	KOMUNALNA I TEHNIČKA GRAĐEVINA	Z-7331
JASENICE	JASENICE	MAJSTORSKA CESTA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	KOMUNALNA I TEHNIČKA GRAĐEVINA	Z-7331
KALI	KALI	LJETNIKOVAC DRAŽIĆ	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-1561
KOLAN	KOLAN	CRKVA SV. VIDA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-841
KOLAN	KOLAN	CRKVA SV. JEROLIMA U POLJU	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-349
KUKLJICA	KUKLJICA	CRKVA SV. JERONIMA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2382
KUKLJICA	KUKLJICA	CRKVA GOSPE OD SNIGA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1570
NIN	GRBE	OSTACI GOSPODARSKOG KOMPLEKSA MANFRIN	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	STAMBENO-GOSPODARSKE GRAĐEVINE	P-5715
NIN	NIN	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA GRADA NINA (NIN-OTOK) I KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-3992
NIN	NIN	CRKVA SV. AMBROZA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6968
NIN	NIN	ARHEOLOŠKI OSTACI RIMSKE STAMBENE KUĆE S MOZAICIMA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3433
NIN	NIN	RIMSKI MOZAIK	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-2990
NIN	NIN	CRKVA SV. ASELA (ANSELMA)	POJEDINAČ	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1196

			NA KULTURNA DOBRA		
NIN	NIN	CRKVA SV. KRIŽA I OKOLNO PODRUČJE S PRAPOVIJESNIM I ANTIČKIM NALAZIMA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1195
NIN	ZATON	OSTACI ANTIČKE LUKE	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-733
NIN	ZATON	CRKVA SV. NIKOLE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1336
NIN	ZATON	KULA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1209
NIN	ŽERAVA	ARHEOLOŠKI OSTACI CRKVE SV. PAVLA NA LOKALITETU CRKVINA, POLOŽAJ BUBANJ KOD NASELJA ŽERAVA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-5668
NOVIGRAD	NOVIGRAD	KULTURNO-POVIJESNA (POLUURBANIŠTICKA) CJELINA NOVIGRADA	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-5197
NOVIGRAD	NOVIGRAD	KULTURNO-POVIJESNA (POLUURBANIŠTICKA) CJELINA NOVIGRADA	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-5197
NOVIGRAD	NOVIGRAD	VLATKOVIĆA (KONTINOV) DVOR	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	STAMBENO- GOSPODARSKE GRAĐEVINE	Z-6836
NOVIGRAD	NOVIGRAD	TVRĐAVA "FORTICA"	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-4198
NOVIGRAD	NOVIGRAD	STARĀ CRKVA POROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE ("STARĀ ŠKOLA")	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-2127
NOVIGRAD	NOVIGRAD	CRKVA POROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2126
NOVIGRAD	NOVIGRAD	STARĀ ŽUPNA KUĆA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-2125
NOVIGRAD	NOVIGRAD	KUĆA OŠTRIĆ	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-1198
NOVIGRAD	NOVIGRAD	CRKVA SV. KATE	POJEDINAČ NA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1197

			KULTURNA DOBRA		
NOVIGRAD	PRIDRAGA	ARHEOLOŠKI KOMPLEKS S OSTACIMA CRKVE SV. MIHOVILA I RUSTIČKE VILE NA POLOŽAJU MIJOVILOVAC	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4200
NOVIGRAD	PRIDRAGA	CRKVA SV. MARTINA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1200
OBROVAC	GOLUBIĆ	KUDIN MOST	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	KOMUNALNA I TEHNIČKA GRAĐEVINA	Z-5972
OBROVAC	GORNJI KARIN	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE SV. VID	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-5798
OBROVAC	KAŠTEL ŽEGARSKI	GORNJI MOST U BLIZINI SELA PRNDELJI	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	KOMUNALNA I TEHNIČKA GRAĐEVINA	Z-1217
OBROVAC	KAŠTEL ŽEGARSKI	DONJI MOST	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	KOMUNALNA I TEHNIČKA GRAĐEVINA	Z-1216
OBROVAC	KRUPA	KULTURNI KRAJOLIK RIJEKE KRUPE	KULTURNI KRAJOLICI	ORGANSKI KRAJOLIK	Z-7411
OBROVAC	KRUPA	KULTURNI KRAJOLIK RIJEKE KRUPE	KULTURNI KRAJOLICI	ORGANSKI KRAJOLIK	Z-7411
OBROVAC	KRUPA	KULTURNI KRAJOLIK RIJEKE KRUPE	KULTURNI KRAJOLICI	ORGANSKI KRAJOLIK	Z-7411
OBROVAC	KRUPA	KULTURNI KRAJOLIK RIJEKE KRUPE	KULTURNI KRAJOLICI	ORGANSKI KRAJOLIK	Z-7411
OBROVAC	KRUPA	KULTURNI KRAJOLIK RIJEKE KRUPE	KULTURNI KRAJOLICI	ORGANSKI KRAJOLIK	Z-7411
OBROVAC	KRUPA	KULTURNI KRAJOLIK RIJEKE KRUPE	KULTURNI KRAJOLICI	ORGANSKI KRAJOLIK	Z-7411
OBROVAC	KRUPA	MANASTIR I CRKVA USPENJA BOGORODICE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEksi	Z-1220
OBROVAC	KRUPA	MANASTIR I CRKVA USPENJA BOGORODICE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEksi	Z-1220
OBROVAC	KRUŠEVO	OSTACI CRKVE SV. JURJA NA GROBLJU	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-3430
OBROVAC	KRUŠEVO	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE CVIJINA GRADINA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1311
OBROVAC	OBROVAC	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA	KULTURNOP	URBANA CJELINA	Z-4245

C		GRADA OBROVCA	OVIJESNE CJELINE		
OBROVA C	OBROVAC	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA GRADA OBROVCA	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-4245
OBROVA C	OBROVAC	CRKVA SV. JOSIPA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1224
PAG	MiŠKOVIĆI	LJUBAČKA TVRĐAVA "FORTICA"	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-7122
PAG	PAG	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA PAG	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-5123
PAG	PAG	MAGAZINI SOLI	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	INDUSTRJSKE GRAĐEVINE	Z-2381
PAG	PAG	OSTACI CRKVE SV. MARTINA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4536
PAG	PAG	PODMORSKO ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE BAŠACA (PRISTANIŠTE SV. KATARINE)	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6076
PAG	PAG	BENEDIKTINSKI SAMOSTAN I CRKVA SV. MARGARETE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-844
PAG	PAG	CRKVA SV. FRANE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-843
PAG	PAG	CRKVA SV. JURJA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-842
PAG	PAG	OSTACI NOVOVJEKOVNOG PRISTANIŠTA U UVALI SV. NIKOLE	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-5875
PAG	PAG	PALAČA MIRKOVIĆ - RODNA KUĆA KIPARA IVANA MIRKOVIĆA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-348
PAG	PAG	CRKVA MARIJINA UZNESENJA U STAROM PAGU	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-163
PAG	PAG	CRKVA MARIJINA UZNESENJA U GRADU (NOVA)	POJEDINAČ NA KULTURNA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-162

			DOBRA		
PAG	PAG	KNEŽEVA PALAČA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-161
PAG	ŠIMUNI	OSTACI BRODOLOMA IZ 1. ST. P. N. E. ISPRED UVALE VELA LETOVICA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-5947
PAG	ŠIMUNI	BRONČANODOBNO NALAZIŠTE U PODMORJU UVALE ŠIMUNI	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6001
PAG	VLAŠIĆI	CRKVA SV. JERONIMA I ARHEOLOŠKI OSTATCI CRKVE SV. IVANA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6630
PAKOŠTA NE	PAKOŠTANE	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA PAKOŠTANE	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-2963
PAKOŠTA NE	PAKOŠTANE	OSTACI ANTIČKE ARHITEKTURE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-35
PAKOŠTA NE	PAKOŠTANE	Novovjekovni brodolom	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-13
PAKOŠTA NE	VRANA	CRKVA SV. NEDILJICE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6495
PAKOŠTA NE	VRANA	MAŠKOVIĆA HAN	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-1230
PAKOŠTA NE	VRANA	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE GRADINA SAMOGRAD	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-6422
PAKOŠTA NE	VRANA	TEMPLARSKA GRADINA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1736
PAKOŠTA NE	VRGADA	CRKVA SV. ANDRIJE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1231
PAŠMAN	BANJ	CRKVA SV. KUZME I DAMJANA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-4258
PAŠMAN	KRAJ	SAMOSTAN SV. DUJE	POJEDINAČNA KULTURNA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1219

			DOBRA		
PAŠMAN	KRAJ	OSTACI VELIKOG ANTIČKOG MOLA S BOGATIM KULTURNIM SLOJEM U OKOLINI	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-38
PAŠMAN	MRLJANE	CRKVA SV. ANTE PADOVANSKOG	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	P-6337
PAŠMAN	NEVIĐANE	MLIN - „MAGAZIN“	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	GOSPODARSKE GRAĐEVINE	Z-6690
PAŠMAN	NEVIĐANE	OSTACI RIMSKIH GRAĐEVINA I OSTACI OKOLNE RIMSKE KERAMIKE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-34
PAŠMAN	NEVIĐANE	OSTACI ANTIČKOG PRISTANIŠTA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-27
PAŠMAN	NEVIĐANE	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA NEVIĐANE	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-3111
PAŠMAN	PAŠMAN	CRKVA SV. ROKA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2379
PAŠMAN	PAŠMAN	OTOK RIČUL	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4010
PAŠMAN	PAŠMAN	OSTACI ANTIČKE SUBMARINE ARHITEKTURE S POKRETNIM NALAZIMA U OKOLINI	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-74
PAŠMAN	PAŠMAN	ANTIČKO PRISTANIŠTE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-26
PAŠMAN	ŽDRELAC	CRKVA SV. LUKE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-4259
POLAČA	POLAČA	GRADINA TROJAN	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3022
POLIČNIK	DRAČEVAC NINSKI	CRKVA SV. MARTINA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1192
POLIČNIK	POLIČNIK	ARHEOLOŠKI OSTATCI UTVRDE	ARHEOLOŠKA KULTURNA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-6125

			DOBRA		
POSEDA RJE	VINJERAC	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA NASELJA VINJERAC	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4948
POSEDA RJE	POSEDARJE	CRKVA SV. DUHA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1331
POSEDA RJE	POSEDARJE	GRADINA BUDIM	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-2989
POSEDA RJE	POSEDARJE	CRKVA SV. MARIJE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1201
POSEDA RJE	SLIVNICA	LERGOVA GRADINA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4091
POSEDA RJE	VINJERAC	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA NASELJA VINJERAC	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4948
POVLJAN A	POVLJANA	CRKVA SV. NIKOLE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-164
POVLJAN A	POVLJANA	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE OBATNICE	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-5552
PREKO	OŠLJAK	CRKVA UZNESENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1334
PREKO	PREKO	SAMOSTAN SV. PAVLA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1565
PREKO	PREKO	TVRĐAVA SV. MIHOVILA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1564
PREKO	PREKO	CRKVA SV. IVANA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1563
PREKO	SESTRUNJ	MLIN ZA MASLINE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	GOSPODARSKE GRAĐEVINE	P-6119
PREKO	SUTOMIŠĆI CA	LJETNIKOVAC OBITELJI LANTANA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-5048

PREKO	UGLJAN	LJETNIKOVAC OBITELJI CALIFFI (BRČIĆA DVOR)	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-5047
PREKO	UGLJAN	CRKVA SV. HIPOLITA I KASIJANA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-4254
PREKO	UGLJAN	ARHEOLOŠKA ZONA MULINE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4429
PREKO	UGLJAN	KUĆA VRGADA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-1569
PREKO	UGLJAN	SAMOSTAN I CRKVA SV. JERONIMA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1333
PRIVLAKA	PRIVLAKA	CRKVA SV. VIDA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-7071
PRIVLAKA	PRIVLAKA	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE SOLINE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENO/PODVODNO ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-5420
RAŽANAC	LJUBAČ	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE LJUBLJANA I KOSA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1335
RAŽANAC	RAŽANAC	MLETAČKA UTVRDA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1202
RAŽANAC	RAŽANAC	MLETAČKA UTVRDA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1202
RAŽANAC	RAŽANAC	ARHEOLOŠKI OSTACI DVOJNE RANOKRŠĆANSKE CRKVE S PASTOFORIJOM, KRSTIONICOM I MEMORIJOM	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4201
SALI	SALI	SVJETIONIK SESTRICA VELA - TAJER	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	KOMUNALNA I TEHNIČKA GRAĐEVINA	Z-6967
SALI	SALI	CRKVA UZNESENJA Blažene Djevice Marije	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-5046
SALI	SALI	CRKVA SV. ROKA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-5045

SALI	SALI	KUĆA RANČIĆ	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-4950
SALI	SALI	KAŠTEL GUERINI I CRKVICA SV. NIKOLE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1567
SALI	SALI	KUĆA PETRICIOLI	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-1566
SALI	SALI	OSTACI CRKVE SV. IVANA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-2380
SALI	SAVAR	PEĆINA VLAKNO	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3432
SALI	SAVAR	CRKVA SV. PELEGRINA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1568
SALI	ZAGLAV	CRKVA I SAMOSTAN SV. MIHOVILA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-2383
ŠKABRNJA	ŠKABRNJA	CRKVA SV. LUKE NA GROBLJU	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1207
ŠKABRNJA	ŠKABRNJA	CRKVA SV. MARIJE NA AMBARU	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1332
STANKOVIĆI	BANJEVCI	CRKVA SV. IVANA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1211
STANKOVIĆI	BANJEVCI	ARHEOLOŠKI OSTACI UTVRDE NA GRADINI POD OSRIDKOM	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-6731
STANKOVIĆI	BANJEVCI	VILLA RUSTICA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1402
STANKOVIĆI	BANJEVCI	MITREJ	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1309
STANKOVIĆI	MORPOLAČA	CRKVA SV. PETRA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1223

STARIGRAD	STARIGRAD	VEĆKA KULA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1204
STARIGRAD	STARIGRAD	CRKVA SV. PETRA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1203
STARIGRAD	STARIGRAD	OSTACI CRKVE SV. JURJA NA GROBLJU	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1205
STARIGRAD	STARIGRAD	RURALNA CJELINA MARASOVIĆI	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4591
STARIGRAD	TRIBANJ	CRKVA SV. MARIJE MAGDALENE (MANDALINE) U ZASEOKU SV. MARIJA MAGDALENA (MANDALINA)	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6277
STARIGRAD	TRIBANJ	ARHEOLOŠKA ZONA SVETA TROJICA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENO/PODVODNO ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-6113
SUKOŠAN	DEBELJAK	ARHEOLOŠKI OSTACI CRKVE I GROBLJE NA LOKALITETU RAČICE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6028
SUKOŠAN	SUKOŠAN	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA SUKOŠAN	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-3082
SUKOŠAN	SUKOŠAN	CRKVA Gospe od MILOSRĐA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1206
SUKOŠAN	SUKOŠAN	ANTIČKE PRISTANIŠNE INSTALACIJE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-29
SUKOŠAN	SUKOŠAN	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA SUKOŠAN	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-3082
SVETI FILIP I JAKOV	SVETI FILIP I JAKOV	STARA ŽUPNA CRKVA SV. MIHOVILA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-3207
SVETI FILIP I JAKOV	SVETI FILIP I JAKOV	CRKVA SV. ROKA (sv. MIHOVIL)	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1228
SVETI FILIP I JAKOV	SVETI FILIP I JAKOV	DVORINE - OSTATCI ROGOVSKOGA DVORA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3396
SVETI FILIP I JAKOV	SVETI FILIP I JAKOV	OSTACI ANTIČKE RUSTIČNE VILE S PRISTANIŠTEM	ARHEOLOŠKA	PODVODNA ARHEOLOŠKA	Z-44

JAKOV			KULTURNA DOBRA	ZONA/NALAZIŠTE	
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	CRKVA UZNESENJA Blažene Djevice Marije na groblju	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2806
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	CRKVA SV. ANDRIJE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2628
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	KULA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-3018
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE GRADINA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4092
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	OSTACI ANTIČKOG PRISTANIŠTA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-76
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE TUKLJAČA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-5347
SVETI FILIP I JAKOV	SVETI FILIP I JAKOV	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA NASELJA SV. FILIPA I JAKOVA	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-2964
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	OSTACI ANTIČKE ARHITEKTURE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-16
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE KAPITUL-ŽANKOVAC	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6005
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	ZASEOK MANDIĆI I KULA FORTICA NA OTOKU BABCU	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4097
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	KULTURNO POVIJESNA CJELINA MJESTA TURANJ	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4009
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	KULTURNO POVIJESNA CJELINA MJESTA TURANJ	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4009
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	KULTURNO POVIJESNA CJELINA MJESTA TURANJ	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4009
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	KULTURNO POVIJESNA CJELINA MJESTA TURANJ	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4009

SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	KULTURNO POVIJESNA CJELINA MJESTA TURANJ	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4009
SVETI FILIP I JAKOV	TURANJ	KULTURNO POVIJESNA CJELINA MJESTA TURANJ	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	RURALNA CJELINA	Z-4009
TKON	TKON	CRKVA SV. ANTUNA OPATA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6475
TKON	TKON	CRKVA GOSPE ŽALOSNE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-6444
TKON	TKON	UTVRDA PUSTOGRAD	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3431
TKON	TKON	CRKVA SV.TOME APOSTOLA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-5978
TKON	UGRINIĆ	VELIKI TOR (UGRINIĆI)	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-4098
TKON	UGRINIĆ	SAMOSTAN SV. KUZME I DAMJANA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1229
TKON	UGRINIĆ	SAMOSTAN SV. KUZME I DAMJANA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1229
TKON	UGRINIĆ	SAMOSTAN SV. KUZME I DAMJANA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1229
TKON	UGRINIĆ	SAMOSTAN SV. KUZME I DAMJANA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1229
TKON	UGRINIĆ	SAMOSTAN SV. KUZME I DAMJANA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1229
VIR	VIR	UTVRDA "KAŠTELINA"	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3025
VRSI	VRSI	CRKVA GOSPE OD ŽEĆEVA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1210
VRSI	VRSI	CRKVA SV. JAKOVA	POJEDINAČ	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1208

			NA KULTURNA DOBRA		
VRSI	VRSI	OSTACI CRKVE SV. LOVRE	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4537
ZADAR	CRNO	CRKVA SV. NIKOLE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1330
ZADAR	CRNO	ARHEOLOŠKI OSTACI CRKVE NA POLOŽAJU MUSAPSTAN	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-4011
ZADAR	MALI IŽ	CRKVA SV. MARIJE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1562
ZADAR	MALI IŽ	GRADITELJSKI SKLOP LJETNIKOVAC BEGNA (TURAN)	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	P-6181
ZADAR	MOLAT	ANTIČKI BRODOLOM S TERETOM TEGULA KOD MOLATA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	P-6078
ZADAR	MOLAT	Povijesno-memorijalna cjelina Bivšeg koncentracijskog logora	KULTURNOP OVIESNE CJELINE	MEMORIJALNA CJELINA	Z-7029
ZADAR	OLIB	OBRAMBENA KULA „KASTEL”	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-4339
ZADAR	PETRČANE	OSTACI CRKVE SV. BARTULA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-1199
ZADAR	PREMUDA	KOMUNJSKI MAGAZIN (STARΑ ULJARA)	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	GOSPODARSKE GRAĐEVINE	Z-5737
ZADAR	PREMUDA	CRKVA ROĐENJE BLAŽENE DJEVICE MARIJE (SV. JAKOV)	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-4257
ZADAR	PREMUDA	CRKVA SV. CIRIAKA (KIRIAK, KRIAL, KRIAKA)	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-4255
ZADAR	PREMUDA	OLUPINA RATNOG BRODA "SZENT ISTVAN"	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-67
ZADAR	SILBA	KAPETANSKA KUĆA MARINIĆ S	POJEDINAČ	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-6826

		TORETOM	NA KULTURNA DOBRA		
ZADAR	SILBA	CRKVA Blažene Gospe od Karmela	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-4256
ZADAR	SILBA	OSTACI NIZA BRODOLOMA	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	PODVODNA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-3021
ZADAR	VELI IŽ	KULTURNO-PROSVJETNI DOM "SLOGA"	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-4949
ZADAR	ZADAR	KOMPLEKS NAMJESNIŠTVA (BIVŠE PROVIDUROVE I KNEŽEVE PALAČE)	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-7106
ZADAR	ZADAR	SKLOP ZGRADA NEKADAŠNJE PREPARANDIJE I TVORNICE DUHANA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	INDUSTRIJSKE GRAĐEVINE	Z-5812
ZADAR	ZADAR	CRKVA UZNESENJA Blažene Djevice Marije (Gospa MASLINSKA)	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-2627
ZADAR	ZADAR	OSTACI SAMOSTANA SV. NIKOLE SA CRKVOM I ZVONIKOM	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1337
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. ŠIMUNA I JUDE TADEJA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1329
ZADAR	ZADAR	CRKVA UZNESENJA Blažene Djevice Marije i GROBLJE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-1194
ZADAR	ZADAR	KULA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-1193
ZADAR	ZADAR	CRKVA Gospe od Ružarija	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1191
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. PETRA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1189
ZADAR	ZADAR	CRKVA Gospe LORETSKE	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-765

ZADAR	ZADAR	CITADELA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE	Z-764
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. ILIJE I ZGRADA UZ NJU	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-762
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. ŠIMUNA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-760
ZADAR	ZADAR	GRADSKA LOŽA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-758
ZADAR	ZADAR	GRADSKA STRAŽA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-757
ZADAR	ZADAR	GRADSKO GROBLJE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	MEMORIJALNE GRAĐEVINE	Z-756
ZADAR	ZADAR	KOMPLEKS STARE BOLNICE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-755
ZADAR	ZADAR	KOMPLEKS ŽENSKOG ODGAJALIŠTA SV. DIMITRIJA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	JAVNE GRAĐEVINE	Z-754
ZADAR	ZADAR	OSTACI CRKVE SV. TOME	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-749
ZADAR	ZADAR	PALAČA BORELLI	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-748
ZADAR	ZADAR	PALAČA FOZZE	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-747
ZADAR	ZADAR	PALAČA GRISOGONO	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-746
ZADAR	ZADAR	PALAČA NASSIS	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-745
ZADAR	ZADAR	PALAČA PETRIZIO	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENO-POSLOVNE GRAĐEVINE	Z-744

ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. DOMINKA I OSTACI SAMOSTANA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-743
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. FRANE I SAMOSTAN FRANJEVACA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-742
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. MARIJE I SAMOSTAN BENEDIKTINKI	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-741
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. ANDRIJE I SV. PETRA STAROG	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-739
ZADAR	ZADAR	VELIKI ARSENAL	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	INDUSTRISKE GRAĐEVINE	Z-738
ZADAR	ZADAR	PALAČA GHIRARDINI	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	STAMBENE GRAĐEVINE	Z-737
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. KRŠEVANA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-761
ZADAR	ZADAR	EPISKOPALNI KOMPLEKS	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-759
ZADAR	ZADAR	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA GRADA ZADRA	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-3409
ZADAR	ZADAR	KULTURNO-POVIJESNA CJELINA DIKLO	KULTURNOP OVIJESNE CJELINE	URBANA CJELINA	Z-3167
ZADAR	ZADAR	FONTANA "CARSKA FONTANA"	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	JAVNA PLASTIKA	Z-3019
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. MARTINA	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1190
ZADAR	ZADAR	CRKVA GOSPE OD KAŠTELA (GOSPE OD ZDRAVLJA)	POJEDINAČNA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-763
ZADAR	ZADAR	OSTATCI CRKVE SV. MARINE	ARHEOLOŠKA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-2625
ZADAR	ZADAR	OSTACI CRKVE STOMORICA (S.)	ARHEOLOŠ	KOPNENA ARHEOLOŠKA	Z-753

		MARIA DE PUSTERLA)	KA KULTURNA DOBRA	ZONA/NALAZIŠTE	
ZADAR	ZADAR	OSTACI CRKVE SV. LOVRE	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-751
ZADAR	ZADAR	OSTACI CRKVE SV. STOŠIJE	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-750
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. IVANA KRSTITELJA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-1338
ZADAR	ZADAR	CRKVA SV. MIHOVILA I SAMOSTAN FRANJEVACA	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNI KOMPLEKSI	Z-740
ZADAR	ZADAR,	OSTACI CRKVE SV. KLIMENTA	ARHEOLOŠ KA KULTURNA DOBRA	KOPNENA ARHEOLOŠKA ZONA/NALAZIŠTE	Z-752
ZEMUNIK DONJI	ZEMUNIK DONJI	CRKVA SV. KATARINE (KATE) NA GROBLJU	POJEDINAČ NA KULTURNA DOBRA	SAKRALNE GRAĐEVINE	Z-3020

Popisom su obuhvaćeni samo registrirani i preventivno zaštićeni spomenici kulture, te oni spomenici koji bi po svojoj vrijednosti trebali ući u jednu od ovih dviju kategorija (ukoliko buduća kategorizacija ne definira preciznije određene kriterije). Ukupan broj evidentiranih spomenika višestruko je veći.

1.1.3. Obveze iz programa prostornog uređenja države i ocjena postojećih prostornih planova

Područja od strateške važnosti za državu

Obalno područje

Vlada Republike Hrvatske donosi propise o uređenju i zaštiti obalnog područja mora i voda, uređenju i zaštiti kulturno povjesnih spomeničkih cjelina i područja uz državnu granicu od posebnog interesa za državu.

Stručne poslove prostornog uređenja za Državu obavlja Hrvatski zavod za prostorni razvoj u suradnji sa Županijskim zavodima za prostorno uređenje.

Zaštićeno obalno područje mora (ZOP) je područje od posebnog interesa za državu. Obalno područje je od najvećeg poduzetničkog interesa, a prostori uz obalu bili su i još uvijek jesu najugroženiji prostor čitave države.

Strategija sugerira otočni razvoj i prometno povezivanje, kroz tipizaciju i sustav otoka za potrebe razvojnog planiranja. Tipizacija se može obaviti na temelju sintezičnih obilježja i kriterija:

- veličina otoka - veliki, srednji, mali

- kretanje broja stanovnika - imigracijski, emigracijski.
- demografska obilježja stanovništva.
- geografska obilježja otočkog prostora.
- struktura i broj gospodarskih djelatnosti na otoku.
- vrste prometnih veza i uvjeti dostupnosti
- opremljenost infrastrukturom

Sustav otoka

Optimalni model obnove i razvitka otočnih zajednica

Sačuvati zdravi dio tkiva otoka kao podlogu za kasniju snažnu revitalizaciju.

Strategija predlaže sljedeću strukturu otoka:

- otoci nositelji razvijata (15 otoka) razvojno podržavani spektrom gospodarsko-socijalnih mjera
- manji otoci razvijata, razvijak baziraju na harmoničnom suodnosu s otocima nositeljima razvijata.
- otoci s posebnim načinom korištenja i zaštite.

Cestovni i pomorski promet s otocima koncipiran je na sljedećim elementima:

1. Prijevoz putnika će se vršiti brzim prijevoznim sredstvima do svakog otočkog mjesta
2. Za teretni promet osigurati će se trajektno pristanište na svakom naseljenom otoku
3. Izgradnju cestovnih prometnica treba planirati selektivno s ciljem međusobnog povezivanja mjesta, radi bolje komunikativnosti i osnovnog servisiranja. Neki otoci moraju biti pošteđeni od svakog automobilskog prometa radi njihove eko-važnosti od širega interesa.

Nautički turizam u prostornim planovima ima važno mjesto kao značajan gospodarski resurs, pa se tom segmentu mora posvetiti izuzetna briga.

Strateške smjernice za uređenje prostora:

- Turističke zone predviđene prostornim planovima, treba pažljivo i detaljno razraditi u postupku izrade provedbenih planova na način da se usklade sa izvornim urbanim i arhitektonskim obilježjima
- Zračni promet na otocima treba razvijati uz primjerenu zaštitu okoliša.

Postojeći sustav zračnih luka u obalnom potezu smatra se optimalnim obzirom na geo-gospodarske kriterije. Na otocima treba planirati sekundarne zračne luke i to na Rabu, Pagu, Hvaru i Korčuli (veliki otoci). Na ostalim otocima treba računati s manjim travnatim poletno sletnim stazama primarno za sportske letjelice. Helidromi su nužnost suvremenog života i treba im osigurati prostore, svuda gdje za to postoji realna potreba.

Područja uz državnu granicu

Ukupna dužina državne granice RH u Zadarskoj županiji iznosi: 24 km kopnene granice i 45 nautičkih milja, tj. 83,43 km morske granice.

Razvojna politika prema graničnim područjima u prvom redu treba težiti demografskom rastu. Za to bi država trebala razviti posebne stimulativne mjere. Radi se o kombinaciji politike povratka s usmjerenim naseljavanjem populacijskih grupa potrebnih za pokretanje razvojnog procesa.

Prioritetni su ciljevi stoga: integracija, obnova naselja i revitalizacija čitavog prostora.

Mogući pravci razvitka funkcija graničnih područja:

- Razvijati nacionalno graničarsko gospodarstvo sukladno raspoloživim resursima, poticati povezivanje susjednih razvojnih područja, koristiti tranzitne karakteristike područja i funkcije koje se razvijaju samo na graničnim prijelazima.
- Poticati razvitak suradnje sa susjednom državom osobito suradnje među stanovništvom, radi malograničnog prometa, industrijske kooperacije, međusobnog zapošljavanja, stvaranja slobodnih carinskih zona itd.
- Vrednovati prirodne i stvorene vrijednosti radi razvijanja uzajamnih veza na zaštiti, prezentaciji i korištenju tih vrijednosti.
- Učvršćivati kooperacijske veze s drugim dijelovima Republike Hrvatske razvijanjem poglavito prometnih i infrastrukturnih sustava.

Gorsko područje kao osobito izraženo problemsko područje karakterizirano je nenaseljenosću, slabim prometnim vezama, te općim stanjem zapuštenosti (Lika, Kordun i dr.). Razvojne opcije se usmjeravaju na povezivanje prostora na sustave turističkog područja Jadrana, vezivanje na jake tržišne centre, razvoj specifičnih proizvodnih djelatnosti - proizvodnja zdrave hrane, stočarstva (sitna stoka) - ali i afirmiranje krajobraznih vrijednosti i kulturnih dobara kao osnovice za razvoj vlastita turizma.

Ocjena postojećih prostornih planova

Osnovni dokumenti prostornog uređenja Zadarske županije do donošenja Prostornog plana Zadarske županije bili su:

- Prostorni plan SR Hrvatske, 1988.
- Prostorni plan Zajednice općina Split, 1982.
- Koncepcija i program razvoja Bukovice - Regionalni prostorni plan općina Benkovac-Knin-Obrovac, 1975.

Donošenjem Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske gore navedeni planovi su izvan snage.

- Prostorni planovi bivših općina koje su ušle u sastav Zadarske županije, i to: Benkovac, 1987. (Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, br. 5/89.) Biograd na Moru, 1978.-1985. (Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, br. 12/78., 13/85., 12/86.), Donji Lapac, 1979., Pag, 1985.-1990. (Sl. nov. Rijeka 54/85, 25/90), Obrovac, 1990. – Prijedlog (Glasnik Zadarske županije 4/98.) i Zadar, 1978. (Službeni vjesnik 14/85.)
- Prostorni planovi područja posebne namjene: Nacionalni park "Paklenica", 1986. (Narodne novine 10/86) i Park prirode "Telašćica", 1993. (Službeni vjesnik 11/92.)

Prostorni plan SR Hrvatske donesen je 1988. godine i pokriva cijeli teritorij Države. Njegovim donošenjem stavljen je van primjene dotada važeći plan iz 1974. godine. Ovaj Plan bio je na snazi do donošenja novog dokumenta prostornog uređenje na razini države. Za potrebe Županije primjenjivao se u slučajevima kada se temeljem planova nižeg reda nije moglo definirati određeni segment prostornog uređenja, budući da sadrži odredbe koje omogućuju donošenje odgovarajućeg rješenja.

Objekti od vitalnog značenja za Državu koji nisu predviđeni ovim planom, a nisu bili svojedobno predviđeni niti planovima na nižoj razini, planirali su se i gradili temeljem dokumentacije koju izdaje nadležno Ministarstvo uz suglasnost Županijskog ureda za prostorno uređenje (npr. vitalni elektrovodovi i sl.).

Koncepcija i program razvoja Bukovice. Regionalni prostorni plan općina Benkovac-Knin-Obrovac. Izrađen je 1975. godine, a njime su obuhvaćeni prostori bivših općina Benkovac, Obrovac i Knin. Plan se tek djelomično provodio prvih nekoliko godina, do prve izmjene zakonskih propisa, kao kompenzacija prostornih planova općina koji nisu bili doneseni. Danas ovaj plan nije u primjeni.

Prostorni plan zajednice općina Split. Donesen je 1982. godine a obuhvatio je bivše općine Benkovac, Biograd na Moru, Knin, Obrovac i Zadar. To je uglavnom deklarativni prostorni plan, s općim odrednicama prostornog razvoja, bez odredbi koje bi omogućile njihovu obveznu primjenu. Poslužio je kao solidna dokumentacija o prostoru, ali se nije primjenjivao kao obvezujući dokument prostornog uređenja i zaštite prostora.

Prostorni planovi bivših općina primjenjuju se od stupanja na snagu. Dio ovih planova je novijeg datuma, premda su svi stariji od 5 godina te bi podlijegali revizijama kako bi se njihove planske postavke uskladile sa stvarnim razvojem i novim potrebama. Najstariji su Prostorni plan općine Donji Lapac iz 1977. i Zadar iz 1978. godine, nešto je mlađi Prostorni plan općine Biograd na Moru (Revizija I) iz 1985. godine, dok su ostali stupili na snagu godinu dvije prije okupacije dijela Županije.

- **Prostorni plan općine Benkovac**, donesen je 1990. godine. S obzirom na stanje okupiranosti glavnine prostora od 1991. godine, ne postoje pouzdana saznanja primjene ovog plana na tom prostoru. Izuzetak su općina Stankovci (veći dio) i općina Polača (dio naselja Tinj).
- **Prostorni plan općine Biograd na Moru** (Revizija I) donesen je 1985. Primjena plana se uglavnom korektno provodi. Nema većih odstupanja od definiranih građevinskih područja naselja, osim u dijelu otoka Pašmana (južni Pašman). Također nema bitnih odstupanja od namjene površina definirane Planom, dok se u domeni infrastrukture izgrađuju objekti vitalne elektromreže na pravcu Rijeka-Zadar-Šibenik-Split.
- **Prostorni plan općine Donji Lapac.** Premda dosta star, s obzirom na male izmjene u prostoru ovaj je plan bio u primjeni do okupacije prostora općine. Ne postoje pouzdane informacije o primjeni prostorno-planskih dokumenata na prostoru ove općine od 1991. godine.
- **Prostorni plan općine Obrovac** je u fazi Prijedloga izrađen 1990. godine. Nije sigurno da je usvojen neposredno pred izbijanje ratnih sukoba 1991. godine. Primjena plana praktički je onemogućena i na dijelovima bivše općine koji su oslobođeni akcijom Maslenica 1993. godine (veći dio današnje općine Jasenice) budući da nije došlo do obnove vitalnih elemenata infrastrukture. Plan se načelno primjenjuje u dijelu izgradnje Jadranske autoceste i mosta na Ždrilu. Dionica trase je donekle izmijenjena što bitno ne mijenja njezin utjecaj ceste na okoliš, namjenu površina i druge postojeće i predviđene objekte.
- **Prostorni plan općine Zadar** stupio je na snagu 1978. godine i s nekoliko izmjena i dopuna Plana (1984., 1985. i 1988./89.) još uvijek je na snazi. Budući da plan nije bitno revidiran, praktički je nemoguće uvažavati neke segmente namjene površina (npr. goleme industrijske zone Zaton, Rtina, Poličnik dr.). Premda je od donošenja Općinskog prostornog plana proteklo dosta vremena, osnovne postavke Plana izdržale su provjeru proteklog vremena. No, to nipošto ne znači da određenih odstupanja od Plana nije bilo, i da dio nekadašnjih planskih pretpostavki ne treba temeljito revidirati. To se prvenstveno odnosi na planirani koncept razvoja i prostorni razmještaj industrije, te na sustav naselja i središnjih funkcija s obzirom na novi zakon o lokalnoj samoupravi nakon čega su osnovane nove općine. Kao i kod drugih cjelina Županije, teškoće primjene ovog Plana nameću potrebu za hitnu izradbu novog.

Opća ocjena primjene općinskih prostornih planova područja bivših općina potvrdila je potrebu izrade Županijskog prostornog plana kojim su se odredili regionalne i opći pravci prostornog razvoja (namjena prostora, infrastruktura, zaštita prostora, središta naseljenosti, funkcije naselja, gospodarske zone, zone posebne namjene i sl.). Novi općinski prostorni planovi, koji se izrađuju u skladu sa Prostprnim planom Županije na podlogama M = 1:25.000, detaljnije će razraditi prostor nego dosadašnji planovi bivših općina, a sustav lokalne samouprave treba omogućiti svestranije razmatranje interesa užih cjelina.

TABLIČNI PRIKAZ 22: STANJE PLANSKE DOKUMENTACIJE – SRPANJ 2014. GODINE

Prostorni plan uređenja GRADA/Općine	Objava odluke o donošenju
BENKOVAC	Službeni glasnik Zadarske županije 01/03., 6/03 Službeni glasnik Grada Benkovca 02/08., 04/12., 2/13., 6/13
Biograd na Moru	Službeni glasnik Grada Biograda n/m 9/05., 3/09., 7/11
NIN	Službeni glasnik Grada Nina 4/02., 27/07., 34/08., 3/13
Obrovac	Službeni glasnik grada Obrovača 3/02., 1/09
PAG	Službeni glasnik Zadarske županije 8/03., 6/07., 5/13
ZADAR	Glasnik Grada Zadra 4/04., 3/08., 16/11
Bibinje	Službeni glasnik Zadarske županije 10/08., 3/11., 1/13., 2/14
Galovac	Službeni glasnik Općine Galovac 5/06
Gračac	Službeni glasnik Zadarske županije 13/07., 27/10
Jasenice	Službeni glasnik Zadarske županije 12/06., 6/13
Kali	Službeni glasnik Općine Kali 1/03., 4/06., 4/10
Kolan	Službeni glasnik Zadarske županije 1/08., 2/12
Kukljica	Službeni glasnik Zadarske županije 9/03., 13/03 Službeni glasnik Općine Kukljica 3/08., 7/10., 5/12
Lišane Ostrovičke	Službeni glasnik Općine Lišane Ostrovičke 5/06., 1/12
Novigrad	Službeni glasnik Zadarske županije 11/02., 14/02., 13/06., 11/09., 8/13
Pakoštane	Službeni glasnik Općine Pakoštane 2/06., 1/09
Pašman	Službeni glasnik Zadarske županije 16/07
Polača	Službeni glasnik Općine Polača 1/03., 7/06., 2/14
Poličnik	Službeni glasnik Zadarske županije 14/03 Službeni glasnik Općine Poličnik 7/08., 8/10
Posedarje	Službeni glasnik Općine Posedarje 3/04., 3/07., 1/13
Povljanica	Službeni glasnik Zadarske županije 10/03., 11/03., 14/05., 16/07., 1/09., 12/11
Preko	Službeni glasnik Općine Preko 4/05., 4/07., 2/12
Privlaka	Službeni glasnik Zadarske županije 2/03., 4/04., 02/07., 16/11
Ražanac	Službeni glasnik Zadarske županije 04/04., 13/07., 12/09
Sali	Službeni glasnik Zadarske županije 11/02., 22/08., 23/08., 10/12
Stankovci	Službeni glasnik Općine Stankovci 1/03., 2/09
Starigrad	Službeni glasnik Zadarske županije 16/06., 14/11
Sukošan	Službeni glasnik Zadarske županije 06/04., 10/06 Službeni glasnik Općine Sukošan 1/08., 6/11., 1/12
Sveti Filip i Jakov	Službeni glasnik Općine Sv. Filip i Jakov 2/02., 3/02., 3/06., 2/14
Škabrnja	Službeni glasnik Općine Škabrnja 1/03., 1/12
Tkon	Službeni glasnik Zadarske županije 06/06., 11/10
Vir	Službeni glasnik Zadarske županije 02/04., 1/07
Vrsi	Službeni glasnik Grada Nina 27/07 Službeni glasnik Općine Vrsi 1/11
Zemunik Donji	Službeni glasnik Zadarske županije 15/06., 9/12

Prostorni plan uređenja Grada Zadra	Glasnik Grada Zadra br. 4/04., 3/08., 4/08. - ispravak, 10/08. - ispravak, 21/10. - pročišćeni tekst, 16/11., 2/16., 6/16. - ispravak, 13/16., 4/17. - pročišćeni tekst, 14/19.
Prostorni plan	Službeni glasnik Zadarske županije br. 1/03., 6/03. -

uređenja Grada Benkovca	ispravak greške, Službeni glasnik Grada Benkovca br. 2/08., 4/12., 2/13., 5/13. - ispravak greške, 6/13., 2/16., 3/16. - pročišćeni tekst, 4/17., 5/17. - pročišćeni tekst, 7/19., 8/19.- pročišćeni tekst, 1/20. - ispravak greške, 8/20.
Prostorni plan uređenja Grada Biograda na Moru	Službeni glasnik Grada Biograda na Moru broj 9/05., 3/09., 7/11., 10/11. - ispravak greške, 3/16., 7/16. - ispravak, 8/16. - pročišćeni tekst, 11/16. - ispravak greške, 12/19.
Prostorni plan uređenja Grada Nina	Službeni glasnik Grada Nina br. 4/02., 13/04., 27/07., 34/08., 3/13., 6/14., 8/18., 4/21.
Prostorni plan uređenja Grada Obrovca	Službeni glasnik Grada Obrovca br. 1/09., 2/09. - ispravak greške, 4/10. - ispravak greške, 6/10. - ispravak greške, 6/18., 7/20.
Prostorni plan uređenja Grada Paga	Službeni glasnik Zadarske županije br. 8/03., 6/07., Službeni glasnik Grada Paga br. 5/13., 2/17., 5/20., 1/21. - pročišćeni tekst, 12/21., 3/22. - pročišćeni tekst
Prostorni plan uređenja Općine Bibinje	Službeni glasnik Zadarske županije br. 10/08., Službeni glasnik općine Bibinje br. 3/11., 1/13., 2/13 - ispr. greške., 6/13 - ispr. greške., 2/14., 5/14., 4/16., 5/16 - pročišćeni tekst., 1/18., 5/20., 1/22.
Prostorni plan uređenja Općine Galovac	Službeni glasnik Općine Galovac br. 5/06., 5/18., 1/21.
Prostorni plan uređenja Općine Gračac	Službeni glasnik Zadarske županije br.13/07., 27/10., Službeni glasnik općine Gračac 3/22.
Prostorni plan uređenja Općine Jasenice	Službeni glasnik Zadarske županije br. 12/06., Glasnik Općine Jasenice br. 7/10. - ispravak greške, 6/11. - ispravak greške, 6/13., 2/16., 2/18., 4/19.
Prostorni plan uređenja Općine Kali	Službeni glasnik Općine Kali br. 1/03., 4/06., 4/10., 4/12.- ispr., 10/14., 7/21., 9/21. - pročišćeni tekst
Prostorni plan uređenja Općine Kolan	Službeni glasnik Zadarske županije broj 1/08., 21/10. - ispr., 2/12., 15/15., 20/15. - pročišć. tekst, 21/15. - ispr. pročišćenog teksta.
Prostorni plan uređenja Općine Kukljića	Službeni glasnik Općine Kukljića br. 3/08., 7/10., 5/12., 2/18., 5/18.-pročišćeni tekst.
Prostorni plan uređenja Općine Lišane Ostrovičke	Službeni glasnik Općine Lišane Ostrovičke br. 5/06., 1/12., 1/18.
Prostorni plan uređenja Općine Novigrad	Službeni glasnik Zadarske županije br. 11/02., 14/02.- ispr., 13/06., 8/07.-ispr., 8/08.-ispr., 11/09., 6/10.-ispr., 10/10.-pročišćeni tekst, 20/10.-ispr., 3/11.-ispr., 15/11.- ispr., 8/13., 16/16., 1/17., 7/17.-ispr., 7/17.-pročišćeni tekst, 9/17.-ispr., Službeni glasnik Općine Novigrad br.

	10/20., 3/21.-pročišćeni tekst.
Prostorni plan uređenja Općine Pakoštane	Službeni glasnik Općine Pakoštane br. 2/06., 1/09., 3/15., 1/16. - ispravak greške, 2/17., 3/17. - pročišćeni tekst, 2/19.
Prostorni plan uređenja Općine Pašman	Službeni glasnik Zadarske županije br. 16/07., 14/11. - ispr., 5/12. - ispr., Službeni glasnik Općine Pašman br. 4/15., 5/15. - pročišć. tekst, 2/16. - ispr., 1/20.
Prostorni plan uređenja Općine Polača	Službeni glasnik Općine Polača br. 1/03., 7/06., 2/10. - ispravak greške, 2/14., 3/19., 6/19. - pročišćeni tekst
Prostorni plan uređenja Općine Poličnik	Službeni glasnik Zadarske županije br. 14/03., Službeni glasnik Općine Poličnik br. 1/04. - ispravak greške, 3/08 - ispravak greške, 7/08., 3/09. - pročišćeni tekst, 8/10., 4/11. - ispravak greške, 12/11. - ispravak greške, 6/12. - pročišćeni tekst, 6/15. - ispravak greške, 1/17., 2/17. - pročišćeni tekst, 13/18., 1/19. - pročišćeni tekst, 9/19.
Prostorni plan uređenja Općine Posedarje	Službeni glasnik Općine Posedarje br. 3/04., 3/07., 1/13., 5/19., 2/21., 2/22.
Prostorni plan uređenja Općine Povljana	Službeni glasnik Zadarske županije br. 10/03., 11/03., 14/05., 16/07., 1/09., 12/11., 5/15., 8/15.-pročišćeni tekst, 17/16., 7/17.
Prostorni plan uređenja Općine Preko	Službeni glasnik Općine Preko broj 04/05., 04/07., 06/10. - ispr., 02/12., 07/12. - ispr., 1/19.
Prostorni plan uređenja Općine Privlaka	Službeni glasnik Zadarske županije br. 2/03., 4/04., 2/07., 16/11., 16/19., 18/19.- pročišćeni tekst
Prostorni plan uređenja Ražanac	Službeni glasnik Zadarske županije br. 4/04., 13/07., 12/09., Službeni glasnik Općine Ražanac br. 3/17.
Prostorni plan uređenja Općine Sali	Službeni glasnik Zadarske županije br. 23/08., 10/12., Službeni glasnik Općine Sali br. 05/16., 3/21.
Prostorni plan uređenja Općine Stankovci	Službeni glasnik Općine Stankovci br. 1/03. i 2/09.
Prostorni plan uređenja Općine Starigrad	Službeni glasnik Zadarske županije br. 16/06., 14/11., 16/12. - ispr., 20/16., 18/18., 3/19. - ispr., 3/21.
Prostorni plan uređenja Općine Sukošan	Službeni glasnik Zadarske županije br. 6/04., 10/06., 16/06. - pročišćeni tekst, Službeni glasnik Općine Sukošan br. 1/08., 6/11. ,7/11. - pročišćeni tekst, 1/12., 4/14., 5/14. - pročišćeni tekst, 2/16., 3/16. - pročišćeni tekst, 1/20., 2/20. - pročišćeni tekst, 1/21.
Prostorni plan uređenja	Službeni glasnik Općine Sveti Filip i Jakov br. 2/02., 3/06., 07/11. - ispravak greške, 2/14., 6/14. - ispravak

Općine Sveti Filip i Jakov	greške, 3/15., 9/16. - ispravak greške, 2/17., 13/18., 10/19., 3/20., 2/21.
Prostorni plan uređenja Općine Škabrnja	Službeni glasnik Općine Škabrnja br. 1/12., 5/15., 7/15. - pročišćeni tekst, 1/18., 2/21.
Prostorni plan uređenja Općine Tkon	Službeni glasnik Zadarske županije br. 6/06., 9/06.- ispr. greške, 4/09.-ispr. greške, 7/10.-ispr. greške, 11/10., 23/15., 10/16. - pročišćeni tekst, Službeni glasnik Općine Tkon br. 12/20.
Prostorni plan uređenja Općine Vir	Službeni glasnik Zadarske županije br. 2/04., Službeni glasnik Općine Vir br. 1/07.
Prostorni plan uređenja Općine Vrsi	Službeni glasnik Općine Vrsi br. 06/16., 2/21.
Prostorni plan uređenja Općine Zemunik donji	Službeni glasnik Zadarske županije br. 15/06., 17/08.- ispr., 9/12., 17/14., Službeni glasnik Općine Zemunik Donji br. 06/17., 07/17.-pročišćeni tekst., 10/17.-ispravak greške., 11/17.-pročišćeni tekst., 36/20-ispravak greške, 41/21.

Prostorni planovi područja posebne namjene:

- **Prostorni plan Nacionalnog parka "Paklenica"** donesen je 2001. godine („Narodne novine“, br. 23/01). Njime je obuhvaćeno novo/prošireno područje parka i utvrđeni novi uvjeti zaštite, uređenja i funkciranja Parka.
- **Prostorni plan Parka prirode "Telašćica"** donesen je 2014. godine („Narodne novine“, br. 22/14.).
- **Prostorni plan Parka prirode Vransko jezero** donesen je 2012. godine („Narodne novine“, br. 58/12.).
- **Prostorni plan Parka prirode "Velebit"** je u izradi.

Zakonom je propisana obveza izrade Izvješća o stanju u prostoru za četverogodišnje razdoblje, i na najnižoj razini samouprave, tj. na razini gradova i općina.

Ocjena drugih dokumenata relevantnih za prostorno uređenje

Među drugim dokumentima od interesa za prostorno uređenje i zaštitu prostora na razini Županije važne su i Osnove korištenja i zaštite prostora svih bivših općina u sastavu Županije (dalje Osnove). One su izrađene temeljem Uredbe o prostornom uređenju u ratom zahvaćenim područjima Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 44/1992, dalje Uredba). Izradba Osnova započela je početkom 1993. a praktički završena u rujnu 1993. (prijeđlozi) za sve bivše općine: Benkovac, Biograd na Moru, Donji Lapac, Gračac, Obrovac i Zadar. U svakom slučaju, izrađeni materijali Osnova za područja svih bivših općina, s već u obzir uzetim novim upravnim ustrojstvom bili su solidan temelj izrade Prostornog plana Zadarske županije.

Od ostalih dokumenata relevantnih za prostorno uređenje i zaštitu prostora na razini Županije treba spomenuti idejna rješenja i projekte velikih infrastrukturnih zahvata značajnih za Hrvatsku poput brze ceste od čvora Zadar 1 do Zadra, te velikih dalekovoda na dionici: otok Pag-Zadar-Biograd na Moru-Šibenik, te na dionici: Lošinj-Zadar.

Na razini Županije značajni su i zahvati na poboljšavanju regionalne vodoopskrbe

U cilju osiguanja zaštite izvorišta od zagađenje donose se Odluke o zonama sanitарне zaštite izvorišta kojima se ograničava korištenje prostora.

Različita spomenuta rješenja infrastrukturnog povezivanja Zadarske županije su već izvedena ili su u tijeku izgradnje. Tako je završena izgradnja DV 110 kV na relaciji otok Pag-Zadar, prema Biogradu na Moru i Šibeniku i povezivanje Golubinke na regionalni vodoopskrbni sustav. Radovi na izgradnji autoceste A1 su završeni, a Maslenički most je pušten u promet

Premda su ovi objekti kao državno relevantni gospodarski programi iz nadležnosti drugih ministarstava, ovdje su uvršteni kao objekti od posebnog značenja u prostoru Županije, za koje su ishodovane potrebne dozvole na razini nadležnog Ministarstva uz suglasnost Županijskog ureda za prostorno uređenje.

Tijekom 2003. godine izrađena je i usvojena Studija korištenja i zaštite mora i podmorja kojom je provedena zonacija mora i podmorja s ciljem optimalizacije marikulturne djelatnosti. Uvrđene su četiri, zakonom („Narodne novine“, br. 08/99) propisane vrste zona, donesene preporuke u vezi lokacija i njihovih kapaciteta, te utvrđena potreba integralnog upravljanja obalnim područjem Županije.

2013 godine izvršena je revizija studije u skladu sa stručnim i novim zakonskim postavkama a u cilju zadovoljenja gospodarskih potreba.

Studija i idejni projekt opskrbe plinom izrađena je 2003. godine. Tim elaboratom analizirane su energetske potrošnje, izvršena prognoze budućih energetskih potreba, učinjena ekonomsko-financijska analiza. Studija predstavlja osnovni model za provedbu projekta plinifikacije i ukazuje na opravdanost opskrbe plinom Zadarske županije.

U skladu sa Studijom i Idejnim projektom plinifikacije Zadarske županije izgrađen je magistralni plinovod, a u tijeku je izgradnja distribucijskog plinovoda.

Rudarsko-geološka studija mineralnih sirovina Zadarske županije za tehničko-građevni kamen, građevinski morski pjesak, gips i karbonatnu sirovinu odredila je vršne kapacitete u svrhu zaštite prostora od daljnje nekontrolirane devastacije.

1.1.4. Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja razvoja u odnosu na demografske i gospodarske podatke te prostorne pokazatelje

Različite mogućnosti za razvoj predodređene su posebnostima prirodno-geografskih, demografskih i gospodarskih obilježja svake od prostorno-razvojnih cjelina.

Prirodni i proizvedeni resursi na kojima se razvijalo gospodarstvo, te na kojima će se zasnovati i budući razvitak su:

- more kao atraktivan prometni potencijal, izvor hrane i turistički resurs,
- relativno obilje poljoprivrednog zemljišta,
- prirodne ljepote i atraktivni pejzaži pogodni za razvoj svih oblika turizma,
- postojeća prometna i druga infrastruktura,
- postojeći proizvodni, prometni, uslužni i drugi resursi s osvojenim tehnologijama, tržištima i znanjima.
- stanovništvo s visokim razinama znanja, te tehnološkim i organizacijskim sposobnostima.

Svi ovi resursi nisu jednako raspoređeni u prostoru Županije. Najveća koncentracija proizvedenih fondova, stanovništva, pa i prirodnih izvora nastala je na zadarskom obalnom području, odnosno u Gradu Zadru koji se razvio u vrlo značajno prometno, industrijsko, turističko, trgovačko, kulturno i administrativno središte u Hrvatskoj. Zapravo u cijelom području države u trokutu između Zagreba, Rijeke i Splita nije se dogodio niti jedan veći

urbani i radni centar koji bi mogao vršiti centralno-mjesne i razvojne funkcije za područje Sjeverne Dalmacije i Like.

Procesi litoralizacije, koji u osnovi potiču koncentraciju stanovništva i njegovih aktivnosti na morskim obalama snažno, su se očitovali upravo na širem području grada Zadra u posljednjih 40 ili 50 godina.

Grad Zadar koji je tek 1945. godine pripojen Hrvatskoj s jedva 5 do 6 tisuća stanovnika razvio se u peti grad po broju stanovnika u Hrvatskoj i s gospodarstvom koje je bilo među najuspješnijim u Republici. U tom su razvoju uočljive dvije faze:

- faza sporog razvoja zbog prometne izoliranosti koja je trajala do sredine šezdesetih godina ovog stoljeća,
- faza ubrzanog demografskog i gospodarskog rasta iz 1965. godine.

Naročito snažan zamah dogodio se u prometu, industriji, trgovini i turizmu. Zadar je sjedište najvećeg hrvatskog brodara mjereno po tonaži brodovlja, čija je akumulacija godinama osiguravala dinamičnu stambenu i drugu izgradnju, te ulaganja u turizam i druge grane gospodarstva.

Od industrije u Zadru su se naročito razvijale prehrabrena industrija, dijelom na vlastitim sirovinama, metalna industrija, kemijska industrija, tekstilna i druge. Zbog ekonomskih efekata ekonomije obujma i prometnih pogodnosti na jugoistočnom rubnom dijelu grada razvila se je značajna industrijska zona s desetak tisuća zaposlenih.

Grad se je razvio i kao poznato turističko i nautičko središte na istočnoj obali Jadrana, s nekoliko stotina tisuća posjetitelja i oko 3 milijuna ostvarenih noćenja godišnje.

Struktura gospodarstva pred domovinski rat bila je relativno povoljna.

Oko 6% društvenog proizvoda dolazilo je iz poljoprivrede, oko 51% iz industrije i drugih sekundarnih djelatnosti, a čak oko 43% iz tercijarnih djelatnosti.

Danas je Zadar perspektivni grad, a izgradnjom autoceste u neposrednom zaleđu potaknut je daljni gospodarski polet.

Uz grad Zadar na ovom se području razvijaju i dva manja obalna grada, Biograd na Moru s njegove južne i Nin sa sjeverne strane.

Biograd na Moru je u proteklom razdoblju za vlastiti razvoj vješto koristio svoj položaj u blizini Zadra, kao i blizinu poljoprivrednog područja Ravnih Kotara. Postao je atraktivno turističko središte s nekoliko hotela i turističkih naselja, što mu je uz prerađivačku industriju i obilje poljoprivrednog zemljišta u zaleđu osiguravalo konstantnu stopu gospodarskog rasta i demografskog uspona.

Nin, s druge strane obalnog pojasa, prirodni je završetak zadarske turističke zone koja se u kontinuitetu proteže od Borika, preko Dikla, Kožina, Petrčana, Zatona i Privlake do Nina. Od mineralnih resursa raspolaže sa zalihama gline za opekarsku proizvodnju, koja je trenutno obustavljena, te s plitkim lagunama na kojima se razvila proizvodnja soli. Glavni faktori razvitka su, međutim, turizam i to posebno zdravstveni s obzirom na naslage ljekovitog peloidnog blata. Cijelo ovo područje ima značajnih mogućnosti poljoprivredne proizvodnje, posebno vinogradarske, te povrtarske i voćarske, a tržiste je većim dijelom osigurano u urbanim centrima, prvenstveno u Zadru.

Nasuprot obalnom području zadarske regije, brojni naseljeni otoci u zadarskom moru ubrzano su gubili svoje gospodarske i demografske potencijale i postupno se pretvarali u gospodarski nerazvijena i demografski opustošena područja. Međutim ti otoci su još uvijek dio gospodarskog i naseljenog područja Republike Hrvatske i bilo koja državna strategija gospodarskog i društvenog razvijka moralna bi naći prave odgovore na izazove vremena.

Ove otoke čine u pravilu male površine kopna s vrlo atraktivnim i razvedenim obalama, ali i vrlo krhke ekološke strukture. Njihovi prirodni resursi su skromne poljoprivredne površine i znatni potencijali turističke ponude, i to stacionarnog, izletničkog i nautičkog tipa.

Otok Pag, u dijelu koji je pripao Zadarskoj županiji, nakon izgradnje mosta preko Ljubačkih vrata sve se je uže povezivao sa Zadrom i svojim dosta uspješnim gospodarstvom integrirao

se u prostorno strukturni model zadarskog industrijskog i turističkog kompleksa. Ratarsko-stočarski proizvodi (sir, mlijeko, stoka sitnog zuba), specifična industrija (sol), te turizam koji se zadnjih godina (pred domovinski rat) dosta brzo razvijao čini solidnu osnovu za nastavak i dinamiziranje privrednog razvijanja.

Prostor Podvelebitskog kanala čini zanimljiv prirodno-geografski kompleks s naseljima koje obilježava gospodarska i urbana posebnost. To su Starigrad-Paklenica sa značajnom turističkom ponudom i ishodišnom bazom Nacionalnog parka "Paklenica", zatim Novigrad - ribolovno i turističko središte smješteno pri utoku Zrmanje u Novigradsko more, te Ražanac i Vinjerac - turistička mjesta na južnoj strani Podvelebitskog kanala. U tom prostoru prometno najpovoljnije je smješteno Posedarje, koje jednakomjerno razvija gospodarske, poljoprivredne i turističke aktivnosti.

Od zaobalnih područja Županije najveće značenje za gospodarski razvitak ima **Ravnokotarski zaobalni prostor** s oko 30 tisuća hektara obradivih površina. U tom području nalazi se oko 30% od ukupno obradivih površina Dalmacije pa je po proizvodnim potencijalima Južne Hrvatske na drugom mjestu, iza doline Neretve.

Najveće naselje je Benkovac, koji se je pred Domovinskim ratom sve više razvijao kao poljoprivredno-industrijsko predgrađe Zadra. U taj prostor dislocirali su se neki pogoni zadarske industrije, prvenstveno zbog jeftinijeg zemljišta i blažih ekoloških kriterija. S druge strane područje bivše općine Benkovac imalo je status "nedovoljno razvijenog područja" te kao takvo obilato subvencionirano sredstvima iz republičkih investicijskih fondovima, što je često bilo preforsirano, odnosno nije davalо očekivane rezultate. U tom smislu nužna je kritička analiza dosadašnjeg razvoja i izrade takvih planova koji će se temeljiti na kriterijima tržišnog gospodarstva i organskog povezivanja sa Zadarskom privredom. Poljoprivreda i na njoj bazirana prerada u svakom slučaju moraju biti okosnice gospodarskog oživljavanja i poleta ovog kraja.

Bukovicu čini brežuljkast prostor s izrazitom oskudicom poljoprivrednog zemljišta i drugih prirodnih izvora. Razvoj tog područja sa središtem u Obrovcu godinama je umjetno forsiran megalomanskim planovima, kao što je bila tvornica glinice. Osim nedostatka prirodnih izvora, ovaj je kraj i rijetko naseljen, posebno nakon domovinskog rata. Jedan od temeljnih ciljeva prostornog plana je sklad prirodnih i proizvedenih resursa s ljudskim potencijalom. U tom smislu i ponovno naseljavanje ovog prostora mora biti u skladu s njegovim prirodnim i gospodarskim mogućnostima. Prirodna upućenost ovog stanovništva na stočarstvo ekstenzivnog tipa (ljetna ispaša u višim područjima Velebita i zimska prehrana u nižim područjima) može biti osnova za razvoj stočarstva na ekološki novim osnovama, tj. na proizvodnji prirodne hrane bez umjetnih dodataka.

Ličko-pounski prostor također predstavlja razvojni izazov kako za Prostorni plan, tako i za njegovu realizaciju. Teritorij Like kao cjelina predstavlja najsloženiji regionalno-razvojni problem države. Smješten u centralnom dijelu Republike u zaleđu visokih planina koje je dijele od obale, i na relativno velikoj nadmorskoj visini, Lika je prvenstveno značajno područje za povezivanje Središnje i Sjeverne Hrvatske s Dalmacijom. S druge strane privlačni utjecaji Zagreba, Rijeke i Zadra na određeni način dezintegriraju taj prostor, što je razlog da Gospic kao najveće naselje u Lici nije uspio ni gospodarski razviti, ni funkcionalno integrirati regiju i vezati je na sebe.

Prostor Like koji je pripao Zadarskoj županiji nedvojbeno višefunkcionalno gravitira Zadru. Temeljni gospodarski resursi u Ličko-pounskom prostoru su obradive površine i pašnjaci pogodni za razvoj stočarstva. S oko 31 tisućom hektara obradivih površina ovo područje ima uvjete za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju određenih kultura (krumpir, stočna hrana), te za intenzivni razvoj stočarstva. Taj razvoj, međutim neće moći biti ostvaren bez izdašne pomoći države, prvenstveno oko izgradnje i organizacije većih poljoprivrednih i stočarskih gospodarstava (farmi), te organizacije otkupa i prerade dobivenih primarnih sirovina.

Pripomoć poljoprivrednim aktivnostima mogla bi biti i manja prerađivačka industrija, bilo u okviru dislokacije nekih pogona velikih industrijskih tvrtki, bilo u organizaciji samih seljačkih gospodarstva.

Kao i u Bukovici i ovdje se javlja problem nedostatka stanovništva. To je i prije domovinskog rata bilo područje rijetke naseljenosti i teško se može očekivati povrat izbjeglog stanovništva u većem obujmu. Stoga su nužne stimulativne mjere državne politike, ukoliko se želi postići gospodarski razvitak barem na razini raspoloživih prirodnih mogućnosti.

Polazne mogućnosti i pretpostavke

Sustav "dogovorne ekonomije" doživio je konačni krah tijekom 1980. godine, Taj se slom manifestirao u krizi plaćanja prema inozemstvu, u galopirajućoj inflaciji i ogromnim gubicima koje su ostvarivale investicije u koje je Hrvatska godinama ulagala gotovo cijelokupnu akumulaciju i velik dio inozemnih kredita. Zadar je zbog zdrave strukture svoje privrede i zbog toga što nije imao promašenih investicija, u početku dosta uspješno odolijevao posvemašnjoj krizi. No pri kraju osamdesetih godina opća kriza jugoslavenskog društva bila je vrlo prisutna u Zadru i na području njegove regije.

U takvim, vrlo složenim gospodarskim prilikama Zadar je dočekao domovinski rat. Tijekom samog rata gospodarski objekti i instalacije nisu bitno oštećene. Zadar je izašao iz rata uglavnom s nedirnutom industrijom i ostalim privrednim objektima. Ostala je sačuvana oprema, djelatnici sposobni za obnovu proizvodnje, prometni sustavi, pa čak i veći dio tržišta. No, promjena okruženja i društvenog sustava utjecala je na vrlo usporenu obnovu gospodarstva. Ipak zadarsko gospodarstvo nije dostiglo predratnu industrijsku proizvodnju, promet je u supstancijalnim gubicima, a građevinarstvo u krizi.

Jedino turizam iz godine u godinu bilježi postepeni, ali stalni rast broja noćenja i kvalitete usluge. Najteže je stanje na području zapošljavanja, jer broj nezaposlenih neprekidno raste s povratnim efektima na potrošnju i životni standard.

U širem području Zadarske županije stanje je još teže zbog nedostatka stanovništva koje je izbjeglo tijekom rata.

Jedna od temeljnih karakteristika hrvatskog tipa gospodarstva je posvemašnja koncentracija vlasti, novca, kapitala i upravnih funkcija u rukama države. To dramatizira pitanje globalnog gospodarskog rasta, ali i pitanja optimalnog prostornog razvijanja, a regionalne odnose svodi na odnose metropole i provincije. Prema raspoloživoj statistici, u 1992. godini u neagrarnim je djelatnostima na području bivše općine Zadar, dakle najrazvijenijeg dijela današnje Zadarske županije, 73 posto društvenog proizvoda ostvareno u državnom, 25 posto u privatnom i 2 posto u mješovitom sektoru.

Gospodarski nazadak najbolje se može uočiti na statistici zapošljavanja, odnosno može se ilustrirati sve većim brojem nezaposlenih. Još 1990. godine broj zaposlenih djelatnika na području bivše općine Zadar iznosio je 36.372, da bi do 1996. godine pao na 21.414. U tom sedmogodišnjem razdoblju niti jedne godine nije zaustavljen, a kamoli preokrenut trend pada zaposlenosti. U roku od 6 godina broj zaposlenih smanjio se za 40% i trend opadanja još uvijek nije zaustavljen.

Opadanje broja zaposlenih zabilježeno je i u posljednjem međupopisnom razdoblju s 47.132 2001. na 44.727 2011.

Svi opisani procesi događali su se na prostoru **Zadarske urbane regije**, dakle prostoru koji je prije Domovinskog rata imao natprosječnu dinamiku razvoja i koji je bio motorna snaga razvoja cijele Sjeverne Dalmacije i dijela Like.

Na području **zadarsko-biogradskih otoka** ranije definirani trendovi depopulacije nesmetano su nastavljeni. Tu se mogu razlikovati dvije skupine otoka:

- Ugljan i Pašman, koji se sve više razvijaju kao prigradska naselja Zadra i Biograda na Moru, s brojnim dnevnim migrantima i ostalim karakteristikama suburbanih naselja,

- ostali (manji i pučinski) otoci gdje su gospodarske aktivnosti gotovo sasvim zamrle. Nešto hotelskih kapaciteta u Salima, Luci i Božavi na Dugom otoku, te marina na Ižu, otvaraju kakvu-takvu perspektivu tim otocima, dok je za sve druge pučinske otoke konačna sudbina krajnje neizvjesna.

Ravnokotarsko zaobalno područje je prije domovinskog rata imalo uglavnom stagnirajuće stanovništvo u odnosu na njihov broj. Blizina Zadra, obilje poljoprivrednog zemljišta, mogućnosti zaposlenja (Poljoprivredno dobro "Baštica" i sl.) nisu dozvoljavali naglo osipanje stanovništva kao na primjer na otocima zadarsko-biogradskog arhipelaga.

Nakon domovinskog rata broj stanovnika znatno se smanjio, značajno ispod optimalnog broja za korištenje svih raspoloživih poljoprivrednih i drugih resursa. Očekuju se mjere državne politike koje će omogućiti ponovno naseljavanje ovih područja, kao i organizaciju poljoprivredne i druge proizvodnje na tržišno-kapitalističkim osnovama.

Područje Bukovice također je demografski opustjelo. Međutim na tom se području ne bi smio više forisirati razvoj pod bilo koju cijenu i provoditi politika naseljavanja bez razrađene ekonomске osnove. No, stanovništvu koje će se tu ponovno naseliti treba osigurati solidne uvjete za razvoj stočarske ili druge proizvodnje na tržišnim osnovama. Bila bi velika pogreška na ovim prostorima ponovno stvarati socijalno problematičan i tržišno neefikasan tip gospodarstva.

Ličko-pounski prostor, s Gračacom kao središnjim naseljem doživio je također egzodus stanovništva, koje je u gospodarskom smislu bilo ekstenzivno orientirano i upućeno na izdašnu pomoć Države. Takav tip gospodarstva svakako treba izbjegavati i aktivnom ekonomskom politikom pomagati takvo naseljavanje i zapošljavanje koje će uroditи samostalnim i uspješnim gospodarstvenicima, sposobnim da troškovno i razvojno opstanu na domaćem i vanjskim tržištima.

Temeljni zadatak Prostornog plana je u tome da dinamički i razvojno uskladi prirodne mogućnosti svakog prostora s vizijom gospodarskog razvijanja i brojem i struktukom stanovništva koje će na tom području živjeti.

Demografski razvoj

Prema Popisu stanovništva 2011. **2021.** godine Zadarska županija imala je 170.017 **160340** stanovnika, vrlo neravnomjerno raspoređenih unutar svojih granica. Koncentracija stanovništva bila je izrazita na obalnom području, dok je na otočkom i zaobalnom bila značajno manja.

Koncepcija razvoja stanovništva ne mora nužno težiti za visokim stopama rasta broja stanovnika, već za ravnomjernijom razdiobom u prostoru, te dovođenjem u funkcionalni odnos broja stanovnika, o prirodnim i proizvodnim resursima svakog dijela županije. Porast broja stanovnika na obalnom dijelu neće se moći radikalno zaustaviti, jer se radi o snažnim gospodarskim izazovima koji ljude privlače na obalu, međutim trebalo bi voditi politiku ohrabrenja onih koji namjeravaju ostati ili se naseliti u slabije naseljenim područjima.

Domovinski je rat još više isprazio zaobalni dio Županije, posebno onaj dio koji je bilo okupiran. Program obnove porušenih naselja svakako je pridonio povratku jednog dijela stanovništva, no to se može prihvati samo kao početna faza sustavnije revitalizacije tog prostora.

U tim je prostorima nužno pomagati razvoj nekih većih općinskih naselja, koji bi mogli vršiti funkcije centra na područje svoje gravitacije. U granicama županije, to je Benkovac koji se nalazi u središtu najveće poljoprivredne zone u Sjevernoj Dalmaciji, te Gračac koji mora preuzeti ulogu pokretača razvoja za Ličko-pounski prostor. Mogućnosti bržeg razvijanja Obrovca (kao i cijele Bukovice) prilično su ograničene zbog nedostatka prirodnih resursa, no

stanoviti bi demografski i gospodarski rast tog gradića pomogao demografskom opstanku na tom prostoru.

Na obalnom prostoru nužno je poticati prerazdiobu stanovništva između Zadra i ostalih većih naselja na obali: Starigrada, Posedarja, Nina i Biograda na Moru. Projekcije stanovništva Zadra ukazuju na stanovito smirivanje stopa rasta broja stanovnika u Zadru, što bi se moglo povoljno odraziti na stope rasta broja stanovnika ostalih obalnih naselja.

Poseban demografski problem ostaju otoci. Pašman i Ugljan razvijat će se kao prigradska naselja Zadra i Biograda, te bi otvaranje radnih mesta na tim otocima, izgradnja komunalne i urbane infrastrukture, te dobre i za otočko stanovništvo jeftine prometne veze značajno pridonijelo demografskoj i gospodarskoj revitalizaciji.

Demografsko stanje otoka Paga pokazuje također tendenciju ubrzanog starenja stanovništva što je karakteristično za čitavo otočno područje.

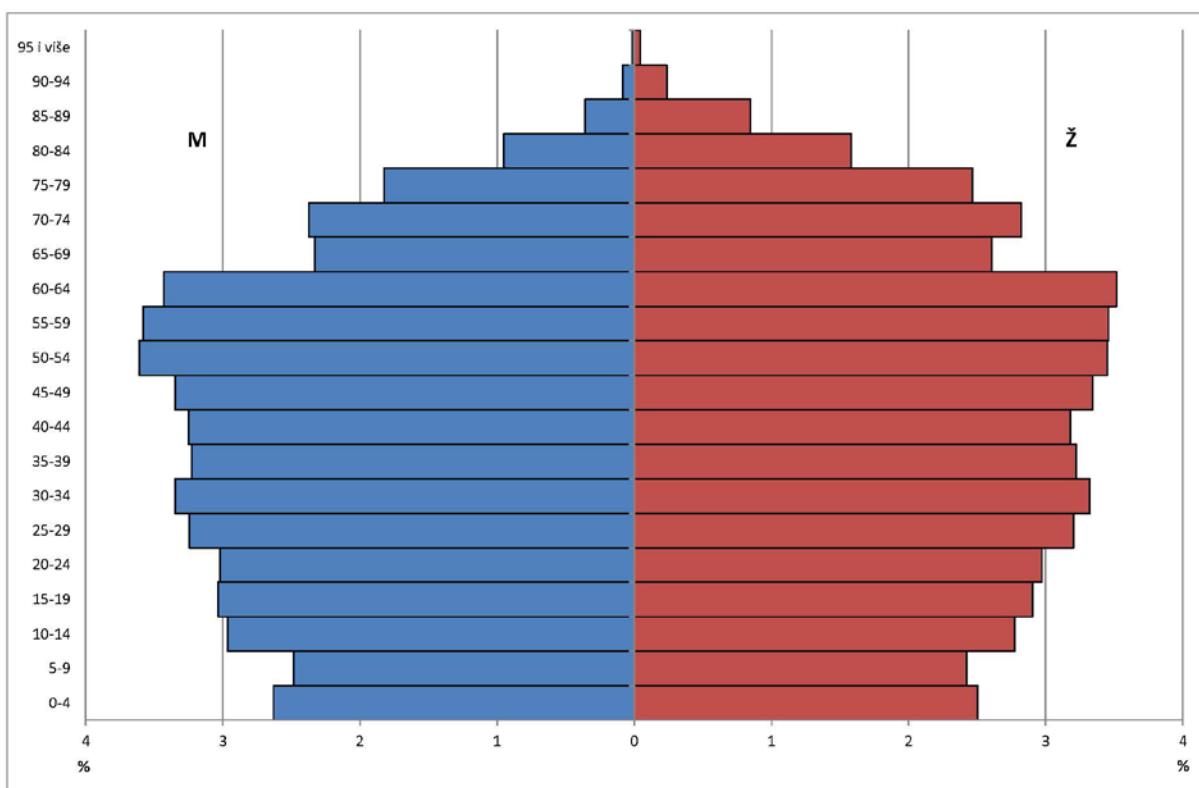
Demografski problemi otoka Paga su, unatoč činjenici dobre povezanosti s kopnjem, gotovo istovjetni svim otocima. Trend depopulacije na otoku traje kontinuirano od 1950-ih godina manifestirajući se u trajnom smanjenju prirodnoga prirasta stanovništva.

Pučinski otoci su vrlo složen i teško rješiv demografski i gospodarski problem. Stanovništvo na većini tih otoka, po svojoj dobnoj strukturi, više nije faktor razvitka, i ako se nastave prisutni trendovi depopulacije oni će uskoro ostati sasvim bez stanovništva. Konstatacija da je to državna briga i da će to Država rješavati u okviru svog Programa razvoja otoka nije dosta. Bit će potrebno uložiti mnogo truda i dobre volje da se izrade realni i održivi planovi demografskog opstanka pučinskih otoka, koji se ne mogu svesti na planove i programe rada samo za nekoliko obitelji na pojedinom otoku. Među tom grupom otoka ističu se Dugi otok, koji pak zbog svoje veličine, te Iž, koji zbog Marine i hotela, imaju nešto povoljniju demografsku situaciju.

Generalno gledajući Zadarska će županija i u budućnosti održati

Stabilna stopa rasta stanovništva, uz bolju i ravnomjerniju prostornu razdiobu je jedan od značajnijih činitelja razvoja.

Prema popisu 2011. godine 25,5% stanovništva Županije je starije od 60 godina, 52,8% stanovnika je u zreloj životnoj dobi (od 20 do 59 godina) i 21,7% su mladi stanovnici (0-19).

Slika 3.: Dobno-spolna struktura stanovništva Zadarske županije 2011. godine

Razvoj naselja i Strategija prostornog uređenja RH

Sustav naselja u osnovi nosi obilježja prostornog rasporeda stanovništva i njegovih aktivnosti u dužem povijesnom razdoblju. Povijest razvoja naselja uvijek je na određeni način i gospodarska povijest promatranog područja.

Prostor Zadarske županije, koji obuhvaća tri zemljopisno različite zone, obiluje relativno velikim poljoprivrednim površinama, što je uvjetovalo naseljavanje već u dalekoj povijesti, te su se do današnjih dana održala brojna naselja agrarnog karaktera. Neka se naselja nalaze u fazi urbanog preobražaja, a razvili su se i neki gradovi.

Na području Županije registrirano je 233 naselja, što je oko 3,7% svih naselja u Državi. Relativna gustoća naselja može se razabratи iz odnosa prema kojemu na svako naselje u prosjeku dolazi 16 km^2 prostora županije. U tom pogledu Županija ne odstupa od opće činjenice prema kojoj je Hrvatska zemlja malih naselja i disperzne naseljenosti. Naselja su nastajala uz sve veće poljoprivredne površine i stoljećima su se održavala iskorištavajući upravo te površine. Prosječna veličina naselja je 742 stanovnika. No, kada se izuzme grad Zadar prosječan broj stanovnika po naselju smanjuje se na 432.

Brojna se naselja nalaze u procesu raslojavanja, pa je izvjesno da se sva naselja koja danas egzistiraju u prostoru neće moći održati. To otvara pitanja novog promišljanja korištenja prirodnih resursa, posebice poljoprivrednog zemljišta, kao i nužnost okrupnjavanja seljačkih gospodarstva i prelazak na čiste tržišne oblike poljoprivredne proizvodnje.

Disperzna naseljenost povećava društvene troškove infrastrukture, kako u fazi izgradnje, tako i u razdoblju korištenja. To se posebice odnosi na prometnu i komunalnu infrastrukturu, kao i na urbanu opremu naselja. Očigledno je, međutim, da se niti jedno naselje koje neće na primjeren način biti povezano s centrom kojemu gravitira, te koje neće imati barem minimalnu urbanu opremu, dugoročno neće moći održati.

Proces restrukturiranja naselja na području Zadarske županije već nekoliko desetljeća teče u dva osnovna smjera:

- od manjih naselja prema većim,
- od zaobalnih i otočnih naselja prema obalnim.

Globalne demografske analize pokazale su da se kontinuirano smanjuje broj stanovnika u zaobalnom i otočkom prostoru, a raste na obali. To se je direktno očitovalo i na smanjenju stanovništva malih naselja, te porastu stanovništva u većim naseljima.

U razdoblju između 1971. i 1991. kod zaobalnih naselja smanjivao se broj stanovnika u gotovo svim naseljima koja su 1971. godine imala ispod tri tisuće stanovnika, a rastao je broj stanovnika u naseljima koja su te godine imala preko tri tisuće stanovnika. Kao rezidualna posljedica tog procesa nastaju brojna naselja s ispod 100 stanovnika, koja se dugoročno neće moći održati i čiji bi društveni troškovi planskog održavanja bili preskupi.

Na obalnom području, međutim, broj stanovnika značajno raste već kod naselja od preko 500 stanovnika.

Na otočkom području pada broj stanovnika u svim naseljima bez izuzetka.

Stanovita koncentracija radnih mesta u neagrarnim djelatnostima nastaje tek u naseljima s više od 3 tisuće stanovnika, što može objasniti ovu granicu diferencijacije. S druge strane od statistički registriranih gradova samo Zadar i Benkovac prelaze ovu granicu, što otvara niz dodatnih pitanja o sustavu naselja u Županiji.

Sustav gradova na području Zadarske županije je nerazvijen, s izrazitim manjkom gradova srednje veličine. Statistički je identificirano 6 gradova:

1) Zadar	71.471	stanovnika 2011. godine
2) Biograd na Moru	5.569	stanovnika 2011. godine
3) Benkovac	2.866	stanovnika 2011. godine
4) Pag	2.849	stanovnika 2011. godine
5) Nin	1.132	stanovnika 2011 godine
6) Obrovac	996	stanovnika 2011. godine

Ovom popisu iz više razloga treba dodati:

7) Gračac 3.063 stanovnika 2011. godine.

Ovakva administrativna podjela na gradska i negradska naselja nije sasvim sukladna stvarnom stanju u prostoru. Posebno snažan zamah dobivaju neka primorska naselja, kao što je npr. Starigrad (1140 stanovnika 2011.) u prostoru Podvelebitskog kanala, ili konurbacija Preko-Kali (2924 stanovnika 2011.) na otoku Ugljanu. Podjela na gradska, prijelazna i seoska područja koju preporuča "Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske" ne može biti jednoznačno i dugoročno određena. Ona će ubuduće ovisiti o mnoštvu činitelja čije je kretanje relativno teško predvidjeti.

Domovinski rat je ubrzao neke procese koji su djelovali sekularno. Brojna naselja u zaobalnom prostoru Županije bila su okupirana i uništena. Kretanje stanovništva tijekom ratnih operacija imalo je uglavnom dva tijeka: jedan je bio iz ratom ugroženih područja prema sigurnijim naseljima na obali i na otocima, a drugi izvan područja Županije prema zapadnim krajevima Hrvatske i u inozemstvo. Stanovništvo koje je izbjeglo na otoke, to je shvatilo samo kao privremeni smještaj daleko od dometa ratnih operacija i sasvim je sigurno da to neće ni manjim dijelom utjecati na nastavak predratnih demografskih trendova na otočkom području Županije. Otočko područje Županije ide u susret svojoj konačnoj sudbini, i još se ne vide faktori i snage koji bi tu sudbinu mogli promijeniti.

U grad Zadar i neka druga obalna naselja pristigao je veliki broj izbjeglica, poglavito iz bliže ili dalje okolice, i tijekom ratnih i poratnih godina djelomično se adaptirao u novoj okolini. To je

dovelo do akceleracije procesa depopulacije zaobalnih područja Županije i sasvim je izvjesno da se značajan broj tih izbjeglica više neće vratiti u svoja ranija naselja.

Glavni potisni faktori, koji stimuliraju odlazak stanovništva, posebno iz malih naselja, je tradicionalna struktura seljačkog gospodarstva koja se nije mogla prilagoditi tržnoj privredi i suvremenim agrotehničkim postupcima, te nedostatak socijalne infrastrukture i društvenih institucija koje bi zadovoljile aspiracije mlađeg stanovništva. Mnoga od tih naselja egzistirala su upravo na temeljima tradicionalnog načina života, na određenim povijesno-kulturnim i sociološkim inercijama koje su ili zadržavale ili usporavale odlazak stanovništva. Na selu je bio osiguran neki minimum egzistencije i sigurnosti u poznatoj sredini, naspram neizvjesnosti odlaska i prekida s uhodanim načinom života. I sve je to preko noći nestalo. Mnogi od tih ljudi nemaju se kamo vratiti, ali je daleko važnije pitanje imaju li se zašto vratiti.

Naselja snažno djeluju na svoju okolinu i njenu preobrazbu. Ona više nisu izolirane jedinice u prirodnom ili agrarno kultiviranom okolišu. Osim toga, naselja se povezuju u funkcionalno-organizacijske cjeline i čine presudan podsustav u sustavu organizacije prostora. Zato "Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske" promatra naselja u kontekstu njihovog blagotvornog utjecaja na prostor njihove gravitacije.

Sukladno broju, veličini i funkcijama naselja "**Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske**" razlikuje čak 5 tipova razvjeta u prostoru, usko povezanih s karakteristikama naselja:

A. Ekspanzija: iako su svi parametri izuzetno pozitivni, ovaj tip izaziva izrazitu urbanu koncentraciju stanovništva i radnih mjesta, što pojačava prostornu polarizaciju i utječe na "pražnjenje" okolnih prostora. Ovakvi gradovi, međutim, pridonose širenju urbanih prigradskih zona i urbanom načinu života i, usprkos stanovitim negativnostima, Hrvatska bi trebala težiti tom tipu naselja. U prostoru Zadarske županije samo se grad Zadar može prepoznati kao takav tip grada, koji će i u budućnosti širiti područje svog utjecaja na cijeli prostor Sjeverne Dalmacije i Južne Like.

B. Uravnoteženi razvitak: područja i centralna naselja u tom tipu trebala bi odigrati ključnu ulogu u ravnomjernijem regionalnom i prostornom razvitu države. To su naselja s relativno mlađom i biodinamičkom populacijom i s jasnim međupopisnim porastom. U međusobnoj sprezi i s racionalnom podjelom rada između takvih naselja i područja ekspanzije trebalo bi tražiti mogućnosti ravnomjernijeg razvoja i zadržavanja stanovništva na tim područjima, odnosno suprotstaviti se negativnim tendencijama pretjerane koncentracije stanovništva i radnih mjesta u velikim gradovima. Na prostoru Zadarske županije moglo bi se, prema traženim karakteristikama, prepoznati tek dva do tri takva naselja, međutim strategija razvoja i poticajne mјere koje će iz nje proizaći moraju generirati širu mrežu takvih naselja. Nerazvijenost sustava gradova očituje se upravo u nedostatku gradova između 15 i 30 tisuća stanovnika, koji bi mogli preuzeti značajne razvojne funkcije u ovom prostoru, te rasteretiti grad Zadar od brojnih funkcija elementarnih potreba stanovništva. Polazeći od geografsko-funkcionalne podjele prostora Županije ta bi naselja trebala biti:

- U Zadarskoj urbanoj regiji: Biograd na Moru je drugi grad po veličini u Županiji (5569 stanovnika 2011.). Smješten na samoj obali, s obiljem poljoprivrednog zemljišta u zaleđu, prirodnom akumulacijom vode u Vranskom jezeru, te brojnim turističkim kapacitetima i marinom, ovaj grad ima sve preduvjete za ubrzani i iznadprosječni razvitak. Optimalno je udaljen od Zadra, tako da se one centralno mjesne funkcije koje bi po svojoj veličini trebalo obnašati ne preklapaju sa Zadrom.
- U Ravnokotarskom zaobalnom prostoru značajno centralno mjesto zauzima Benkovac s 2866 stanovnika 2011. godine. Nakon prometnog povezivanja sa Zadrom (željeznicom i cestom) Benkovac je doživio značajan demografski i gospodarski zamah. Gospodarska orijentacija na poljoprivredu i neke grane industrije bila je

uglavnom uspješna, iako su neke industrijske grane (prerada plastičnih masa, npr.) bile prilično upitne. Osim toga, ovaj je grad obilno crpio tadašnje republičke fondove za razvoj zaostalih područja, tako da uloženi kapital i efekti takvog ulaganja kapitala nikako nisu bili srazmjerni. U tom smislu potrebno je promišljati novu strategiju razvitka. Benkovac se nalazi u središtu Ravnih kotara, najvećeg poljoprivrednog kompleksa Sjeverne Dalmacije, pa i Dalmacije, jer po svojim potencijalima ne zaostaje bitno za dolinom Neretve. Na toj činjenici treba promišljati strategiju razvitka ovog grada. Posljedice njegove okupacije i demografskog egzodusa nisu još ni približno prevladane, što stvara dodatne teškoće u revitalizaciji i preuzimanju vodeće uloge u prostoru koji se prepoznaje kao područje uravnoteženog razvitka. Njegov budući razvitak svakako se treba oslanjati na okolnu poljoprivrednu proizvodnju, u smislu njene organizacije, trgovine, skladištenja i prerađe. To znači da će revitalizacija i daljnji razvitak Benkovca direktno ovisiti o uspješnosti modela agrarnog razvitka Sjeverne Dalmacije, pa prema tome i Hrvatske.

- Zadar, sa svojim satelitskim gradovima: Biogradom na Moru i Benkovcem treba u širem prostoru takvog trokuta osigurati i organizirati optimalnu uporabu svih agrarnih i drugih resursa, te postupno u pejzažu stvarati sliku uređenog i organiziranog urbo-agrarnog i turističkog okoliša.
- U prostoru Podvelebitskog kanala teško da bi se moglo pronaći naselje koje u ovom trenutku zadovoljava kriterije iz "Strategije" uravnoteženog razvoja. Prije bi se moglo govoriti o stagnaciji procesa. Međutim, strategija razvoja naselja mora pronaći argumente da se neka od perspektivnih naselja podignu na razinu koje će cijelom gravitirajućem području, u granicama prirodnih mogućnosti, omogućiti uravnoteženi razvitak. U ovom prostoru postoje dva veća naselja: Starigrad s 1140 i Posedarje s 1358 stanovnika 2011. god. Prostorni plan i strategija razvoja ne mogu niti jednom naselju zapriječiti prirodne i druge mogućnosti razvitka, niti može arbitrirati u smislu slobodnih (tržišno uvjetovanih) centralnih funkcija. Starigrad-Paklenica je naselje s izrazito urbanom morfologijom i razvijenim turističkim funkcijama, dok u Posedarju dolazi do većeg izražaja agrarna struktura. Ova bi dva naselja svakako trebalo poticajnim mjerama sposobiti za nositelje uravnoteženog razvitka na tom prostoru.
- Ličko-pounski prostor s općinom Gračac i 39 naselja s 4743 stanovnika 2011. godine poseban je razvojno-planerski problem. Nikakva statistika više nije mjerodavna kada je u pitanju ovo područje Like, jer se je demografska slika u potpunosti izmjenila. U ovom trenutku vrlo je teško predvidjeti kratkoročni razvoj događaja. Prirodni resursi tog područja i mjere Vlade Republike Hrvatske, koja želi potići revitalizaciju Like, osnovni su činitelji na kojima treba planirati budući razvitak. No, nesporno je da u tom prostoru treba razvijati Gračac kao centralno naselje i faktor polarizacije. Gračac se je prije rata (4.101 stanovnik 1991. god.) također pokušavao razvijati na fondovima za razvoj gospodarski zaostalih područja, čiji su globalni učinci bili vrlo dvojbeni. Svojom snagom, centralno-mjesnim funkcijama i polarizatorskim učincima Gračac bi trebao pridonijeti stabilnom razvoju ovog područja, koje ne bi trebalo bitno ili dramatično zaostajati za globalnim razvitkom Države i Županije. Kako postići taj cilj u uvjetima slobodnog poduzetništva i očekivanoj mobilnosti kapitala moći će se odgovoriti tek kada budu ostvarene te dvije temeljne prepostavke gospodarske revitalizacije Hrvatske.
- Bukovica je poseban i specifičan problem Zadarske županije, pa i Republike Hrvatske. Njen forsirani razvoj izvan konteksta prirodnih, demografskih i urbanih mogućnosti doveo je do ekološke katastrofe koju je izazvala propala tvornica za proizvodnju glinice, što se ujedno odrazilo i na demografsku stagnaciju Obrovca, kao jedinog većeg naselja u tom prostoru. Obrovac je uoči rata imao 1660 stanovnika, no

kao i za Gračac, ni ta statistika nije od većeg značaja. Demografska struktura temeljito se izmijenila i za Obrovac treba tek pronalaziti model održivog razvoja.

- Otok Pag prepoznat je u Prostornom planu Županije kao zasebna cjelina upravo zbog svoje izdvojenosti i specifičnosti razvjeta. Grad Pag, s 2849 stanovnika 2011. godine, okupljao je 66,6 % stanovništva tog dijela otoka i njemu je po prirodi stvari dosuđena uloga pokretača razvoja na otoku. Otok Pag ima specifične razvojne resurse, koji se okvirno mogu svrstati u agrarno-turistički kompleks, međutim s mnogim posebnostima. Neki proizvodi s Paga već odavno imaju prepoznatljivo ime na hrvatskom i međunarodnom tržištu: sir, čipka, neke sorte vina i sol.
- Otoci zadarsko-biogradskog arhipelaga s još 41 živućim naseljem najveći su demografsko-gospodarski i ekološko-prostorni problem Županije, pa i Hrvatske. Većina strategija za njihovu revitalizaciju nije dala rezultate, niti su centralne državne vlasti uložile ni približno dovoljno volje, energije i kapitala za njihovu realizaciju. Isto tako, ovaj se prostor ne može promatrati jedinstveno. Na Ugljanu se kao glavno centralno naselje razvija konurbacija Preko-Kali (2924 stanovnika 2011. god.), koja vrši snažnu polarizatorsku ulogu na Ugljanu, te dijelu Pašmana. Ova su naselja polivalentna u smislu što se razvijaju kao prigradska naselja Zadra, što ograničava razvitak nekih njihovih vlastitih funkcija, te kao centralna naselja za cijeli otok i dio Pašmana. U tom smislu oni svakako moraju odigrati presudnu ulogu kao faktori uravnoteženog razvjeta ovih otoka.
- Na Dugom otoku moglo bi se eventualno prepoznati Sali, koje usprkos svog položaja na samom kraju otoka vrši ulogu centralnog naselja i faktora integracije gospodarskih i društvenih funkcija. S oko 1190 stanovnika 1991. godine to je bilo daleko najveće naselje na pučinskim otocima Županije, no iz popisa u popis broj se stanovnika smanjuje (Sali, Popis 2001. god. 769 stanovnika, Popis 2011. god. 740 stanovnika), pa je pitanje kako zaustaviti taj strmoglavi trend depopulacije. Na ostalim, malim i pučinskim otocima stanje je još mnogo gore i ostaje otvoreno pitanje što i kako učiniti da ne ostanu potpuno bez stanovništva.

C. Stagnacija procesa: To su područja i naselja u kojima ukupni trendovi intenzivnije teže zaostajanju nego uravnoteženom razvoju. Međutim, "Strategija" konstatira da ništa nije tako negativno da se konkretnim mjerama gospodarske i demografske politike ne može dovesti u stupanj uravnoteženog razvjeta. Većina naselja koja su spomenuta u okviru poticanja uravnoteženog razvjeta također se nalaze u fazi stagnacije, no ona su prepoznata kao mogući nositelji uravnoteženog razvjeta, koji bi mogli u interakciji s obalnom zadarskom zonom ekspanzije pokrenuti dinamičnije demografske i gospodarske trendove na cijelom području. Osim tih naselja, postoji još stanoviti broj naselja, koja se danas nalaze u fazi stagnacije, ili čak nazadovanja, ali bi po svojim prirodno-geografskim, povijesnim i drugim obilježjima mogla doživjeti intenzivniji razvitak, ili barem neku zadovoljavajuću revitalizaciju.

- U Zadarskoj urbanoj regiji gotovo sva naselja imaju zadovoljavajuću tendenciju razvjeta, no među njima treba istaknuti Nin (1132 stanovnika 2011. god.), kao jedan od najstarijih hrvatskih kraljevskih gradova.
- U Ravnokotarskom zaobalnom prostoru trebalo bi omogućiti brži razvitak svim općinskim središтima
- Prostor Podvelebitskog kanala specifičan je po svom obliku kojeg obilježavaju dvije ortogonalne okosnice: jednu od Posedarja, preko Starigrada do Mandaline, a drugu od Paškog zaljeva, preko Vinjerca, Ražanca, i Posedarja do Novigrada. Neka od tih naselja imaju u značajnoj mjeri urbanu strukturu i morfologiju, no broj stanovnika im se neprekidno smanjuje. Mjerama populacijske politike ta bi naselja trebalo revitalizirati, ne toliko u smislu kvantitativnog rasta broja stanovnika, koliko u obnovi demografskih struktura.

D. Zaostajanje u razvitu: Područja i središta u tom tipu razvita uglavnom imaju negativne demografske trendove, koji se ne mogu preokrenuti bez odlučnog i jasnog zahvata šire zajednice. Kao područja koja zaostaju u razvoju ne smatraju se samo pojedina naselja koja ubrzano gube populacijski potencijal već širi prostori zahvaćeni takvom tendencijom. Veliki dio naselja u prostoru Županije, zbog svog tradicionalno-ruralnog karaktera nije mogao ući u proces urbo-industrijskog prestrukturiranja, što je pojačano činjenicom općeg gospodarskog zaostajanja tih područja. "Strategija" međutim zahtijeva da se u tim područjima odrede točke realno mogućeg okupljanja stanovništva i oživljavanja prostora. Takve točke okupljanja i revitalizacije ne mogu se tražiti u velikim gradovima, koji bi koncentrirali i vezali na sebe sve razvojne i životne funkcije u prostoru. To bi bio tipični model kongestije, gdje jedno ili samo nekoliko velikih naselja apsorbiraju sve gospodarske, demografske, kulturne, administrativne i druge tokove, ostavljajući pustoš u svojoj okolini. Policentrični model razvita može dati zadovoljavajuće odgovore na postavljeni izazov i svakom području u Županiji omogućiti normalan razvitak ili barem opstanak u skladu s prirodnim i proizvedenim bogatstvom tog prostora. Iz tih razloga nužno je ohrabriti i ubrzati razvoj naselja koja su u ovom Planu prepoznata kao naselja mogućeg uravnoteženog razvita i koja će odigrati značajnu ulogu u polarizaciji i opstanku naselja koja danas očitavaju stagnaciju ili zaostajanje u razvitu. Administrativna podjela na općine u okviru Županije ne bi se trebala shvatiti samo kao alokacija administrativnih funkcija države, već i kao izazov policentričnom razvoju. Svako općinsko središte nužno je razvijati u smislu polarizacije svih naselja u svom sastavu i rješavanja problema života i rada na tom području.

E. Izrazito nazadovanje u razvitu: Prema navodima "Strategije" to su mahom ruralna i prometno izolirana područja i naselja velike demografske starosti, duboko u procesu izumiranja. Na području Županije moglo bi se prepoznati dvije skupine naselja u izrazitom nazadovanju: sva naselja na malim i pučinskim otocima, s izuzetkom možda dva naselja na Dugom otoku, te sva naselja na kopnenom dijelu Županije s izrazito malim brojem stanovnika u opadanju. Statistike govore o neprekidnom povećanju broja naselja s manje od 100 stanovnika, koja nastaju kao rezidualni rezultat raslojavanja cijelog sustava. Nije vjerojatno, a nije niti društveno opravdano pretpostavljati da će se sva ta naselja dugoročno održati. Troškovi infrastrukture i društvenog standarda u tako disperznoj mreži naselja izvanredno su veliki i često neprihvatljivi.

Problem otočnih naselja ostaje neriješen. Mali i pučinski otoci Zadarske županije dio su gospodarskog i naseljenog prostora Republike Hrvatske i Država bi se morala jasnom strategijom i učinkovitim mjerama opredijeliti u smislu poželjne mogućnosti organizacije toga prostora. Taj prostor čini ujedno i značajan dio hrvatske turističke ponude, koja bi mogla biti vrlo prepoznatljiva na svjetskom turističkom tržištu. Međutim, ta ponuda nije u segmentu lokacija za velike hotele i naselja, kakva za sada jedino može podnijeti velike početne troškove infrastrukture. U tom smislu bolje je te prostore ostaviti netaknute do terminalne godine Plana, do kada će se možda stvoriti povoljniji uvjeti za njihovo korištenje, nego pristupiti brzopletim, te gospodarski i ekološki dvojbenim intervencijama.

Proces izumiranja malih naselja svakako će se i dalje nastaviti. Policentrični sustav naselja treba omogućiti optimalnu relokaciju stanovništva, u smislu njegovog okupljanja u obližnjim centrima uravnoteženog razvoja, u općinskim centrima i sl., kako bi se spriječila definitivna depopulacija većih prostornih cjelina.

Policentrični razvitak prepostavlja veliku prostornu mobilnost stanovništva, te veću elastičnost u prostornom rasporedu stanovanja i rada. Dobre prometne veze omogućuju širi dijapazon dnevnih migracija, a suvremena tehnologija u mnogo slučajeva ujedinjuje radno mjesto i stan.

Može se također očekivati restrukturacija u korištenju poljoprivrednih površina, prvenstveno u njihovom okrupnjavanju u okviru jednog poljoprivrednog gospodarstva. Umjesto sitnovlasničke strukture, morat će, prije ili kasnije, doći do kapitalističko-tržišnog načina gospodarenja, što znači da će neki poduzetnici upravo iz redova tog stanovništva, uzimati u zakup veće komplekse na kojima će organizirati tržišno orientiranu proizvodnju. Glavni cilj restrukturacije i razvoja naselja ne bi bio u zadržavanju broja stanovnika i umjetnom razvoju svakog pojedinog od sada postojećih 233 naselja, već u zadržavanju stanovništva na području prostorno-razvojnih cjelina i planskom ohrabrenju onih naselja koja mogu odigrati ulogu pola razvitka i integracije u toj mikrosredini.

Gospodarske djelatnosti

Prostor Zadarske županije ne čini homogeno gospodarsko područje. Okosnica i pokretač razvitka je zadarsko obalno urbanizirano područje i sam grad Zadar, kao gospodarsko središte prvog reda u državi.

Prije domovinskog rata, Zadar je prema uobičajenim pokazateljima strukture i dinamike gospodarskog razvoja bio prvi grad u Dalmaciji i među prvim u Hrvatskoj.

Ta dinamika temeljila se na povoljnom geoprometnom položaju, izgradnji nekih vitalnih prometnica, vlastitim sirovinskim resursima (poljoprivreda i ribarstvo), te na ljudskom faktoru sposobnom da uspješno organizira i implementira suvremena tehnološka i marketinška dostignuća.

Teškoće koje su zadesile hrvatsko gospodarstvo tijekom i nakon domovinskog rata, nisu mimošle ni zadarsko područje. Tijek i model pretvorbe bivšeg društvenog kapitala u privatni, doveli su do smanjenja proizvodnje, zatvaranja mnogih tvrtki ili smanjenja zaposlenosti, te samim time do pada bruto proizvoda i nacionalnog dohotka. Na djelu je proces dezinvestiranja, popraćen pojavama nezainteresiranosti managementa za poslovne rezultate. Većina proizvodnih fondova je još uvijek u rukama države, a management kojemu je država povjerila upravljanje tim fondovima u pravilu ima drugačije ciljeve.

Prva pretpostavka na kojoj se temelji projekcija gospodarskog razvitka je ozdravljenje gospodarstva, povratak na predratne osnovne gospodarske rezultate: zaposlenost, investicije, nacionalni dohodak, profit. Tako profitabilno gospodarstvo može putem fiskalnih davanja ili na druge načine alimentirati rastuće društvene potrebe u kulturi, zdravstvu, javnim službama, životnom standardu i sl.

Ako bi se zadarsko gospodarstvo uspjelo vratiti na predratne stope gospodarskog rasta od 7 do 8 posto godišnjeg porasta narodnog dohotka, te stope investiranja od barem 25 posto nacionalnog dohotka, mogle bi doći do izražaja sve one prednosti na kojima se je zasnivao rast u posljednjih 15 do 20 godina.

Nedostatak investicija može se, naravno, djelomično nadoknaditi uvozom kapitala, zaduženjem u inozemstvu ili zajedničkim ulaganjem, no i za takvu politiku potrebna je na razini države jasno razrađena strategija.

Poljoprivreda

Na području Ravnih kotara nalazi se oko 30% ukupnih poljoprivrednih površina Dalmacije. Ukupne poljoprivredne površine na području Županije iznose 180.896 hektara, od čega se na obradive površine odnosi 58.428 ha. Više od polovice tih površina (39.913 ha) nalazi se u Primorskoj i Ravnokotarskoj zoni gdje postoje vrlo dobri klimatski i pedološki uvjeti za intenzivnu obradu tog zemljišta.

Na prostoru Zadarske županije poljodjelstvo zauzima značajno mjesto. Tome u prilog govori veličina poljodjelskih površina, preko 11% od ukupnih poljodjelskih površina Republike Hrvatske.

Na području Zadarske županije, odnosno kopnenom dijelu, otocima i Ličko-pounskom prostoru, postoje povoljni ekološki uvjeti za razvoj značajne poljodjelske proizvodnje. Na kopnenom dijelu povoljni su ekološki uvjeti, prije svega, za razvoj vinogradarstva, voćarstva i maslinarstva, stočarstva i povrćarstva, na otočkom za razvoj maslinarstva, a na Ličko-pounskom prostoru za razvoj stočarstva.

Od ekoloških uvjeta posebno treba istaknuti značajne obradive površine, povoljnu mediteransku klimu s izvjesnim kontinentalnim karakteristikama, vodene resurse, povoljnu geografsku i tržišnu lokaciju, te razvijene cestovne, morske i zračne prometnice.

Za vrijeme domovinskog rata nanesene su ogromne štete poljodjelskoj proizvodnji Zadarske županije, uništavanjem poljodjelskih kultura, nasada, mehanizacije, razaranjem industrijskih, skladišnih i ostalih infrastrukturnih objekata. Po završetku rata uslijedili su napori, ljudski, materijalni, finansijski i stručni, za revitalizaciju poljodjelske proizvodnje i ponovnu izgradnju.

Turizam

Usprkos značajnim prirodnim mogućnostima, turistička privreda nije prije domovinskog rata zauzimala ono mjesto u gospodarskoj strukturi koje bi joj moglo pripadati. Turizam se je uglavnom smatrao granom gospodarstva nužnom za pribavljanje državi potrebnih deviza.

Pred domovinski rat, na prostoru Županije ostvarivalo se je oko 4,3 milijuna turističkih noćenja. Županija je raspolagala s oko 12 tisuća ležaja u osnovnim i 66 tisuća ležaja u komplementarnim objektima. Rat i razdoblje neposredno iza rata najteže je pogodilo upravo turističko gospodarstvo, što se očitovalo u desetkovljanju turističkog prometa, uporabi smještajnih objekata za potrebe izbjeglica i prognanika, neodržavanju objekata, te sporom rastu turističkog prometa iza rata.

Repozicioniranje Županije kao prepoznatljive turističke destinacije ne može se bazirati samo na obnovi smještajno-ugostiteljskih objekata i njihovom proširenju. Turistički atraktivni dijelovi Županije moraju cijelim svojim prostornim oblikovanjem, organizacijom, prezentacijom kulturnog i povjesnog naslijeđa, brojnim manifestacijama i sl. stvarati ugodaj primarnog turističkog prostora. U tom smislu, nužno je sanirati što je moguće više područja s tzv. "vizualnim zagodenjem" (zапуštene javne površine, dotrajalost urbane opreme, запуštene fasade zgrada, запуštena naselja ili gradske predjele), kao i bespravnu izgradnju u najatraktivnijim obalnim područjima.

Lokacije postojećih smještajnih kapaciteta potrebno je kvalitativno unaprijediti.

- u gradu Zadru turistički kompleks hotela na Boriku, te hotel "Kolovare"
- turističko naselje Zaton u okviru Grada Nina,
- turističko naselje "Punta Skala" kod Petrcana,
- hotelski kompleks tvrtke "Ilirija" u Biogradu na Moru,
- turističko naselje "Crvena luka" Biograd na Moru,
- turističko naselje "Pine beach" Pakoštane,
- hotelski kompleks "Croatia" Sv. Filip i Jakov,
- apartmansko naselje "Kozarica" u Pakoštanima,
- turističko naselje "Zelena punta" u Kukljici na otoku Ugljanu
- hotelski kapaciteti na otoku Ugljanu
- hotelski kapaciteti na Dugom otoku
- hotel "Korinjak" na otoku Ižu,
- hotelski kompleks otoka Paga,
- hoteli "Alan" i "Vicko" u Starigradu-Paklenici.

Od 2000. godine rezultati u turističkom sektoru su u pozitivnom kretanju. Podaci o turističkim dolascima i broju noćenja proteklih godina su u konstantnom porastu, što je rezultat

uvodenja niskotarifnih letova koji povezuju gotovo cijelu Europu sa Zadarskom županijom, povećanja smještajnih kapaciteta, proširenja ostalih sadržaja i kvalitetne turističke promocije.

Broj objekata i kapaciteti prema vrsti smještaja u Zadarskoj županiji 2013. godine

Vrsta smještaja	Broj objekata	Broj kreveta/mjesta u kampovima
HOTELI		
5*	1	420
4*	17	3312
3*	26	2473
2*	6	793
1*		0
UKUPNO	49	6998
TURISTIČKA NASELJA		
3*	4	1372
2*		0
1*		0
UKUPNO	4	1372
KAMPOVI		
4*	3	7155
3*	14	2118
2*	42	7490
1*	137	5332
Kamp selo	3	75
Kampirališta	20	1239
Kamp odmorište	2	135
UKUPNO	221	23544
APARTMAN SE		
II	3	6
I	2	7
APARTMANI		
5*		0
4*	129	1343
3*	5772	25093
2*	2322	9911
1*	408	2252
UKUPNO	8631	38599
APARTMAN STUDIO		
4*	23	183
3*	3327	11515
2*	1129	3547
1*	354	1193
UKUPNO	4833	16438
SOBE SE		
III	18	33
II	5	18
SOBE		
4*	24	231
3*	1531	4266
2*	864	2466

1*	941	2065
UKUPNO	3360	9028
KUĆE ZA ODMOR		
5*	2	14
4*	18	141
3*	104	584
2*	57	332
1*	12	65
UKUPNO	193	1136
HOSTELI	14	739
PANSION	22	785
OSTALI KATEGORIZIRANI OBJEKTI	7	887
ODMARALIŠTA	1	35
POMOĆNI KREVETI	21	2489
SVEUKUPNO	17363	102114

Izvor: Ured državne uprave, Služba za gospodarstvo i imovinsko-pravne poslove, Odjel za ugostiteljstvo i turizam, listopad 2013.

U Zadarskoj županiji je 2013. godine popisano ukupno 17.363 objekata namijenjenih smještaju turista te 102.114 kreveta/mjesta u kampovima.

Ukupno je 49 hotela s 6998 kreveta. Zastupljeni su hoteli kategorizacije od 2* do 5*, a najviše je hotela s 3* (26 ili 53,06%). Brojem hotela ističu se gradovi Zadar (16), Biograd (12) i Pag (6).

Turistička naselja su zastupljena s 1372 kreveta. Smještena su na području gradova Biograd i Nin te općina Sali i Sv. Filip i Jakov. Obuhvaćaju 0,02% turističkih objekata u Županiji, te 1,34% ukupnog broja kreveta.

Na području Zadarske županije nalazi se 221 kamp s 23544 mjesta. Kampovi su podijeljeni na kampove kategorizacije od 1 do 4*, kamp sela, kampirališta i kamp odmorište. Najviše objekata (41) nalazi se u Općini Sv. Filip i Jakov, dok najviše mjesta u kampovima ima Grad Nin (4953).

Prema vrsti smještaja u Županiji prevladavaju apartmani s 8.631 (49,71%) objekata i 38.599 (65,01%) kreveta. Prevladaju apartmani s 3* (66,88% objekata i 65,01% kreveta), a slijede apartmani s kategorijom 2* (26,90% objekata i 25,68% kreveta). Među administrativno-teritorijalnim jedinicama apartmanskim smještajnim kapacitetima ističu se Zadar i Pag.

Apartman studio kao vrsta smještaja obuhvaća 4833 objekata te 16438 kreveta. U županijskim razmjerima to iznosi 27,84% turističkih objekata te 16,10% kreveta.

Sobe obuhvaćaju 3360 objekata (19,35%) i 9028 kreveta (8,84%). Brojem objekata i kreveta ove vrste smještaja prednjače Općina Starigrad – 603 objekata i 1571 krevet te Grad Zadar – 435 objekata i 1227 kreveta.

Na području Županije nalaze se 193 kuće za odmor s 1136 kreveta. Ova vrsta smještaja obuhvaća 1,11% svih objekata i kreveta.

Industrija

Industrija je dugi niz godina bila pokretačka poluga gospodarstva Zadarske županije. Ona je konstantno sudjelovala s oko 30% u ukupnom društvenom proizvodu i narodnom dohotku. U strukturi industrijske proizvodnje prevladavale su četiri grane:

- metaloprerađivačka industrija,
- kemijska industrija,
- tekstilna industrija i
- prehrambena industrija.

Lokacijski, najveći dio industrije bio je smješten u samom gradu Zadru, uključujući i lučko-industrijsku zonu "Gaženica". Po koncentraciji industrijskih radnika, društvenom proizvodu, instaliranoj snazi pogonskih strojeva i drugim pokazateljima Zadar je bio značajna baza industrijskog razvoja u Hrvatskoj.

Manja industrijska aktivnost pred domovinski rat počela se je razvijati i u Benkovcu. Biograd na Moru je također implementirao izvjesnu industrijsku proizvodnju, premda je njegova osnovna orientacija bila na turizam.

U Gračacu su se također razvijali manji industrijski pogoni, poput pogona zadarske Tvornice kože, koja je međutim, izazvala onečišćenja podzemnih voda zbog neadekvatnog predtretmana otpadnih voda prije ispuštanja u kanalizaciju.

Sanacijom bivše tvornice glinice kod Obrovca je znatno smanjen negativan utjecaj na okoliš.

Rudarstvo

Mineralne sirovine koje su registrirane na prostoru Zadarske županije su: šljunak, građevinski i arhitektonski kamen, glina, pijesak, gips, karbonatne sirovine i plin.

Eksplotirana sirovina - boksit je dobro istražen i najveći dio izvađen. Usavršavanjem tehnologije može se računati na daljnje mogućnosti rentabilne eksplotacije i mogućnost proizvodnje žbuke.

Sol, kao mineralna sirovina ima bogatu tradiciju eksplotacije na našem području (solane u Pagu i Ninu), pa toj grani gospodarstva valja pokloniti odgovarajuću pažnju, vrednujući je kao prepoznatljiv proizvod.

Specifičnost u pogledu bogatsva i raznolikosti mineralnih sirovina Zadarske županije predstavlja benkovački pločasti kamen.

Analizom postojećih lokacija tehničko-građevnog kamena na području Zadarske županije, utvrđeno je da trenutačno nema potrebe za otvaranjem novih eksplotacijskih polja.

Uslužne djelatnosti

Uslužne djelatnosti, uključujući turizam i ugostiteljstvo već su polovicom osamdesetih godina dosegle udio od oko 60 posto u društvenom proizvodu regije. To je cijeloj Zadarskoj županiji davalo obilježe moderne gospodarske strukture.

Međutim, glavna koncentracija uslužnih djelatnosti dogodila se u Zadru ili užem području oko Zadra, dok je zastupljenost usluga u strukturi gospodarstva ostalih prostora bila značajno manja.

Unutar uslužnih djelatnosti najveći udio imale su dvije grane: trgovina i promet, međutim uspješno se je razvijalo i bankarstvo, komunalne usluge i drugo.

Društvene djelatnosti

Pod društvenim djelatnostima podrazumijevaju se djelatnosti: obrazovanja, kulture, sporta i rekreacije, zdravstva, socijalne skrbi, te uprave i administracije.

Država, Županija te Općine i Gradovi imaju različite nadležnosti u pojedinim segmentima ovih djelatnosti. Osnovnu odrednicu stanja u društvenim djelatnostima čini ograničena mogućnost izdvajanja za pokrivanje svih potreba.

Infrastrukturni sustavi

Prometni sustav

Tijekom proteklih desetljeća prometni sustav Zadarske županije nije se razvijao adekvatno stvarnim potrebama stanovništva i gospodarstva ovog prostora. Pojedine prometne grane razvijale su se zasebno pa nije ostvaren jedinstven i cjelovit suvremenim prometni sustav, iako postoje svi preduvjeti za to. Zbog toga je umanjena učinkovitost cjelokupnog prometnog sustava što nije u skladu s povoljnim prostornim položajem i gospodarskim mogućnostima Zadarske županije.

Cestovni promet

Cestovna mreža Zadarske županije mora se promatrati kao dio cjelokupnog jedinstvenog prometnog sustava Republike Hrvatske, prvenstveno u funkciji prometa pripadajućeg prostora kojem najviše služi.

Prema Zakonu o cestama sve javne ceste u Republici Hrvatskoj dijele se na **autoceste**, državne, županijske i lokalne ceste, a popis istih donesen je Odlukom o razvrstavanju javnih cesta ~~u državne, županijske i lokalne ceste~~ („Narodne novine“, br. 66/13-**17/20**).

Postojeću cestovnu mrežu na području Zadarske županije čine razdijelni i transverzalni pravci.

Najvažniji cestovni pravci su: Zagreb-Lika-Zadar-Split, Rijeka-Zadar-Split i Zadar-Benkovac-Knin. Ceste koje prolaze ovim koridorima povezuju mnoga naselja između kojih se odvija intenzivan državni, županijski i lokalni promet. Zbog stalnih ograničenja brzina razina prometne usluge koju ove prometnice pružaju korisnicima je prilično niska.

Izgradnjom autoceste A1 Zagreb-Split-Dubrovnik, koja čini osnovnu poveznicu sjevera i juga, omogućeno je optimalno povezivanje Zadarske županije i uključivanje u evropske prometne koridore. Ona predstavlja važan generator gospodarskog i demografskog razvijanja.

Za bolju prometnu povezanost nužno je bolje unutarnje regionalno povezivanje što se postiže izgradnjom brzih cesta.

Okosnicu županijske cestovne mreže na kopnenom dijelu Zadarske županije čine prometnice koje povezuju najveća naselja Županije, Zadar, Nin, Pag, Biograd na Moru, Benkovac, Obrovac i Gračac, međusobno i s najvećim naseljima susjednih županija. Ovim prometnicama odvija se i vrlo intenzivan lokalni promet koji proizlazi iz potreba stanovništva i razmještaja naselja u ovom prostoru.

U cilju što boljeg povezivanja otoka Zadarske županije s kopnenim zaleđem, na većini otoka izgrađena je cestovna mreža koja je ujedno i osnovni preduvjet za povezivanje svih naselja svakog otoka u homogenu prostornu i gospodarsku cjelinu. To su u prvom redu ceste na otocima: Ugljan, Pašman, Dugi otok, Pag, Vir, Iž, Rava i Molat.

Otoći Ugljan i Pašman međusobno su spojeni mostom, a otoke Vir i Pag most povezuje s kopnom.

Željeznički promet

Područjem Zadarske županije prolazi tzv. "lička" željeznička pruga kojom su preko Knina povezani najveći gradski centri Dalmacije (Split, Šibenik, Zadar) sa Središnjom Hrvatskom. Ova pruga ima karakter ~~estale~~-željezničke pruge za međunarodni promet, isto kao i željeznička pruga Knin-Zadar.

Željeznički promet nije dostigao očekivani nivo kvalitete i kvantitete. Općenito uzevši, tehničko stanje pruge je nezadovoljavajuće, kako zbog posljedica ratnih oštećenja i njihovog stajanja izvan funkcije i neodržavanja, tako i zbog višegodišnjeg neulaganja u razvitak i osvremenjivanje, te neadekvatnog ulaganja u održavanje funkcionalne sposobnosti i ispravnosti tih kapaciteta. Tako su gotovo potpuno zaustavljeni neophodni ciklusi obnavljanja i održavanja, pa je prisutan velik zaostatak u održavanju i obnavljanju pruge. Posljedica toga je osjetan pad eksplotacijske sposobnosti, prvenstveno brzina, te stupnja sigurnosti i pouzdanosti, a time i prijevozne sposobnosti, što čini željeznički promet na području Zadarske županije nekonkurentnim u lokalnom i državnom prometu.

Pomorski i riječni promet

Pomorstvo i pomorska privreda tradicionalna su djelatnost stanovništva Zadarske županije i u razvoju ovog područja imaju vrlo značajnu ulogu.

Prema "Naredbi o razvrstavanju luka otvorenih za javni promet na području Zadarske županije" („Narodne novine“, br.-29/13, ~~7/21 i 24/21~~), luka od osobitog međunarodnoga gospodarskoga značenja za Republiku Hrvatsku na području Zadarske županije su putnička luka Zadar, teretna i putnička luka Gaženica i luka Vela Lamjana. Prema istoj Naredbi, sve ostale luke otvorene za javni promet na prostoru Županije, razvrstane su prema značaju u županijske i lokalne luke, s navedenim popisom istih.

U zadarskoj putničkoj luci odvija se međunarodni i domaći pomorski promet.

~~Međunarodne brodske veze povezuju Zadar s najvažnijim lukama na zapadnoj i istočnoj obali Jadrana.~~

U domaćem prometu prevladavaju nemotorizirani autohtoni putnici s maksimalnom frekvencijom u ljetnim mjesecima.

Promet putnika i vozila s inozemstvom ima izrazito sezonski karakter s kulminacijom u ljetnim mjesecima te izrazit pad u zimskom periodu.

Izgradnjom cestovne i željezničke infrastrukture došlo je i do povećanih zahtjeva iz kopnenog dijela Županije i susjednog gravitirajućeg područja za pomorskim prijevozom tereta.

Kako postojeća luka u gradu Zadru, zbog svog položaja i ograničenih dubina, nije mogla zadovoljiti sve veću potražnju za prijevozom tereta i putnika izgrađena je nova teretna luka i putnička luka u uvali Gaženica. Teretna luka Gaženica ima povoljne maritimne osobine, a prostor u zaleđu je povoljan za izgradnju pratećih lučkih i industrijskih objekata. Kapacitet luke je oko 2,5 milijuna tona tereta godišnje. Specifični zahtjevi zaleđa odredili su razvoj ove luke i njenu specijaliziranost za odgovarajuću vrstu tereta, prvenstveno za pretovar tekućih tereta, stočne hrane, sojina ulja i drvene grade.

Riječni promet na prostoru Županije može se odvijati samo u dijelu plovnosti rijeke Zrmanje do Obrovca.

Zračni promet

Zračna luka Zadar prema podjeli zračnih luka u Republici Hrvatskoj ima karakter sekundarne zračne luke, koja prvenstveno služi potrebama putničkog prometa. Razvojem turističkog gospodarstva na cjelokupnom području sjevernodalmatinske regije i susjednim gravitirajućim prostorima, zračna luka Zadar preuzima sve veću ulogu u domaćem i inozemnom turističkom prometu, kao i sve veću ulogu u prijevozu tereta.

Zračni terminal udaljen je od grada Zadra svega 8 km.

Integralni promet

Pod integralnim prometom podrazumijevaju se mjesta koncentracije (izmjene) različitih prometnih funkcija na jednome mjestu. Pri tome se razlikuje kompleks putničkog i teretnog prometa koji se u pravilu moraju tretirati separatno. Za efikasno funkcioniranje većih naselja, a posebice gradova treba formirati terminale osnovnih prometnih sadržaja na jednome mjestu. Radi toga se preporuča da se kroz detaljnu prostornu dokumentaciju (GUP-ovi gradova) provede princip zasnivanja integralnih prometnih terminala posebno za putnički i posebno teretni promet, gdje god za to postoje realni uvjeti.

Telekomunikacijski, informatički i radio-difuzni sustav veza

Na području Županije u funkciji su tri komutacijska centra županijske razine. Dva se nalaze u Zadru; jedan u zgradji TKC ZADAR na Relji i drugi uz Put Bokanjca na Belafuži, dok se treći komutacijski centar županijske razine nalazi u Pagu. Na jednog od ova tri komutacijska

centra su transmisijskom mrežom različitih kapaciteta i tehnoloških rješenja, povezane sve lokalne komutacije u Zadarskoj županiji.

Magistralnim transmisijskim pravcima (isključivo digitalnim) ova tri komutacijska centra su povezana međusobno, kao i s drugim komutacijskim centrima iste razine u susjednim županijama, te s komutacijskim centrima više, tj. tranzitne i međunarodne razine u Splitu, Rijeci, Osijeku i Zagrebu.

U dogledno vrijeme, zavisno o potrebama koje budu dolazile s područja koje je u domovinskom ratu bilo okupirano, planirana je izgradnja još jednog komutacijskog centra županijske razine u Benkovcu.

Zadarskom županijom, u dužini preko 100 km, prolazi trasa magistralnog svjetlovodnog kabela "Jadranko". Trasa ovog kabela, dolazeći od Raba, prolazi duž otoka Paga prema otoku Viru. U gradu Pagu je napravljen ogranački koji, preko RR postaje na Kršini iznad Paga, ide morem prema Karlobagu u Ličko-senjskoj županiji. Od otoka Paga, trasa morem prolazi na otok Vir, te preko Vira, pored mosta Vir-kopno prolazi na kopno i ide prema Ninu. Od Nina prema Zadru, te dalje prema Biogradu na Moru, odnosno Dragama i prema Šibenskoj županiji, trasa, uz manja odstupanja, prati glavne prometnice, tj. cestu Nin-Zadar i Jadransku turističku cestu (magistralu).

Drugi važni magistralni svjetlovodni pravac je pravac koji je izgrađen od Gospića i Plitvica do Gračaca, te dalje od Gračaca prema Kninu u Šibenskoj županiji. Trasa ovog kabela također prati glavne prometnice od Gospića do Gračaca i od Plitvica do Gračaca, te od Gračaca do Knina uz novu magistralnu prometnicu. Izuzetak je napravljen na dionici Gračac-Knin, gdje na području Zrmanja Vrelo, trasa prolazi starom makadamskom prometnicom koja ide dolinom rijeke Zrmanje u njenom početnom toku.

Ova dva magistralna svjetlovodna pravca su vezana u međužupanijski prsten Zadar-Pag-Gospić-Gračac-Knin-Sinj-Split-Šibenik-Biograd na Moru-Zadar, čime je maksimalno povećana pouzdanost magistralnih veza koje prolaze Zadarskom županijom.

Telekomunikacijski sustav veza je izgradnjom svjetlovodne prijenosne mreže, doživio rast koji mu dugoročno otvara velike mogućnosti. ~~Prema broju telefonskih priključaka po stanovniku u županiji je zadovoljavajuće stanje (oko 30/100 stanovnika).~~

Sustav vodnog gospodarstva

Zbog krševitosti, najveći dio priobalja Zadarske županije oskudijeva vodom premda postoji bogata hidrografija podzemlja. Nema dovoljno rijeka, jezera i drugih površinskih voda. Ljetna oskudica vodom na otocima, u Kotarima i Bukovici nije rijetkost. Tada se voda na otoke prevozi brodovima cisternama, a u mjesta na kopnu auto-cisternama. Dosad izgrađeni vodovodi od kojih je najznačajniji vodovodni sustav regionalnog značenja s rijeke Zrmanje koji opskrbljuje Zadar, te dijelove Ravnih kotara i Bukovice pitkom vodom tek djelomice namiruju potrebe Županije. Biograd na Moru s okolnim mjestima, zatim Novigrad, Ražanac, Gračac, Srb, Bruvno i Mazin imaju posebne vodoopskrbne sustave. Okolice Zadra i Nina, Posedarje, Starigrad-Paklenica, Biograd na Moru imaju i dodatne lokalne vodovode (Bokanjačko blato, Golubinka, Vrana, Kakma, Paklenica i dr.). Izgrađen je spoj regionalnog sustava s vodoopskrbnim sustavom Šibensko-kninske županije. ~~Posebno se istražuju mogućnosti korištenja vode iz Vranskog jezera za navodnjavanje i piće.~~

Vodovodna mreža produžuje se prema nekim naseljima na otocima, ali izgradnja je izuzetno usporena i još uvijek nedostatna, pa Zadarska županija u tom pogledu zaostaje za drugim primorskim županijama.

Otok Pag opskrbljuje se vodom spojem na vodovod Hrvatskog primorja (južni ogranač), te iz nekoliko manjih lokalnih izvorišta (kaptaža Velo Blato, Mirožići). U budućnosti nameće se potreba povezivanja vodovoda Hrvatskog primorja i Zadarskog regionalnog vodovoda.

U ličkom dijelu Županije vodoopskrba je znatno lakša jer se tu nalaze brojni stalni izvori i vodom bogate tekućice (Otuča, Ričica, Una). Tu je i padalina znatno više, pa je potrebno samo dalje izgrađivati suvremene vodovodne sustave za opskrbu svih naselja.

Na prostoru Zadarske županije kompleks gospodarenja vodnim resursima odnosi se na:

- Gotovo čitav sлив rijeke Zrmanje, na koji se nadovezuju tzv. "ličke vode" što predstavlja jedinstveni vodni sustav. Ovaj je sustav ekološki, još uvjek, u dobrom stanju i čini važnu kariku u gospodarstvu Županije, prvenstveno kao resurs pitke vode i energetski potencijal.
- Vransko jezero, koje je također značajan gospodarski potencijal koji treba pažljivo valorizirati kako bi se izbjegle sve nepovoljne posljedice lošega gospodarenja.
- Male vodne resurse koje treba uvesti u ukupni sustav vodnog gospodarstva

Predlaže se uspostava kompleksnog i kontinuiranog istraživanja, te praćenja kontrole kvalitete svih vodnih resursa Županije, koje će dati odgovor na pitanje njihova svrhovitog korištenja.

Odvodnja

Obzirom na urbanu i gospodarsku izgrađenost i razvijenost naselja Zadarske županije nedostatna je izgrađenost sustava odvodnje potrebnih za pravilno sakupljanje, pročišćavanje i dispoziciju otpadnih voda.

Kolektorska mreža izgrađena je u Zadru te dijelom u Biogradu na Moru.

Problem zaštite voda od zagađivanja uslijed neadekvatnog ispuštanja otpadnih voda proporcionalno se povećava s brojem žitelja, odnosno veličinom naselja, i najizraženiji je u većim naseljima: Pag, Nin, Biograd na Moru, Benkovac, Obrovac i Gračac.

Postojeća kolektorska mreža uglavnom je rješavana neplanski i parcijalno prema trenutačnim potrebama izgradnje naselja, pa ista ne zadovoljava ni u ekološkom ni u sanitarno-tehničkom pogledu.

Osim što se na kraju pojedinih kolektora nalaze taložnice, u kojima se zaustavlja manji dio nečistoća i krutih tvari prije ispuštanja u prirodni prijamnik, nikakav drugi efikasniji način pročišćavanja otpadnih voda nije primijenjen. Zbog toga dolazi do čestih neželjenih promjena u kvaliteti voda, naročito u području obalnog mora sa slabijom izmjenom morske vode. Primjeri za to su Novigradsko i Karinsko more, gdje ljeti dolazi do pojave "cvjetanja mora".

Otpadne vode iz najvećeg broja objekata individualne stambene izgradnje sakupljaju se u nekvalitetno izgrađenim septičkim jamama iz kojih se direktno procjeđuju u podzemlje ili more.

Odvodnja i dispozicija otpadnih voda iz industrijskih i turističkih objekata rješavana je zasebnim internim sustavima odvodnje, uglavnom preko centralnih taložnica i kratkim obalnim ispustima. Efekt ovih lokalnih sustava odvodnje bio je upitan već u vrijeme njihove izgradnje, a naročito nakon dogradnje i povećanja kapaciteta.

Ukoliko se na prostoru Zadarske županije nastavi sa sadašnjim načinom upravljanja otpadnim vodama neizostavno će doći do nepoželjnih promjena u okolišu koje će značajno utjecati na:

- smanjenje vodnih resursa iskoristivih za vodoopskrbu uslijed onečišćenja površinskih i podzemnih voda otpadnim tvarima
- gubitak prihoda od turizma uslijed smanjenja broja posjetitelja zbog sniženja kvalitete morske vode
- gubitak prihoda od ribarstva uslijed smanjenja ulova
- pogoršanje kakvoće kupališnih prostora
- povećanje opasnosti za ljudsko zdravlje
- smanjenje vrijednosti građevinskog zemljišta zbog pogoršanih prilika okoliša

UREĐENJE VODOTOKA I VODA

Korištenje vodnih snaga za proizvodnju električne energije

Za proizvodnju električne energije u Županiji izgrađena je RHE Velebit, snage $2 \times 138 / (-120)$ MW, kao jedini energetski izvor na širem području. Koristi vode iz akumulacija Opsenica ($V = 2,7 \text{ hm}^3$), Štokada ($V = 13,65 \text{ hm}^3$) i Razovac ($V = 1,84 \text{ hm}^3$).

Utjecaji hidroenergetskih akumulacija na prostor i okoliš nisu samo lokalnog značenja, jer se prirodni uvjeti mijenjaju i u nizvodnom toku rijeke i na širem području akumulacijskih jezera.

Zaštita od poplava

Za provođenje mjera zaštite od poplava izrađen je Plan obrane od poplava za slivno područje "Zrmanja-zadarsko primorje" na prostoru Zadarske županije s operativnim planom. Specifičnost problematike zaštite od štetnog djelovanja voda na slivnom području proizlazi iz klimatskih, konfiguracijskih, geoloških, hidroloških, pedoloških i vegetacijskih značajki. Na ovom slivnom području pored slija rijeke Zrmanje susrećemo specifične kraške fenomene kao što su kraška polja, kraške erozije, rijeke ponornice i drugo, te niz manjih slivova priobalnog pojasa i otoka.

Koncept zaštite od poplava plodnih rječnih dolina i kraških polja temelji se na izvođenju zaštitnih nasipa uz glavne vodotoke, kao i na uređenju njihovih korita s ciljem da se tim zahvatima poveća protočni kapacitet vodotoka. Nadalje taj koncept obuhvaća uređenje ponora, izvedbu prokopa i odvodnih tunela zatvorenih krških polja kao i objekata za redukciju protoka poplavnog vala

Rijeka Zrmanja je djelomično regulirani vodotok na kojem se vrše regulacije po dionicama ovisno o potrebama, stanju ugroženosti obala i zaobalja. Obzirom da rijeka uglavnom protjeće kanjonskim koritom, regulacije se vrše na dijelovima toka koji protječu kroz polja (Žegarsko polje), te na mjestima jače ugroženosti urbanih cjelina, kao u Obrovcu.

Obrambeni nasipi na ovom slivnom području se grade sa svrhom spriječavanja izlijevanja velikih vodnih valova na branjena područja (Zrmanja - nasip u Žegaru, zid u Obrovcu), odnosno za zaštitu zatvorenih kraških polja od vanjskih brdskih voda (nasipi u Nadinu i u Vranskom polju). U Žegarskom polju je izgrađen nasip duljine 2,6 km, a u tijeku je izgradnja obrambenog zida u Obrovcu. Na području Nadinskog polja izgrađeno je 7,6 km nasipa, u Polačkom polju 2,6 km nasipa, u Vranskom polju 28,8 km nasipa. Sveukupno na slivnom području je izgrađeno 41,6 km nasipa.

Zaštita od erozije i bujičnih voda

Značajne poljoprivredne površine zatvorenih kraških polja su i dalje ugrožene djelovanjem brdskih voda. Osnovna karakteristika ovih bujičnih područja je postojanje jednog značajnog bujičnog vodotoka sa čitavim nizom pritoka čiji tok završava unutar kraškog polja ili melioracijskog područja. Bujične vode s okolnih blagih brdskih padina većinom završavaju u melioracijski vodotok ili glavni odvodni kanal melioracijskog područja. Pronos nanosa u niže horizonte polja uzrokuje smanjenje proticajnog profila melioracijskih vodotoka i kanala, a samim time i plavljenja unutar polja. Svaki sustav zaštite od brdskih voda ovih područja usko je vezan ili je dio sustava obrane od poplava i sustava melioracijske odvodnje.

Drugi prevladavajući tip bujičnog područja predstavljaju bujična područja smještena na obalnom području sa brojnim, ali relativno kratkim bujičnim tokovima (Velebitsko primorje). Ti bujični tokovi sami po sebi ne bi stvarali značajnije probleme da obalno područje kojim protječu nije zadnjih desetljeća izloženo intezivnoj "divljoj" i neplanskoj izgradnji stambenih i turističkih objekata. Korita bujičnih tokova su maksimalno sužena i nedostupna, neadekvatno natkrita i zacjevljena, a nerjetko zatrpana i pretvorena u prometnice. Ovakvo stanje dovodi

do značajnih šteta na privatnim objektima i prometnicama kada najdu višegodišnje velike vode.

Na sливном подручју је evidentirano oko 118 raznih bujica, дужине водотока zajedno с вододеринама 967,1 km (gl. токови 570 km) и површином слива угроженог бујицама 834 km².

Iako je uloženo dosta napora i finansijskih sredstava u radove na uređenju bujica i saniranju erodiranih područja, nažalost nigdje nije ostvareno kompleksno rješenje ovog problema. Uglavnom su izgrađivane pregrade u gornjim dijelovima sliva i izvođeni regulacijski radovi u donjim tokovima bujica dok su biološki radovi u slivu bili malog obima. Iako su dosadašnji tehnički i biološki radovi na zaštiti tla od erozije i uređenju bujica pozitivno utjecali na zaustavljanje erozijskih procesa, ukupan obim izvedenih antierozijskih radova je još uвijek mali obzirom na površine zahvaćene erozijom i intenzitet same erozije. Stoga je potrebno i dalje intenzivno raditi na smanjenju erozijskih procesa na bujičnim vodotocima i njihovim slivovima, a to je moguće jedino kompleksnim mjerama opće zaštite tla u čitavom slivu.

Melioracijska odvodnja i korištenje vode za navodnjavanje

Melioracijska odvodnja

Sustavi melioracijske odvodnje kao nužni preduvjeti intenzivne poljoprivredne proizvodnje zastupljeni su na zatvorenim poljima u kršu. Značajnije poljoprivredne površine Ravnih kotara i područja oko Vranskog jezera zauzimaju prostor od ukupno 11.590 ha. Površinska odvodnja je u potpunosti riješena na 2.451 ha (Bokanjačko blato, Baštica, Smilčić, Nadinsko blato, Lug, Prsteg-Stankovci, Piket, Rastovac) dok je djelomično riješena na površini od 3.080 ha. Na ukupno 6.059 ha nisu izvedeni nikakvi radovi odvodnje. Mokra kraška polja u izravnom slivu Zrmanje imaju ukupno 4.040 ha površine i uglavnom nemaju riješenu odvodnju.

Na neizgrađenim melioracijskim površinama prevladavaju obiteljska gospodarstva, dok na izgrađenim sustavima prevladavaju zemljista koja su nekoć pripadala PIK-ovima. Danas je to zemljiste u vlasništvu države, većinom neobrađeno, a samo je djelomično dano na korištenje pravnim i fizičkim osobama.

Melioracijski kanali građeni su u okviru sustava melioracijske odvodnje kojima se omogućuje odvodnja suvišnih voda s poljoprivrednih površina. Izgrađeno je 28,0 km melioracijskih kanala prvog i 55,5 km drugog reda.

Crne stanice se koriste za evakuaciju viškova voda s ravničarskih površina. Crke se uključuju u pogon u uvjetima kada su razine vode u glavnim recipientima više od razine vode u dovodnim kanalima, dok se u ostalim slučajevima odvodnja obavlja gravitacijski. Izgrađena je jedna crna stanica ukupne snage od 160 kW i ukupnog kapaciteta od 2,9 m³/s.

Za odvodnju suvišnih voda sa zatvorenih polja izgrađena su 2 odvodna hidrotehnička tunela (Tinj i Bokanjac) ukupne duljine od 3,09 km.

Općenito se može ocijeniti da je većina izgrađenih sustava bez obzira na stupanj završenosti u lošem stanju. Osnovni melioracijski objekti odvodnje su uglavnom u zadovoljavajućem stanju, jer se redovno vrši gospodarsko i tehničko održavanje. Detaljni melioracijski objekti su u lošijem stanju jer se većina tih kanala ne održava redovno. Stoga je na njima potrebno izvršiti izmuliđivanje i čišćenje nanosa.

TABLJČNI PRIKAZ 23 : UKUPNO NAVODNJAVANE - ODVODNJAVANE POVRŠINE

Polje	Površina meliorativnog područja (ha)	Koristi vode
Gornja Baštica	440	akumulacije Vlačina – V = 1,1 mil. m ³

Donja Baštica	100	akumulacija Grabovac – $V = 200.000 \text{ m}^3$
Smilčić	100	akumulacija Vlačina
Vransko polje	2210	vodotok Kotarka i Furlanski kanal
Odvedi vode		
Bokanjačko blato	404	tunel i spojni kanal Bokanjac - Miljašić jaruga
Lug	60	Miljašić jaruga
Vransko polje	2210	putem crpne stanice u Vransko jezere
Nadinsko - Polačko	650	u retenciju
Lišansko polje	865	kanal Krivac
Pristeg - Stankovci	520	ponor Lug
Benkovačko polje	728	krški ponori
Piket	100	-
Rastovac	250	-
Žegar	270	rijeka Zrmanja
Smilčić	100	krški ponori

~~Poстојеће површине са изgraђеним системима за наводњавање и одводњу су у лошем стању. Уређен је дио система за наводњавање Vranskog polja, за поља у Škabrnji у завршној су фази вodoistražни радови за кориштење подземних вода, санирани су бране на акумулацијама Vlačine и Grabovac.~~

Za подручје Задарске жупаније донесен је План наводњавања („Sl. glasnik“, бр. 05/07).

Korištenje voda za uzgoj riba

Slatkovodno ribogojstvo је слабо заступљено, постоји само ribnjak pastrvki, у близини насеља Srb.

Energetski sustav

Подручје Задарске жупаније прикључено је на електро - енергетски систем Хрватске преко далековода највиших напонских нивоа 400 kV и 220 kV у две тачке.

На напону 400 kV то је RHE VELEBIT у Obrovcu одакле се преко трансформације 400/110 kV и далековода 110 kV Obrovac-Zadar и Obrovac-Nin-Zadar те Obrovac-Gračac може задовољити цјелокупна садашња потрошња.

На напону 220 kV прикључна тачка је трансформаторска станица TS BILICE у Šibeniku из које се преко трансформације 220/110 kV и далековода 110 kV Bilice-Biograd-Zadar-Nin и Bilice-Benkovac-Obrovac-Zadar те Obrovac-Gračac, такођер може задовољити цјелокупна садашња потрошња подручја.

Веза далеководом 110 kV Nin-Pag-Novalja продужава се у два правца, али на напону 110 kV. Jedan правцем Karlobag-Lički Osik-Senj и други правцем Rab-Krk-Crikvenica-Senj, представља трансверзалу за наведене отоце и тек ограниченој подршци за остали дио подручја.

Овај главни систем далековода 110 kV омогућава да се преко система трансформатора 110/35 kV, 110/10 kV и 35/10 kV те далековода 35 kV и 10 kV напајају сви дијелови Жупанијског подручја.

- TS 110/35/10 kV ZADAR i TS 110/20(10) kV ZADAR CENTAR напаја шире подручје Zadra
- TS 110/10 kV PAG напаја подручје овога Pagе
- TS 35/10 kV SELINE напаја подврховско подручје
- TS 110/35 kV GRAČAC напаја најсјевернији дио Жупаније
- TS 110/35 kV i 35/10 kV OBROVAC напаја шире подручје Obrovca

- TS 110/10 kV BENKOVAC napaja šire područje Benkovca
- TS 110/35/10 kV BIOGRAD napaja šire područje okolice Biograda na Moru i otok Pašman
- TS 35/10 kV UGLJAN , KUKLJICA , DUGI OTOK i SILBA napajaju otok Ugljan i područje svih vanjskih otoka
- TS 110/10 kV NIN napaja šire područje Nina te otok Vir

U elektroenergetskom sustavu Hrvatske Zadarska županija sudjeluje s HE Velebit instalirane snage 2x140 MW.

Obzirom na potencijalnu mogućnost dobijanja plina iz Jadrana ili pak korištenja uvoznog plina, odnosno izgradnjom jadranskog plinovoda sve energetske deficite valja sagledavati u kontekstu plinofikacije u najširem smislu.

Alternativni energetski izvori (voda, sunce, vjetar i dr.), za koje naše područje ima preduvjete, mogu u velikoj mjeri doprinijeti smanjenju korištenja tradicionalnih izvora. Kao mogući izvori trebaju se planirati i male hidroelektrane na vodotocima u prostoru Županije.

Postupanje s otpadom

Zakonom o održivom gospodarenju otpadom („Narodne novine“, br 94/13) utvrđuju se mjere za sprečavanje ili smanjenje štetnog djelovanja otpada na ljudsko zdravlje okoliš na način smanjenja količine otpad u nastanku. Također se uređuje gospodarenje otpadom bez uporabe rizičnih postupaka po ljudsko zdravlje i okoliš.

Otpad su tvari i predmeti koje je pravna ili fizička osoba odbacila ili odložila, namjerava ih ili mora odložiti. Otpad je razvrstan po mjestu nastanka i svojstvima.

Po mjestu nastanka razlikuje se komunalni i tehnološki otpad.

Komunalni otpad je otpad iz kućanstva, otpad koji nastaje čišćenjem javnih površina i otpad sličan otpadu iz kućanstava koji nastaje u gospodarstvu, ustanovama i uslužnim djelatnostima.

Proizvodni otpad je otpad koji nastaje u proizvodnim procesima, u industriji, obrtu i drugim procesima a po količinama, sastavu i svojstvu razlikuje se od komunalnog otpada.

Po svojstvima razlikujemo opasni i neopasni otpad.

Opasni otpad sadrži tvari koje imaju jedno od ovih svojstava: eksplozivnost, reaktivnost, zapaljivost, nagrizanje, nadražljivost, štetnost, toksičnost, infektivnost, kancerogenost, mutagenost, teratogenost, ekotoksičnost i svojstvo otpuštanja otrovnih plinova kemijskom reakcijom ili biološkom razgradnjom.

Neopasni otpad je otpad koji ne posjeduje niti jedno od opasnih svojstava, odnosno ne sadrži tvari koje podliježu fizikalnoj, kemijskoj i biološkoj razgradnji, pa ne ugrožavaju okoliš.

Postupci gospodarenja otpadom su: sakupljanje otpada, interventno sakupljanje otpada, priprema za ponovnu uporabu, priprema prije uporabe i zbrinjavanja, postupci uporabe i zbrinjavanja, trgovanje otpadom, posredovanje u gospodarenju otpadom, prijevoz otpada, energetska uporaba određenog otpada, sakupljanje otpada u reciklažno dvorište i privremeno skladištenje vlastitog proizvodnog otpada

Na području Zadarske županije nije se posvećivala dovoljna pažnja postupanju s otpadom. U gradovima, Zadru, Biogradu na Moru, Benkovcu, Obrovcu i Pagu, javna poduzeća organizirano sakupljaju, odvoze i odlažu otpad na određene lokacije s minimalnim sanitarnim i protupožarnim uvjetima. Do formiranja manjih jedinica lokalne samouprave, otpad se nekontrolirano odlagao i spaljivao uz prometnice, šume, odbacivao u more, a tek nakon formiranja JLS prišlo se organiziranim prikupljanju otpada u svim naseljima Zadarske

županije, određena su mesta odlaganja, a to su najčešće udubine u terenu (jame, rupe, napuštene eksploatacije boksita itd.), ali bez ikakvih sanitarnih i protupožarnih uvjeta.

S otoka Iža, Rave, Molata, Ista, Premude, Oliba i Silbe uklonjen je sav otpad s divljih odlagališta, a na saniranim odlagalištima otpada postavljeni su kontejneri za odvojeno prikupljanje otpada, koje predstavljaju male pretovarne stanice.

Prijevoz otpada obavljaju javna poduzeća za obavljanje komunalnih djelatnosti, samostalni komunalni pogoni pojedinih općina, te za to registrirane pravne osobe.

Obvezu odvojenog prikupljanja otpada, (papira, metala, stakla, plastike, tekstila te krupnog komunalnog otpada) vrše jedinice lokalne samouprave na način da osiguraju:

- funkcioniranje jednog ili više reciklažnih dvorišta, odnosno mobilne jedinice na svom području
- postavljanje odgovarajućeg broja i vrsta spremnika za odvojeno sakupljanje problematičnog otpada, otpadnog papira, metala, stakla, plastike i tekstila, koji nisu obuhvaćeni sustavom gospodarenja posebnom kategorijom otpada, na javnoj površini,
- obavještavanje kućanstava o lokaciji i izmjeni lokacije reciklažnog dvorišta, mobilne jedinice i spremnika za odvojeno sakupljanje problematičnog otpada, otpadnog papira, metala, stakla, plastike i tekstila
- uslugu prijevoza krupnog komunalnog otpada na zahtjev korisnika usluge.

Iako u posljednje vrijeme jedinice lokalne samouprave čine velike napore za poboljšanje postupanja s otpadom stanje u Zadarskoj županiji nije zadovoljavajuće i nužno je što prije pokrenuti izgradnju Centra za gospodarenje otpadom.

Protupožarna zaštita na odlagalištima je minimalna ili nikakva. Osim odlagališta otpada u Diklu, koje je djelomično sanirano ni na jednoj ne postoji čuvarska služba ni rampa, nema izgrađenog protupožarnog pojasa, iako graniče s niskim raslinjem pa i šumama.

Mjere sanitarne zaštite i prekrivanje otpada zemljom ili kamenjem poduzimaju se samo na odlagalištima otpada Diklo i Baštijunski brig

U novije vrijeme raznim edukativnim metodama vrše se pripreme za učinkovito i kvalitetno razvrstavanje otpada pri samom nastajanju.

Unatoč velikom broju registriranih odlagališta otpada, nesavjesni građani i dalje odlažu otpad uz prometnice, šume, u more itd.

Od ukupno procijenjenog komunalnog otpada organizirano se sakuplja cca 75%, a ostatak od 25% se neorganizirano odlaže na smetlišta u blizini naselja.

Veliki problem je deponija grada Zadra na koju se odlaže 70% od organizirano sakupljenog otpada .

Zadarska županija je donijela Plan gospodarenja otpadom.

Planom je određena lokacija Županijskog centra za gospodarenje otpadom koji će sadržavati sanitarno odlagalište, postrojenje za mehaničko-biološku obradu otpada, skladište za odvojeno prikupljanje komunalnog otpada, odlagalište građevinskog otpada, mali pogon za recikliranje otpada te pretovarnu stanicu za opasni otpad.

Plan gospodarenja otpadom županije sadrži mjere izbjegavanja i smanjenja nastanka otpada; mjere gospodarenja otpadom prema najboljoj dostupnoj tehnologiji koja ne zahtjeva previsoke troškove; mjere iskoristavanja vrijednih osobina otpada, odnosno mjere odvojenog sakupljanja otpada; plan gradnje građevina namijenjenih skladištenju, obradi ili odlaganju otpada u cilju uspostavljanja cjelovite nacionalne mreže građevina za zbrinjavanje otpada; mjere sanacije otpadom onečišćenog okoliša i neuređenih odlagališta i dr. Izrađen je, u sklopu Projekta komunalnih kapaciteta i infrastrukture za gospodarenje s otpadom (MEMCI projekt).

2. Ciljevi prostornog razvoja i uređenja

2.1. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA REGIONALNOG, DRŽAVNOG I MEĐUNARODNOG ZNAČAJA

Planom se određuju ciljevi prostornog uređenja Zadarske županije na temelju utvrđenih ciljeva iz Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske, (u daljem tekstu: Strategija) kao osnovnog dokumenta prostornog uređenja države, te drugih relevantnih dokumenata važnih za prostorni razvoj Županije

2.1.1. Razvoj gradova i naselja posebnih funkcija i značajnih infrastrukturnih sustava

Razvijanje gradova u sustavu gradova države:

- Koncept gospodarskoga razvijanja Zadarske županije treba sustavno težiti uvođenju Zadra u krug primarnih razvojnih središta, što mu prema značenju i veličini prostora pripada, jer u mreži velikih gradova na prostoru trokuta Zagreb-Rijeka-Split nema većega razvojnog središta od Zadra. To će se ostvariti:
 - putem uspješnih gospodarskih programa iz domene tercijarnih i kvartarnih djelatnosti potaknutih korištenjem naprednih tehnologija.
 - razvojem agrikulture i marikulture usmjerenih prema turističkom proizvodu ekoloških atributa.
 - afirmativnom politikom demografske obnove Županije.
 - osmišljenom politikom protoka kapitala.
- Biograda na Moru i Benkovca kao manjih razvojnih središta, radi postizanja uravnoteženog sustava na razini države.
- Općinskog središta Gračac, u gradsko središte obzirom na njegov geostrateški položaj u prostoru Županije i Države.
- Ostalim gradovima Županije (Pag, Nin, Obrovac) osigurati stupanj održivog razvoja koji im omogućava obavljanje funkcija centralnih mjesta gravitacijskog područja.

Razvijanje u područjima od strateške važnosti za Državu:

- Obalnog područja sanacijom i izgradnjom komunalne infrastrukture, te usmjeravanjem gradnje na manje atraktivna područja
 - Sustava otoka s ciljevima:
 - održivog razvijanja, optimalne naseljenosti, raznovrsne gospodarske strukture i dostupnosti
 - tretmana svakog otoka kao zasebnog sustava i programiranja aktivnosti koje će mu očuvati identitet.
 - poticanja ulaganja koja su ekološki, gospodarski, tehnološki i društveno održiva.
 - Područja uz državnu granicu: integracijom, obnovom naselja i revitalizacijom čitavog prostora.

Razvijanje velike infrastrukture:

- razvijanjem cestovno-trajektnih otočkih i transjadranskih smjerova
- poboljšanjem prometno-tehničkih elemenata postojeće željezničke pruge
- osiguranjem prostornih pretpostavki za koridor brze željezničke pruge (Rijeka-Zadar-Split);

- planiranjem Zadarske zračne luke kao luke međunarodnog značaja (unapređivanjem rulnih staza te prateće infrastrukture);
- planiranjem koridora TK kablova međunarodne i državne razine;
- osiguranjem prostornih pretpostavki za potrebne granične prijelaze;
- osiguranjem prostornih pretpostavki za izgradnju jednog elektroenergetskog proizvodnog objekta na području županije;
- izgradnjom vodoopskrbnih sustava te razvojem temeljnog regionalnog sustava vodoopskrbe;
- izgradnjom uređaja za pročišćavanje otpadnih voda uz primjenu važećih kriterija;
- izgradnjom centra za gospodarenje otpadom.
- zbrinjavanjem posebnog i opasnog otpada s područja županije.

2.1.2. Racionalno korištenje prirodnih izvora

Ciljevi zaštite osobito vrijednih resursa su:

- Očuvanje rezervi podzemnih voda na čitavom prostoru Županije i susjednih županija, označenih "Strategijom" vodama prve vrijednosne razine.
- Očuvanje čitavog prostora voda i mora od svih negativnih utjecaja i zagađivača koji bi mogli negativno utjecati na biološku ravnotežu vodotoka i podmorja.
- Očuvanje čitavog prostora zraka od svih negativnih utjecaja i zagađivača koji bi mogli negativno utjecati na stabilnost atmosfere.
- Zaštita i očuvanje svih poljoprivrednih i šumskih prostora.

2.1.3. Očuvanje ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša

Ciljevi zaštite i očuvanja ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša su:

- održavanje ravnoteže biljnog i životinjskog svijeta, te hidrografskih i pejzažnih vrijednosti;
- racionalno gospodarenje prostorom kao neobnovljivim prirodnim dobrom
- očuvanje prostornih cjelina koje već imaju status zaštićenog područja, kao i onih koje se ovim planom predlažu za zaštitu

2.2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA ŽUPANIJSKOG ZNAČAJA

Globalnim ciljevima prostornog razvoja županijskog značaja smatraju se:

- porast dohotka u cjelini i po stanovniku uz očuvanje barem postojeće razine kvalitete prirodnih eko-sustava, spomeničke i druge baštine, te kvalitete života što pretpostavlja efikasno korištenje prirodnih i proizvodnih resursa raspoloživih za razvoj;
- ostvarivanje skladnog demografskog razvoja;
- osiguranje prostornih pretpostavki za manja i mala razvojna središta;
- repozicioniranje Županije kao turističke destinacije;
- unapređenje kvalitete života.

Ostvarivanju navedenih ciljeva, putem koncepta održivog razvijanja, pretpostavljeno je:

- definiranje mjera demografskog razvoja;

- povoljan odabir prostorne i gospodarske strukture;
- maksimalno korištenje geoprometnog položaja županije;
- podizanje standarda javnih usluga;
- razvijanje društvene infrastrukture;
- razvijanje tehničke infrastrukture;
- poboljšavanje svih oblika komunikacije;
- poboljšavanje stambenih uvjeta;
- zaštita krajobraznih vrijednosti;
- zaštita prirodnih i kulturnih vrijednosti prostora;
- poboljšavanje režima zaštite okoliša.

2.2.1. Demografski razvoj

Ciljevi demografskog razvoja:

- Ravnomjeran raspored stanovništva u prostoru
- Poticanje stanovnika za ostajanjem u slabije naseljenim područjima odnosno za naseljavanjem istih područja na način da se:
 - otvaraju radna mjesta;
 - izgrađuje komunalna i urbana infrastruktura;
- ostvaruju dobre prometne veze.
- zaustaviti izumiranje naseljenih otoka

2.2.2. Odabir prostorne i gospodarske strukture

Ciljevi prilikom odabira prostorne i gospodarske strukture županije su:

- Utvrđivanje temeljnih gospodarskih grana županije:
 - redefiniranje oblika unutar poljoprivrede,
 - repozicioniranje turizma,
 - stimuliranje industrije kao značajne grane gospodarstva, uz podvrgavanje prostornim, ekološkim i morfološkim uvjetima i ograničenjima
 - zadržavanje, pa i rast prometa kao dijela uslužnih djelatnosti
 - porast svih ostalih uslužnih djelatnosti.
- Utvrđivanje gospodarske strukture po prostorno-razvojnim cjelinama s ciljem:
 - strukturu gospodarstva ne treba bitnije mijenjati, osim što treba:
 - kvalitetnije razvijati djelatnosti tercijarnog sektora
 - formirati prepoznatljivu zadarsku (na razini Rivijere) turističku ponudu
 - Transformacije tradicionalnih poljoprivrednih domaćinstava u Ravnokotarskom zaobalnom prostoru u tržišno ortijentirane proizvođače, te kvalitetne organizacije cijelokupnog ciklusa agrarne proizvodnje: od primarne proizvodnje, prerade, skladištenja, pripreme za tržiste, kompletног marketinga, financiranja, i slično;
 - Transformacije stočarstva u intezivni oblik proizvodnje na prostoru Bukovice;
 - Proširenja turističke ponude (izletništvo, planinarenje, rafting) na prostoru Podvelebitskog kanala te obnova ribolova i marikulture u Novigradskom moru;
 - Razvijanja stočarstva i nekih oblika poljodjelstva (krumpir i dr.) u Ličko-pounskom prostoru uz sagledavanje razvojnih problema na regionalnoj razini Like
 - Razvijanja specifičnih oblika turizma i poljodjelstva na pučinskim otocima što podrazumijeva neposredna ulaganja u vodoopskrbu i odvodnju te drugu komunalnu infrastrukturu na otocima.

2.2.3. Razvoj naselja, društvene, prometne i ostale infrastrukture

Osnovni ciljevi razvoja naselja su:

- zadržavanje rasta Zadra na približno dostignutoj razini s vrlo niskom stopom rasta broja stanovnika (75.000 do 2010. god.), ali i uvrštenje u skupinu visoko razvijenih centara unutar trokuta Zagreb-Rijeka-Split
- razvijanje gradova Biograda na Moru i Benkovca u izrazitija gradska središta
- razvijanje Gračaca s ciljem da od općinskog preraste u gradsko središte.
- razvijanje Obrovca u pravcu središta s turističkom orientacijom te malim proizvodnim pogonima.
- razvijanje Paga i Nina temeljeno na turizmu s ciljem podizanja kvalitete ukupnog urbanog života.
- Razvoj Zadarske urbane regije u funkciji Rivijere

Ciljevi razvoja društvenih djelatnosti su:

- planiranje mreže objekata osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, sporta i rekreacije, zdravstva i socijalne skrbi, te uprave i administracije;
- osiguranje prostornih prepostavki za visoko školstvo i znanost;
- planiranje novih oblika djelovanja u domeni kulture:
 - osmišljavanjem multimedijskog informacijskog centra
 - osmišljavanjem prezentacije sadržaja vezanih uz pomorsku tradiciju
 - stimuliranjem niskoprofitabilnih djelatnosti
 - divulgacijom kulture na otocima i zaleđu
- rješavanje neuralgičnih točaka: Kneževe i Providurove palače, scenskih prostora
- planiranje novih oblika djelovanja u domeni zdravstva i socijalne skrbi posebno u odnosu na:
 - stanovništvo otoka i zaleđa
 - generaciju starije dobi i mladež
 - turista
- približavanje uprave i administracije pučanstvu i gospodarskim subjektima

Ciljevi i projekcije razvitka infrastrukture su:

- Razvijanje cestovne prometne mreže koja će osigurati efikasno povezivanje glavnih razvojnih žarišta sa županijskim centrom, ali i međusobno, te kvalitetnu vezu s autocestom.
- Razvoj prometne i komunalne infrastrukture na području Rivijere.
- Modernizacija željeznice na prostoru Zadarske županije mora teći sukladno modernizaciji mreže na teritoriju čitave države, pri čemu treba ostvariti potrebu da se Zadar efikasnije uključi u tu mrežu.
- Efikasnu realizaciju programa povezivanja otoka s kopnom po principu brzih putničkih veza svih otočnih mjesta sa županijskim centrom i međusobno.
- Planiranje luka otvorenih za javni promet i luka posebne namjene
- Ostvariti planirani razvoj zrakoplovne luke Zadar, prvenstveno za potrebe turističkog gospodarstva čitave zadarske subregije i susjednih gravitirajućih područja.
- Planiranje mreže zračnih pristaništa **aerodroma** i helidroma
- Razvijanje ostalih infrastrukturnih sadržaja koji trebaju učinkovito pratiti ukupni gospodarski rast u Županiji.
- Vodoopskrbni sustavi moraju omogućiti dovoljne količine kvalitetne pitke vode na čitavom području Županije kroz efikasno korištenje voda: rijeke Zrmanje s ličkim

- vodama, rijeke Krke, te ostalih lokalnih izvorišta. Posebnim državnim programom osigurati svim naseljenim otocima dovoljno pitke vode prema standardima na kopnu.
- Sustav odvodnje otpadnih voda, na prostoru Zadarske županije mora se razvijati u skladu sa Zakonom o vodama, i Studijom zaštite voda Zadarske županije i projektima aglomeracija.
 - Sustav zbrinjavanja otpada za cijelu Županiju s mogućnošću realizacije u fazama
 - Prijenosni elektroenergetski sustav mora biti racionalan i tako izведен da u najmanjoj mogućoj mjeri utječe na stanje okoliša.
 - Uvođenje novih – alternativnih izvora energije (male hidroelektrane, vjetroelektrane, sunce).

2.2.4. Zaštita krajobraznih vrijednosti

Ciljevi zaštite krajobraznih vrijednosti, u sklopu očuvanja prostornog identiteta područja, su:

- utvrđivanje krajobraznih cjelina,
- utvrđivanje kriterija zaštite krajobraznih cjelina, kroz posebne studije i istraživanja
- bespravna izgradnja postaje ozbiljan negativni čimbenik u ugrožavanju krajobraza, pa se mora provoditi stroga kontrola i suzbijanje tih pojava.

2.2.5. Zaštita prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina

Ciljevi u oblasti zaštite prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina:

- utvrđivanje prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina koje nisu zaštićene posebnim propisima o zaštiti prirode i zaštiti spomenika kulture,
- utvrđivanje modaliteta zaštite prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina,
- izrada detaljnog registra spomenika i cjelina kulturno-povijesne baštine i
- izrada potpune karte arheoloških lokaliteta.

2.3. CILJEVI PROSTORNOG UREĐENJA NASELJA NA PODRUČJU ŽUPANIJE

Ciljevi prostornog uređenja naselja na području županije su:

- racionalno korištenje i zaštita prostora sustavom dokumenata prostornog uređenja
- unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture,
- podizanje kulture življenja u naseljima na razini srednjeeuropskih zemalja.
-

2.3.1. Racionalno korištenje i zaštita prostora

Ciljevi racionalnog korištenja i zaštite prostora, tijekom izrade i donošenja prostornih planova općina i gradova, su:

- preispitivanje važećih građevinskih područja u odnosu na izgrađenost u prostoru, uz provjerenu primjenu kriterija iz "Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske",

kojom se regulira proces širenja nove izgradnje kroz gustoću izgrađenosti prostora ($300 \text{ m}^2/\text{st}$) i Zakona o prostornom uređenju i gradnji.

- nezaposjedanje novih prostora za izgradnju naselja i industrijskih pogona - formiranjem novih građevinskih područja područja ukoliko to nije gospodarski i demografski opravdano
- poboljšavanje svih aspekata postojećih već angažiranih prostora.
- predviđjeti gašenje neprimjerenih sadržaja, a prostor sanirati i revitalizirati
- određivanje područja vrijednih resursa na kojima je isključena prenamjena prostora.
- u planiranju trasa velike infrastrukture prioritetno ispitati mogućnosti korištenja postojećih koridora i izbjegavati zauzimanje novih površina vrijednih resursa (osobito poljodjelskih i šumskih).
- sustavnim i trajnim mjerama kontrole u prostoru spriječavati bespravnu izgradnju u svim oblicima.

2.3.2. Unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture

Ciljevi uređenja naselja su:

- podizanje standarda javnih usluga;
- poboljšavanje svih oblika komunikacije,
- oblikovanje i razvitak novog javnog prostora,
- formiranje Rivijere kao novog oblika javnog prostora,
- osiguranje prostornih prepostavki za razvoj društvenih djelatnosti,
- planiranje mreže objekata predškolskog odgoja i poticanje privatne djelatnosti,
- poboljšavanje stambenih uvjeta, i
- zaštita krajobraznih vrijednosti unutar naselja.

Ciljevi razvijanja komunalne infrastrukture su:

- Izgradnja cestovne mreže u planiranim industrijskim, turističkim, stambenim, poljoprivrednim i drugim zonama u odnosu na vrijednost prostora i njegova optimalnog korištenja.
- Izgradnja dionica cestovne mreže u funkciji Rivijere.
- Osiguranje prostornih prepostavki za rekonstrukciju putnih prijelaza željeznice.
- Osiguranje prostornih prepostavki za razvoj luka u pomorskom prometu.
- Osiguranje prostornih prepostavki za razvoj zračnih pristaništa aerodroma i helidroma.
- Razvijanje ostalih infrastrukturnih sadržaja (vodoopskrbna mreža, sustav odvodnje, TT mreža i dr.) koji trebaju učinkovito pratiti ukupni gospodarski rast na lokalnoj razini.
- Osiguranje prostornih i tehnoloških prepostavki za pravilno i na Zakonu temeljeno postupanje s otpadom
- Distribucijski elektroenergetski sustav mora biti racionalan i tako izведен da u najmanjoj mogućoj mjeri utječe na stanje okoliša.

3. Plan prostornog uređenja

3.1. PRIKAZ PROSTORNIH STRUKTURA ŽUPANIJE U ODNOSU NA STANJE I RAZVOJNA OPREDJELJENJA ŽUPANIJE I DRŽAVE

Prostorni plan Županije je temeljni okvir za konkretni planski obuhvat koji određuje sve bitne pretpostavke dugoročnog razvojnog procesa složene prostorne cjeline.

Potrebno je uspostaviti interakciju na relaciji Strategija–Prostorni plan županije, te uspostaviti mehanizam koordinacije na međuzupanijskoj razini radi usklađenja interesa.

Uz prostorne planove županije, općina i gradova predviđaju se i detaljniji planovi nižeg reda koji detaljnije razrađuju pojedine specifične probleme i situacije.

Potrebno je odrediti područja prioritetnih djelatnosti na osnovi prirodnih i stvorenih vrijednosti.

Prostori izvan građevinskih područja su prostori poljodjelstva, šumarstva i vodnog dobra uključujući i more.

Turistička područja trebaju dobiti jasne kriterije za lociranje onih sadržaja koji će omogućiti kvalitetan i gospodarski učinkovit turizam.

Gospodarske djelatnosti koje su tehnološki vezane za određeni resurs imaju na tom prostoru prioritet, i pobliže se određuju na temelju lokalnih uvjeta, i utjecaj na razvoj naselja i zaštitu okoliša.

Sve ostale djelatnosti koje se mogu locirati na bilo kojem prirodno pogodnom prostoru podlježu odredbama o općim i posebnim kriterijima za vrstu djelatnosti i uvjetima za skladno uklapanje u prostornu strukturu.

Županije Jadranske Hrvatske

Županije uz obalu hrvatskog Jadrana: Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska.

Uređenje prostora uvjetovano je dvjema značajkama:

1. obalno područje mora - priobalje, akvatorij, otoci
2. brdsko-gorsko područje zaleđa

Glavna strateška odrednica cjevitosti planskog sustava je turizam u svim komponentama razvoja od prometno-infrastrukturnog povezivanja na svim razinama, do gospodarskog uključenja manje razvijenih brdsko-goranskih područja u cjeviti sustav turističkog kompleksa.

Područje obuhvaća i dvije velike problemske cjeline: razvoj otoka i brdsko gorskog područja za koje je potreban kompleksni program razvoja i revitalizacije u svim segmentima.

Područja osobitih obilježja i vrijednosti prostora:

Cilj je da Hrvatska sa sadašnjih 7,5% poveća zaštićeni prostor na 15%, obzirom na postojanje osobito vrijednih i atraktivnih dijelova prirode, rijetkih u europskim relacijama od kojih neke cjeline predstavljaju vrlo osjetljivu prostornu strukturu izloženu velikom interesu za izgradnju.

Za područja Nacionalnih parkova i Parkova prirode obvezni su prostorni planovi unutar zakonom utvrđenih granica.

Sva zaštićena područja na razini kategorije zaštite nacionalnog parka i parka prirode imaju donesen prostorni plan, osim Parka prirode Velebit.

Za područja Natura 2000 određena temeljem Uredbe o ekološkoj mreži Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 124/13.), potrebno je provoditi mјere zaštite i ostvariti ciljeve očuvanja sukladno aktima koji proizlaze iz navedene Uredbe.

Za područja očuvane biosfere, kao cjeline, treba uspostaviti jedinstvene kriterije zaštite prostora i okoliša na temelju znanstveno utemeljenih kriterija.

Područje hrvatskog Jadrana u cjelini treba planirati kao integralni plan gospodarenja prostorom - prema Mediteranskom akcijskom planu u okviru Barcelonske konvencije.

Prostor županija i gradova:

Moraju se odrediti prostori primarne i sekundarne namjene (za integralno gospodarenje resursima). Integralno upravljanje prostorom podrazmijeva odabir najpovoljnijeg rješenja sa stajališta pogodnosti lokacije u kontekstu višenamjenskih funkcija, uz istovremenu zaštitu i pažljivo gospodarenje resursima.

Za razvojne sustave moraju se odrediti prostori na razini županije ili više županija ovisno o funkcionalnim potrebama sustava.

Građevine od važnost za državu određuju se u skladu sa zakonskim propisima kao trasa ili lokacija. Za složene sustave koji nadilaze lokalnu razinu nužna je studija (ili program) s prostornom artikulacijom.

Županija treba odrediti:

- širi prostor za velike infrastrukturne zahvate
- kriterije za razmještaj funkcija u naseljima
- kriterije za formiranje građevinskih područja
- korištenje i zaštitu prostora u kontaktnim zonama

Projekcija demografskog razvoja

Kretanje broja stanovnika Zadarske županije do 2010. godine može se očekivati prema slijedećim tablicama:

TABLIČNI PRIKAZ 24: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: ZADARSKA URBANA REGIJA

Općina/Grad	Površina u km ²	Broj naselja	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2010.
Zadar	71,49	5	71.184	75.000
Vir	22,38	1	1.608	2.000
Privlaka	11,13	1	2.199	2.500
Nin	87,20	5	4.603	5.000
Poličnik (dio) ¹	37,55	3	1.811	2.100
Zemunik Donji	54,59	3	1.903	2.300
Bibinje	12,89	1	3.923	4.500
Sukošan	56,22	3	4.402	5.100
Galovac	9,35	1	1.190	1.400
Sv. Filip i Jakov	47,29	6	4.482	5.000
Biograd na Moru	36,98	1	5.259	5.800
Pakoštane	79,37	4	3.884	4.300
U k u p n o	526,44	34	106.448	115.000

¹ Dračevac Ninski, Briševac, Murvica

TABLIČNI PRIKAZ 25: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: ZADARSKO-BIOGRADSKI OTOCI

Otoči	Površina u km ²	Broj naselja	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2010.
Ugljan	51,95	8	6.252	6.700
Pašman i Vrgada	66,96	9	2.953	3.300
Ukupno	118,91	17	9.205	10.000
Pučinski i manji otoci	255,44	23	1.622	1.400
Ukupno otoci	374,35	40	10.827	11.400

TABLIČNI PRIKAZ 26: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: OTOK PAG (DIO)

Opcina/grad	Površina u km ²	Broj naselja	Broj stanovnika 2001	Broj stanovnika 2010.
Pag	132,75	11	3.635	4.100
Kolan	28,85	3	715	900
Povljana	38,57	1	713	900
Ukupno	200,17	15	5.063	5.900

TABLIČNI PRIKAZ 27: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: RAVNOKOTARSKI ZAOBALNI PROSTOR

Opcina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2010	Broj naselja
Benkovac (dio) ¹	357,81	8.789	10.000	32
Lišane Ostrovičke (dio) ²	30,20	740	900	2
Stankovci	82,30	2.085	2.500	7
Polača	30,64	1.434	1.900	4
Škabrnja	22,93	1.772	2.100	2
Poličnik (dio) ³	44,47	3.048	3.500	5
Ukupno	568,35	17.868	20.900	52

¹ bez naselja: Bjelina, Brgud, Lisičići, Popovići, Karin, Bruška, Medviđa² bez naselja: Dobropoljci.³ Islam Latinski, Lovinac, Poličnik, Suhovare, Visočane.

TABLIČNI PRIKAZ 28: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: PROSTOR PODVELEBITSKOG KANALA

Opcina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2010.	Broj naselja
Starigrad	169,15	1.893	2.300	3
Jasenice	121,44	1.329	1.500	2
Novigrad	51,21	2.368	2.500	3
Posedarje	77,43	3.513	3.900	5
Ražanac	69,79	3.107	3.600	6
Ukupno	489,02	12.210	13.800	19

TABLIČNI PRIKAZ 29: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: BUKOVICA

Opcina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2010	Broj naselja
Obrovac	348,34	3.387	3.800	12
Benkovac (dio) ¹	158,38	997	1.300	7
Lišane Ostrovičke (dio) ²	19,23	24	70	1
Ukupno	525,95	4.408	5.170	20

¹ Bjelina, Brgud, Lisičići, Popovići, Karin, Bruška, Medviđa² Dobropoljci

TABLIČNI PRIKAZ 30: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: LIČKO-POUNSKI PROSTOR

Opcina	Površina u km ²	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2010	Broj naselja
Gračac	948,68	3.923	4.500	40
Ukupno	948,68	3.923	4.500	40

TABLIČNI PRIKAZ 31: ZADARSKA ŽUPANIJA PROJEKCIJA DO 2010. GODINE

UKUPNO ŽUPANIJA	Površina	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2010.	Broj naselja
	3.643,33	162.045	176.670	225

TABLICA 7: PROSTORNO RAZVOJNE CJELINE - 2010. GODINE

O p ċ i n e	Površina	Broj naselja	Broj st. 2001.	Broj st. 2010.
Zadarska urbana regija	526,63	38	106.448	106.448
Zadarsko-biogradski otoci	374,35	40	10.827	10.827
Otok Pag (dio)	208,93	15	5.063	5.900
Ravnokotar. zaobalni prostor	568,35	53	17.868	20.900
Prostor Podvelebitskog kanala	489,02	22	12.210	13.800
Bukovica	525,95	20	4.408	5.170
Ličko-pounski prostor	948,68	38	3.923	4.500
U k u p n o	3.641,91	226	162.045	167.545

TABLICA 8: SREDIŠNJA I VEĆA NASELJA 2001. I 2010. GODINE

Naselje	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2010
Zadar	69.556	75.000
Biograd na Moru	5.259	5.700
Gračac	2.689	3.000
Benkovac	2.622	3.100
Pag	2.701	3.000
Kali	1.731	2.000
Preko	1.351	1.800
Nin	1.256	1.600
Posedarje	1.286	1.500
Obrovac	1.055	1.300
Starigrad	1.100	1.300
Sali	769	900
Ražanac	1.002	1.200
Polača	1.117	1.500
Stankovci	740	900
Novigrad	542	700

3.2. ORGANIZACIJA I OSNOVNA NAMJENA I KORIŠTENJE PROSTORA

Organizacija prostora temelji se na osnovnim kategorijama korištenja: poljoprivredne, šumske i vodne površine, površine naselja i površine prometno-infrastrukturnih sustava. Prostorno-razvojna struktura određena je razmještajem, veličinama i tipom naselja, mrežom i koncentracijama funkcija, pretežitim gospodarstvom, mrežama infrastrukture, prirodnim i stvorenim razvojnim uvjetima te pripadnošću većim razvojnim ili prirodnim sustavima.

3.2.1. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina

TABLICA 9: ISKAZ PROSTORNIH POKAZATELJA ZA NAMJENU POVRŠINA

Red. broj	Zadarska županija	Oznaka	Ukupno ha	% od površine županije	stan/ha ha/stan*
1.0.	ISKAZ PROSTORNIH POKAZATELJA ZA NAMJENU POVRŠINA				
1.1.	Građevinska područja ukupno izgrađeni dio ukupno - obalno - otočno - kontinentalno – granično - ostalo	GP	23.794,89 16.406,79 5.285,25 3.532,85 14.976,79	6,52 4,50	7,14 10,36
1.2.	Izgrađene strukture van građevinskog područja ukupno	I E H K T R	3.720,40 1.230,46 46.430,14 2337,40 4.522,17	1,02 0,34	45,70 138,73
1.3.	Poljoprivredne površine ukupno - obradive	P P1 P2 P3	150.896,00 58.428,00 92.468,00	41,38 16,02 25,36	*0,89 0,34 0,55
1.4.	Sumske površine - gospodarske - zaštitne - posebne namjene	S S1 S2 S3	108.831,00 53.285,00 55.546,00	29,84 14,61 15,23	*0,64 0,31 0,33
1.5.	Ostale poljoprivredne i šumske površine ukupno	PS	65496,27	17,96	*0,38
1.6.	Vodne površine ukupno - vodotoci - jezera - akumulacije - retencije - ribnjaci	V	3.828,00	1,05	*0,02
1.7.	Ostale površine ukupno	N IS G			*
	ZUPANIJA UKUPNO		364656,59	100	*2,14
2.0.	ZASTICENE CJELINE				
2.1.	Zaštićena prirodna baština ukupno - nacionalni park - park prirode - ostali zaštićeni dijelovi prirode	NP PP	21.867,85 6.443,03 11.848,52 3.576,85	6,00 1,77 3,25 0,98	1,29 0,38 0,70 0,01
2.2.	Zaštićena graditeljska baština - arheološka područja - povijesne graditeljske cjeline				*
	ZUPANIJA UKUPNO				*
3.0.	KORISTENJE RESURSA				
3.1.	More i morska obala : - obalno područje - otočno područje				
3.2.	Energija.....proizvodnja potrošnja			ne iskazuje se ne iskazuje se ne iskazuje se	
3.3.	Voda.....vodozahvat potrošnja				
3.4.	Mineralne sirovine				

3.3. SUSTAV SREDIŠNJIH NASELJA I RAZVOJNIH SREDIŠTA

Sustav središnjih naselja bitna je odrednica kvalitetnog prostornog uređenja i razvitka države, kojim se usmjerava i/ili kontrolira prostorna raspodjela stanovništva, potiče razvitak optimalne mreže naselja u svim dijelovima države, te podržava razvoj ostalih gradskih i ruralnih naselja koja za to imaju nužne preduvjete.

Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske definira osam ciljeva kojima treba težiti sustav središnjih naselja na nekom području:

- uravnovešena prostorna raspodjela stanovništva, radnih sadržaja i drugih funkcija na državnom teritoriju,
- veličina, struktura i oblik razvoja naselja,
- uravnovešen razvoj središnjih funkcija u cilju zadovoljavanja raznolikih potreba stanovništa i poboljšavanja svakodnevne kvalitete života,
- ravnomjerniji razvoj u prostoru, smanjivanjem razlika u urbaniziranosti područja,
- osnivanje lokalnih razvojnih žarišta kao uporišta policentričnoj razvijenoj mreži naselja,
- unapređivanje i razvitak fisionomskih obilježja i sadržajne strukture naselja sukladno s njihovom ulogom u planiranom sustavu naselja i vrijednostima prirodne sredine, graditeljske baštine i okoliša u cjelini.
- granice građevinskog područja sa svrhom racionalnijeg korištenja prostora,
- načine i uvjete gradnje i uređivanja prostora.

U tržišno-liberalnim uvjetima gospodarenja i općeg društvenog razvijatka nije moguće administrativno propisivanje svih centralno-mjesnih funkcija, kao niti umjetno ograničavanje razvijatka bilo kojeg naselja u državi. Međutim, razdioba administrativnih funkcija i lokacija organa uprave mogu značajno utjecati i na ostale "slobodne" funkcije gradova i naselja. To se posebno odnosi na općinska središta u malim naseljima, što bi trebalo iskoristiti za poticanje i njihovih drugih polarizatorskih funkcija u tom prostoru.

Uloga i značaj Zadra su specifični u prostoru države. Prema kriteriju broja stanovnika i broja zaposlenih, Zadar bi pripadao trećem razredu gradova s preko 35 do 100 tisuća stanovnika i s koncentracijom radnih mjesta od 2,6 stanovnika na jednog zaposlenog.

U geomorfološkom pogledu, međutim, njegova je uloga znatno veća. Zapravo u trokutu Zagreb-Split-Rijeka, koji obuhvaća veliki dio sjevernog Hrvatskog Primorja, Like i zaobalnog prostora Sjeverne Dalmacije, ne postoji pored Zadra niti jedan veći grad, koji bi u tom velikom, slabije naseljenom i gospodarski zaostalom području države mogao funkcionirati kao razvojno središte.

Uloga Zadra, kao centra rada i organiziranja brojnih centralno-mjesnih funkcija prelazi prostor njegove Županije, a na nekim se područjima preklapa s drugim gradovima, kao što su Šibenik, Knin i Gospic. Podjela razvojnih funkcija u tom središnjem državnom prostoru ne može zaobići činjenicu da je Zadar po veličini peti grad u državi, dok su Knin i Gospic na 30., odnosno 43. mjestu. Budući razvoj Like, pa i onog dijela koji je pripadao Zadarskoj županiji sigurno će ovisiti o skladnom razvoju ovih naselja i mogućoj podjeli funkcija između njih. Te odnose, funkcije i mogućnosti mora prepoznati Prostorni plan Republike Hrvatske i optimalno se odrediti spram njih.

Kada je u pitanju prostor Zadarske županije, sustav središnjih naselja određen je administrativnim ustrojem, položajem u prostoru, demografskom i gospodarskom snagom naselja, te ciljevima i zadacima razvoja.

Zadar je u prostoru Županije centar prvog reda, s najvećom koncentracijom radnih mjesta i centralno-mjesnih funkcija, koji bi trebao odigrati najveću ulogu u poticanju policentričnog razvoja cijelog područja.

Osovine i pravci razvoja koji se vežu na Zadar i imaju u njemu ishodišnu točku su višestruki i složeni.

Na prvom mjestu može se prepoznati razvojno žarište u trokutu: Zadar-Biograd na Moru-Benkovac, koje treba razvijati kao područje intenzivnog gospodarenja i stanovanja. U kontekstu ovog prostora nalazi se i Pag sa sličnim razvojnim predispozicijama.

Druga osovina koja ima polaznu točku u Zadru je na potezu Zadar-Ugljan-Pašman-Biograd na Moru. Uloga Zadra u razvoju ova dva otoka je presudna, tim više što je nedvojbeno da se većina naselja na tim otocima razvijaju kao prigradska naselja Zadra ili Biograda na Moru i svoju šansu opstanka i razvitka traže upravo u tom povezivanju.

Zadar također vrši važnu ulogu u povezivanju i integraciji Podvelebitskog prostora na liniji Jadranske turističke ceste: Zadar-Posedarje-Starigrad, te Ražanac-Posedarje-Novigrad.

Izgradnjom trajektnog pristaništa Veli i Mali Zaton, cesta Zadar-Nin-Vir-Pag može se prepoznati kao primarno turističko područje s prepoznatljivim nazivom Zadarske turističke rivijere. Istovremeno ovaj pravac je značajna turistička prometnica, tj. izravna veza za Plitvička jezera.

Područja koja zbog prometnih prilika, udaljenosti ili drugih okolnosti ostaju izvan relativno čvršćih veza sa Zadrom, u pravilu su manje razvijena i s većim razvojnim teškoćama. To je Ličko-pounjska cjelina, Bukovica, te manji i pučinski otoci. Kao centri nižeg reda, koji trebaju odigrati značajnu ulogu u prostoru svojih razvojno-prostornih cjelina prepoznatih u ovom planu su:

- Benkovac za područje ravnokotarskog zaobalnog prostora, koji bi stanoviti dio centralno-mjesnih funkcija trebao podijeliti sa Stankovcima i Polačom kao većim naseljima u tom prostoru,
- Starigrad-Paklenica za prostor Podvelebitskog kanala, ali i Posedarje i Novigrad kao izrazitija središta
- Obrovac za prostor Bukovice,
- Gračac za Ličko-pounjski prostor, te
- Preko i Kali za otok Ugljan i djelomično Pašman.
- Sali na Dugom otoku,

U okviru tako prepoznatih i definiranih naselja koja će odigrati ulogu centralnih mjesta svojih prostorno-razvojnih cjelina nužno je maksimalno razvijati i općinske centre, kako bi se sprječilo pražnjenje naselja i pogoršavanje demografske slike pojedinog područja, već naprotiv stvarali uvjeti za njegovu revitalizaciju na osnovama suvremenih urbanih tendencija. Ovakav okvir sustava centralnih naselja krajnje je fleksibilan i podložan promjenama. On ne ograničava bilo koju inicijativu bržeg ili kvalitetnijeg razvoja, niti sprječava povezivanje unutar prostora Županije ili izvan njega. On samo pokušava prepoznati splet brojnih varijabilnih veza koje se spontano generiraju u tom prostoru, te ih usmjeriti u cilju što boljeg korištenja raspoloživih prirodnih i proizvedenih resursa.

TABLICA 10: SUSTAV SREDIŠNJIH NASELJA ZADARSKE ŽUPANIJE

Središte Županije	Središte prostorno razvojne cjeline	Središte općine	Broj naselja	
Z A D A R	Zadar	Zadar	15	
		Nin*	6	
		Vrsi	2	
		Sukošan	4	
		Bibinje	1	
		Zemunik	3	
		Privlaka	1	
Biograd na Moru		Vir	3	
		Galovac	1	
		Poličnik	8	
		Preko	8	
		Kali	1	
		Kukljica	1	
		Sali	11	
Benkovac	Biograd na Moru	Biograd na Moru	1	
		Sv. Filip i Jakov	6	
		Pakoštane	4	
		Pašman	7	
		Tkon	1	
	Polača	Benkovac	40	
		Stankovci	7	
		Polača	4	
		Škabrnja	2	
Starigrad	Polača	Lišane Ostrovičke	3	
		Starigrad	3	
		Jasenice	3	
		Novigrad	3	
		Posedarje	4	
	Pag	Ražanac	8	
		Pag	11	
		Povljana	1	
Obrovac		Kolan	3	
Obrovac	Obrovac	13		
Gračac	Gračac	Gračac	38	

* Prema Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“, br. 86/06) iz područja Grada Nina izdvojena je Općina Vrsi, s naseljima Poljica i Vrsi.

3.4. PRIKAZ GOSPODARSKIH I DRUŠTVENIH DJELATNOSTI OD ZNAČAJA ZA ŽUPANIJU I DRŽAVU

3.4.1. Gospodarske djelatnosti

Prostor Zadarske županije ne čini homogeno gospodarsko područje, pa su i prognoze razvitka različite za pojedine razvojno-prostorne cjeline.

Okosnica i pokretač razvijanja je Zadarsko obalno urbanizirano područje i sam grad Zadar, kao gospodarsko središte prvog reda u državi.

Prije domovinskog rata, Zadar je prema uobičajenim pokazateljima strukture i dinamike gospodarskog razvoja bio prvi grad u Dalmaciji i među prvim u Hrvatskoj.

Ta dinamika temeljila se na povolnjom geoprometnom položaju, izgradnji nekih vitalnih prometnica, vlastitim sirovinskim resursima (poljoprivreda i ribarstvo), te na ljudskom faktoru sposobnom da uspješno organizira i implementira suvremena tehnološka i marketinška dostignuća.

Na tim činiteljima, temeljiti će se i budući gospodarski razvitak Zadra, njegove uže okolice, te u najvećoj mogućoj mjeri i cijele Županije.

Teškoće koje su zadesile hrvatsko gospodarstvo tijekom i nakon domovinskog rata, nisu mimošle ni zadarsko područje. Tijek i model pretvorbe bivšeg društvenog kapitala u privatni, doveli su do smanjenja proizvodnje, zatvaranja mnogih tvrtki ili smanjenja zaposlenosti, te samim time do pada bruto proizvoda i nacionalnog dohotka. Na djelu je proces dezinvestiranja, popraćen pojavama nezainteresiranosti menajmenta za poslovne rezultate.

Prva pretpostavka na kojoj se temelji projekcija gospodarskog razvijanja je ozdravljenje gospodarstva, povratak na predratne osnovne gospodarske rezultate: zaposlenost, investicije, nacionalni dohodak, profit. Tako profitabilno gospodarstvo može putem fiskalnih davanja ili na druge načine alimentirati rastuće društvene potrebe u kulturi, zdravstvu, javnim službama, životnom standardu i sl.

Ako bi se zadarsko gospodarstvo uspjelo vratiti na predratne stope gospodarskog rasta od 7 do 8 posto godišnjeg porasta narodnog dohotka, te stope investiranja od barem 25 posto nacionalnog dohotka, mogle bi doći do izražaja sve one prednosti na kojima se je zasnivao rast u poslijednjih 15 do 20 godina.

Nedostatak investicija može se naravno djelomično nadoknaditi uvozom kapitala, zaduženjem u inozemstvu ili zajedničkim ulaganjem, no i za takvu politiku potrebna je na razini države jasno razrađena strategija.

Pod uvjetom da će doći do oživljavanja hrvatskog gospodarstva, osnovne grane na kojima će se zasnivati ubrzani razvitak bit će: poljoprivreda, turizam, industrija, promet i usluge.

3.4.1.1. Poljoprivreda

Za vrijeme domovinskog rata nanesene su ogromne štete poljodjelskoj proizvodnji Zadarske županije, uništavanjem poljodjelskih kultura, nasada, mehanizacije, razaranjem industrijskih, skladišnih i ostalih infrastrukturnih objekata. Potrebni su ogromni napor, ljudski, materijalni, finansijski i stručni, za revitalizaciju poljodjelske proizvodnje i ponovnu izgradnju, čemu je ovaj poljodjelski program Prostornog plana posvetio veliku pozornost.

Na kopnenom dijelu Zadarske županije potrebno je razvijati voćarsku i maslinarsku proizvodnju (badem, višnja maraska, maslina, breskva, te trešnja i smokva), a na otočkom dijelu pretežno maslinarsku proizvodnju. Treba posvetiti osobitu pozornost obrađenim

modelima za podizanje novih voćnih nasada i njihovoj odgovarajućoj primjeni, vodeći osobito računa o sortimentu pojedinih voćnih vrsti i o suvremenim agrotehničkim, odnosno tehnološkim mjerama. Daljnji razvoj maslinarstva, zbog osjetnog smanjenja broja stabala, niske i neredovite rodnosti i starosti stabala, potrebno je usmjeriti u tri pravca: obnovu starih maslinika, rekonstrukciju i intenzifikaciju mlađih maslinika i sadnju novih.

Velike i prikladne vinogradarske površine potrebno je koristiti za razvoj pretežno vinskog, a zatim stolnog grožđa, vodeći računa o obrađenim modelima za podizanje novih vinogradarskih nasada, o sortimentu i suvremenim agrotehničkim, odnosno tehnološkim mjerama.

Vinogradarsku proizvodnju vinskog grožđa ovog kraja potrebno je finalizirati u suvremenim vinarskim kapacitetima i suvremenom vinifikacijom kako u novim srednjim i manjim objektima u razvijenim vinogradarskim područjima, tako i modernizacijom postojećih većih vinarskih podruma.

Rasadnička proizvodnja je temelj voćarske i vinogradarske proizvodnje. Područje Zadarske županije ima povoljne ekološke uvjete za rasadničku proizvodnju, stručni kadar i tradiciju. Usitnjavanje rasadničke proizvodnje nema perspektivu, pa je potrebno koncentrirati proizvodnju sadnog materijala u Zadarskoj županiji na prikladnu lokaciju, te proizvoditi voćne sadnice koštičavih, grmolikih i južnih voćnih vrsta, kako za potrebe Zadarske županije, tako i za jadransko područje Hrvatske. Isto vrijedi i za loznu rasadničku proizvodnju, odnosno za proizvodnju loznih cijepova odgovarajućih vinskih i stolnih sorti. Osobitu pozornost u razvoju voćne i lozne rasadničke proizvodnje potrebno je posvetiti matičnim nasadima podloga i sorti kao njegovom sastavnom dijelu.

Proizvodnja povrća je značajna proizvodna grana na području Zadarske županije, jer ima povoljne ekološke uvjete u ovom kraju i daje brze ekonomske efekte. Naglašena je mogućnost daljnog i snažnijeg razvoja u povrćarskoj proizvodnji, ali uz važna i specifična ulaganja u proizvodnju i prateće objekte za doradu, preradu, skladištenje, transport i marketing, a kao namirnice u svježem i prerađenom stanju.

Stočarstvo ima povoljne uvjete za obnovu i daljni razvoj, a osobito ovčarstvo i kozarstvo, te govedarstvo. Potrebno je intenzivirati proizvodnju u kvalitativnom i kvantitativnom pogledu, a osobito u držanju i hranidbi stoke, te stvaranju obiteljskih i ostalih prerađivačkih kapaciteta za stočarske proizvode.

Za snažni razvoj poljodjelske proizvodnje neophodan je razvoj prometa poljodjelskih proizvoda. U tom smislu neophodni su prateći prihvatni i distributivni kapaciteti, kao i učinkovito organiziranje proizvođača, kako za proizvodnju, tako i za plasman.

Prerada poljodjelskih proizvoda u Zadarskoj županiji temeljena je na predviđenom snažnom razvoju poljodjelskih proizvoda, specifičnoj proizvodnji, povoljnoj geografskoj, odnosno tržišnoj lokaciji i dosadašnjoj tradiciji. Potrebno je, zbog toga, revitalizirati preradu poljodjelskih proizvoda u ovoj županiji, modernizirati postojeće i izgraditi nove kapacitete vodeći računa prije svega o vlastitim, domicilnim sirovinama (masline, višnja maraska, mljeko i dr.).

Razvoju poljodjelske proizvodnje, prerade i prometa poljodjelskih proizvoda neophodne su poduzetničke aktivnosti i poticajna sredstva, kao i odgovarajući organizacijski oblici, koji će taj razvoj ubrzati i učiniti snažnijim i kvalitetnijim. To tim više što je poljodjelska proizvodnja Zadarske županije u domovinskom ratu pretpjela ogromne štete i što je opći interes njezina brza revitalizacija u ekološki povoljnim prirodnim uvjetima. Važan poticaj za to je i zaštita poljodjelskih površina utvrđena ovim Prostornim planom.

Poljodjelstvo je jedan od primarnih i strateških pravaca razvoja Zadarske županije, te zajedno s turizmom mora odigrati presudnu ulogu u budućem razvoju.

Preko 58 tisuća hektara obradivih površina Zadarske županije su značajni prirodni i gospodarski resurs Republike Hrvatske, koji u svakoj strategiji gospodarskog razvoja Hrvatske mora dobiti odgovarajuću težinu i pozornost, te sustavnu finansijsku, tehnološku i znanstvenu potporu.

U prostoru Ravnih Kotara, Bukovice, te u Ličko-pounskom prostoru, poljodjelstvo sa stočarstvom je ujedno i jedini značajan resurs.

Mjerama prostorne politike, te drugim restriktivnim i poticajnim mjerama maksimalno će se štititi poljodjelske površine utvrđene ovim Planom, a osobito će se voditi računa o zaštiti značajnih i vrijednih poljodjelskih kompleksa kao: Rašinovac, Bokanjačko blato, Babin Dub, Zemunik, Smilčić, objekti Baštica i Nova Baštica, Islam Grčki, Islam Latinski i Kašić, Nadin, Korlatsko-kulsko i Benkovačko polje, Stankovačko polje, Žegar, Dolina Zrmanje i Zrmanja Vrelo i dr.

Osim navedenih površina vodit će se računa o zaštiti od nemamjenskog korištenja svih poljodjelskih površina koje su putem ovog Plana identificirane, te unesene u grafičke prikaze u mjerilu 1:100.000 i 1:25.000.

Prilikom izrade općinskih prostornih planova sve navedene poljodjelske površine treba valorizirati i predvidjeti privođenje optimalnom korištenju. U tom smislu poželjna je izrada odgovarajućih studija razvoja poljodjelstva i stočarstva na razini općine.

Razvoj suvremenog poljodjelstva usko je vezan uz navodnjavanje, odnosno odvodnju suvišnih voda. Osim već izgrađenih akumulacija "Vlačine" i "Grabovac", i „Lišane“ nužno je u skladu sa Planom navodnjavanja Zadarske županije i Studijom navodnjavanja Vranskog polja pristupiti planiranju, projektiranju i realizaciji slijedećih akumulacija vode:

- ~~Kožlovačko-morpolačko polje (akumulacija Kulina)~~
- ~~Kulsko-korlatsko polje (akumulacija Kotao)~~
- ~~Povljana (akumulacija)~~
- ~~Škabrnja (akumulacija)~~
- ~~Vransko polje (akumulacije u skladu sa studijom)~~
- ~~Kolan (akumulacija)~~
- ~~Rašinovac (akumulacija Boljkovac)~~
- ~~Lišane (akumulacija)~~
 - Baštica 1 (akumulacija Grabovac)
 - Baštica 2 (akumulacija Vlačine)
 - Kožlovačko - Morpolačko polje (akumulacija Kulina)
 - Kulsko - Korlatsko polje (akumulacija Kotao)
 - Povljana (akumulacija)
 - Škabrnja (akumulacija)
 - Vransko polje (akumulacije u skladu sa studijom)
 - Kolan (akumulacija)
 - Oko (izvor Oko)
 - Zaton (izvori Vrulj, Dražnik)
 - Ljubač (izvor Greb)
 - Žgarsko polje (rijeka Zrmanja)
 - Muškovci (rijeka Zrmanja)
 - Krupa (rijeka Krupa)
 - Rašinovac (akumulacija Miljašić jaruga)
 - Lišane (akumulacija)

Planom su određeni sustavi za navodnjavanje u skladu s Planom navodnjavanja Zadarske županije („Sl. glasnik“, br. 05/07) i Studijom navodnjavanja Vranskog polja. Potrebne količine vode za navodnjavanje osiguravaju se korištenjem postojećih vodnih potencijala (vodotoci, oborinske vode, izvorišta, podzemne vode, pročišćene otpadne vode, ~~vodoopskrbni sustavi u vrijeme smanjene potrošnje i dr.~~). **Izuzetno, korištenje vodnih potencijala za navodnjavanje iz vodoopskrbnog sustava moguće je isključivo uz suglasnost i prema uvjetima nadležnog komunalnog poduzeća koje upravlja vodoopskrbnim sustavom na tom području.**

Nastavit će se s istraživanjem mogućnosti zahvata površinskih voda na pogodnim lokacijama ili izučiti mogućnost korištenja akumulirane vode iz podzemlja ili pak dovođenja vode za navodnjavanje iz stalnih vodotoka (Zrmanje i Krke).

Nastavit će se s istraživanjima, planiranjem, projektiranjem i realizacijom programa odvodnje suvišnih voda u područjima u kojima taj problem nije riješen ili je samo djelomično riješen. Pri tome koristiti već izradene geodetske, pedološke, hidrogeološke i hidrološke podloge, kao i idejna rješenja koja su već izrađena.

Osnovni smjer u razvoju poljodjelske proizvodnje i dalje će biti voćarstvo i maslinarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo, povrčarstvo, stočarstvo, osobito ovčarstvo i kozarstvo, te povrčarstvo.

Od voćarske proizvodnje prioritet u razvoju treba imati maslina, badem, višnja maraska, breskva, te trešnja i smokva. Treba obnoviti intenzivnu voćarsku proizvodnju na objektima bivšeg PK Zadar. Potrebno je svim raspoloživim mjerama stimulirati podizanje zatvorenih, čistih voćnih nasada, koji će osigurati suvremenu proizvodnju upotrebom odgovarajuće mehanizacije, odnosno odgovarajućih agrotehničkih i tehnoloških mjera.

Polazeći od već usvojenog programa razvoja voćarske proizvodnje Zadarske regije potrebno je u dalnjem razvoju odabrati model za podizanje novih voćnih nasada uvezši u obzir odgovarajuću voćnu vrstu, dubinu aktivnog profila tla, mogućnost navodnjavanja i druge preduvjete za postizanje visoke i kvalitetne proizvodnje.

Potrebno je obnoviti vinograde uništene tijekom domovinskog rata. Ta se obnova mora temeljiti na koncepcijama suvremenog vinogradarstva primjenom moderne tehnologije i smanjenjem sudjelovanja ručnog rada. Prednost u sortimentu treba dati sortama za proizvodnju kvalitetnih i visokokvalitetnih vina, kako bi se u što kraćem vremenu dobili tipovi vina prepoznatljivi za ovu Županiju.

Pozornost treba posvetiti podizanju nasada stolnog grožđa. Proizvodnja stolnog grožđa treba imati odgovarajući tretman i u prostornom planu i u strategiji razvoja poljodjelstva Županije imajući u vidu izvanredne ekološke uvjete i činjenicu da se danas u Hrvatsku uvozi preko 90% tržištu potrebnih količina stolnog grožđa.

Osim obnove proizvodnje u obje vinarije Zadarske županije (u Zadru i Benkovcu), potrebno je poticajnim mjerama razvijati malo i srednje podrumarstvo, te vršiti stalnu edukaciju u preradi, doradi i finalizaciji vina kod malih proizvođača. Konačni cilj bi bio ostvarenje prepoznatljivih tipova vina s geografskim podrijetлом.

Posebnu pozornost posvetit će se rasadničkoj proizvodnji. Kao prikladna lokacija utvrđeni su objekti Hrastovac i Pikel u općini Zemunik Donji. Na površini od oko 100 ha potrebno je osnovati i organizirati voćnu i loznu rasadničku proizvodnju kako za potrebe Zadarske županije, tako i za jadransko područje naše zemlje i šire. U navedenu površinu uključeni su matični nasadi podloga i sorti. Time bi se voćni i lozni rasadnik povezao sa šumskim

rasadnikom dendrološkog i ukrasnog bilja, koji je, uz potporu FAO, također predviđen na tim lokacijama u općini Zemunik Donji.

Odgovarajućim mjerama prostorne, fiskalne i druge politike potrebno je poticati proizvodnju ranog i kasnog povrća za što ovo područje ima izvanrednih mogućnosti. Cilj bi trebao biti da se sadašnja proizvodnja od oko 36 tisuća tona poveća na preko 100 tisuća tona.

Zadarska županija ima dobre uvjete za obnovu i daljnji razvoj stočarstva, posebno ovčarstva i kozarstva, te govedarstva. Radi realizacije brzog razvoja stočarske proizvodnje potrebno je:

- Nastaviti s povoljnim kreditnim linijama za kupovinu stoke, izgradnju štalskih objekata i nabavku mehanizacije,
- Kreditirati i poticati stvaranje obiteljskih prerađivačkih kapaciteta (mljekare, sirane, mesne prerađevine, sušare i dr.)
- Nastaviti s novčanim poticanjem stočarske proizvodnje u smislu proizvodnje kvalitetnog rasplodnog podmlatka, proizvodnje mlijeka, tova i dr.
- Osnovati testno istraživačku stanicu (za ovčarstvo i kozarstvo) radi testiranja i odabiranja genetski najpovoljnijih grla, s ciljem poboljšavanja bitnih proizvodno – ekonomskih osobina ovaca i koza (mesnatost, mlječnost i vuna)
- Okupnjavati obiteljske posjede na kojima bi se stočarska proizvodnja mogla intenzivirati u smislu držanja i hranidbe stoke.

Potrebno je hitno poduzeti mjere za okupnjavanje zemljišnog posjeda. Mali posjedi u Zadarskoj županiji, prosječno 2 ha, s disperzijom na brojne sitne parcele, predstavljaju veliku zapreku razvoju suvremene poljodjelske proizvodnje i ekonomičnog i efikasnog obiteljskog gospodarstva. U tom smislu i bivše društvene površine Zadarske županije potrebno je u vlasničkoj pretvorbi i tržišnom gospodarstvu okupnjavati i suvremenom tehnologijom stvarati odgovarajuću visoko dohodovnu poljodjelsku proizvodnju. A suvremena intezivna poljodjelska proizvodnja snažno utječe na razvoj šireg područja.

Treba istaknuti potrebu razvoja i izgradnje istraživačkog poljodjelskog objekta, prije svega za primjenjena istraživanja u voćarstvu i vinogradarstvu, ali i u ostalim granama poljodjelstva, koje su značajne za ovaj kraj. Primjenjeni istraživački rad u određenom ekološkom području temelj je za razvoj suvremene poljodjelske proizvodnje. Taj istraživački objekt imao bi površinu od 40-50 ha, a bio bi lociran na prikladnim i odgovarajućim površinama Zadarske županije.

Poželjni ciljevi razvitka poljoprivredne proizvodnje neće se moći u potpunosti ostvariti bez odgovarajućeg razvoja prometa poljoprivrednim proizvodima. U tom pravcu prostorni plan planira slijedeće:

- Izgradnja veletržnice, koja treba biti značajni čimbenik snabdijevanja cijele regije voćem i povrćem, a ljeti dodatno i zadovoljiti i turističku potražnju,
- Tamo gdje zato postoje uvjeti potrebno je osposobiti poljoprivredne zadruge i udruge proizvođača, za ugoveranje i plasman poljoprivrednih proizvoda,
- U Baštici obnoviti centar za pakiranje s pogonom za izradu ambalaže, sortiranje voća u hladnjaku,
- Obnoviti priručna skladišta na pojedinim većim objektima kao što su Nova Baštica, Vlačine, Smilčić, Nadin, Zemunik i Škabrnja

- Izgraditi otkupne punktove primjerene veličine u Polači, Kakmi, Vrani, Pakoštanima i Stankovcima,
- Hladnjaču "Agroprodukta" u Benkovcu sposobiti za čuvanje poljoprivrednih proizvoda, te organizirati kao centar za smrznute programe povrća, voća, ribe, mesa, sladoleda i sl.,
- Sabirno distributivni centar "Plodine" u Zadru potrebno je dograditi i opremiti radi uvođenja suvremenih načina prodaje svježeg voća i povrća,
- Izgraditi odgovarajući prostor i poboljšati uvjete prihvata robe u Sv.Filipu i Jakovu i Vrani.

Prehrambena industrija na domaćim primarnim sirovinama jedan je od glavnih pravaca razvitka industrije u Zadarskoj županiji. U tom smislu nužno je obnoviti predratnu proizvodnju te poticati razvoj manjih obrtničkih industrijskih tvrtki, obrtničkih radnji i kućne radnosti na tom području. Općinskim prostornim planovima nužno je osigurati dovoljan broj kvalitetnih lokacija za takvu proizvodnju. Poticat će se i disperzija prehrambene industrije iz urbo-industrijskog trokuta Zadar-Benkovac-Biograd na Moru u manja, ali perspektivna naselja.

Treba stimulirati i poticati proizvođače poljodjelskih proizvoda u udruživanju, odnosno razvoju udruga kako bi se olakšao i poboljšao proces proizvodnje, kao i plasman poljodjelskih proizvoda. To se osobito odnosi na male proizvođače, koji zbog objektivnih okolnosti nisu u mogućnosti primjenjivati suvremenu poljodjelsku proizvodnju i plasman proizvoda. Putem odgovarajućih proizvodnih programa i poticajnih sredstava ti značajni organizacioni oblici znatno bi unaprijedili poljodjelsku proizvodnju i plasman u Zadarskoj županiji.

Cjelokupni razvoj agrarnog sektora poticat će se kroz razvoj poduzetničkih aktivnosti, tržišnu utakmicu, okrupnjavanje individualnih poljoprivrednih gospodarstava, farmerski način proizvodnje i sl. Poljodjelstvo će nužno postati kapitalno intenzivna i tržišno orijentirana grana narodnog gospodarstva, pa će se odgovarajućim kreditnim linijama i drugim izvorima kapitala poticati razvoj.

S obzirom na prethodno naglašenu poljoprivrednu orijentaciju Zadarske županije bit će potrebno izraditi Agroekološku osnovu poljoprivrede Županije u kojoj bi bile sadržane karte podataka o značajkama tla i namjenske karte pogodnosti zemljišta.

Kod kartografskih prikaza podataka o značajkama tla izradit će se slijedeće karte: nagiba terena, dreniranosti tla, ekološke dubine tla, načina korištenja, reakcije tla, sadržaja hranjiva, podataka o humusu, sadržaja vapna itd. Kartama pogodnosti zemljišta obradit će se pogodnost za ratarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, povrtlarstvo, travnjaštvo, ribnjačarstvo, pogodnost za navodnjavanje, potreba za odvodnjom i dr.

Osobit značaj Agroekološke osnove poljoprivrede je mogućnost njezine digitalizacije, što u konačnici pruža mogućnost višenamjenskog korištenja podataka.

3.4.1.2. Turizam

U svim dijelovima Županije postoje potencijali za razvoj turizma koji je jedan od nositelja gospodarskog razvijanja.

Turizam je jedan od glavnih nositelja gospodarskog razvijanja Županije, odnosno posebno značajnih potencijala nekih njenih dijelova:

- Zadarske urbane regije koja se proteže u dužini od oko 70 km, počevši od Paga do Drage, uključivši otoke Ugljan, Pašman i Vrgadu.
- prostora Podvelebitskog kanala s Novigradskim i Karinskim morem, te gotovo cijelim kanjonom Zrmanje,
- manjih i pučinskih otoka.

Privlačni faktori u turizmu su:

U sklopu opće turističke ponude zadarskog kraja mogu se efikasno koristiti i određeni potencijali Bukovice s nižim obroncima Velebita i Ličko-pounskog prostora.

Prirodni fenomeni koji stoje u osnovi turističke ponude jesu:

- zadarsko obalno područje s brojnim plažama podobnim za kupanje, brojnim lukama i marinama u funkciji nautičkog turizma, zanimljivim naseljima i pejzažnim karakteristikama,
- nacionalni parkovi i parkovi prirode u neposrednoj blizini:, Paklenica, Kornati, Krka, Telašćica, Vransko jezero i Velebit,
- razveden otočni arhipelag s većim brojem urbomorfološki zanimljivih naselja, brojnim atraktivnim i zaštićenim uvalama, zanimljivim podmorjem i sl., te vrlo primamljiv kao destinacija nautičara.
- Velebit, koji je poznat po brojnim prirodnim fenomenima, eko-zajednicama, klimatskim specifičnostima i koji je od strane UNESCO-a proglašen prirodnim rezervatom biosfere,
- Grad Zadar s brojnim povjesno-kulturnim spomenicima velike vrijednosti,
- Grad Nin, kao i nekoliko ostalih zanimljivih povjesnih i arheoloških cjelina i naselja,
- Grad Pag, kao urbanistička cjelina srednjeg vijeka i Stari grad kao arheološka cjelina
- Ijekovito blato u Ninu, Pagu, Karinu i kod Posedarja (u blizini crkve Sv. Duha)
- nekoliko speloloških lokacija na području Velebita i u Ličko-pounskom prostoru (Cerovačke pećine).
- povoljan prometni položaj u odnosu na ostalu Hrvatsku i većinu zemalja Europe.

Sve navedene lokalitete potrebno je maksimalno zaštiti od nenamjenske uporabe, ekološki dvojbene industrije i drugih neprimjernih gospodarskih ili graditeljskih aktivnosti.

Većina postojećih lokaliteta za turističku izgradnju (tablica 11.) je ili saturirana ili većim dijelom izgrađena stoga je planirano više zona ugostiteljsko-turističke namjene, kao što su Nin i Pag (zdravstveni turizam), kompleks sportsko-rekreacijskih (golf igrališta) i turističkih objekata u Tustici, nautički centar «Dalmacija» Bibinje-Sukošan, turistička zona "Južni Pašman", turistički kompleks "Jasenovo" i dr.

Osim dosadašnjih turističkih potencijala, planira se razvoj planinskog turizma na području Parka prirode Velebit.

Postoji značajan interes za razvoj turizma na seoskim gospodarstvima kojeg je moguće razvijati u svim dijelovima Županije za razliku od golf igrališta za koje također postoji veliki interes, a koje bi trebalo locirati u unutrašnjim dijelovima Županije.

U sklopu opće turističke ponude zadarskog kraja mogu se efikasno koristiti i određeni potencijali Bukovice s nižim obroncima Velebita i Ličko-pounskog prostora.

TABLICA 11: POSTOJEĆA I POTENCIJALNA VELIKA PODRUČJA TURISTIČKE NAMJENE

Lokalitet	uže područje	postojeća	planirano	post.+ planirano
Zadar	Borik	+	-	1000-3000
	Petrčane – Punta Skala	+	+	1000-3000
Sukošan	Tustica	-	+	>3000
Biograd n/m	Kumenat - Crvena Luka	+	+	>3000
Pakoštane	Pilatuša – Kozarica	+	+	1000-3000
	Drage	-	-	1000-3000
otok Pašman	južni Pašman	-	+	>3000
otok Ugljan	Prtljug	-	+	1000-3000
otok Vir	otok - kumulativno	-	+	1000-3000
otok Pag	Gajac	+	-	1000-3000
	Mandre	+	+	1000-3000

	Šimuni Paška rebra	+	+	1000-3000 >3000
Nin	Zaton	+	+	>3000
Starigrad	Seline - Podbucići	-	+	1000-3000
Posedarje		-	+	2000
Vrsi	Jasenovo	-	+	>3000

Postojećih turističkih kapaciteta (hoteli, turistička naselja i kampovi) na području Županije ima cca 30.000 kreveta.

Potencijalnih turističkih kapaciteta može biti do 130 tisuća kreveta.

Za velike turističke zone treba izraditi programe s kriterijima izgradnje. Prosječna gustoća izgrađenosti velikih turističkih zona ne smije biti veća od 50 kreveta/ha.

Izgradnja novih većih objekata na otocima mora biti uvjetovana odgovarajućom ekološkom studijom. Posebno manji i pučinski otoci čine relativno male i vrlo osjetljive prirodne sustave i ekološke zajednice, tako da bi svaka gruba i glomazna građevinska intervencija u taj fino uravnoteženi prostor mogla izazvati nepovoljne poslijedice. Postoji još nekoliko lokaliteta na Ugljanu (Prtljug), Pašmanu i Dugom otoku, koji bi mogli podnijeti stanovitu izgradnju i koja bi u spremi s već izgrađenim objektima mogli zadovoljiti neki pretpostavljeni prag rentabilnosti. Na ostalim otocima mogućnost organizacije smještaja stacioniranih turista treba tražiti u revitalizaciji postojećih naselja, obnovi zapuštenih kuća, organizaciji smještaja u kućnoj radinosti, te izgradnji manjih turističkih zona uz postojeća naselja i u skladu sa njima. Postojeću praksu širenja naselja uz more, uz potpuno zapuštanje unutrašnjosti otoka treba ograničiti, te izgradnju usmjeriti prema interpolacijama unutar naselja, ili ako to nije moguće uz obalu, ali s odgovarajućom dubinom fronte građenja od barem 200 do 300 metara.

Potrebno je predvidjeti izgradnju odgovarajućeg smještajnog objekta u blizini Nacionalnog parka "Paklenica".

Prirodni fenomen rijeke Zrmanje danas je gotovo zanemaren. Organizacija ponude koja bi uključivala obilazak kanjona i druge aktivnosti u njemu mogla bi biti dobra dopuna kupališnom turizmu na obali.

Nautički turizam mora postati jedan od temeljnih oblika turističke ponude Županije. Plovni akvatorij između brojnih otoka, uvala, kanala, otočića i hridi izvanredan su mamac brojnim nautičarima koji od ranog proljeća do kasne jeseni plove u ovim vodama. Postoji i prilično dobra infrastruktura, koja se sastoji od oko 3,7 tisuća vezova u moru i oko 1,1 tisuće vezova na kopnu gdje se može sigurno ostaviti brod na zimovanju. No nautički turizam ne može biti samo ponuda sigurnog veza i eventualno nekih osnovnih životnih i nautičkih potrepština. Veliku dobit iz ovih prirodnih fenomena i naše infrastrukture izvlače brojni inozemni unajmitelji brodova koji, više ili manje, ilegalno posluju na ovom tržištu.

Koncepcija turističkog razvitka ne mora ići nužno na kvantitativno povećanje prometa uz minimalne cijene i male ekonomski učinke. Predratni promet od oko 4,3 milijuna noćenja ostvarivao je bruto promet oko 80 milijuna US dolara. Ovaj bi promet mogao biti i dvostruko veći uz jednak fizički obujam broja posjetitelja i broja dana boravka.

Analize relevantnih trendova na turističkom tržištu ukazuju na povoljne perspektive turizma Zadarskog kraja. Jedno relevantno istraživanje tržišta na području Europe pokazalo je da oko 86 posto anketiranih osoba putuje u inozemstvo radi odmora i rekreacije, a tek je 14 posto putovanja motivirano poslovnim razlozima. Najveći dio ljudi (32 posto) putuje radi boravka na moru i suncu, zatim 17 posto preferira kružna putovanja, te isto tako 17 posto putuje radi obilaska zanimljivih gradova.

Sve ove oblike tražnje zadarski kraj može realizirati. Pri tome se ne smije zanemariti niti "kongresni turizam" koji je u velikom zamahu.

Istraživanja također pokazuju da je suvremenii turist ekološki svjestan, te da pokazuje zanimaljanje za "zelene destinacije", odnosno odmor u nedirnutoj prirodi, te da nije spremam

prihvati okolinu s tvorničkim dimnjacima, zagađenim zrakom, bukom ili ostalim oblicima industrijskih zagađenja.

Turistički proizvod Zadarske županije, prepoznatljiv i poželjan na europskim i drugim tržištima načelno uključuje ove oblike ponude:

- Kupališno-rekreativni turizam, koji uključuje brojne rekreativne i zabavne aktivnosti (podvodne aktivnosti, vožnja malim plovilima, aktivnosti na plaži, kraći izleti, zabavni život uvečer i noću i sl.),
- Nautički turizam koji upotpunjeno izgradnjom privezišta na otocima predstavlja velike mogućnosti povezivanja s većim marinama na kopnu i otvara velike mogućnosti za razvoj čarter flote.
- Zdravstveni turizam temeljen na kvalitetnom ljekovitom blatu - Nin, Pag, Karin.
- Sportsko-rekreacijski turizam - golf igrališta (Tustica, Baštiunski brig,...), rafting (Zrmanja), konjički sport (Polača), ribolov (Vransko jezero, Karinsko more, otoci)
- Seoski turizam naslonjen na prirodne podobnosti Ravnih kotara i Velebita - obnova starih dvorova (Prkos, Vrana, Zemunik, Pridraga, Marasovići, Jusupi, Bruška, Popovići, Polača, Zemunik)
- Izletnički turizam, koji s obzirom na blizinu zapadno-europskog tržišta može bitno povećati predratni obujam. Tu se kao atraktivne destinacije javljaju pučinski otoci, posjete nacionalnim parkovima, upoznavanje sa Zadrom, neke destinacije u okolini i sl.
- Tranzitni turizam s obzirom da najbrža cesta iz Zagreba prema Južnoj Dalmaciji prolazi pored Zadra, te da brojni turisti koji putuju Jadranskom autocestom svračaju u Zadar ili se zaustavljaju na zadarskom području radi noćenja, odmora, hrane, popune putnih zaliha, automehaničarskih, zdravstvenih, administrativnih usluga, iz puke znatiželje i brojnih drugih razloga,
- Kongresni turizam za koji Zadar kao povijesni grad s razvijenom urbanom infrastrukturom i prometno dobro povezan ima izvanredne mogućnosti, posebno izvan kupališne sezone,
- Gradski turizam s obzirom da potencijal grada Zadra u smislu obilaska povijesnih, kulturnih i arheoloških znamenitosti nije prije rata bio ni približno iskorišten, prvenstveno zbog nedovoljne promocije. Postoje, međutim, sasvim realne prilike da se i ovaj oblik ponude uvede na tržište.
- Planinarski, alpinistički i spelološki turizam. Samo postojanje Velebita u neposrednoj blizini Zadra i u srcu Zadarske županije, s brojnim izletničko-planinarskim pravcima, alpinističkim lokalitetima (Anića kuk u Paklenici i drugi), spelološkim objektima, krškim oblicima, endemskom florom, posebnom hidrografijom i sl. otvaraju mogućnosti vrlo intenzivnog planinarskog turizma, kako ljetnog, tako i zimskog.
- Lovni turizam koji ima dobre uvjete na gotovo čitavom kopnenom prostoru Županije, ali i nekim otocima.
- Robinzonski turizam,
- Ronilački turizam uz potrebu instaliranja barokomora za hitne intervencije

Turizam i poljoprivreda usko su povezani i međusobno komplementarni. Daleko najbolje tržište za svoje proizvode agrarni sektor nalazi u turističkoj tražnji. Na toj osnovi moguće je brži razvoj stočarstva, ribarstva, površjarstva, voćarstva i vinarstva.

Ograničavajući činitelji, koji otežavaju realizaciju ambicioznih planova razvitka turizma svakako su nedovoljan "image" koje ovo područje ima na europskim turističkim tržištima, neodgovarajući smještajni kapaciteti, niska turistička opremljenost i nedovoljna promocija turističkog proizvoda na tržištu.

Turizam je u osnovi kapitalno intenzivna grana privređivanja i u skoroj se budućnosti može očekivati veći priliv kapitala u tu granu. Tom se kapitalu ne smije dopustiti nekontrolirano investiranje koje bi moglo dovesti do devastacije prirodne okoline i temeljnih turističkih

fenomena. Takvu izgradnju mora pratiti odgovarajuća planerska podrška, koja će sa širih društvenih vidika ocijeniti sve efekte ulaganja, te sveobuhvatnom cost-benefit analizom utvrditi prave efekte takvog ulaganja.

S ciljem održivog razvoja turizma, izrađen je Glavni plan razvoja turizma u Zadarskoj županiji 2013.-2023., koji je ujedno i glavni strateški, razvojni dokument kojim se usmjerava turistički razvitak Županije u dužem razdoblju.

3.4.1.3. Industrija

Razvoj industrije u Zadarskoj županiji zasnivat će se na istim onim činiteljima, koji su taj razvoj determinirali u prošlosti, s time što bi dotok svježeg kapitala i nove tehnologije tu industriju trebao učiniti efikasnijom i ekološki neutralnom.

Industrija će se razvijati u planiranoj zoni na prostoru Gaženice.

Industrijska zona u Gaženici i dalje će se razvijati u sklopu lučko-industrijskog kompleksa, međutim svako proširenje djelatnosti ili uvođenje novih programa mora proći rigoroznu ekološku provjeru. Osim toga, nije poželjno proširivanje zone uz obalu, već u ortogonalnom pravcu prema naseljima Murvica i Crno. Na tom području ima dovoljno prostora za nesmetani razvoj industrijskih pogona, pa je potrebno izraditi prostorne planove za ta područja, koji bi kanalizirao dotok kapitala u tu granu gospodarstva i na taj prostor.

U prostoru Zadarske turističke rivijere, na potezu od Nina, preko Zadra do Biograda na Moru i Draga ne mogu se dozvoliti novi industrijski kompleksi, niti veći objekti, a svaka nova lokacija industrijskih pogona, bez obzira na veličinu mora proći komparativnu analizu utjecaja na turizam.

Benkovac će se redefinirati kao manji centar industrijskog razvoja, s time što će se prednost davati prehrambenoj industriji i preradi domaćih poljoprivrednih produkata. Pri tome treba preferirati proizvode koji na tržištu mogu postići veću cijenu (vino, voće, povrće, mesne prerađevine i sl.)

Urbo-industrijski trokut Zadar-Benkovac-Biograd na Moru može se razvijati na osnovama međusobne suradnje, poslovne kooperacije i zajedničkog nastupa na tržištima u zemlji i inozemstvu.

Glavni pokretači industrijske proizvodnje bit će ljudski resursi i znanje koje će moći implementirati najnovija tehnološka dostignuća na pojedinim sektorima industrije i koji će samim time biti sposobni privući potreban kapital, bez kojeg se ne može očekivati intenzivniji razvoj.

Doći će do stanovite preraspodjeje unutar sektora industrije. Zbog ekoloških problema i kolebljivosti na tržištu naftne s jedne, a porasta tražnje na turističkom tržištu s druge strane, može se očekivati sporiji rast petrokemije, a brži rast prehrambene industrije, gdje se na bazi domaćih sirovina mogu pokrenuti brojne manje proizvodnje. Metaloprerađivačka industrija ima također mogućnosti razvoja na osnovu sofisticiranih tehnoloških postupaka i uvođenja elektroničke kontrole proizvodnje. Razvoj tekstilne industrije, koji je u prvim fazama industrijskog razvijanja značajan za zapošljavanje radne snage, u velike će ovisiti o razvoju te industrije u Hrvatskoj, kao i o uspješnosti prilagodbe modnih trendova na prodajnom tržištu.

Nikakvim direktnim restrikcijama neće se ograničavati razvoj bilo koje industrijske grane ili pogona, međutim svaka već postojeća ili nova industrija morati će zadovoljiti niz ekoloških, prostornih, tehničkih i tehnoloških uvjeta za svoje poslovanje, a te će uvjete moći ispuniti samo ona industrija koja će svojim profitima moći alimentirati takve urbane i ekološke standarde.

U granicama mogućnosti i plana poticat će se okupljanje industrije, kao i većeg obrta u proizvodnim zonama. To će olakšati rješenje infrastrukturnih problema, ekološka će pitanja koncentrirati na jednom mjestu, te neće u fizionomskom pogledu narušavati pejzažne karakteristike prostora.

3.4.1.4. Rudarstvo

Mineralne sirovine koje su registrirane na prostoru Zadarske županije su: šljunak, građevinski i arhitektonski kamen, glina, pjesak, gips, karbonatne sirovine i plin.

Kamen, kao jedna od najperspektivnijih grana u eksploataciji mineralnih sirovina na području Županije, ima posebno dobre uvjete na širim prostorima Benkovca i Obrovca.

Posebno dobre sirove gline ima na području Ljubačkog zaljeva, pa mogućnostima eksploatacije valja posvetiti odgovarajuću pažnju.

Eksplotirana sirovinu - boksit je dobro istražen i najveći dio izvađen. Usavršavanjem tehnologije može se računati na daljnje mogućnosti rentabilne eksploatacije, posebno za proizvodnju žbuke. U tom smislu ovu granu rudarstva ne treba posve zanemariti.

Sol, kao mineralna sirovinu ima bogatu tradiciju eksploatacije na našem području, pa toj grani gospodarstva valja pokloniti odgovarajuću pažnju. To se naročito odnosi na solane u Pagu i u Ninu.

Na nekim dijelovima obale, kopna i otoka postoje povoljni uvjeti za korištenje (vađenje) morskog pjeska i šljunka, naročito u Privlačkom zaljevu i u blizini otoka Vira.

U cilju evidetniranja stanja u prostoru u pogledu postojećih eksploatacijskih polja, kao i moguće daljnje eksploatacije mineralnih sirovina izrađena je Rudarsko-geološka studija mineralnih sirovina Zadarske županije za arhitektonsko-građevni kamen, tehničko-građevni kamen, građevinski-morski pjesak, gips te karbonatnu sirovinu.

3.4.1.5. Uslužne djelatnosti

Uslužne djelatnosti, uključujući turizam i ugostiteljstvo već su polovicom osamdesetih godina dosegle udio od oko 60 posto u društvenom proizvodu regije. To je cijeloj Zadarskoj županiji davalo obilježje moderne gospodarske strukture.

Međutim, glavna koncentracija uslužnih djelatnosti dogodila se u Zadru ili užem području oko Zadra, dok je zastupljenost usluga u strukturi gospodarstva ostalih prostora bila značajno manja.

Unutar uslužnih djelatnosti najveći udio imale su dvije grane: trgovina i promet, međutim uspješno se je razvijalo i bankarstvo, komunalne usluge i drugo.

Očekuje se da će uslužni sektor i dalje imati iznadprosječne stope rasta društvenog proizvoda i zaposlenosti.

U grani prometa, dominantu ulogu je imao pomorski promet s obzirom da je Zadar sjedište jedne od najvećih hrvatskih brodarskih tvrtki. Ovu djelatnost treba maksimalno podržavati upravo zato što ne koristi gotovo nikakve domicilne resurse (prostor, infrastrukturu i sl), što nema nepovoljnih ekoloških efekata, a dohodak koji se ostvari na svjetskom tržištu velikim dijelom ima konačnu uporabu u sjedištu tvrtke.

Očekuje se i razvoj teretnog prometa preko luke u skladu s porastom proizvodnje i trgovine. Zadarska je luka od uvijek pretežno alimentirala potrebe lokalne privrede, pa je bila i manje podložna oštroj konkurenciji ostalih jadranskih luka. Može se dakle očekivati porast prometa preko luke najmanje u skladu s općim trendom gospodarskog uspona. Pri tome će se preferirati visokotarifna roba, poslovi dorade i prerade u luci, kao i tekući teret, koji uz minimalne troškove donosi značajnu dobit.

Trgovina će se razvijati u skladu s porastom gospodarstva uopće, broja stanovnika, životnog standarda, te turističke tražnje. Na tom se području očekuje oštra konkurenca, diversifikacija ponude i uvođenje novih oblika prodaje.

Posebno značajan zamah trebale bi dobiti finansijske usluge, porezno savjetovanje, računalne usluge, osiguranje i bankarstvo. Ako dođe do uspješnog i pravog razvoja tržišta kapitala i tržišta dionicama, to bi trebalo djelovati na ubrzanje općih gospodarskih tokova i što je posebno važno do optimalne strukturne i optimalne prostorne alokacije kapitala. To bi trebao biti osnovni mehanizam za odlučivanje o gospodarskim akvizicijama, koji bi trebao zamijeniti prijašnji sustav društvenog planiranja i sadašnji sustav državne alokacije resursa.

3.4.2. Društvene djelatnosti

3.4.2.1. Obrazovanje

Zadarska županija ima 37 osnovnih, 21 srednju školu i Sveučilište.

Osnovni problem školstva na svim razinama je rad u dvije smjene te nedostatak osoblja nekih struka, poglavito profesora, matematike, fizike i informatike.

Gospodarstvo nije dovoljno uključeno u upisnu politiku srednjih škola Zadarske županije. Vještine mladih stečene tijekom formalnog obrazovanja često ne odgovaraju potrebama tržišta rada¹.

Predškolsko obrazovanje u školskoj godini 2013./14. obuhvaća 4990 djece u ukupno 73 vrtića (50 državnih, 21 privatni i 2 vjerska)². Od toga 2769 djece pohađa vrtiće na području Grada Zadra³.

Broj djece u predškolskim ustanovama 2005.-2014.

šk. god.	broj djece
2005./'06.	3559
2006./'07.	3547
2007./'08.	3666
2008./'09.	3903
2009./'10.	4031
2010./'11	4361
2011./'12	4757
2012./'13	4685
2013./'14	4990

Izvor: Državni zavod za statistiku

Osnovne škole pohađa 15.803 (šk. god. 2013./'14) djece u 36 osnovnih škola sa 77 područnih škola⁴ čiji su osnivači Zadarska županija, Grad Zadar i jedinice lokalne samouprave te jedna privatna osnovna škola. Od toga osnovne škole na području Grada Zadra pohađa 6.730 u 10 matičnih škola i 16 područnih škola⁵.

Temeljna odrednica osnovnog školstva u Zadarskoj županiji ista je kao i na cijelom prostoru Republike Hrvatske - koncentracija djece u gradovima. Cilj je plana poboljšanje prostornih, materijalnih i kadrovskih uvjeta za školovanje "na selu".

¹ Strategija razvoja ljudskih potencijala Zadarske županije 2011.-2013.

² Državni zavod za statistiku

³ Program javnih potreba u predškolskom odgoju i školstvu Grada Zadra za 2014. godinu (DV „Sunce“, DV „Radost“ i vrtići drugih osnivača koje sufinancira Grad Zadar)

⁴ Strategija razvoja ljudskih potencijala Zadarske županije 2011.-2013.

⁵ Program javnih potreba u predškolskom odgoju i školstvu Grada Zadra za 2014. godinu

Broj djece u osnovnoškolskim ustanovama 2005.-2014.

šk. god.	broj djece
2005/06.	15.803
2006/07.	15.786
2007/08.	15.618
2008/09.	15.378
2009/10.	15.112
2010./11	14.561
2011./12	14.125
2012./13	13.880
2013./14	13.677

Izvor: Državni zavod za statistiku

Na području Zadarske županije djeluje 21 srednja škola sa 100 programa. 16 škola se nalazi u gradu Zadru, a po jedna u ostalim gradovima u Županiji (Biograd, Obrovac, Benkovac, Pag, Gračac)⁶.

Broj djece u srednjoškolskim ustanovama 2005.-2014.

šk. god.	broj djece
2005/06.	7522
2006/07.	7662
2007/08.	7634
2008/09.	7659
2009/10.	7605
2010./11	7647
2011./12	7670
2012./13	7912
2013./14	7885

Izvor: Državni zavod za statistiku

3.4.2.1.4. Visoko školstvo i znanost

Najznačajnija visokoškolska ustanova je Sveučilište u Zadru s 25 odjela.

Od znanstvenih institucija u Zadru djeluju:

- Zavod za povijesne znanosti HAZU
- Znanstvena knjižnica s knjižnim fondom od oko 800 tisuća svezaka.
- Državni arhiv koji djeluje u neodgovarajućem prostoru

Također treba istaknuti Sveučilište s bogatom stručnom građom, te knjižnice i arhive zadarskih samostana s vrijednom povijesnom građom.

TABLICA 12: DRUŠTVENE DJELATNOSTI – ODGOJ I OBRAZOVANJE

⁶ Isto

GRAD	OPĆINA	ŠKOLSKA USTANOVA			
		predškolske	osnovne	srednje	visoke i znanstvene ustanove
Benkovac		*	*	*	
Biograd n/m		*	*	*	
Nin		*	*		
Obrovac		*	*	*	
Pag		*	*	*	
ZADAR		*	*	*	*
Bibinje		*	*		
Galovac		*	*		
Gračac		*	*		
Jasenice		*	*		
Kali		*	*		
Kukljica		*	*		
Lišane Ostrovičke		*	*		
Novigrad		*	*		
Pakoštane		*	*		
Pašman		*	*		
Polača		*	*		
Poličnik		*	*		
Posedarje		*	*		
Povljana		*	*		
Preko		*	*		
Privlaka		*	*		
Ražanac		*	*		
Sali		*	*		
Stankovci		*	*		
Starigrad		*	*		
Sukošan		*	*		
Sv. Filip i Jakov		*	*		
Škabrnja		*	*		
Tkon		*	*		
Vir		*	*		
Vrsi		*	*		
Zemunik Donji		*	*		

Izvor: Ured za prosvjetu, kulturu i sport

3.4.2.2. Kultura

Najznačajnije ustanove i događanja koncentrirana su u gradu Zadru. Zadar je grad duge povijesne, iznimne baštine i kulturnog nasljeđa. U gradu djeluju kulturne i znanstvene institucije nacionalnog, županijskog i gradskog, odnosno lokalnog značenja. Interes je, i Grada i Županije, da se razina njihovog djelovanja stalno širi.

Muzeji, izložbeni prostori i kulturne manifestacije

Na području grada Zadra djeluju: Muzej antičkog stakla, Arheološki muzej, Pomorski muzej, Narodni muzej s četiri odjela: Muzej grada Zadra, Prirodoslovni odjel, Etnološki odjel, Gradska straža, Galerija umjetnina, Loža i Sveti Petar Stari.

U domeni kulturnih manifestacija treba navesti niz kulturoloških događanja tradicionalnog karaktera. To su priredbe iz oblasti likovnih umjetnosti, kazališta, glazbe i sl.

3.4.2.2.1. Multimedijski informacijski centar (glavna gradska recepcija)

Prostor i organizacija koji bi na jednom mjestu nudio sve obavijesti o Gradu i Županiji, kako građanima tako i posjetiteljima. Za takvu namjenu, moglo bi se koristiti više različitih lokacija na prostoru povjesne jezgre Zadra.

3.4.2.2.2. Kneževa i Providurova palača

Nakon ratnih oštećenja, Providurova i Kneževa palača izgubile su svoje kulturne funkcije. Godine 2011. dio prizemlja Kneževe palače priveden je izložbenoj svrsi jednostavnom privremenom intervencijom sačinjenom od elemenata građevne skele: željeznih okvira, dasaka, žice te zastora. Ubrzo je zaživio kao aktivni izložbeni prostor, koji je tek naznaka buduće javno-kulturne funkcije cijelog kompleksa.

Izrađen je projekt rekonstrukcije koji Kneževe u povjesno tkivo interpolira ostakljeni hodnik koji u etaži krova povezuje izložbene i druge sadržaje u protočnu cjelinu.

3.4.2.2.3. Pomorski muzej i sadržaji vezani za pomorsku tradiciju

Lokacija Pomorskog muzeja u podrumu Instituta HAZU apsolutno je neodgovarajuća. Zbog svoje prošlosti, tradicije i vezanosti uz more, Zadru je neophodno potreban jedan uvjetno nazvan Pomorski muzej, ali ustvari mnogo više od toga: prostor koji bi osim izložaka i stalne postave objedinio sve što Zadar vezuje s morem: veliki akvarij, dokumentaciju o pomorskoj i ribarskoj djelatnosti, etnološke predmete vezane uz ribarstvo, stalne postave ovakvih izložaka i izložbe.

3.4.2.2.4. Scenski prostori

Kazališta i kina

Najznačajniji scenski prostori smješteni su u Zadru. To su:

- Hrvatska kazališna kuća (HKK)
- Kazalište lutaka
- Kino Cinestar s 6 kino dvorana i 974 mjesta

3.4.2.2.5. Forum

Godine 2010. dovršen je projekt uređenja Poljane Ivana Pavla II. (Forum) kojim je obuhvaćeno područje između portikata rimskog foruma, Ulice Š. K. Benje (cardo maximus), zapadne prometnice te kuće Rašica. Prostor se dijeli u više cjelina: uzdignuti trg iznad nekadašnje gradske cisterne iz 16. st., zapadni niži pješački plato, zelena površina s antičkim ulomcima (lapidarij), pješački prolaz uz zgradu Rašica s ugostiteljskim terasama, područje bazilike, rubno područje uz kolnu prometnicu koje obuhvaća nogostup i djelomičnu rekonstrukciju srednjovjekovnog bedema. Ovakvim uređenjem Poljana pape Ivana Pavla II. postala je aktivni javni prostor u povjesnoj jezgri Zadra – prostor intenzivnog korištenja, dnevni boravak građana, izložba na otvorenom i prostor za razne manifestacije (koncerti, filmski festival, ostala prigodna događanja).

3.4.2.2.6. Stimuliranje niskoprofitabilnih djelatnosti

Ovakve se aktivnosti u načelu ne planiraju. No, s obzirom da je za njih potreban prostor u gradskoj jezgri, Plan bi ih na neki način trebao apostofirati. Ovdje spada: antikvarijat, znanstvena knjižara, restauratorske radionice (javne), slikarski atelijeri i ostale umjetničke radionice, rijetki obrti, itd.

3.4.2.2.7. Divulgacija kulture na otocima i zaleđu

Za divulgaciju kulture na otocima i u zaleđu potrebna je, osim materijalnih sredstava, odlična organiziranost. Uloga županijskog centra je ovdje od ključne važnosti, jer se glavni dio kulturnog života događa u gradu. Stoga kulturni odjeli i Grada i Županije moraju o tome voditi računa. Na izvengradskom području djeluje pedesetak udruga različitih profila i interesa, više u gradskim središtima i na bližim otocima, manje u ruralnim sredinama i na udaljenim otocima. Postoje i značajni prostori namijenjeni kulturnim djelatnostima od kojih su mnogi u vrlo lošem stanju. Njihovi programi ne smiju postati briga samo općina i gradova.

TABLICA 13: DRUŠTVENE DJELATNOSTI – KULTURA

GRADOVI	OPĆINE	funkcija: KULTURA				
		multimedijski centar	kulturni centar	biblioteke i čitaonice	kazališta	kina
Benkovac		*		*	*	*
Biograd n/m		*		*		*
Nin		*		*		
Obrovac		*		*	*	*
Pag		*		*		*
ZADAR		*		*	*	*
	Bibinje		*			
	Galovac		*			
	Gračac		*			
	Jasenice		*			
	Kali		*			
	Kukljica		*			
	Lišane Ostrovičke		*			
	Novigrad		*			
	Pakoštane		*			
	Pašman		*			
	Polača		*			
	Poličnik		*			
	Posedarje		*			
	Povljana		*			
	Preko		*			
	Privlaka		*			
	Ražanac		*			
	Sali		*			
	Stankovci		*			
	Starigrad		*			
	Sukošan		*			
	Sv. Filip i Jakov		*			
	Škabrnja		*			
	Tkon		*			
	Vir		*			
	Vrsi		*			
	Zemunik Donji		*			

Izvor: Ured za prosvjetu, kulturu i sport

3.4.2.3. Sport i rekreacija⁷

Sportski sustav u Županiji konstituiran je od 612 pravnih osoba koje pokrivaju 57 različitih sportova i sportskih grana s oko 25.000 upisanih članova (10.000 aktivnih sportaša i 15.000 povremenih sudionika).

⁷ Svi kvantitativni pokazatelji su iz 1988. godine.

Krovno tijelo je Sportska zajednica Zadarske županije u čijem su redovnom članstvu dvije sportske zajednice u jedinicama lokalne samouprave (Sportska zajednica Grada Biograda na Moru i Sportska zajednica Grada Zadra), 18 sportskih saveza Zadarske županije i 3 ustanove i trgovačka društva od interesa za razvoj sporta u zadarskoj županiji (Ordinacija sportske medicine i dva trgovačka društva za upravljanje sportskim objektima: Športski centar Višnjik d.o.o. i Zadarski šport d.o.o.).

Poboljšanje se na razini gradova očekuje uređenjem sportskih terena i objekata koji su u sklopu bivših vojnih objekata. Takav je primjer za sada Sportski park Višnjik s 23.000 m².

Glavna pitanja sporta i rekreativne dejavnosti su s jedne strane masovnost i dostupnost svim građanima, a s druge profiliranost i specijalizacija na one sportove koje po logici prostora Grad i Županija trebaju posebno njegovati. Za omasovljivanje su najpotrebniji kadrovi, kako u samom Gradu tako i u gradskim i ruralnim županijskim centrima. Što se profiliranosti tiče, najpreča je potreba usmjerenje prema sportovima na vodi. Prvi korak u tom pravcu je izgradnja zatvorenih plivačkih bazena (Zadar, Biograd na Moru, Benkovac, Pag i drugdje gdje za to postoje uvjeti).

Zadar ima izvanredne klimatske i zemljopisne uvjete za spoj turizma i sporta, za dugotrajne boravke sportaša izvan sezone natjecanja. Jedan od ciljeva u tom pravcu je izgradnja sportsko-rekreativskog centra u Kožinu, a manji bi se centri, bez značajnijih ulaganja, trebali uformiti po zadarskim otocima, koji su prirodni prostori "par excellence" za miran i udoban život sportaša, tijekom čitave kalendarske godine.

Opredijeljenost za razvitak sporta i njegovo omasovljivanje u skladu je sa svim nacionalnim programima i inicijativama na planu odvraćanja od negativnih društvenih pojava, u kojima nažalost Zadar, za sada, značajno sudjeluje.

TABLICA 14: DRUŠTVENE DJELATNOSTI – SPORT I REKREACIJA

grad/ županijsko središte	općinsko središte	funkcija: SPORT I REKREACIJA			
		sportski centar višenamjenski	gradski sportski centar	sportski centar rekreativski	sportski centar klubovi
Benkovac			*	*	*
Biograd n/m		*	*	*	*
Nin		*	*	*	*
Obrovac		*	*	*	*
Pag		*	*	*	*
ZADAR		*	*	*	*
Bibinje				*	*
Galovac					
Gračac		*	*		
Jasenice					
Kali				*	*
Kukljica				*	*
Lišane Ostrovičke					
Novigrad				*	
Pakoštane				*	
Pašman					
Polača				*	*
Poličnik					

	Posedarje		*	*
	Povljana			
	Preko		*	*
	Privlaka			
	Ražanac			
	Sali		*	*
	Stankovci			
	Starigrad		*	*
	Sukošan		*	*
	Sv. Filip i Jakov		*	
	Škabrnja			
	Tkon			
	Vir		*	*
	Vrsi		*	
	Zemunik Donji			*

Izvor: Županijski ured za prosvjetu, kulturu i sport

3.4.2.4. Zdravstvo

Pitanje zdravstva i zdravstvene zaštite regulirana su na nacionalnoj razini. Zdravstvena zaštita na županijskoj razini pokrivena je bolnicama, domovima zdravlja, Županijskim zavodom za javno zdravstvo, ljekarnama i privatnom praksom liječnika.

Postojeće bolnice: Opća bolnica u Zadru, Ortopedska bolnica u Biogradu na Moru i Bolnica za duševne bolesti na Ugljanu moraju u svim segmentima, od materijalne do kadrovske opremljenosti, odgovoriti potrebama stanovništva, kako bi se najveći dio medicinskih usluga i zdravstvene zaštite mogao obaviti u Županiji. Isto vrijedi i za domove zdravlja.

Županijski zavod za javno zdravstvo obnaša zakonom predviđene javnozdravstvene zadaće, dok ljekarna osigurava opskrbu lijekovima stanovništvo i državne ustanove.

3.4.2.4.1. Specifična zdravstvena zaštita

Specifičan problem zadarskog zdravstva je zdravstvena sigurnost građana u malim i slabo naseljenim mjestima i na kopnu i na otocima. Naime, na ova se naselja ne mogu i ne smiju primijeniti standardi o broju pacijenata po liječniku ili stomatologu. Zadarska županija ima najveći broj naselja na otocima, dakle naselja koja nisu povezana kopnenim vezama. Stoga pitanju zdravstvene zaštite na otocima treba pristupiti na originalan i operativan način. Činjenica jest da zaštita ovog stanovništva za sobom povlači i veće troškove na županijskoj razini. No, obveza je države da u tim troškovima participira, jer se ona na to obvezala usvajanjem nacionalnog Programa za razvitak otoka i Zakonom o otocima.

Budući da su otoci sudsbita Zadarske županije i jedan od njezinih najvrjednijih dugoročnih resursa i budući da je i zdravstvena zaštita otočana jedan od preduvjeta ostanka i opstanka na otocima, to treba zdravstvenim pitanjima najozbiljnije pristupiti.

Sustav bi morao funkcionirati na nekoliko razina:

1. Održavanje postojećih i uspostava novih zdravstvenih jedinica na dovoljno napučenim otocima s više povezanih naselja (Pašman, Ugljan, Iž, Dugi otok, Molat, Silba)
2. Uspostavljanje informatičkog sustava za komuniciranje s Centrom u Zadru (i šire) za analizu nalaza izvršenih na otocima. Takvi se programi već primjenjuju u svijetu. Njihovom implementacijom na mnogim točkama kao što su Premuda, Ist, Zverinac, Sestrunj, Rava, Ošljak, Rivanj, Vrgada, bila bi dovoljna jedna dobro osposobljena osoba (ne nužno liječnik) i mali laboratorij. Ova bi osoba uzimala uzorke za pretrage i preko računala

komunicirala s Centrom u Zadru, te "čitala" nalaze na licu mjesta. Ovakvim bi se sustavom, za mnoge slučajeve, izbjegla mukotrpna putovanja u Grad i čekanje po ambulantama.

3. Uvođenje u zdravstvenu zaštitu medicinskog broda. Takav brod, opremljen suvremenim aparatima i kadrovima, mogao bi svojim ophodnjama, po određenom tjednom rasporedu, osigurati i veliki broj specijalističkih pregleda na licu mjesta. On bi trebao biti opremljen i stomatološkom ambulantom. Općina Preko je kupila sličan brod-ambulantu, namijenjen za hitan prijevoz bolesnika i unesrećenih osoba.

4. Uspostavljanje sustava za hitne intervencije odgovarajućim brzim brodom i helikopterom. Definiranje točaka na otocima za slijetanje helikoptera. Danas postoje samo dvije takve točke na Silbi i Dugom otoku.

5. Instaliranje barokomore za hitne intervencije

Planiranje i realizacija ovakvo kompleksnog programa, programa koji je sukladan nacionalnom Programu razvitka otoka, nalaže konstituiranje i jednog tima sastavljenog od stručnjaka različitih profila i uspostavu uvjetno rečeno jednog "otočnog medicinskog centra" u Zadru koji bi koordinirao sve medicinske aktivnosti na otocima.

Otočne timove kao i timove na opustošenom dijelu kopna (područje općine Gračac, grada Obrovca itd.) treba posebno bonificirati i osigurati sigurne i kontinuirane izvore prihoda.

3.4.2.4.2. Zdravstveni turizam

Zadarska županija ima znatne preduvjete za razvitak zdravstvenog turizma. To su u prvom redu ljekovita blata (peloidi) Nina, za koji je izrađen Detaljni plan uređenja, te Paga i Karina. U sklopu Specijalne bolnice Biograd započeta je razrada projekta izgradnje novih sadržaja medicinsko-turističko-uslužnog karaktera te rekonstrukcija i adaptacija postojećih kapaciteta bolnice za pružanje turističkih i uslužnih sadržaja.

3.4.2.5. Socijalna skrb

Socijalna skrb podrazumijeva širok spektar aktivnosti od kojih su mnoge regulirane na nacionalnoj razini, bilo zakonski ili drugačije. Isto tako, u ovo se polje uključuje velik broj humanitarnih organizacija i pojedinaca, pa o tom aspektu djelovanja nije moguće govoriti u planskim dokumentima.

Zato bi se na razini Prostornog plana Županije moglo govoriti samo o onim segmentima koji se odnose na koncepciju rješavanja socijalnih pitanja, te na projekciju modela koji bi trebalo operacionalizirati; prvenstveno u izvengradskim naseljima.

Ta koncepcija i taj model trebali bi se sastojati u sljedećem:

Postojeći objekti Dom umirovljenika Zadar, Zavod za socijalno zdravstvenu zaštitu Zadar, Dom umirovljenika u Zemuniku i Centar za odgoj Zadar nisu dovoljni za zbrinjavanje svih koji aspiriraju na socijalnu skrb.

Glavni uzrok takvom stanju leži u dosadašnjoj koncepciji zbrinjavanja osoba kojima je potrebna institucionalna skrb. Zato se ovom problemu treba pristupiti na posve nov način. On će biti jeftiniji, sociološki i socijalno prihvatljiviji, te teritorijalno i prostorno drugačije definiran.

Poznato je da većina ruralnog stanovništva, s jedne strane vrlo teško dolazi do mjesta u Domu, a kada i dođe do njega, to nije izraz vlastite želje, već želje članova obitelji koji su na sebe preuzezeli skrb. S druge strane, ove se osobe teško ili nikako ne mogu adaptirati na život u ustanovi i Gradu, prvenstveno zato jer su istrgnute iz svog prirodnog ambijenta. Iako ne postoje sociološke analize, iako je pretpostaviti da je to normalna posljedica, uvjetovana tradicionalnim načinom života i ponašanja ovih osoba u ruralnim i otvorenim sredinama.

Zbog toga bi koncepcijski problem trebalo postaviti tako da se ide prema disperziji socijalne skrbi rezidenciјalnog tipa, a to praktično znači, prema izgradnji ili adaptaciji malih domova za

starce i umirovljenike, po naseljima Županije. Takvi domovi ne bi trebali, s obzirom na veličinu prosječnog naselja, prelaziti gabarite jedne seoske obiteljske kuće. U takvoj bi se kući, po mogućnosti što bližoj središtu naselja, organizirao "domaći" način života. U ovakvim malim zajednicama štićenici bi živjeli kao u svojoj kući, potpuno integrirani u život naselja, u blizini svega što im je poznato i dostupno sa svojim navikama i ljudima s kojima su proveli čitav život. Ovakav bi pristup bio posebno podoban na otocima.

Osim humanističke dimenzije, ova koncepcija je u prednosti zbog relativno malih troškova u prenamjeni objekata. Starih i napuštenih zgrada je mnogo, posebno na otocima vanjskog niza, ali i drugdje, i njihova prenamjena ne bi predstavljala nepodnošljiva ulaganja, lokalne, gradske ili županijske zajednice. Relativno malom broju djelatnika mogli bi po određenom rasporedu asistirati i članovi obitelji štićenika.

Druga bi praktična korist ove koncepcije bila u tome što bi veliki broj ovakvih staračkih domova rasteretio pritisak na gradske domove i time im otvorio prostor za kvalitetniju skrb o štićenicima.

Drugi važan demografski segment koji u ovom trenutku nije pokriven adekvatnom socijalnom brigom jest mladež. I ovo pitanje izlazi iz okvira prostornog planiranja u užem smislu. No mnoge devijantne pojave na prostoru Županije i posebno Grada, nalažu da se stvari institucionalni okvir za brigu o mladeži. Smjer u kojem treba ići nije terapeutski, već preventivno-organizacijski. U tom smislu plan bi morao potaknuti stvaranje mreže institucija u koju bi se mladi, pogotovo nezbrinuti, nezaposleni i uopće slabe materijalne osnovice, mogli integrirati.

Ovdje se ne postavlja toliko prostora za mlade, koliko modela organiziranja i kadrova koji bi takvu organizaciju trebali sprovesti. No, čini mi se da na ova pitanja prostorni plan ne može dati odgovora. Ovdje je riječ o generalnoj strategiji Države prema mladima. Onakva kakva je danas ona ne odgovara suvremenim potrebama društva.

Što se tiče otoka, posebno otoka vanjskog niza, (ali i zaleda) gdje dominira staračko stanovništvo treće i četvrte dobi, potrebno bi bilo u okviru obrazovanja, kulturnih djelatnosti i gospodarstva pokrenuti poticajne mehanizme koji bi mladima osigurali egzistenciju u domicilnim naseljima. Na taj bi se način popravila demografska i dobna struktura ovih naselja.

TABLICA 15: ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB

grad / županijsko središte	općinsko središte	funkcija: ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB				
		ambulanta	poliklinika	bolnica	dom umirovljenika	centar za socijalnu skrb
Benkovac		*	*	*	*	*
Biograd n/m		*	*	*	*	*
Nin		*	*	*	*	*
Obrovac		*	*	*	*	*
Pag		*	*	*	*	*
ZADAR		*	*	*	*	*
	Bibinje	*				
	Galovac	*				
	Gračac	*				*
	Jasenice	*				
	Kali	*				
	Kukljica	*				
	Lišane Ostrovičke	*				
	Novigrad	*				
	Pakoštane	*				

	Pašman	*				
	Polača	*				
	Poličnik	*				
	Posedarje	*				
	Povljana	*				
	Preko	*		*		
	Privlaka	*				
	Ražanac	*				
	Sali	*				
	Stankovci	*				
	Starigrad	*				
	Sukošan	*				
	Sv. Filip i Jakov	*		*		
	Škabrnja	*				
	Tkon	*				
	Vir	*				
	Vrsi	*				
	Zemunik Donji	*			*	

Izvor: Dom zdravlja Zadar, Dom zdravlja Biograd n/m, Dom zdravlja Benkovac, Dom zdravlja Obrovac
 Dom zdravlja Gračac, HZZO područni ured Zadar, Centar za socijalnu skrb Zadar

3.4.2.6. Uprava i administracija

Uspostavom županijskog ustrojstva RH i inauguriranjem velikog broja malih općina i malih gradova, pojavila su se neka pitanja koja, čini se, čekaju rješenje. Naime, većina je ovakvih općina dočekala potpuno nespremno novo ustrojstvo, kako prostorno, tako i kadrovski.

Posebno su pitanje naselja na otocima i naselja u zaleđu koja nisu općinska središta. Naime, sva su ova naselja (osim općinskih središta) izgubila pravni subjektivitet. Ponekad je riječ o jedinom naselju na otoku. U takvoj se situaciji javljaju težnje za osnivanjem sve manjih općina, koje onda ne mogu ni kadrovski ni organizacijski odgovoriti potrebama građana.

Plan bi se trebao zalagati za decentralizaciju svih funkcija koje se mogu obavljati izvan općinskog, gradskog ili županijskog središta. To znači da se u sferama života i upravljanja, osim onih koje su pod izravnim nadzorom države (obrana, policija, zdravstvo, školstvo) svi poslovi prenesu na jedinice lokalne samouprave.

TABLICA 16: DRUŠTVENE DJELATNOSTI - UPRAVA

grad / županijsko središte	općinsko središte	funkcija: UPRAVA				
		Županija	Grad	Općina	sud	policijска postaja
Benkovac		*	*		*	*
Biograd n/m		*	*		*	*
Nin			*		*	*
Obrovac		*	*		*	*
Pag		*	*		*	*
ZADAR		*	*		*	*
	Bibinje			*		
	Galovac			*		
	Gračac	*		*	*	*
	Jasenice			*		

	Kali			*		
	Kukljica			*		
	Lišane Ostrovičke			*		
	Novigrad			*		
	Pakoštane			*		
	Pašman			*		
	Polača			*		
	Poličnik			*		
	Posedarje			*		
	Povljana			*		
	Preko			*		
	Privlaka			*		
	Ražanac			*		
	Sali			*		
	Stankovci			*		
	Starigrad			*		
	Sukošan			*		
	Sv. Filip i Jakov			*		
	Škabrnja			*		
	Tkon			*		
	Vir			*		
	Vrsi			*		
	Zemunik Donji			*		

Izvor: Policijska uprava Zadar, Zadarska županija: Zdravstvo i društvene djelatnosti i Ured za opću upravu

3.5. UVJETI KORIŠTENJA, UREĐENJA I ZAŠTITE PROSTORA

3.5.1. Kriteriji za određivanje građevinskih područja

Osnovni kriteriji za određivanje novih granica građevinskih područja trebaju biti:

- racionalno i svrhovito korištenje prostora (kao neobnovljive kategorije)
- očuvanje i unapređenje postojećih vrijednosti okoliša, (prirodnih i stvorenih vrijednosti)
- vrijednosni sustav uređivanja građevinskog zemljišta.

Faktori koji određuju formiranje građevinskih područja gradova i naselja su:

- trendovi demografskih kretanja, stvarni i očekivani,
- projicirani sustav naselja u prostoru Županije.
- trendovi gospodarskoga razvitka regije
- uvjeti neophodne komunalne opremljenosti prostora.

Faktori ograničenja u određivanju građevinskih područja su:

- prirodne karakteristike prostora kao što su: nepovoljni mikroklimatski uvjeti, tektonski rasjedi, preveliki nagibi terena, zemljište nedovoljne nosivosti, visoke podzemne vode i zemljišta koja poplavljaju.
- zemljišta koja se koriste kao poljoprivredna,
- šumska zemljišta,
- rezervirani koridori za infrastrukturu,
- zaštićeni dijelovi prirodne i kulturne baštine,
- zone specijalne izgradnje.

- prostori koji se koriste u privredne svrhe,
- prostori koje je teško racionalno opremiti komunalnom infrastrukturom.
- zaštićeno obalno područje

3.5.2. Kriteriji za građevinska područja izvan gradova i naselja

Građevinska područja izvan gradova i naselja mogu se zasnovati za potrebe izgradnje proizvodnih, turističkih i infrastrukturnih kapaciteta u suglasnosti s preporukama Strategije, te realnim prostorno-razvojnim datostima, a koje se moraju provjeravati kroz detaljne stručne analize odnosno studije.

a) Proizvodne zone: Izvan građevinskih područja gradova i naselja mogu se formirati manje radne zone. Površina jedne radne zone ne može biti veća od 25,00 ha u kopnenom dijelu, odnosno 5,0 ha na otocima, ~~izgrađenost parcele ne smije biti veća od 40%, a iskoristivost parcele ne smije preći 1.~~ Tehnologije koje će se izgrađivati moraju biti čiste, sukladno općim kriterijima. Dvije ili više teritorijalnih jedinica (gradova i općina) mogu formirati zajedničku proizvodnu (radnu) zonu u kontaktnom prostoru, čija površina ne smije preći zbir pojedinačnih površina za svaku jedinicu.

b) Turističke zone: Izgrađenost parcele u turističkoj zoni ne može biti veća od 30%, a iskoristivost najviše 0,8. Lokacija turističke zone mora biti tako izabrana da ne ugrožava funkcioniranje postojećih naselja u blizini takve zone, te da maksimalno poštuje zaštićenu prirodnu i kulturnu baštinu i krajobrazne karakteristike prostora.

Na području turističkih zona, osim stacionarnih programa turističke namjene mogu se locirati: trgovaci, zabavni, sportsko-rekreacijski sadržaji, sve u sklopu istoga građevinskog područja. Volumenske i oblikovne karakteristike izgradnje u turističkim zonama moraju biti usklađene s karakterom graditeljskih cjelina najbližih naselja i osjetljivošću mikrolokacije u kojoj se događa ta izgradnja.

Prilikom izgradnje turističkog naselja treba respektirati postojeće poljske puteve i mocije kao naslijede pučkog graditeljstva, pa se ne smije mijenjati njihove trase. Dopuštene su samo potrebne manje korekcije radi odvijanja nesmetanog prometa. Preporuča se te prirodne i stvorene vrijednosti koristiti kao oblikovni i fizički parametar nove strukture.

Uz planirana turistička naselja mogu se formirati i privezi plovila s jasno definiranim javnim prostorom. Kapacitet priveza mora biti prilagođen kapacitetu turističkog naselja. Broj vezova jednog ili više priveza u prostornoj cjelini ugostiteljsko-turističke namjene može biti najviše 20% ukupnog smještajnog kapaciteta te cjeline.

Broj vezova postojeće luke nautičkog turizma ne može se povećati ako to nije predviđeno u Prostornom planu županije.

Luka nautičkog turizma može se planirati u građevinskom području naselja i izdvojenim građevinskim područjima izvan naselja .

U luci nautičkog turizma mogu se planirati sadržaji ugostiteljske, trgovacke, uslužne i sportsko-rekreacijske namjene.

U lukama se mogu smjestiti slijedeći sadržaji: ugostiteljstvo, trgovine, usluge, sportski i parkovno-rekreacijski sadržaji, te kupališni uređaji.

Turističko naselje s lukom mora se tretirati kao jedinstvena urbana cjelina.

c) Infrastrukturne građevine (postrojenja, uređaji brane i drugo): Prilikom određivanja građevinskog područje za energetske pogone moraju se poštivati svi propisani kriteriji zaštite okoliša i to: da se ne ugrožavaju naseljena mjesta, prirodna i kulturno-povjesna baština, te da se bitno ne mijenjaju krajobrazne karakteristike područja.

Tehnološke karakteristike energetskog postrojenja moraju biti na razini najviših standarda uz racionalno korištenje resursa kako bi se očuvala ekološka stabilnost područja.

Prostornim planovima uređenja općina ili gradova trebaju se utvrditi posebni kriteriji za građenje izvan građevinskih područja ovisno o vrstama građevina i prostora, i to za:

1. sustave infrastrukture (prometne, telekomunikacijske, energetske i vodnogospodarske i druge)
2. objekte za istraživanja i iskorištavanja mineralnih sirovina
3. poljoprivredne objekte
4. sportsko-rekreacijske sadržaje, lovačke i planinarske domove, skloništa i slične objekata za sklanjanje i boravak planinara, kupališnih sanitarija, spomen obilježja, te drugih pojedinačnih objekata za koje se ne formiraju građevinske zone.

3.5.3. Kriteriji za građenje na poljoprivrednom zemljištu

Kriteriji za građenje na poljoprivrenom zemljištu utvrđuju se obzirom na bonitet zemljišta:

- zemljišta I. klase: Samo se iznimno mogu koristiti za gospodarske i infrastrukturne objekte koji služe za obavljanje poljoprivrednih djelatnosti, kada u blizini nema zemljišta nižih bonitenih kategorija.
- zemljišta II. klase: Tereni na kojima su zemljišta druge klase mogu biti namijenjeni poljoprivrednoj proizvodnji s najmanje 50% površine. Kod toga je potrebno zaštiti najvrednija zemljišta, kao i ona na kojima se agrotehničkim mjerama može poboljšati bonitet. Potrebno je za poljoprivrednu proizvodnju sačuvati i sva zemljišta druge klase veća od 200 m² koja su udaljena manje od 5 km od naselja.
- zemljišta III. i IV. klase: Na terenima gdje se nalaze zemljišta treće i četvrte klase nema ograničenja u smislu prenamjene. Međutim, na takvim zemljištima, a pogotovo na onim viših klasa, građenjem se ne smije pojačati djelovanje erozije.

U skladu s navedenim kriterijima poljoprivredni proizvođači mogu graditi pojedinačne objekte izvan građevinskih područja:

- Građevine za pohranu poljoprivrednih strojeva i alata, te poljoprivrednih proizvoda, kao i građevine za čuvanje voćnjaka i vinograda,
- Građevine za sklanjanje stoke i peradi,
- Objekti za uzgoj stoke i peradi,
- Staklenici i plastenici za uzgoj bilja,
- Objekti prerađe primarne poljoprivredne proizvodnje,
- Gospodarske kuće u vinogradima i maslinicima.

Posebni uvjeti za gradnju navedenih objekata utvrdit će se prostornim planovima općina i gradova.

3.5.4. Kriteriji za građenje na šumskom zemljištu

Šumarstvo na području Županije nema veliko ekonomsko značenje ali zato ima veliku ekološku ulogu. Gradnja infrastrukturnih i gospodarskih objekata na područjima šuma i šumskih zemljišta mora se prvenstveno usmjeravati na manje vrijedne zone. Zauzimanje šumskih zemljišta treba ići ovim redoslijedom:

- neobrasla šumska zemljišta i kamenjari,
- djelomično obrasla šumska zemljišta,

- šikare i lošije šume.

Građevinskim zahvatima ne smije se pojačati erozija zemljišta.

Posebni uvjeti za gradnju na šumskom zemljištu utvrdit će se Prostornim planovima Općina i Gradova.

3.5.5. Kriteriji za građenje na pomorskom dobru

Pomorsko dobro je opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku. Pomorsko dobro čine unutrašnje morske vode i teritorijalno more, njihovo dno i morsko podzemlje te dio kopna koji je po svojoj prirodi namijenjen općoj upotrebi ili je proglašen takvim kao i sve što je s tim dijelom kopna trajno spojeno na površini ili ispod nje.

Pomorskim se dobrom smatraju: morska obala, luke, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, plaže, ušća rijeka koja se izljevaju u more, kanali spojeni s morem te u moru i morskom podzemljem živa i neživa prirodna bogatstva.

Morska obala se proteže od crte srednjih viših visokih voda mora i obuhvaća pojas kopna koji je ograničen crtom do koje dopiru najveći valovi za vrijeme nevremena, kao i onaj dio kopna koji po svojoj prirodi ili namjeni služi korištenju mora za pomorski promet i morski ribolov, te za druge svrhe koje su u vezi s korištenjem mora, a koji je širok najmanje šest metara od crte koja je vodoravno udaljena od crte srednjih viših visokih voda.

3.5.5.1. Vlasništvo na pomorskom dobru

Budući je pomorsko dobro od općeg interesa za Republiku Hrvatsku, dakle opće-javno dobro, na pomorskom dobru ne može se stjecati pravo vlasništva ni druga stvarna prava ni po kojoj osnovi, odnosno svakom je dopušteno služiti se pomorskim dobrom sukladno njegovoj prirodi ili namjeni.

3.5.5.2. Koncesije na pomorskom dobru

Za posebnu upotrebu ili gospodarsko korištenje dijela pomorskog dobra može se u Zakonom propisanom postupku fizičkim i pravnim osobama dati koncesija.

Za obavljanje djelatnosti na pomorskom dobru koja ne isključuje niti ograničuje opću upotrebu pomorskog dobra, pravnim i fizičkim osobama daje se koncesijsko odobrenje.

3.5.5.3. Gradnja na pomorskom dobru

Građenje na pomorskom dobru utvrđuje se posebnim uvjetima određenim Prostornim planovima općina i gradova, temeljem kojih se izrađuju detaljniji planovi kao osnova za izdavanje građevinske dozvole.

3.5.5.4. Kriteriji za građenje na vodnom dobru

Vode su opće dobro i imaju osobitu zaštitu Republike Hrvatske. U svrhu upravljanja riječnim slivovima na području Republike Hrvatske utvrđena su vodna područja:

1. Vodno područje rijeke Dunav i
2. Jadransko vodno područje

Granice vodnih područja utvrđuje Vlada RH..

Zadarska županija pripada Jadranskom vodnom području

Površinske vode dijele se na vode I reda i vode II reda. Popis voda I reda utvrđuje Vlada RH. Poslove upravljanja vodama obavljaju Hrvatske vode a prema Zakonu o vodama

Vodno dobro je dobro od interesa za RH i ima njezinu osobitu zaštitu. Koristi se na način i pod uvjetima propisanim Zakonom o vodama.

Javnim vodnim dobrom upravljaju Hrvatske vode sukladno Zakonu o vodama.

Gradnja i održavanje regulacijskih i zaštitnih građevina i vodnih građevina za osnovnu melioracijsku odvodnju provodi se u skladu s Planom o upravljanju vodama, koji donose Hrvatske vode.

3.5.5.5. Marikultura (s aspekta zaštite)

Prilikom utvrđivanja lokacije za marikulturu prvenstveno se mora voditi računa o morskim strujama, izloženosti prostora vremenskim utjecajima i jakim vjetrovima, blizini morskih puteva te postojećem stupnju kvalitete i čistoće mora, odnosno opasnosti od njegovog zagađivanja, što je određeno Pravilnikom o kriterijima o pogodnosti dijelova pomorskog dobra za uzgoj riba i drugih morskih organizama („Narodne novine“, br. 8/99, 56/02.) Pravilnikom o kriterijima za utvrđivanje područja za akvakulturu na pomorskom dobru, „Narodne novine“, br. 106/18.), a nije u suprotnosti s prostornim planom.

U skladu s Pravilnikom nužno je osigurati usklađen razvitak uzgoja, uskladiti djelatnosti uzgoja s drugim korisnicima prostora i stvoriti uvjete za provođenje postupka, izbora, najpovoljnijih područja s obzirom na njihov prihvativni i nosivi kapacitet.

Iz prethodno navedenih analiza potrebno je izraditi Katastar korištenja pomorskog dobra za cijelu Županiju radi stvaranja banke podataka i potrebnih osnova za izradu prostorno planske dokumentacije.

U cilju pokretanja procesa integralnog upravljanja obalnim područjem Zadarske županije izrađena je Studija korištenja i zaštite mora i podmorja na području Zadarske županije, kojom su određene zone mogućih lokacija za uzgoj za svaki trenutno postojeći vid marikulture.

U planu je izrada sektorskih programa, vezanih za Program praćenja stanja okoliša za područje marikulture i Program praćenja stanja okoliša i onečišćenja obalnog i morskog područja Zadarske županije.

3.5.6. Kriteriji korištenja, uređenja i zaštite prirodnih vrijednosti

Kriteriji korištenja, uređenja i zaštite prirodnih vrijednosti regulirani su Zakonom o zaštiti prirode („Narodne novine“, br. 80/13, 15/18, 14/19, 127/19).

Zaštita pojedinih područja temeljna je metoda očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti (Strategija i akcijski plan biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske, „Narodne novine“, br. 143/08).

Zakon o zaštiti prirode određuje kategorije prostorne zaštite od kojih nacionalni park i park prirode spadaju pod Ministarstvo nadležno za poslove zaštite prirode, a ostale kategorije pod zaštitu Županije (JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Zadarske županije).

3.5.7. Graditeljska povijesno-kulturna baština

Svi registrirani i evidentirani povijesno-kulturni spomenici, pa tako i spomenici graditeljstva, zaštićeni su Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine“, br. 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14 , 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21) a o njihovoj zaštiti vodi brigu Uprava za zaštitu kulturne baštine - Konzervatorski odjel Zadar. Stoga svaki projekt obnove, pregradnje ili prenamjene tih građevina mora biti usklađen s odredbama zakona i vođen pod nadzorom nadležne službe.

U odnosu prema pojedinačnim spomenicima graditeljstva, prostornim planom mora biti predviđeno, ne samo fizičko očuvanje postojećih spomenika graditeljstva i arheoloških lokaliteta, već i njihov položaj i uloga unutar širih prostornih ili graditeljskih cjelina. Povijesno-kulturni značaj pojedinih građevina njihov je integralni dio, no estetski utisak, a samim tim i valorizacija spomenika, uvelike su ovisni o okruženju. Brojni primjeri nespretnih rješenja iz prošlosti pokazuju u kolikoj mjeri neadekvatan okoliš može narušiti ambijentalne vrijednosti spomenika. Zbog toga treba što je više moguće izbjegavati gradnju prometnica, infrastrukturnih objekata i novih zgrada (osobito ako su velikih dimenzija) u neposrednoj blizini spomenika graditeljstva. Čest je slučaj da su srednjovjekovne crkvice smještene u morskim uvalama ili na brežuljcima, dajući osebujan pečat pitoresknosti krajolika. Svaka graditeljska aktivnost na takvim mjestima drastično narušava ambijentalne vrijednosti lokaliteta. Budući da je opća intencija ovog prostornog plana očuvanje ambijentalnih vrijednosti krajolika, to posebno mora doći do izražaja u slučajevima gdje je dio tih ambijentalnih vrijednosti i neki spomenik graditeljstva.

Budući da su brojni spomenici u lošem stanju očuvanosti, nužno je provesti zahvate konzerviranja i obnove da bi se zaustavilo njihovo daljnje propadanje, te im se dalo ono mjesto koje svojom vrijednošću zasluzuju. To je izrazito skup i dugotrajan proces, skopčan s mnoštvom problema, no aktivan odnos prema kulturno-povijesnim spomenicima, jedan je od bitnih elemenata ovog prostornog plana. Kao poseban problem nameće se pitanje vrijednih spomenika srednjovjekovnog graditeljstva koji su u do temelja razrušeni tijekom posljednjeg rata (Korlat, Kula Atlagića, Popovići...). Njihova obnova nema za svrhu samo puku rekonstrukciju građevina, već je, u sklopu cjelokupne valorizacije spomeničke baštine, jedan od preduvjeta uspostave "kulturnog krajolika", onoga po kojem bi područje Zadarske županije moralo biti prepoznatljivo kao prostor izrazitih povijesno-kulturnih vrijednosti.

Prostori zaštićenih povijesnih jezgri (Zadar, Nin, Novigrad, Biograd na Moru, Pag, Diklo, Bibinje, Sukošan, Pakoštane, Vinjerac, Sali, Olib) predstavljaju složene kompleksne graditeljskih cjelina, gdje i međusobni odnos pojedinih spomenika ima povijesnu, estetsku ili kulturnu vrijednost. Stoga svaka planirana graditeljska djelatnost na tim prostorima mora voditi računa o maksimalnom očuvanju ukupnog izgleda mjesta, a ne samo o neposrednoj zaštiti pojedinačnih spomenika.

Također, posebnu pažnju treba posvetiti očuvanju ostataka tradicijske arhitekture, koja još uvijek čini znatan dio ambijentalnih vrijednosti naših primorskih mjeseta, a najviše je ugrožena novijom građevinskom djelatnošću, budući da vlasnici kuća najčešće nisu svjesni njihove vrijednosti.

Odnos prema arheološkim lokalitetima, kako onima koji su već evidentirani, tako i prema onima koji se mogu naknadno otkriti, mora biti maksimalno korekstan, jer su u pitanju neobnovljive vrijednosti i svaka devastacija arheološkog lokaliteta predstavlja štetu koja se više ne može popraviti. Na prostoru Zadarske županije, koji je po intenzitetu naseljenosti tijekom povijesnih razdoblja (preistorija, antika, rani srednji vijek, kasni srednji vijek, tursko doba, novo doba) jedan od vodećih u Hrvatskoj, gustoća arheoloških lokaliteta tolika je da praktički nije moguće planirati bilo kakav veći zahvat u prostoru, a da u njega ne bude uklopljeno i preventivno arheološko istraživanje. Prilikom prostornog planiranja važno je imati na umu da je najveći dio arheoloških lokaliteta i zona vezan uz rubove obradivih površina, uzvisine, te povijesna naselja (neka od njih i dalje su u funkciji, a neka su tijekom vremena napuštena). Na mjestima gdje su evidentirani značajni arheološki lokaliteti izvan postojećih urbaniziranih područja preporuča se izbjegavanje graditeljske djelatnosti.

Općenito, i prostorni plan i njegova provedba moraju voditi računa o tome da su upravo spomenici kulture jedini u potpunosti neobnovljiv resurs, te da jednom uništenini više ne mogu biti obnovljeni. Uvale se mogu očistiti, šume ponovo narasti, ali jednom srušena srednjovjekovna crkva više se ne može sagraditi.

3.5.8. Kriteriji za lociranje djelatnosti u prostoru

Glavne gospodarske djelatnosti na području Županije su slijedeće:

- turizam
- poljoprivreda
- promet i usluge
- proizvodno poslovne djelatnosti

Turizam

Turističke aktivnosti vrlo visokog intenziteta trebaju biti locirane u području Zadarskog kanala i otoka Paga.

Turističke aktivnosti visokog intenziteta trebaju biti locirane u području Podvelebitskog kanala.

Turističke aktivnosti srednjeg intenziteta trebaju biti locirane na područjima pučinskih otoka i Ravnih Kotara.

Turističke aktivnosti niskog intenziteta trebaju biti locirane u područjima Bukovice, ličko-pounskog prostora te nacionalnih parkova i parkova prirode.

Poljoprivreda

Poljoprivredne aktivnosti vrlo visokog i visokog intenziteta trebaju biti locirane u području Ravnih kotara.

Poljoprivredne aktivnosti srednjeg intenziteta trebaju biti locirane na području urbane regije, pučinskih otoka, podvelebitskog kanala, te ličko-pounskog prostora.

Poljoprivredne aktivnosti niskog intenziteta trebaju biti locirane u prostoru Bukovice.

Promet i usluge

Promet i usluge vrlo visokog i visokog intenziteta trebaju biti locirani u postojećim gradskim područjima.

Promet i usluge srednjeg intenziteta trebaju biti locirani u postojećim općinskim središtima.

Promet i usluge niskog intenziteta trebaju biti locirani u ostalim naseljima.

Proizvodno poslovne djelatnosti

Proizvodno poslovne djelatnosti vrlo visokog i visokog intenziteta trebaju biti locirane uz veća gradska središta.

Proizvodno poslovne djelatnosti srednjeg i niskog intenziteta trebaju biti locirana uz općinska središta.

Urbane cjeline

Kriteriji za lociranje djelatnosti u prostoru odnose se na skupinu urbanih sustava koji se pojavljuju kao razvojne cjeline.

Urbane cjeline na koje se primjenjuju opći kriteriji za lociranje djelatnosti u prostoru su slijedeći:

- povijesne jezgre
- rivijera
- luke
- turistička naselja
- zaseoci
- lokalne gospodarske zone
- marikultura

Kriteriji za lociranje djelatnosti u prostoru su slijedeći:

- gustoća
- intenzitet
- determiniranost
- čitljivost
- mjerilo
- format

Za kontrolu urbanog sustava potrebno je identificirati skupinu urbanih cjelina (entiteta), relevantnih za anticipaciju urbanih promjena i mjere kontrole.

Identifikacija entiteta obavlja se na temelju stručnih procjena dobijenih iz prethodnih analiza.

Nakon identifikacije entiteta posebnim se studijskim istraživanjima formiraju uzorci za svaki entitet koji postaje reprezentant funkciranja u širem urbanom sustavu.

Za svaki se uzorak određuje referentni sustav - modulator održivosti entiteta.

Što je mjerodavni referent za neki uzorak određuje se u svakom pojedinačnom istraživanju (tipologije, javni prostor, javni interes itd.).

Sustav kriterija gradi se na ocjenama općeg urbanog stanja i strateških odluka.

Svaki se kriterij odmjerava u četverostupanjskoj skali: malo, srednje, veliko i vrlo veliko – kada se radi o građevinama ili nisko, srednje, visoko i vrlo visoko – kada se radi o intenzitetima djelatnosti.

Prema skali kriterija definiraju se parametri za urbana pravila (urbanističko-tehnički uvjeti).

Formatiziranje urbanih pravila vrši se u opsezima skale za svaki referentni sustav.

Skale odgovaraju vrsti referenta (postoci, kapaciteti, omjeri itd.).

3.5.8.1. Povjesne jezgre

Lociranje djelatnosti na području povjesnih cjelina vrši se po kriterijima definiranja mreže javnoga prostora:

- Gustoća mreže javnog prostora mora biti vrlo visoka
- Ukupna površina javnog prostora u odnosu na privatni prostor mora biti veća od 50%.
- Izgrađenost javnog prostora ne smije biti veća od 20%.
- Intenzitet aktivnosti mora biti vrlo visok
- Determiniranost programa mora biti visoka
- Čitljivost mreže javnog prostora mora biti vrlo visoka
- Kontrola sustava mreže javnog prostora mora biti velika
- Mjerilo urbane cjeline za koju se definira mreža javnog prostora mora biti malo
- Granulacija mreže javnog prostora mora biti mala
- Dimenzije prostornih jedinica ne smiju biti veće od sličnih postojećih.

3.5.8.2. Rivijera

Lociranje djelatnosti na području rivijere vrši se po kriterijima održavanja tipološke strukture rivijere. Prirodni potencijali rivijere zasnivaju se na topografskim karakteristikama obalnog pojasa. Niska obala i plitko more te velika duljina čine potez od Nina do Pakoštana izuzetno povoljnom podlogom za formiranje profila rivijere. Na toj se dionici nalaze brojne manje uvale pogodne za plaže i lučice što omogućava formiranje niza turistički poželjnih lokacija.

Urbani potencijali počivaju na topografiji naselja i prometne infrastrukture. Grad Zadar cijelom svojom duljinom angažira obalno područje s bogatstvom i raznolikošću gradskih sadržaja povezanih s obalom i obalnom infrastrukturom. Rast grada potiče razvoj niza malih

naselja duž obale na obije strane poteza rivijere. Kontinuitet urbanih aglomeracija snažna je podrška razvoju različitih turističkih programa.

Za formiranje rivijere neophodna je povezanost sadržaja i protočnosti njihovih veza.

Osnovne grupe sadržaja (programa) rivijere:

- turizam
- kultura
- sport i rekreacija
- promet

Pridružene grupe sadržaja (programa) rivijere:

- trgovina
- ugostiteljstvo

Pojas rivijere pruža se od Privlake na sjeverozapadu do Vranskog jezera na jugoistoku. Širina pojasa definirana je fizičkim i regulacijskim granicama. Na dionici Zadar-Pakoštane kopnena granica se pruža uzduž trase lokalne tranzitne prometnice. Na dionici Zadar-Privlaka kopnena granica se poklapa s cestom Zadar-Kožino-Nin-Privlaka. Morska granica je definirana regulacijskom crtom od 300 m udaljenosti od obale prema ZOP-u.

Model rivijere se zasniva na kontinuitetu protočnosti četiri obalna pojasa koja se pružaju usporedno čitavom dužinom rivijere. Dva su pojasa na kopnenom a dva u akvatorijalnom dijelu obale. Pojasevi su modulirani načinima i uvjetima dužobalnog prometovanja. U idealnom modelu svaki poprečni presjek obalnog pojasa ima identične parametre.

Četiri trake obalnog pojasa cijelom duljinom sadrže karakteristične prostorne elemente:

- Prvi je kontaktni kopneni pojas u kojem se nalaze funkcije koje servisiraju obalno područje – aktivnosti i infrastrukturni sustavi koji servisiraju funkcije rivijere. Granica kontaktnog pojasa i kopnenog pojasa rivijere definirana je tranzitnom prometnicom koja se pruža duž čitave obale i s koje se distribuiraju veze, kako s rivijerom tako i njezinim zaleđem.
- Drugi kopneni pojas rivijere nalazi se između tranzitne prometnice i obalne ceste koja se pruža uz sam rub kopna i mora. S nje se obavljaju svi lokalni kontakti sa sadržajima rivijere. U ovom se pojusu trebaju nalaziti programi smještajnih kapaciteta turističke infrastrukture i njihovi komplementarni programi.
- Treći je pojas akvatorijalni. Pruža se između obalne ceste i zamišljene granice akvatorija, 300 m od obalne crte, unutar koje se nalaze osnovni programi rivijere izrazitog urbanog karaktera. To je prostor pretežite javne namjene s obalnom šetnicom – *lungo mare*, kulturnim, ugostiteljskim i trgovačkim sadržajima, objektima sporta i rekreacije na kopnu i moru, te servisni sadržaji pomorskog prometa – terminali, marine, lučice, privezišta i sl.
- Četvrti pojas je kontaktni akvatorijalni. Njegovo je značenje u lokalnom pomorskom prometu, kako za individualna plovila tako i za turistička, prometna, servisna i sl. Slično kontaktnom kopnenom pojusu iz njega se distribuiraju veze prema točkama interesa u kopnenom i akvatorijalnom pojusu.

Prostor rivijere je uski obalni pojas izgrađenog i neizgrađenog zemljišta s pripadajućim akvatorijalnim pojasmom. Na potezu rivijere nižu se naizmjenično različiti urbani sustavi – naselja i njihovi dijelovi, turistička naselja i objekti u vangrađevinskim područjima te objekti infrastrukturnih mreža. Turistička infrastruktura rivijere oslanja se poglavito na postojeća obalna naselja a potom na izdvojene zone turističkih naselja. U takvom se koncentriranju turističkih programa pojavljuju središnja točke rivijere kao *clusteri* posebnog identiteta. Za formiranje tipologije rivijere od presudne je važnosti da su svi *clusteri* povezani kao slijed

javnih prostora uzduž kolne, biciklističke i pješačke prometnice uz obalu. Rivijera je po definiciji fenomen artikulacije javnog prostora posebne vrste.

Clusteri rivijere su grupe turističkih i s turizmom povezanih programa. Formirani su prema dominantnim aktivnostima koje su koncentrirane na pojedinim točkama u prostoru. Prostori koji sadrže *cluster* mogu biti kako u građevinskom tako i u vangrađevinskom području, za njihovo je određenje odlučujuća koncentracija programa koji su u funkciji rivijere.

Prema ovim kriterijima razvrstani su *clusteri* s posebnim programskim potencijalima i tipološkim karakteristikama:

1. Kulturno-povijesne *cluster* predstavljaju povijesne jezgre gradova Nina, Zadra, Biograda na Moru te naselja Sveti Filip i Jakov i Pakoštane. Ovo su mesta koncentracije arhitektonske baštine, spomenika kulture i ambijentalnih vrijednosti povijesnog grada. U okviru *cluster*a nalaze se objekti graditeljske baštine, najznačajniji muzeji i galerije te kulturne i povijesne institucije.
2. Turistički *clusteri* (Ninsko blato - Gaj, Prvlaka, Zaton, Petrčane - Punta Skala, Kožino - Primorje, Diklo, Borik - Puntamika, Bibinje, Tistica, Sveti Petar, Sveti Filip i Jakov, Biograd na Moru, Crvena luka, Pakoštane i Drage) sastoje se od turističkih naselja i *resorta* te apartmanskog smještaja kućne radinosti u obalnim naseljima. Glavne prateće djelatnosti su ugostiteljstvo, trgovina, zabava i rekreacija.
3. Sportski / rekreacijski *clusteri* (Zaton, Gornje Petrčane, Diklo - Zlatice, Borik, Višnjik, Tistica, Biograd na Moru) sastoje se od sportskih centara u naseljima ili van naselja, te golf igrališta, hipodroma i sportskog uzletišta. Prateće djelatnosti su ugostiteljstvo, trgovina, zabava i rekreacija.
4. Prometni *clusteri* (Zaton, Jazine, Zadar-kolodvori, Gaženica, Sukošan, Turanj, Biograd nm) formiraju se oko velikih terminala pomorskog, cestovnog, željezničkog i zračnog prometa. Pored prometnih terminala prometne *cluster* formiraju velike marine i zračna pristaništa kao posebne vrste pomorskog i zračnog prometa.

Kriteriji za formiranje rivijere:

Prostorni kriteriji:

- Kriterij gustoće regulira parametre izgrađenosti i iskoristivosti tla.
- Izgrađenost parcele ne smije biti veća od 30%.
- Iskoristivost parcele ne smije biti veća od 1.
- Intenzitet aktivnosti urbanih cjelina mora biti visok.

Programski kriteriji:

- Intenzitet aktivnosti.
- Broj, vrste i kapaciteti programa.

Kriterij određenosti:

- Programska određenost entiteta mora omogućiti visoku raznovrsnost aktivnosti.
- Programska određenost treba biti niska do srednja.

Kriterij čitljivosti:

- Čitljivost urbane strukture treba biti visoka do vrlo visoka.
- Stupanj komunikativnosti i informacijske opremljenosti treba biti vrlo visok.

Kriterij mjerila rivijere:

- Mjerilo sustava rivijere treba biti veliko.
- Formati programskih cjelina rivijere trebaju biti srednji.

Namjenski parkovi

Prema prostornom planu Zadarske županije glavne gospodarske djelatnosti na području Ravnih kotara su poljoprivreda, turizam, poslovanje i promet. Ove djelatnosti u novim uvjetima poslovanja i novim programima dobivaju posve nove urbane oblike. Naznake transformacije nekad u cijelosti ruralnog krajolika mogu se već jasno uočiti. Otvoreni su procesi instaliranja novih programa koji se više ne zasnivaju samo na obiteljskoj poljoprivrednoj proizvodnji već na poslovanju novih poduzetnika koji se dijelom oslanjaju i na posve zapuštene i devastirane lokacije bivših poljoprivrednih dobara. Osim reprogramiranja takvih lokacija počele su se pojavljivati lokacije s izvorno novim programima iz oblasti poslovanja, turizma, kulture i sporta. Iz kataloga novih programa mogu se identificirati urbani sustavi koje na najočitiji način predstavljaju nova polja aktivnosti Ravnih kotara:

- Agro-parkovi
- Poslovni parkovi
- Sportski parkovi
- Arheološki parkovi
- Etno-parkovi

Upravljanje prostorom vrši se nad prostornom cjelinom kao entitetskom poljem i mrežama koje više polja formira u disperznom prostoru.

Prostor se ne predočava kao kontinualna ploha već kao mreža polja u prostornom okviru. Međuprostor nije nikakav «prazan» prostor već prostor ispunjen sadržajima koji sudjeluju kao podrška operativnim sustavima polja.

U mrežnom promatranju diskontinuitet postaje mjerilo promatranja i fokusiranja interesa na mjesta koja daju karakter tom diskontinuitetu. Na taj je način moguće uočiti polja događanja i za njih prilagoditi alate upravljanja. Alati moraju biti koncipirani tako da trajno čuvaju osnovne strukturalne karakteristike entiteta – njihovu namjenu, uvjeti korištenja i regulaciju građenja.

Obrazac novog identiteta trebao bi biti označen pojmom «parka» kao zone namijenjene jednoj dominantnoj aktivnosti – proizvodnji, sportu, rekreaciji, kulturi, zabavi itd. Park je sa svojim specifičnim atributom već udomaćen pojam kad se radi o arheološkom, etno ili sportskom parku. No, agro-turistički i poslovni parkovi su nova sintagma koja treba ukazati da stari pojmovi kao što su «poljoprivredno dobro» ili «industrijska zona» ne pogađaju više skupine novih sadržaja koji se u takvim prostorima događaju.

Parkom se u ovom slučaju smatra visoko koncentrirana skupina aktivnosti koja dijeli zajednički prostor, infrastrukturu i interesni cilj. Ona kao prostorni entitet ima svoju fizionomiju koja je izdvaja od ostalog okoliša i čini je jasno prepoznatljivom. Radi se o prostorima strukturiranim na principima urbanih tipologija smještenih u ruralni okoliš. U slučaju Ravnih kotara korištenje prostornog pojma «park» ima značenje koje se u prvom redu odnosi na karakter akumuliranja urbanih entiteta zasnovanih na spojevima ruralnog, kao povjesnog okoliša i urbanog, kao suvremenog. Na ovako predstavljenom identitetskom kriteriju mogu se formirati pet tipova parkova:

- Agro-turistički parkovi
- Poslovni (industrijski) parkovi
- Sportski parkovi
- Arheološki parkovi
- Etno-parkovi

Za ovih pet tipova parkovnih skupina karakteristično je da oni sadrže hibridne programe. To znači da ovi parkovi nisu monofunkcionalne cjeline zasnovane isključivo na poljoprivredi, industriji, sportu, arheologiji i etnologiji već se radi o spojevima ovih posebnih djelatnosti s drugim vrstama aktivnosti koje imaju funkciju pratećih djelatnosti funkcionalno povezanih na osnovni programski sadržaj.

Identitet pojedinih parkova zasniva se na njihovim osnovnim programima. Osnovni programi agro-turističkih parkova su poljoprivredne djelatnosti – vinogradarstvo, voćarstvo, maslinarstvo, povrtlarstvo i stočarstvo. Osnovne djelatnosti poslovnih parkova obuhvaćaju proizvodnju i usluge. Kod sportskih parkova osnovni programi su golf i jahački sportovi. U arheološkim parkovima su osnovni programi arheološka nalazišta a u etno-parkovima ruralna graditeljska baština.

Komplementarni programi su oni koji se miješaju s osnovnim programima i značajni su za proširenje programske strukture, njenu raznovrsnost i identitetsku posebnost. Ovi se programi apliciraju na osnovne programa po njihovoj srodnosti i aktivnim vezama koje intenziviraju urbanu strukturu parka.

Komplementarni programi s najviše potencijala nalaze se u domeni turizma, trgovine i ugostiteljstva. Ne postoji niti jedan od osnovnih programa koji se ne bi mogao povezati s nekim oblikom turizma. Turizam kao jedna od najznačajnijih djelatnosti na području Županije vezan je dominantno uz urbanu regiju obalnog pojasa. U dosadašnjim prostornim planovima ne postoje veze između resursa ravnokotarskog zaobalja i bilo kakvog oblika turizma, osim sporadičnog spominjanja seoskog turizma bez bližih specifikacija. Može se očekivati da će razvoj novih programa potaknuti proširenje turističkih interesa s obalnog i na zaobalno područje te da će ova područja početi djelovati sinergijski. Novi turistički programi odvijat će se u sustavima agro-turističkih parkova i seoskog turizma.

Primarne aktivnosti:

- poljoprivreda
- proizvodnja i usluge
- sport
- arheologija
- etnologija

Komplementarne aktivnosti:

- turizam
- trgovina i ugostiteljstvo
- sport i rekreacija
- edukacija
- znanost

Agro-turistički parkovi

Prva skupina agro-turističkih parkova vezuje se za lokacije trajnih nasada – vinograde, maslinike i voćnjake. Druga skupina ima djelatnu bazu u povrtnjacima a treću čine stočne farme. U posebni slučajevima u okviru jednog tematskog parka ima više vrsta poljoprivrednih djelatnosti. Neke od njih su povezane s distribucijom poljoprivrednih proizvoda, prodajom na licu mjesta, marketingom i sl. Stoga je veoma široka lepeza komplementarnih djelatnosti koja može biti povezana s ovako raznolikim osnovnim programima. Različiti oblici turizma najproduktivnije se apliciraju na takvu programsku strukturu. Nadalje se pojavljuju rekreativni i zabavni programi koji još više potiču turistički interes, zatim trgovina i ugostiteljstvo i u posebnim slučajevima edukativni programi.

Poslovni parkovi

Poslovne zone nastaju na politici disperzije malih industrijskih pogona i uslužnih djelatnosti po čitavom zaobalnom području. Svaka, pa i najmanja općina ima barem jednu planiranu ili već izgrađenu poslovnu zonu. To je uvelo u ravnokotarski krajolik posve nove sustave i oblike građenja kao i novu prometnu i komunalnu infrastrukturu.

Poslovne zone su funkcionalno najmanje povezane s poljoprivrednim okolišem ali imaju potencijal za izgradnju novih skladišnih prostora, poljoprivrednih servisa, trgovačkih centara, ugostiteljskih i drugih uslužnih objekata. Aplikativnost novih programa na osnovne programe poslovnih zona je znatna. Postoje interesi i široka lepeza mogućnosti razvoja novih programa u simbiozi s inicijalnim sadržajima poslovnih zona. Osim povezivanja trgovine i poslovanja mogući su i drugi aplikativni programi, naročito iz domene usluga – tehničkih servisa, ugostiteljstva i drugih srodnih djelatnosti. Jednako tako i sportski programi rekreativnog karaktera koji povezuju interes posjetitelja trgovačkih centara. Stoga se može očekivati da će se početni uvjeti korištenja poslovnih zona vremenom mijenjati i dopunjavati srodnim programima i postupno transformirati poslovne zone u poslovne parkove.

Sportski parkovi

U ravnokotarskom području, osim lokalnih amaterskih sportova nisu planirani nikakvi posebni profesionalni sportski sadržaji sve do pojave terena za golf u posljednjoj verziji Prostornog plana Zadarske županije. Broj i razmještaj ovih terena inicira uspostavu jednog posebnog mrežnog sustava koji indicira mogućnost uključivanja i drugih vrsta sportskih poligona koji bi bili sukladni ravnokotarskim potencijalima. Radi se o mreži sportskih parkova koji osim sportskih programa mogu uključivati i druge djelatnosti koje su kompatibilne s osnovnim programom. To mogu biti razni turistički programi koji uključuju smještajne kapacitete vezane za sport i raznovrsnu turističku ponudu. Također je moguće aplicirati kulturnu ponudu u obliku manjih arheoloških parkova zbog brojnih arheoloških nalazišta diljem Ravnih kotara.

Arheološki parkovi

Oko velikih arheoloških lokaliteta moguće je instalirati jedan sustav u čijem će središtu biti arheološko nalazište i sve profesionalne aktivnosti koje se na tom prostoru događaju. Oko toga središta moguće je razvijati programe koji će sadržavati ne samo znanstveni materijal već i širi kompleks informacija koje će proširiti društveno značenje lokaliteta. To znači stvoriti novo okruženje koje će djelovati na širi društveni prostor i imati utjecaja na obrazovanje, ekonomiju i socijalne procese u regiji.

Podloga takvom sustavu mogao bi biti arheološki park, postavljen u blizini arheoloških lokaliteta, koji bi u operativnom smislu funkcionirao dvojako. Jednim bi smjerom aktivnosti obavljao deponiranje i obradu arheološke građe i bio logistička potpora iskapanjima a drugim bi rezultate istraživanja predstavljao stručnoj i široj javnosti. Takav bi park imao prioritetno edukativnu funkciju a potom bi se mogao instalirati u sustav regionalne turističke ponude. Novi bi programi trebali biti složeni kao jedinstven paket interesa i usluga, trebali bi imati posebna svojstva i obilježja kako bi se lako mogli raspoznavati među ostalim interesnim točkama u regiji.

Etno-parkovi

Seoski se turizam može oslanjati na resurse koji se nalaze u starim zaseocima koji su očuvali svoju izvornu strukturu i predstavljaju posebne etnološke vrijednosti. Zaseoci kao etnološki entiteti trebaju biti očuvani u svojoj autentičnosti i uz posebnu obnovu i infrastrukturnu opremljenost mogu postati etno-sela s izvornim oblicima smještaja i mogućnostima izravnog kontakta s ruralnim krajolikom. Odabrane zaseoke moguće je transformirati u etno-parkove koji će prikazivati tradicijski način života u realnom ambijentu. Uz takve je parkove moguće organizirati odgovarajuću ugostiteljsku ponudu s lokalnom kuhinjom i prezentacijom tradicijskih običaja te dodatne sadržaje seoskog turizma.

Kriteriji za lociranje programa

Način korištenja zemljišta obzirom na nove programe treba regulirati zastupljenošću aktivnosti. U identifikaciji vrsta djelatnosti treba se voditi načelima operiranja mješovitim namjenama pri čemu ne treba unaprijed regulirati razine zastupljenosti pojedinih aktivnosti prije izrade UPU-a. Osnovni programi trebaju biti trajno prisutni u omjeru većem od 50% površine namjenskog parka. Komplementarni programi mogu biti stalni i privremeni te u promjenjivim omjerima zastupljenosti.

Izgrađenost zemljišta u namjenskim parkovima ovisi o vrsti i programskoj strukturi parka. Budući da se parkovi sastoje od više namjena za svaku je namjenu pojedinačno potrebno utvrditi razinu izgrađenosti a kumulativno se izgrađenost namjenskom parku može sistematizirati kao visoka, srednja i niska. Prema katalogu namjenskih parkova razina izgrađenosti treba biti slijedeća: visoka za poslovne parkove (do 50%), srednja za etno-parkove i posebne vrste agro-parkova (do 30%) te niska za arheološke, sportske, znanstvene i posebne vrste agro-parkova (10-15 %).

Osnovna razdioba prostora namjenskih parkova sastoji se od dvije entitetske cjeline: dijela namijenjenog gradnji i neizgrađenog dijela. U djelu namjenom gradnji smještaju se sve vrste objekata visokogradnje i svi infrastrukturni objekti. U neizgrađenom dijelu područja parka zemljište se može koristiti za uzbajanje poljoprivrednih kultura, pašnjake, livade i šume autohtonog krajobraznog uređenja.

Svi parkovi moraju biti infrastrukturno opremljeni osnovnim infrastrukturnim sustavima – prometom, vodoopskrbom, odvodnjom, energijom i telekomunikacijama, na razini primjerenoj njihovoј sadržajnoј strukturi. Odabir infrastrukturne opreme mora bit vođen kriterijima naprednih tehnologija i ekološki održivih sustava.

Eko-park Lika

Cijelo ličko područje Zadarske županije, istočno od granice Parka prirode Velebit, tretira se kao eko-park i turistički prostor. Cilj je revitalizirati i primjereno oblikovati turističku ponudu u prirodne, stvorene, a posebno kulturno povijesne i krajobrazne strukture.

Kriteriji novih programa i njihove održivosti:

Programi trebaju u potpunosti očuvati prirodno stanje i istovremeno omogućiti ekonomski interes lokalnoj zajednici.

U dokumente planiranja i provedbe potrebno je ugraditi kriterije za održivi razvitak područja:

- niske gustoće aktivnosti
- niske gustoće izgrađenosti
- visoki standardi usluga
- visoka infrastrukturna opremljenost
- visoka razina povezanosti s globalnim urbanim sustavima
- visoki stupanj nadziranja promjena u području

Koncept Eko-parka Lika treba afirmirati dvije vrste programa - postojeće i nove. Postojeći su programi generirani iz agrikulturnog okoliša ruralne zajednice a novi trebaju biti rekreacijskog karaktera, lako prilagodljivog postojećim uvjetima. Interakcija programa treba biti od obostrane koristi. Postojeći se programi trebaju poboljšati a novi se trebaju ponašati kao prijateljski u novome okolišu. Jedni druge trebaju poticati u gradnji novog sustava eko-parka.

Novi sustav eko-parka treba imati slijedeći katalog programa:

- Poljoprivredni programi
- Ekološki programi
- Rekreacijski programi

- Zabavni programi
- Obrazovni programi
- Informacijski programi
- Turistički programi

Poljoprivredni programi trebaju se oslanjati na lokalnu tradiciju ali trebaju afirmirati i mogućnosti nove ekološke proizvodnje. Trebaju biti povezani s ekološkim programima kao podloga istraživanjima i područje za testiranje novih znanja.

Ekološki programi trebaju biti prilagođeni lokalnim interesima, te odnosima globalnih i lokalnih utjecaja. Trebaju se baviti mogućnostima nove poljoprivrede, različitih komplementarnih aktivnosti ali i utjecajima velikih urbanih sustava, posebice krupne infrastrukture, na kvalitetu lokalnog okoliša. Ekološki programi obuhvaćaju monitoring i istraživanja ali i proizvodnju ekološki usmjerenih tehnologija.

Rekreacijski programi, kao novi uneseni programi, najviše će utjecati na promjene lokalnog okoliša. Ovi programi trebaju biti odabrani po kriteriju prilagodljivosti postojećim uvjetima te minimalnom utjecaju na promjene fizičkog okoliša.

Sportski i rekreacijski programi koji zadovoljavaju ove kriterije:

- trčanje i hodanje
- vožnja biciklom
- trim staze
- sportovi na vodi (kajak i kanu)
- ribolov
- tenis
- odbojka
- košarka
- mali nogomet

Zabavni su programi dopuna rekreacijskim programima. Oni uključuju:

- igre (simulacijske igre, natjecanja)
- svečanosti (blagdani, lokalna zbivanja)
- seoske sajmove
- priredbe (show programi, lokalne atrakcije)

Obrazovni programi trebaju se organizirati u okviru eko-centra a trebaju uključiti lokalne obrazovne institucije (osnovne škole), različite udruge i cjelokupno lokalno stanovništvo.

Informacijski programi trebaju se koncipirati i proizvoditi u okviru djelatnosti eko-centra. Oni trebaju biti namijenjeni posjetiteljima eko-parka ali i cjelokupnoj lokalnoj zajednici.

Turistički programi se trebaju razvijati u oblicima eko-turizma, u lokalnoj zajednici, oslanjajući se na dosegnute standarde naselja, infrastrukture i okoliša. Turistički programi trebaju biti u funkciji razvoja ovih sustava ali i očuvanja i poboljšanja kvalitete okoliša.

Topografija programa:

- Poljoprivredni će programi koristiti postojeći sustav polja.
- Ekološki će programi biti kreirani u eko-centru koji može biti smješten u naseljima ili posebnim campusima. Proizvodne ekološke programe treba smjestiti u selima.
- Rekreacijski će programi koristiti cjelokupnu lokalnu mrežu.
- Male sportove treba locirati u selima ili u posebnim campusima.
- Zabavni će programi koristiti otvorene prostore parka i mjesnu infrastrukturu.
- Obrazovni će programi koristiti eko-centar, te javne objekte lokalne zajednice.

- Informacijski će programi koristiti eko-centar i lokalnu informacijsku mrežu.
- Turistički će programi koristiti eko-centar, seoske smještajne i ugostiteljske kapacitete te postojeću i novu prometnu infrastrukturu. Turistički će interes biti fokusiran na programe sporta, rekreacije, zabave i obrazovanja razmještene u čitavom području parka.

3.5.8.3. Luke

Lociranje djelatnosti na području luka vrši se po kriterijima turističke djelatnosti u mreži javnog prostora:

- Gustoća mreže javnog prostora mora biti vrlo visoka
- Ukupne površine namijenjene javnom prostoru ne smiju biti manje od 90%.
- Intenzitet aktivnosti mora biti vrlo visok
- Determiniranost programa mora biti visoka
- U lukama se mogu locirati slijedeći programi: pristani, vezovi, plaže, šetnice, parkovi, sportko-rekreativni sadržaji te ugostiteljstvo i trgovina.
 - Čitljivost mreže javnog prostora mora biti vrlo visoka
 - Mjerilo urbane cjeline za koju se definira mreža javnog prostora mora biti veliko
 - Kontrola sustava mreže javnog prostora mora biti velika
- Naselje s pripadajućom lukom mora se tretirati kao jedna urbana cjelina
- Granulacija mreže javnog prostora mora biti mala
- Formati objekata za pojedine vrste programa ne smiju biti veći od postojećih sličnih u povijesnim cjelinama.
- Broj vezova jednog ili više priveza u prostornoj cjelini ugostiteljsko-turističke namjene može biti najviše 20% ukupnog broja smještajnih kapaciteta jedinica te cjeline, ali ne više od 400 vezova
- Vez u luci nautičkog turizma je vez za plovilo standardne duljine 12,0 m, a plovilo je ekvivalent jedne smještajne jedinice od 3 kreveta.

3.5.8.4. Turističke zone

Na područjima namijenjenim turizmu mogu se graditi turistički objekti slijedećih tipologija: turističke vile, hoteli, hotelska naselja i auto-kampovi.

- Gustoće turističkih zona mogu biti niske i srednje. Niske gustoće moraju biti za hotelska naselja a srednje za turističke vile i hotele.
- Područje niskih gustoća moraju imati najmanje 120 m^2 po jednoj postelji.
- Područja srednjih gustoća moraju imati najmanje 80 m^2 po jednoj postelji. Izgrađenost parcele ne smije biti veća od 30%. Iskoristivost parcele ne smije biti veća od 0,8.
- Područja auto-kampova moraju ispuniti elemente i mjerila za kategorizaciju kampa I ili II kategorije
- Lokacija turističke zone mora biti odabrana tako da turističke aktivnosti ne ugrožavaju naseljena mjesta, zaštićenu prirodu, kulturnu baštinu te krajobrazne karakteristike područja.
- Na području turističkih zona osim stacionarnih programa mogu biti još: ugostiteljski, trgovački, zabavni, rekreativni i sportski programi, sve u okviru jednog građevinskog područja.
- Veličine građevina za pojedine vrste programa moraju biti strukturalno i volumenski prilagođene, sličnim i istovrsnim, u povijesnim cjelinama najbližih naselja. Postojeća mreža poljskih puteva ne smije se mjenjati a korekcije profila moguće su samo iz prometnih razloga.

3.5.8.5. Hotelska naselja

Lociranje hotelskih naselja vrši se po kriterijima turističkih djelatnosti i oblikovanja fizičke strukture lokalnih naselja:

- Gustoća fizičke strukture mora biti niska.
- Kapaciteti ne smiju biti veći od 80-120 postelja po hektaru.
- Veličina područja jednog turističkog naselja ne smije biti veća od 15 ha.
- Izgrađenost parcele ne smije biti veća od 30%.
- Iskoristivost parcele ne smije biti veća od 0,8.
- Intenzitet aktivnosti mora biti visok.
- Determiniranost programa mora biti vrlo visoka.
- Na području turističkih naselja osim stacionarnih programa mogu biti još ugostiteljski, trgovački, zabavni, rekreativni i sportski programi.
- Čitljivost fizičke strukture mora biti vrlo visoka.
- Mjerilo fizičke strukture mora biti malo.
- Granulacija fizičke strukture mora biti mala.
- Formati objekata za pojedine vrste programa ne smiju biti veći od postojećih sličnih u povijesnim cjelinama.

Za sve planirane turističke zone određuje se pojas od 100 m od obalne crte u kojemu se ne smiju planirati objekti za smještaj gostiju, a u postojećim turističkim naseljima 70 m od obalne crte.

3.5.8.6. Zaseoci

Na teritoriju Ravnih kotara nalaze se brojne skupine zaselaka koje po svojim morfološkim odlikama pripadaju jedinstvenom tipu ruralnog nastanjivanja. Tematiziranje zaselaka kao budućih etno-parkova znači reafirmaciju posebne ruralne tipologije, izvornog, autohtonog modela građenja i načina življenja koje pripada lokalnoj povijesti. Ova se tipologija javlja redovito onda kada su ispunjena barem dva preduvjeta: agrikultura kao isključiva djelatnost i mikro-zajednica kao rodovska društvena formacija. Skoro svi toponimi zaselaka upućuju na rodovsku genezu konfiguracije, a okoliš artefakata na jedinu aktivnost u njihovom području.

Transformacija postojećih zaselaka u etno-parkove mogla bi se ostvariti na načelima privatno-javnog partnerstva s posebno definiranim interesnim programima. Pored osnovnog programa etno-parka mogli bi se instalirati i dodatni programi koji bi sadržavali elemente seoskog turizma sa smještajnim kapacitetima i ugostiteljskim uslugama. Dodatne atrakcije bi mogle biti seoski sajmovi, lokalne svečanosti, prezentacije lokalnih proizvoda i raznovrsna natjecanja koja bi dodatno aktivirala interes posjetitelja.

Lociranje djelatnosti na području zaseoka vrši se po kriterijima za poljoprivredne i turističke djelatnosti te održivosti postojeće fizičke strukture zaselaka:

- Gustoća fizičke strukture mora biti niska
- Izgrađenost parcele ne smije biti veća od 30%.
- Iskoristivost parcele ne smije biti veća od 1.
- Intenzitet aktivnosti mora biti srednji
- Determiniranost programa mora biti vrlo visoka
- Na području zaseoka mogu se graditi građevine za poljoprivredne djelatnosti obiteljskog gospodarstva i programe seoskog turizma.
- Čitljivost fizičke strukture mora biti vrlo visoka
- Mjerilo fizičke strukture mora biti malo
- Granulacija fizičke strukture mora biti mala

- Formati objekata za pojedine vrste programa ne smiju biti veći od postojećih sličnih u povijesnim cjelinama zaseoka.

3.5.8.7. Lokalne gospodarske zone

Lociranje djelatnosti na područjima lokalnih gospodarskih zona vrši se po kriterijima proizvodnih i poslovnih djelatnosti te oblikovanju fizičke strukture zone:

- Gustoća fizičke strukture mora biti visoka
- Izgrađenost parcele ne smije biti veća od 50%.
- Iskoristivost parcele ne smije biti veća od 1.
- Intenzitet aktivnosti mora biti visok
- Determiniranost programa mora biti vrlo visoka
- Programi mogu biti proizvodni, skladišni i servisni.
- Tehnologije moraju biti čiste.
- Čitljivost fizičke strukture mora biti vrlo visoka
- Mjerilo fizičke strukture mora biti malo do srednje
- Granulacija fizičke strukture mora biti mala do srednja

3.6. RAZVOJ INFRASTRUKTURNIH SUSTAVA

3.6.1. Prometni infrastrukturni sustav

Komparativne prednosti koje proizlaze iz povoljnog geoprometnog položaja Zadarske županije u jadranskom prostoru, a u svezi povezivanja cjelokupnog teritorija Republike Hrvatske međusobno i sa susjednim državama, mogu se u potpunosti ostvariti tek izgradnjom odgovarajuće prometne infrastrukture za potrebe međuregionalnog i regionalnog povezivanja.

Koncepcija prometnog rješenja mora definirati sve prometne funkcije koje će omogućiti potpuno prometno otvaranje Županije uz kvalitetno i učinkovito korištenje svih oblika prometnih usluga.

Da bi se što prije ostvario efikasan, pouzdan, siguran i cjelovit prometni sustav, visokog prometnog standarda, koji je nužan za očekivani društveni i gospodarski razvoj Zadarske županije mora se čim prije:

- kvalitetno povezati prostor Županije s ostalim dijelovima Republike Hrvatske izgradnjom planiranih, brzih cesta, državnih cesta i željezničkih pruga,
- međusobno povezati cjelokupni prostor Županije kvalitetnom mrežom državnih, županijskih i lokalnih cesta,
- ostvariti optimalni pomorski promet, naročito s otocima, uz obvezatno razdvajanje putničkog i trajektnog prometa, što traži uporabu novih tipova brodova koji će zadovoljiti potrebe za traženim prometnim standardom na moru, posebno u turističkoj sezoni,
- ostvariti planirani razvoj zračne luke Zadar, prvenstveno za potrebe turističkog gospodarstva cijele zadarske subregije i susjednih gravitirajućih prostora,
- izgraditi prometnu infrastrukturu u planiranim industrijskim, turističkim, stambenim, poljoprivrednim i drugim zonama, a u svezi valorizacije prostora i njegovog optimalnog korištenja.

Da bi prometni sustav Županije doprinio učinkovitom poticanju gospodarskog razvoja mora zadovoljiti prostornu i funkcionalnu cjelovitost uz mogućnost etapnog sagledavanja i ostvarivanja rješenja, tj. izgradnje prometnih objekata. Potrebno je ostvariti brze i kvalitetne

cestovne, željezničke, brodske, trajektne i zračne veze, te funkcionalni sustav telekomunikacijskih veza.

Pojedini prometni sustavi moraju se razvijati u cilju njihovog optimalnog povezivanja što će omogućiti njihovo efikasno međusobno nadopunjavanje i kombiniranje prilikom korištenja. Svaka grana prometa mora zadovoljiti najviše kriterije glede osiguranja potrebnog prostora za efikasnu zaštitu okoliša i postizanja potrebne kvalitete življenja.

Osnova za rješenje prometnog sustava Zadarske županije mora se temeljiti na "Strategiji prostornog uređenja razvoja Republike Hrvatske", te "Strategiji prometnog razvijka razvoja Republike Hrvatske", u kojima je definiran dugoročni razvoj prometnog sustava od međunarodnog i državnog značaja.

Prometni sustav Zadarske rivijere

Prometni sustav rivijere sačinjavaju elementi cestovnog, željezničkog, pomorskog i zračnog prometa. Za prostornu organizaciju rivijere najznačajniji su pravci i terminali cestovnog i pomorskog prometa:

- lokalna tranzitna cesta na granici rivijere i njezinog kontaktnog područja sa zaleđem
- obalna cesta koja izravno povezuje sva naseljena mjesta na rivijeri
- pješačka šetnica (*lungo mare*) u naseljenim mjestima i između njih
- biciklistička staza (*lungo mare*) u naseljenim mjestima i između njih
- lokalna dužobalna plovidba javnog prometa i sezonskih turističkih plovila

Prometnu infrastrukturu rivijere sačinjavaju kolodvori, luke, marine i prometni koridori. Dva prometna koridora ključni su prostorni regulatori rivijere.

- Prvi prometni koridor nalazi se uz obalu. Namijenjen je lokalnom prometu osobnih vozila, javnog prijevoza i vozila posebnih namjena. U njemu se pored prometnice za motorna vozila nalaze pješačka i biciklistička staza (*lungo mare*). Pješačka i biciklistička staza ne moraju biti u prometnom koridoru cijelom duljinom rivijere. Ovi se pravci mogu djelomice razdvajati prema morfološkim i funkcionalnim uvjetima obale. Obalni koridor povezuje u neprekinutom tijeku sve turističke točke na rivijeri. On je osnovni regulator javnog prostora rivijere kako u naseljenim mjestima tako i u vangrađevinskim područjima. Trasa prvog obalnog koridora je nepotpuna. Treba biti produžena na dionicama Punta Šekala – Privlaka i Biograd nm – Drage.
- Drugi prometni koridor nalazi se na granici rivijere i kontaktnog područja u zaleđu rivijere. U njemu se nalazi lokalna tranzitna prometnica kojom se odvija cjelokupni servisni promet između rivijere i zaobalja. Prometnica je namijenjena dnevnim snabdijevanjima i drugim uslugama sadržaja rivijere. Svako mjesto i svako turističko naselje na rivijeri mora imati izravan priključak na tranzitnu prometnicu.
- Javni promet treba biti organiziran sezonski. Obalnom prometnicom treba prometovati *bus shuttle* koji povezuje sva naselja rivijere i turistička naselja izvan naseljenih mesta. Duž obale treba prometovati putničko plovilo *boat shuttle* koje pomorskim putovima povezuje sva mesta na rivijeri.
- Prometni terminali u funkciji rivijere su željeznički kolodvor u Zadru, autobusni kolodvori u Zadru i Biogradu nm, luke ~~Jazine~~ **Zadar** i Gaženica u Zadru, trajektna luka u ~~Tkonu~~ **Biogradu** te lokalne luke u svakom naseljenom mjestu. U neposrednoj blizini pojasa rivijere nalazi se zračna luka Zemunik. ~~Pestojeće uzletište kod Zatona treba prenamijeniti za turističke i sportske potrebe.~~ Pored prometnih terminala u prometnom programu rivijere nalaze se veće marine u ~~Ninu~~, Zadru, Sukošanu i Biogradu nm.
- Luke za javni promet imaju višestruku funkciju u aktivnostima rivijere. Pored zadovoljenja prometnih potreba lokalnog stanovništva luke na području rivijere imaju

turističku funkciju. One su dio sustava lokalne obalne plovidbe kao pristani za turistička plovila i sezonsku *boat shuttle* liniju rivijere.

- Marine pored svoje osnovne nautičke funkcije imaju ulogu formiranja posebnih nautičkih centara s proširenom turističkom ponudom.

3.6.1.1. Cestovni promet

U cilju što uspješnijeg povezivanja s unutrašnjim prostorom Republike Hrvatske, brzog uključivanja u europske prometne tokove i pokretanja gospodarstva na područjima potencijalno najjačih kapaciteta, u "Strategiji prometnog razvijanja Republike Hrvatske" definiran je državni prioritet izgradnje mreže autocesta.

Tako je na području Zadarske županije izgrađena autocesta A1 - Zagreb–Split–Dubrovnik kojom se nastavljaju prometni tokovi Sjeverne i Srednje Europe iz smjerova Beča, Bratislave i Budimpešte.

Autocesta prolazi kroz područje Zadarske županije u dužini od cca 80 km, uključujući Maslenički most i tunel Sveti Rok preko čvorova u dvije razine. To su:

- čvorište "Maslenica", na sjevernoj strani Novskog ždrila
- čvorište "Posedarje" kod naselja Posedarje
- čvorište "Zadar 1", kod naselja Islam Latinski
- čvorište "Zadar 2", kod naselja Zemunik Gornji
- čvorište "Benkovac", u neposrednoj blizini Benkovca
- čvorište "Sv. Rok", u Ličko-senjskoj županiji, zapadno od Gračaca

Duž cijele trase autoceste, a na svim križanjima s postojećom cestovnom mrežom izgrađene su cestovne građevine (podvožnjaci, nadvožnjaci) čime se postigla maksimalna zaštita i sigurnost prometanja vozila.

Postojeće javne ceste koje imaju važnost državnih cesta i dalje će imati najvažniju prometnu ulogu u vezi povezivanja cjelokupnog prostora Zadarske županije međusobno. Razvitak postojeće cestovne mreže podrazumijeva održavanje te podizanje prometno-tehničke razine istih kao i izgradnju novih cesta. U tu svrhu Planom se predviđa:

- rekonstrukcija i korekcija trase postojeće državne ceste (D8) od čvora "Zadar 1" do Zadra u brzu cestu
 - dionica „Crno-čvor Zadar1“ – izgradnja četvero-tračne prometnice s „deniveliranim raskrižjima“ ulaza-izlaza u naselja.
 - dionica Zadar (Barbarićine) – Marina „Bibinje–Sukošan“ novoprojektirano "denivelacijsko raskrižje" D8/Ž6039 (Bibinje) – izgradnja četverotračne prometnice.
 - dionica Sukošan (Istok) – Sv Petar – izmještanje kolnika na sjeverni dio koridora, tako da se osigura slobodan pojas za plažu „Tustica“ u širini 50 m.
 - dionica raskrižje „Veletržnica“ – raskrižje „Žmirci“ – izgradnja četverotračne prometnice s deniveliranim raskrižjem s D8 (na dionici od „Vidilice“ do „Veletržnice“). Zbog izgrađenosti koridora, prometni trakovi će se razdvojiti tako da se dva nova jednosmjerna traka izgrade koridorom cca 200 m sjevernije od postojećeg koridora.
- ~~rekonstrukcija postojeće ceste Knin–Udbina (D1) u brzu cestu~~
- rekonstrukcija državne ceste D503 od Zapužana do Biograda (projekt)
- rekonstrukcija i korekcija trase i Ž6064 od čvora Benkovac do Pakoštana
- izgradnja nove dionice ceste Crno (D8)-obilaznica Nin
- rekonstrukcija i izmještanje trase (D110) kroz mjesta Preko-Kali-Kukljicu
- izmještanje postojeće Jadranske turističke ceste (JTC, D8) kroz naselje Starigrad, te od Zadra do Draga
- rekonstrukcija i izmještanje trase (D106) kroz mjesta Dinjišku, Vrčićе te grad Pag

- nova spojna cesta državne ceste D306 i županijske ceste Ž6275 kojom će se direktnije povezati grad Pag sa županijskim središtem
- rekonstrukcija i izmještanja trase državne ceste D306 kroz naselja Kožino,
- rekonstrukcija i izmještanje trase državne ceste (D27)
- nova cesta Kaldrma – Lički Osredački Tiškovac Lički - Drenovac Osredački
- ~~izgradnja zaobilaznice Grad Nin od Ž-6011 do D-306~~
- ~~izgradnja predužetka lokalne ceste L63056 Duševića mlin (Ž6007) Visočane PZ Grabi-D8-Suhovare Ž6021~~
- izgradnja dionice - naselje Poličnik-Ž6014 Poličnik - D8 Poličnik
- izgradnja dionice ~~L63121 Korlat - Ž6278~~ Nadin (Raštević) Ž6021 - Nadinsko blato - Ž6047 (Polača)
- ostale planirane županijske ceste prema kartografskom prikazu 2.1 INFRASTRUKTURNI SUSTAVI, Prometni i telekomunikacijski sustav.

Radi kontinuiteta cestovnih prometnih tokova s kopna prema otocima i najizravnije prema nasuprotnoj Italiji "Studija prometnog razvijanja Hrvatske" utvrđuje u odnosu na prilazne ceste visoke razine prioriteta cestovno-trajektne, otočne i transjadranske smjerove. Prometne i ekonomske analize smjerova trebaju dati smjernice u korelaciji razvijanja cestovnog i pomorskog prometa i zajedničkih lučko-pristanišnih infrastrukturnih rješenja i objekata logistike u njihovom zajedničkom prometnom djelovanju i uslugama.

Plan predlaže mogućnost povezivanja otoka Pašmana mostom, što ne isključuje povezivanje trajektom i brzim putničkim brodovima, otoke Vir i Pag mostom, te kao potencijalnu mogućnost povezivanje Grada Zadra sa otokom Ugljanom podmorskim tunelskim mostom.

Izgradnjom autoceste A1 i planiranih brzih cesta, te rekonstrukcijom postojećih i izgradnjom novih državnih, županijskih i lokalnih cesta ostvarit će se bolje i brže cestovno povezivanje Zadarske županije s ostalim prostorima Republike Hrvatske, s drugim susjednim državama, kao i povezivanje međusobno svih prostora unutar same Županije.

Mreža svih prometnica mora omogućiti u budućnosti selektivno vođenje i upravljanje prometom kako bi se efikasno odvijao međugradski, prigradski i gradski promet.

Javna cestovna mreža mora biti izgrađena i opremljena tako da zadovolji prvenstveno sve potrebe javnog i individualnog prometa, jer se tu svakodnevno odvijaju najintenzivniji prometni tokovi. Time će se stanovništvo i najveći dio gospodarstva zadržati na području cijele Županije i neće imati potrebu za preseljavanjem u uža gradska područja.

Sve postojeće prometnice moraju se primjerenom rekonstrukcijom modernizirati, uz maksimalno očuvanje i zaštitu okoliša, te opremiti odgovarajućom prometnom signalizacijom kako bi se povećala njihova propusna moć.

3.6.1.2. Željeznički promet

Postojeće željezničke pruge na prostoru Zadarske županije (Lička pruga i pruga Knin-Zadar) omogućuju da Zadarska županija, preko svoje glavne terete luke u Gaženici, ravnopravno sudjeluje u uvozno-izvoznom i tranzitnom pomorskom prometu koji gravitira na luke Južne Hrvatske.

Razvoj željezničkog prometa na ovom području mora se zasnovati na povećanju tranzitne uloge u međunarodnom željezničkom prometu što se može postići samo kvalitetnijom ponudom transportnih usluga. Nužno je uvesti nove tehnologije prijevoza i prijevoznih sredstava kako bi se ostvarili bolji učinci na istim elementima željezničke mreže.

- U skladu s potrebama gospodarstva moraju se modernizirati postojeće željezničke pruge, uz istodobno podizanje opće tehničko-tehnološke razine, ekonomičnosti stupnja sigurnosti, pogodnosti s ekološkog aspekta i utroška pogonske energije. To traži sveobuhvatni remont i elektrifikaciju pruge, izgradnju suvremenih signalno-svjetlosnih uređaja i telekomunikacije, nabavu novih kvalitetnih šinskih vozila, uvođenje daljinskog upravljanja prometom, a po potrebi izmještanje postojeće trase i izgradnju novih dionica na sadašnjim najtežim dijelovima. Izgradnja novih dionica na području Županije planirana je na dijelu ličke pruge od Gračaca do Radučića, te **izmicanje izmještanje željezničke pruge kroz Bibinje, te povezivanje luke Gaženica sa zračnom lukom i gospodarskom zonom Crno**

Stupanj poboljšanja i ostvarenje kvalitetnijih željezničkih veza Zadarske županije najviše će ovisiti o postupnoj realizaciji povezivanja željeznicom cijelog područja Republike Hrvatske.

Područje Zadarske županije povezat će se s ostalim dijelovima države prugama Zagreb-Lika-Zadar i Jadranskom prugom Rijeka-Zadar-Split-Dubrovnik.

Izgradnjom ovih pruga visokih propusnih moći znatno će se smanjiti vrijeme putovanja željeznicom, a položaj i značaj pomorske luke Zadar i luke Gaženica još više će doći do izražaja.

Buduća brza Jadranska željeznička pruga proći će s južne strane Velebita, preko Novskog ždrila, spustiti se neposredno do sjevernog područja grada Zadra, te produžiti duž sjeverne strane Vranskog bazena prema Šibeniku i Splitu.

3.6.1.3. Pomorski i riječni promet

Razvoj pomorskih luka i pomorskih veza Zadarske županije mora se zasnovati na potrebama Republike Hrvatske u svezi povezivanja s drugim državama, te na potrebama povezivanja same županije s otocima i ostalim prostorima države.

U cilju optimalnog iskorištenja svoje geoprometne prednosti i privlačenja što više prometnih tokova moraju se nabaviti nove vrste plovila za zadovoljenje prijevoza putnika i svih vrsta tereta, te stalno pratiti tehničke i tehnološke promjene u pomorskom prometu. Time će se osigurati mreža bržih, udobnijih i učestalijih veza na linijama s jadranskim i mediteranskim lukama, te ostvariti potrebne veze s otocima.

Prema "Strategiji prostornog **uredenja razvoja** Republike Hrvatske" i postojećoj podjeli pomorskih luka najvažniju ulogu na području Županije imaju luka Zadar - putnička luka na Poluotoku i luka Gaženica, putnička i teretna, koje imaju ulogu međudržavne i državne luke na pravcu Europa-Zagreb-Jadran.

Prepostavka za daljni razvoj luke Gaženica je izgradnja modernih cestovnih i željezničkih veza prema zaleđu. Izgrađena autocesta, kvalitetnije cestovno povezivanje sa zapadnim dijelovim BiH, modernizacija željezničke pruge Zagreb-Knin-Zadar, te izgradnja brze Jadranske pruge Trst-Rijeka-Zadar-Split-Dubrovnik **te povezivanje luke Gaženica sa zračnom lukom i gospodarskom zonom Crno** još više će valorizirati položaj i značaj luke Gaženica.

Povećanje potreba za učestalijim linijama za otoke i uvođenje sve većih brodova na dužobalnim linijama i na kružnim linijama između jadranskih gradova na istočnoj i zapadnoj obali zahtjeva proširenje lučkih funkcija i izgradnju novih kapaciteta. Kako to prostorno nije moguće ostvariti na sadašnjoj lokaciji gradske luke nameće se potreba hitnog premještanja trajektnе luke na područje zapadnog dijela gradske industrijske zone Gaženica, kraj uvale Brodanov jaz. Ovaj prostor ima sve preduvjete za sva eventualna potrebna buduća proširenja ove luke čime će se zadovoljiti **Izgradnjom luke Gaženica** sve potrebe u svezi učinkovitijego je povezivanja Zadra s gravitirajućim otočnim arhipelagom, te **su stvoriti**eni uvjeti za uvođenje učestalijih dužobalnih i međunarodnih trajektnih linija.

Premještaj trajektne luke na novu lokaciju ~~riješit će riješilo je~~ ozbiljne postojeće prostorno-prometne i ekološke probleme u staroj jezgri grada Zadra. U konačnosti pomorski prometni sustav luke Zadar ~~cine~~će putnička luka na Poluotoku, putnička (trajektna) luka i teretna luka u Gaženici. Svaka od ovih luka imat će u svom sastavu specijalizirane sadržaje za obavljanje svih potrebnih funkcija u domaćem i međunarodnom prometu. U akvatoriju stare gradske luke odvijat će se putnički promet za brze veze s otocima i za brze dužobalne i prekomorske veze, svi oblici individualnog pomorskog prometa, izletnički promet u prostor zadarskog arhipelaga i tranzitni nautički promet. Na ~~ne~~voj lokaciji trajektne luke u Gaženici odvijati će se trajektni promet sa svim otocima zadarskog arhipelaga, promet svih brodova na dužobalnim linijama, na međunarodnim linijama i na kružnim linijama po Mediteranu i Jadranu kojima se osim putnika prevoze i vozila. Prostor teretne luke Gaženica omogućava njeno potrebno proširenje čime će se dobiti luka pogodnih dubina s efikasnim pretovarnim uređajima, industrijskim kolosjecima, ranžirnim postrojenjima i priključnim cestama za teški motorni promet. Teretna luka Gaženica svoj razvitak mora temeljiti na odgovarajućoj specijalizaciji.

Jedan od značajnih razvojnih pravaca Republike Hrvatske je razvoj otoka što traži njihovo adekvatno povezivanje s kopnom. Osnovni preduvjet za uspješnu revitalizaciju i ostvarenje utvrđenih ciljeva u strategiji razvoja ovih otoka je razvoj kvalitetne prometne infrastrukture, u prvom redu pomorstva. Povezivanje otoka Zadarske županije s kopnom i međusobno vrlo je kompleksno, jer efikasno povezivanje otoka s kopnom, potrebno za njihov društveni i gospodarski razvoj, nije uvijek ekonomski opravданo. Kvalitetnom reorganizacijom pomorski promet mora postati znatno fleksibilniji posebno obzirom na sezonske oscilacije, čime će se pospješiti sveukupan razvoj otoka i ostvariti bolja povezanost s kopnenim zaleđem. Prometno povezivanje otoka Zadarske županije mora biti u funkciji demografskog i gospodarskog razvoja ovog prostora, a u skladu s općom državnom strategijom razvoja i prostornog uređenja otoka. Kako ovi otoci imaju velike rezerve za razvoj kvalitetnog i elitnog turizma, nautičkog i stacionarnog, za očekivati je da će doći do znatnog porasta prometa na većini linija za ove otoke. Otvaranje ovih prostora u procesu revitalizacije i općeg razvoja ostvarit će se samo trajnom, sigurnom i pouzdanom prometnom ponudom. Prometna ponuda mora se u tehnološkom i organizacijskom pogledu stalno prilagođavati potražnji.

Osnovni model povezivanja otoka Zadarske županije s kopnom mora se zasnovati na razdvajanju trajektnog i putničkog prometa.

Prednost povezivanja većih otoka: Ugljana, Pašmana i Dugog otoka s kopnom daje se trajektnom prometu i motorizaciji otoka. Trajektne linije pojavljuju se kao mostovi između kopna i otoka pa su otoci prometno efikasnije povezani s kopnom, čime se otvara mogućnost šireg homogenijeg korištenja prostora. Međutim sa stajališta troškova, utroška vremena i udobnosti, putovanje trajektom je daleko nepovoljnije od direktnе brodske putničke veze. Primarni budući sustav otočnih linija činit će trajektne linije s polazištem iz nove trajektne luke u Gaženici, te brze brodske linije s polazištem iz postojeće putničke luke na Poluotoku. Porast prometa mora se zadovoljiti uvođenjem trajekata većih kapaciteta, a ne povećanjem broja linija.

Manji otoci Zadarske županije (Vrgada, Iž, Rava, Molat, Ist, Škarda, Premuda, Silba, Olib), obzirom na svoju udaljenost od kopna, ne reflektiraju na promet dnevnih migranata, već se sav promet svodi na nekoliko putovanja po stanovniku mjesечно. Dominantnu ulogu u povezivanju ovih otoka moraju imati svakodnevne brze putničke brodske veze, u svemu prilagođene potrebama putnika. Za to se moraju osigurati kvalitetni brzi putnički brodovi s mogućnošću prijevoza manjih količina tereta, koji će moći rentabilno poslovati s onim volumenom prometa koji postoji na pojedinim linijama.

Uvođenje trajektnog prometa za ove otoke svodi se na nekoliko linija tjedno za zadovoljenje prijevoza vozila snabdijevanja i vozila koja prevoze građevni materijal.

U sustavu pomorskog prometa i boljeg uključenja otoka Paga poseban se naglasak stavlja na formiranje trajektne luke Košljun za sve vrste trajekata. Time će se osigurati još jedan prometni punkt važan za čitav otok Pag. Posebno se ističe potreba realizacije **izdvojenog lučkog bazena luke Pag kao trajektne luke Veli i na području** Mali Zaton na otoku Pagu **koja će biti**, kojom će se omogućiti još jedna pomorska veza s kopnom (Karlobag) odnosno Ličko-senjskom županijom.

Od teretnih brodova potrebnih za opskrbu otoka mora se osigurati transport za naftne derivate i vodonosac.

Osim toga mora se ostvariti međusobno povezivanje samih otoka manjim brodovima, kapaciteta 50-80 putnika, što će omogućiti kvalitetniju i raznovrsniju turističku ponudu.

To se može postići procesom brže individualizacije brodskog prometa i uspostavom linija od manjih lokalnih luka do luka koje dodiruju glavne otočke linije.

Sve otočke luke moraju se redovito održavati, a po potrebi i rekonstruirati, jer će imati vrlo važnu ulogu u razvoju nautičkog turizma.

Pojedine luke moraju se proširiti i dodatno zaštititi adekvatnim lukobranima, kako bi se omogućilo sigurno pristajanje brodova i trajekata po svim vremenskim uvjetima.

Riječni promet na području Zadarske županije je nerazvijen. Rijeka Zrmanja, u prirodno neuređenom stanju, s brojnim mjestimičnim zaprekama, oštrim zavojima, malim plovnim širinama i dubinama, te urušenom obalom, plovna je za manje brodice do Obrovca.

3.6.1.4. Zračni promet

Značaj i učešće zračnog prometa u cijelokupnom prometnom sustavu neprekidno raste, jer povećava mobilnost stanovništva, značajno smanjuje vrijeme i troškove putovanja.

Razvoj zrakoplovne **zračne** luke Zadar zasniva se na potrebi što boljeg povezivanja teritorija i Zadarske županije, osobito turističkih područja s ostalim područjima Republike Hrvatske, jer bez **adekvatne-kvalitetnog** zrakoplovne luke **zračnog prometa** veći razvoj gospodarstva, posebno turizma danas se ne može ostvariti.

~~U kategorizaciji zrakoplovnih luka Republike Hrvatske zračna luka Zadar razvijat će se kao sekundarna zrakoplovna luka.~~

Na osnovu stvarnih potreba zračna luka mora se na vrijeme proširivati i rekonstruirati uz primjenu najsvremenije navigacijske tehnologije. U skladu s porastom prometa i ulogom **zrakoplovne zračne** luke u prostoru Zadarske županije adekvatno će se proširivati njeni kapaciteti za prihvati i otpremu zrakoplova i putnika, te razvijati prateće službe i servisi.

Da bi se stvorili uvjeti za mogućnost prihvata povećanog zračnog prometa planirano je rekonstruirati pistu za slijetanje većih zrakoplova.

~~Mora se što prije izvesti križanje u dva nivoa na mjestima gdje rulna staza, koja vodi od piste do pristanišne zgrade, presjeca postojeću cestu.~~

Nužno je ostvariti što kompaktnije povezivanje zračnog prometa i s ostalim vrstama prometa, posebno s cestovnim i pomorskim prometom.

Planom se predlaže, izgradnja malih sportsko-rekreacijskih zračnih pristaništa **aerodroma** na otocima Pagu, Ugljanu, Dugom otoku, Šepurinama i zračno pristanište u **Tomingaju** i Stankovicima.

Optimalno rješenje za pojedina područja Zadarske županije, naročito otoke, je izgradnja helidroma, bez obzira na njihovu gospodarsku neopravdanost. Za helidrome treba urediti posebne lokacije, ili se povremeno mogu koristiti površine postojećih sportskih terena. Helidromi su nužna sigurnost življjenja lokalnog stanovništva tijekom cijele godine, a naročito u ljetnim mjesecima, jer će omogućiti brzi interventni prijevoz do većih gradskih središta.

3.6.1.5. Telekomunikacijski sustav

Od planiranih magistralnih kabelskih pravaca u planu je građenje svjetlovodnog podmorskog spojnog kabela "Adria I". Trasa ovog kabela će Zadarskom županijom prolaziti vanjskim otvorenim morem s odgrankom do Zadra koji će prolaziti poprečno preko Dugog Otoka, morem do Iža, preko otoka Iža, morem do Ugljana, preko otoka Ugljana do Preka, te konačno do Zadra. Zadnja dionica ovog ogranka, odnosno prva gledajući od Zadra, podmorska dionica Zadar-Preko, je izgrađena već ranije.

Na kopnenom dijelu, planirano je građenje još jednog magistralnog svjetlovodnog kabela uz rub planirane autoceste. Izgradnjom tog svjetlovodnog kabela, postojeći svjetlovodni kabel na relaciji Zadar-Posedarje koji je sada lokalnog značenja bi spajanjem s tim kabelom dobio magistralno značenje s obzirom da će magistralni telekomunikacijski promet od Zadra usmjeravati direktno prema unutrašnjosti.

3.6.2. Vodnogospodarski sustav

3.6.2.1. Vodoopskrbni sustav

S obzirom na ~~predviđeni porast broja stanovnika~~, povećanje životnog standarda, te sveukupni planirani razvoj gospodarstva i prometa na prostoru Zadarske županije potrošnja vode neprestano će rasti, kako specifična tako i ukupna.

Kako su vode nezamjenjiv, ograničen i jedan od najugroženijih prirodnih resursa današnjice mora se, radi skladnog gospodarskog i društvenog razvoja, korištenju voda posvetiti posebna briga. Samo provodeći osmišljeno gospodarenje nad cjelokupnim vodnim dobrom neće se ugroziti sve vrijednosti suvremenog svijeta koje se uz vodu stvaraju.

Područje Zadarske županije najvećim dijelom je siromašno vodom, naročito duž svoga priobalnog dijela gdje su koncentrirana najveća naselja, a time i najveći potrošači vode. Stoga se za planirani razvoj Županije moraju maksimalno racionalno koristiti svi raspoloživi vodni resursi.

U tablici su prikazane potrebne količine vode po JLS prema popisu stanovništva iz 2011, te potrebne količine vode za postojeće i planirane turističke kapacitete

JLS_IME	POPIS_ST_2021	TZ KAPACITET postojeći	TZ KAPACITET planirani	potrebne količine vode u naselju 250/l/stan/dan (prema vodnogospodarskom planu)	potrebne količine vode za postojeće turističke zone 250l/gostu/dan (prema vodnogospodarskom planu)	potrebne količine vode za planirane turističke zone 250l/gostu/dan (prema vodnogospodarskom planu)
BENKOVAC	9.728		700	2.432.000,00		175.000,00
BIBINJE	3.967		2.500	991.750,00		625.000,00
BIOGRAD NA MORU	5.598	4.160	6.260	1.399.500,00	1.040.000,00	1.565.000,00
GALOVAC	1.267			316.750,00		0,00
GRAČAC	3.229		9.000	807.250,00		2.250.000,00
JASENICE	1.322		2.800	330.500,00		700.000,00
KALI	1.591		1.000	397.750,00		250.000,00
KOLAN	812	1.200	7.060	203.000,00	500.000,00	1.765.000,00
KUKLIĆA	645	800	1.700	161.250,00	200.000,00	425.000,00
UŠANE OSTROVIČKE	596			149.000,00		0,00
NIN	2.714	10.000	8.775	678.500,00	2.500.000,00	2.193.750,00
NOVGRAD	2.171		2.600	542.750,00		650.000,00
OBROVAC	3.608		1.800	902.000,00		450.000,00
PAG	3.187	3.700	18.050	796.750,00	925.000,00	4.512.500,00
PAKOŠTANE	4.125	2.250	6.730	1.031.250,00	562.500,00	1.682.500,00
PAŠMAN	2.144		8.550	536.000,00		2.137.500,00
POLAČA	1.386		1.000	346.500,00		250.000,00
POLIČNIK	4.697		1.575	1.174.250,00		393.750,00
POSEDARJE	3.431		4.125	857.750,00		1.031.250,00
POVLJANA	680		6.700	170.000,00		1.675.000,00
PREKO	3.577	260	6.375	894.250,00	65.000,00	1.593.750,00
PRIVLAKA	2.126	600	2.010	531.500,00	150.000,00	502.500,00
RAŽANAC	2.771		4.000	692.750,00		1.000.000,00
SAU	1.772	1.120	2.900	443.000,00	280.000,00	725.000,00
STANKOVCI	1.827			456.750,00		0,00
STARIGRAD	1.697	1.900	6.100	424.250,00	475.000,00	1.525.000,00
SUKOŠAN	4.667		5.000	1.166.750,00		1.250.000,00
SVETI FILIP I JAKOV	4.456		2.850	1.114.000,00		712.500,00
ŠKABRNJA	1.674			418.500,00		0,00
TKON	749		2.650	187.250,00		662.500,00
VIR	3.100		3.000	775.000,00		750.000,00
VRSI	2.030		3.000	507.500,00		750.000,00
ZADAR	70.829	4.280	4.400	17.707.250,00	1.070.000,00	1.100.000,00
ZEMUNIK DONJI	2.167		500	541.750,00		125.000,00
ZADARSKA ŽUPANIJA	160.340	30.270	133.710	40.085.000,00	7.767.500,00	33.427.500,00

Uslijed sve većih potreba za vodom moraju se trajno osigurati dosta količine kvalitetne pitke vode za cijelokupno područje Zadarske županije. To se može ostvariti samo utvrđivanjem optimalne koncepcije dugoročnog razvoja vodoopskrbe Županije koja se mora temeljiti na već izgrađenim sustavima dovoda vode iz lokalnih izvorišta, s rijeke Zrmanje i rijeke Krke.

Mora se nastaviti s izgradnjom postojećih vodoopskrbnih sustava, te s izradom projektnih rješenja glede novih perspektivnih zahvata, kako bi se sve vode novih potencijalnih izvorišta mogle efikasno priхватiti, transportirati i distribuirati u svim smjerovima i do svih potrošača. Samo na taj način u potpunosti će se zadovoljiti sve potrebe za vodom kao jednoj od najvažnijih ljudskih potreba i stvoriti nužni uvjeti za razvoj cijelokupnog područja Zadarske županije.

Analizirajući raspoložive vodne resurse, a u svezi potrebnih količina, zahtjevanu kvalitetu vode i sigurnost u opskrbi vodom, zadovoljenje potreba za vodom cijelokupnog prostora Zadarske županije može se postići:

- Dogradnjom Regionalnog vodovoda Sjeverne Dalmacije u skladu s ranije predviđenim rješenjem, odnosno povećanjem kapaciteta sa sadašnjih 1175,0 l/s na 3035,0 l/s. To se može postići ostvarenjem višenamjenskih akumulacija na uzvodnom toku rijeke Zrmanje i

~~rijekе Krupe, izgradnjom crnih postaja, tlačnog cjevovoda, paralelnog gravitacijskog vodoprovodnika od lokacije vodospreme "Milanci" i uređaja za kondicioniranje vode.~~

2. Realizacijom u potpunosti druge etape projekta povezivanja vodoopskrbnih sustava Zadra i Šibenika. Nakon odabira lokacije i izvedbe novog vodozahvata na rijeci Krki s pratećim uređajem za kondicioniranje za cjelokupno priobalno područje Zadarske županije osigurat će se određene količine vode iz ovog pravca.
3. Realizacijom planiranih višenamjenskih akumulacija na prostoru Velebitskog zaleda duž toka rijeke Ričice i na ~~potećima~~ **vodotocima**: Opsenica, Krupčica i Radučica moguće je osigurati značajne količine kvalitetne i energetski povoljne vode.
4. Ostvarenjem zahvata podzemnih voda podvelebitskog područja koje se za sada gube u moru, što treba dodatno adekvatno istražiti.
5. Korištenjem lokalnih izvorišta koja do sada nisu dovoljno ispitana i u cijelosti iskorištena, a zbog blizine u odnosu na potrošačka mjesta mogu se koristiti za vodoopskrbu uz relativno male troškove eksploatacije. Najznačajnija lokalna vodocrpilišta/vodozahvati su Boljkovac, Biba, Velo Blato, Povljana, Kneževići, Vratrovac, Jukić Vrelo, Žmansko polje (Malo i Velo jezero),~~i~~ Begovača ~~i~~ Nazret. Ostala lokalna vodocrpilišta/vodozahvati su: Jezero (turanjsko), Bijeli Klanac, Kotlina, Mazin, Bruvno Štikada, Žegar, Krupa dok su vodocrpilišta/vodozahvati **Nazret**, Oko, Stanesa, Pećina, Mramor (Ražanac), Gradina, Mrzlac, Jezerine, Magaredar, Vrčići, Kožlovac, Trubanj, Golubinka (Bjelina), Božava, Olib, Kolan i Molat u fazi istraživanja ili u pričuvu.
6. Povećanjem kapaciteta na postojećim vodozahvatima Kakma i Boljkovac izvođenjem dodatnih i produbljivanjem postojećih bušotina.
7. Korištenjem vode iz Vranskog jezera za što se mora nastaviti s započetim istražnim radovima.
8. Ostvarenjem nadzemnih višenamjenskih akumulacija na Bokanjačkom blatu i srednjem dijelu vodotoka Miljašić Jaruga.
9. Povezivanjem vodoopskrbnog sustava Hrvatsko primorje (južni ogrank - Senj) na Regionalni vodovod Sjeverne Dalmacije iz dva pravca Vira i Ražanca.

Nakon provedbe adekvatnih istražnih radova na svim do sada nedovoljno istraženim potencijalnim izvorištima, te utvrđivanjem potreba za ostvarenjem eventualnih umjetnih akumulacija moraju se izraditi osnovna koncepcijska rješenja distribucije vode i novelirati postojeći planovi vodoopskrbe.

U svezi potpune opskrbe stanovništva potrebnim količinama vode, a posebno zbog potreba razvoja sveukupnog planiranog gospodarstva, naročito očekivane izgradnje industrijskih i turističkih kapaciteta, te komunalnih potreba, moraju se u potpunosti realizirati planirani vodoopskrbni pravci i izgraditi vodovodne mreže svih naselja na području Županije, jer će inače dovoljne količine vode koje će osiguravati raspoloživa izvorišta i magistralni vodosprovodnici ostati neiskorištene. Vodeći računa o što bržem i optimalnijem rješavanju problema vodoopskrbe pojedinih dijelova Županije nužno je što prije pristupiti svim potrebnim aktivnostima u svezi izgradnje pojedinih vodovodnih podsustava sa svim pratećim vodnim građevinama, a na slijedećim prvcima:

- Regionalni vodovod: Seline-Starigrad-Tribanj
- dovršenje Zapadnog pravca: Zadar-Bokanjačko blato-Petrčane-Nin-Privlaka-Vir-otok Pag (~~potez Vir-otok Pag je pričuvna mogućnost depune opskrbe Paga~~)
- Regionalni vodovod – Rtina-most-otok Pag-Miškovići
- Kopno Zadar-otok Ugljan-otok Pašman-kopno(Sv. Filip i Jakov)
- podsustav gospodarskih zona Murvice, Smokovića i Crnog, naselja Briševi niže zone naselja Murvica.
- proširenje mreže na otoku Pagu
- za područje Obrovca: Obrovac-Bilšane; Kruševo-Zelengrad-Medviđa;

- za područje Benkovca: Kakma-Polača-Zapužane-Raštević-Zagrad-Lišane Tinjske-Tinj; Lisičić-Popovići-Karin-Bruška-Bjelina; Podlug-Miranje-Ceranje-Pristeg-Dobra Voda-Radašinovci; Benkovačko Selo-Buković-Podgrađe-Perušić Benkovački-Kolarine-Kožlovac-Donji Lepuri-Bulić-Vukšić-Prović-Lišane Ostrovičke-Ostrovica-Morpolača
- za visoku zonu grada Zadra
- proširenje kapaciteta i mreže naselja Gračac s izvorišta i podzemnih voda «Blanuše-Brvno»
- južni otočni pravac: Ugljan-Iž-Rava-Dugi otok

Karakteristika svih otoka Zadarske županije su neznatni vlastiti vodni resursi koji stoga nisu iskoristivi za kvalitetno rješavanje problema njihove vodoopskrbe.

Program razvitka vodoopskrbe otoka mora postati državni program kako bi svako otočko naselje dobilo sigurne i prema uobičajenim standardima uvijek dovoljne količine pitke vode. U razvojni program vodopskrbe otoka nužno je uvesti koncept održivog gospodarenja vodama i upravljanja sustavom vodoopskrbe.

Moguća prihvatljiva rješenja vodoopskrbe otoka Zadarske županije su dovođenje vode s kopna vodosprovodnicima ili brodovima vodonoscima, te eventualna desalinacija bočate ili morske vode. Za sada je najprihvatljivije rješenje vodoopskrbe za udaljenije otoke dovoz vode brodovima vodonoscima s kopna, izgradnja mjesnih vodovodnih mreža i novih vodnih građevina za umjetno retencioniranje potrebnih količina pitke vode, te kvalitetno održavanje postojećih javnih mjesnih cisterni. Na mjesnim mrežama mora se ugraditi dovojan broj hidranata preko kojih će se kontrolirano, po potrebi, puniti privatne cisterne.

U svezi što racionalnijeg iskorištavanja izgrađenih građevina postojećih vodoopskrbnih sustava na području Zadarske županije nužno je kontinuirano provoditi potrebna snimanja glede upoznavanja i praćenja stvarnih karakteristika postojeće distribucijske mreže (prema sadašnjim analizama gubici u postojećoj mreži iznose oko 60%). Time će se na vrijeme uočiti i sanirati svi eventualni gubici, izvršiti buduća potrebna dogradnja postojećih sustava, te osigurati redovita isporuka zahtjevanih količina vode svim potrošačima u svim predviđenim i izvanrednim uvjetima pogona. Za učinkovito provođenje ovog trajnog procesa potreban je postupan razvoj i adekvatnog informacijskog sustava koji će se sastojati od centralnog dispečerskog centra, kvalitetnog mrežnog sustava daljinskog upravljanja i primopredajnih postaja duž cjelokupnog vodoopskrbnog sustava Županije.

Na području pojedinih dijelova Županije mora se povećati rezervoarski prostor tako da ukupna zapremina vodosprema pokriva barem 30% ukupne maksimalne dnevne potrebe pojedinog područja, jer izgradnja mreže bez vodosprema dovodi u pitanje sigurnost pogona svih vodoopskrbnih sustava.

Također je nužno izgraditi i uređaje za kondicioniranje vode.

Paralelno s razvojem vodoopskrbnih sustava mora se provesti što efikasnija zaštita svih izvorišta od svakog oblika zagađenja. To je neophodno jer zbog propusnosti krškog terena otpadne tvari mogu relativno brzo doći u podzemne slojeve gdje su osnovna sabirališta izvorskih voda Županije. Stoga se moraju poduzeti potrebne mjere u svezi zaštite svih površinskih i podzemnih voda od svih mogućih zagađivanja prvenstveno određivanjem i onda stalnom kontrolom sanitarnih zaštitnih zona svih do sada zahvaćenih voda na području Zadarske županije i u skladu s tim pristupiti uređenju režima života unutar pojedinih zona.

TABLICNI PRIKAZ 17: PRIKAZ VODOCRPILIŠTA S PREGLEDOM PROVEDNIH HIDROGEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA:

Lokacija	Min. izdašnost (l/sec)	Hidrogeološki elaborat	Prijedlog zona sanitrene zaštite	Odluka o zonama sanitarne zaštite	Primjedba
BOKANJAC	115	IGI - 1994. g.	da	da	
BOLJKOVAC	40	IGI - 1994. g.	da	da	
MUSKOVCI	450	IGI - 1999. g.	da	ne	u izradi
BERBEROV BUK	725	IGI - 1999. g.	da	ne	u izradi
KAKMA	150	IGI - 1990. g.	I zona	ne	

TURANJSKO JEZ.	50	IGI - 1999. g.	I zona	ne	
BEGOVAČA	10	IGI - 1999. g.	I zona	ne	
KUTIJN STAN	35	ne	ne	ne	
JUKIĆ VRELO	8	ne	ne	ne	izvorište
ŠTIKADA	50	ne	ne	ne	površ. akumulacija
ŽMANSKKO POLJE	3	ne	ne	ne	Dugi otok
BIBA	15	IGI - 1990. g.	da	ne	
VELO BLATO	25	INA projekt	I zona	ne	

Kako se voda još uvijek troši kao sirovina neograničenih količina koja minimalno utječe na ukupne troškove života i proizvodnju sveukupnih dobara racionalnija potrošnja i efikasnija uporaba vode može se postići njenom preraspodjelom u korist učinkovitijeg korisnika. To se prvenstveno odnosi na dosadašnje neracionalno korištenje vode iz javnih vodoopskrbnih sustava u poljoprivredne svrhe (navodnjavanje). U budućnosti mora se za navodnjavanje i općenito u poljoprivredne svrhe isključivo koristiti voda niže kvalitete dobivena nakon određenog stupnja pročišćavanja iz otpadnih i djelomično zaslanjenih voda, ili iz umjetnih akumulacija.

Na smanjenje svih oblika potrošnje i efikasniju uporabu vode najdirektnije i najefikasnije može se utjecati cijenom vode čime će se stvoriti prihodi nužni za efikasco održavanje i pogon izgrađenih sustava, odnosno za nova investicijska ulaganja u razvoj vodoopskrbe.

Mora se kontinuirano provoditi snimanja realnog stanja postojećih građevina vodovodne mreže u cilju otkrivanja i saniranja gubitaka, definiranja načina uključenja novih zahvaćenih voda u postojeći sustav, te optimaliziranje rada cjelokupnog sustava.

3.6.2.2. Sustav odvodnje

Planirani porast stanovništva i predviđeni razvoj gospodarstva Zadarske županije neizostavno će dovesti do povećanja složenosti problema odvodnje i opasnosti od štetnih posljedica za sve vitalne elemente prirodne okoline, naročito vodne resurse. Kako bi se što učinkovitije spriječilo daljnje zagađenje podzemnih voda i obalnog mora i čim prije saniralo postojeće nezadovoljavajuće stanje nužno je donošenjem odgovarajućih propisa i osiguranjem potrebnih materijalnih sredstava, na državnoj i lokalnoj razini, pospješiti i ubrzati aktivnosti u svezi izgradnje adekvatnih sustava odvodnje otpadnih voda s funkcionalnim uređajima za pročišćavanje i pripadajućim ispustima.

Prema prirodnim karakteristikama, gustoći naseljenosti, gospodarskom razvoju, stupnju izgrađenosti kolektorske mreže i osobitosti sredine u odnosu na prijamnik cjelokupno područje Zadarske županije u svezi rješavanja prikupljanja, pročišćavanja i dispozicije otpadnih voda može se podijeliti na:

- priobalno područje
- otoci
- unutrašnje kopneno područje

Priobalno područje

Za priobalno područje Zadarske županije more je od pamтивjeka, zbog svoje relativno velike sposobnosti samopročišćavanja, osnovni prijamnik svih viškova ljudskih djelatnosti, pa tako i potrošnih voda. Obalno more je dio općeg krajolika, pa je iz estetskih i zdravstvenih razloga potrebno očuvati njegovu prirodnu kakvoću. Također i zbog gospodarske orijentacije u kojoj turizam zauzima primarno mjesto nužno je na cijelom prostoru Županije, održati more u stanju visoke kvalitete provodeći stalnu zaštitu morske vode od onečišćenja otpadnim tvarima. Veličina i broj naselja, te koncentracija gospodarstva najveći su duž priobalnog dijela Zadarske županije, pa time i najveći zahtjevi glede zaštite voda od zagađivanja. Da bi

se osigurala zaštita mora, očuvala tražena kvaliteta morske vode, omogućilo održanje i razvoj svih biotropnih sustava u njemu, sve otpadne vode iz naselja ovog dijela Županije moraju se prethodno pročistiti do stupnja koji neće ugroziti čistoću i utvrđene pokazatelje kvalitete mora. Stoga se u svim naseljima priobalnog dijela Zadarske županije mora što prije izgraditi kolektorska mreža i uređaji s nužnim stupnjem čišćenja jer će dolazak turista iz zemalja EU sve više ovisiti o načinu i stupnju čišćenja otpadnih voda turističkih mesta, osobito zbog izravnog suparništva u gospodarskom pogledu sredozemnih turističkih zemalja koje već imaju uređaje za čišćenje otpadnih voda, ili će ih uskoro izgraditi. Najprije se moraju definirati programi istražnih radova u svezi utvrđivanja postojećeg stanja kvalitete mora, kapaciteta mora za prihvrat otpadnih voda i procjene potrebnog stupnja pročišćavanja prije podmorske dispozicije. Na osnovi rezultata istražnih radova moraju se izraditi koncepcijska rješenja sustava odvodnje i dispozicije otpadnih voda za sva naselja priobalnog područja Županije.

Osnovne prepostavke za izradu ovih rješenja mora biti primjena razdijelnog sustava odvodnje, te ispuštanje nakon odgovarajućeg čišćenja u morski recipijent dugim podmorskim ispustima. Oborinske vode ispustiti će se kratkim ispustima u more ili preko upojnih bunara u podzemlje. Pri odabiru lokacije uređaja moraju se zadovoljiti prostorno-planerski zahtjevi o izboru što izoliranijeg područja, dovoljno udaljenog od zona širenja naselja i turističkih zona, zahtjev o potrebnim zonama sanitарне zaštite oko uređaja, zahtjev da uređaj bude što bliže lociran podmorskom ispustu i visinski tako položen da pročišćene otpadne vode gravitacijski otječu s uređaja u more, te zahtjev da se osigura dovoljno prostora za dogradnju i proširenje uređaja u slučaju potrebe za primjenom većeg stupnja pročišćavanja otpadnih voda u budućnosti.

Kako se otpadne vode zbog svojih fizikalno-kemijskih osobina šire po površini mora na dosta velike udaljenosti od izvora zagađenja, ovisno o površinskim strujama i vjetru, neophodno je izgradnjom dovoljno dugih podmorskih cjevovoda izvršiti zaštitu rekreativnih zona uz obalni pojas do udaljenosti 300 m od obale.

Točan položaj, dužina i profil podmorskog ispusta mora se odabrati na osnovi prethodno izvršenih sveobuhvatnih oceanografskih ispitivanja kojima će se utvrditi povoljne morske struje i potrebne dubine, tako da vjetar ne donosi otpadne tvari na plaže ili druga atraktivna obalna područja, a da se istovremeno maksimalno iskoriste učinci samopročišćavanja prijamnika.

Stupanj pročišćavanja odredit će se obzirom na količine i sastav otpadnih voda, karakteristike i prijemnu moć morskog recipijenta na lokaciji ispusta efluenta u more, a na način da ispuštene otpadne vode ne djeluju štetno na postojeći ekosustav mora, da se omogući sadašnji i planirani način korištenja obalnog mora, zadovolji sadašnja i omogući prilagodba budućoj zakonskoj regulativi.

Paralelno s definiranjem koncepcijskih rješenja mora se pristupiti etapnoj izgradnji sustava odvodnje, nastojeći da svaka etapa izgradnje predstavlja funkcionalno zaokruženu cjelinu.

Nužno je provoditi stalno praćenje količine i kvalitete ispuštene otpadne vode, te kvalitete prijamnika, kako bi se na vrijeme uočila potreba za većim stupnjem pročišćavanja. Za područje grada Zadra predviđena je etapna izgradnja sustava odvodnje i uređaja za pročišćavanje. U prvoj etapi predviđena su dva uređaja: uređaj "CENTAR" i uređaj "BORIK", a iz razloga što je Zadarski kanal relativno zatvoreni kanal sa slabim strujanjima morske vode i malim dubinama. Na području sustava odvodnje Borik izgrađena je prva faza uređaja za 16 000 ES s prvim stupnjem čišćenja i ispuštanja otpadnih voda u more dugim podmorskim ispustom. U drugoj fazi izgradnje planirano je proširenje uređaja na 32 000 ES. uređaj "CENTAR" je dimenzioniran na 100 000 ES za prvu fazu izgradnje uz drugi stupanj čišćenja, te za drugu fazu na 200000 ES uz drugi stupanj čišćenja. U konačnoj fazi izgradnje sustava odvodnje grada Zadra, kad se prethodno izgradi centralni uređaj "CENTAR" i cjelokupna prateća kolektorska mreža, izvršit će se spajanje sustava Borik na sustav Centar.

Prema Planu zaštite voda od zagađenja uređaj za pročišćavanje otpadnih voda grada Zadra svrstan je u i kategoriju hitnosti u koju ulaze zagađivači koji imaju velik utjecaj na kvalitetu vode i mora na širem području, ili se pojavljuju kao neposredni zagađivači izvorišta za opskrbu vodom.

Odvodnja otpadnih voda za područje "Biogradske rivijere", tj. za naselja: Sv. Petar, Turanj, Sv. Filip i Jakov, Biograd na Moru, Pakoštane i Drage, mora se rješavati prema prihvaćenom "Idejnem projektu odvodnje otpadnih voda Biogradske rivijere". Odabran je razdijelni sustav odvodnje i zajednički centralni uređaj za pročišćavanje otpadnih voda. Predloženo rješenje podrazumijeva izgradnju obalnih kolektora koji se od viših kota spuštaju prema moru sakupljajući otpadne vode svih usputnih potrošača. Na obali mora predviđene su crpne postaje kojima se sakupljene otpadne vode prepumpavaju u sljedeći više položeni gravitacijski kolektor. Opisani segment transportiranja otpadnih voda ponavlja se onoliko puta koliko to zahtijevaju konfiguracija terena i raspored potrošača, a sve do uređaja za pročišćavanje. Lokacija uređaja je na području rta Kumenat iznad podmorskog ispusta, u sredini područja čije se otpadne vode pročišćavaju i na dovoljnoj udaljenosti od postojećih turističkih naselja. Planirano opterećenje uređaja za prvu fazu je cca 27 500 ES, a za konačno stanje je oko 55 000 ES. Prihvaćen je postupak mehaničko - biološkog pročišćavanja otpadnih voda.

Dispozicija otpadnih voda iz naselja koja su uvučena u dugačke i plitke zaljeve i uvale s nepovoljnim morskim strujama mora se riješiti: izgradnjom znatno dužih podmorskikh ispusta uz primjenu većeg stupnja pročišćavanja, ispuštanjem u okolini teren uz korištenje prethodno adekvatno pročišćene otpadne vode u poljoprivredne svrhe, ili prepumpavanjem do područja otvorenog mora sa zadovoljavajućim dubinama i strujanjima morske vode. To se prvenstveno odnosi na rješavanje odvodnje otpadnih voda iz svih naselja uz Ninski zaljev i Novigradsko more. Pri tome odabrani sustav odvodnje mora obuhvatiti što veći broj naselja zbog ekonomičnosti izgradnje, veće mogućnosti etapne realizacije i lakšeg održavanja u eksploataciji.

Za naselja Podvelebitskog područja mora se također odabrati zajednički razdijelni sustav odvodnje s dispozicijom adekvatno pročišćenih otpadnih voda u more Podvelebitskog kanala.

Otocí

Osobine otočkog dijela Zadarske županije i pripadajućeg područja odvodnje su: čistoća mora, relativno duboko more šire priobalne zone, povoljni tokovi strujanja tijekom godine koji doprinose održavanju morske sredine kao prijamnika u skladu s postulatima i zahtjevima suvremene znanosti o zaštiti čovjekove sredine od bilo kakvog poremećaja ekološke ravnoteže, nedostatna opskrba vodom stanovništva, relativno male količine disponiranog efluenta u odnosu na vodenu masu recipijenta, nepostojanje industrijskih zagađivača, te turizam kao jedna od poticajnih djelatnosti stanovništva. U sadašnjem trenutku, kad nije riješena redovita i kvalitetna vodoopskrba naselja na otocima koji pripadaju Zadarskoj županiji, teško je predvidjeti skoru izgradnju adekvatnih sustava za odvodnju i dispoziciju otpadnih voda. Međutim sve intenzivnija izgradnja i sve stroži kriteriji glede zaštite voda od zagađivanja traže adekvatno rješavanje odvodnje i na ovim područjima. Obzirom na konfiguraciju obale, položaj prema otvorenom moru i kanalske struje svaki otok ima svoje specifičnosti, što će utjecati na različit pristup rješavanja složenih pitanja odvodnje. Za sve otoke Zadarske županije treba prihvatići razdijelni sustav odvodnje, primijeniti djelomično pročišćavanje potrošnih voda i dispoziciju dugim podmorskim cjevovodima i difuzorskim sustavima. Kako je gospodarski razvoj otoka najdirektnije vezan uz more, treba provesti kvalitetnu zaštitu mora od zagađivanja. Stoga je nužno što prije prići aktivnostima kojima će se obraditi karakteristike svakog otoka, postaviti programske smjernice razvoja, utvrditi količine i karakteristike otpadnih voda, te karakteristike prijamnika. Na osnovu rezultata

istraživanja odredit će se zone s povoljnim, odnosno nepovoljnim, uvjetima za ispuštanje otpadnih voda, odrediti mikrolokacije uređaja i podmorskog ispusta, procijeniti potreban stupanj pročišćavanja prije podmorske dispozicije, te razraditi najoptimalnija varijanta budućeg sustava odvodnje za svaki otok Zadarske županije. Istovremeno s definiranjem koncepciskog rješenja mora se prići etapnoj izgradnji sustava odvodnje, pri čemu svaka etapa izgradnje mora predstavljati funkcionalno zaokruženu cjelinu. Samo tako će se, u momentu kad se za to stvore uvjeti, moći prići realizaciji odabranog sustava odvodnje.

Problem rješenja otpadnih voda za naselja na većim otocima, (Ugljan, Pašman, Dugi otok, Vir, Pag), svodi se na izgradnju obalnih kolektora, uređaja s mehaničkim čišćenjem otpadnih voda i pripadajućeg podmorskog cjevovoda s difuzorskim sustavima. U svezi postizanja ekonomičnosti i finansijskih ušteda treba odabrati nepotpune razdijelne sustave odvodnje. Postojeće septičke jame moraju se u međuvremenu kvalitetno sanirati kako bi postale sasvim nepropusne. Izgradnjom sustava odvodnje septičke jame moraju se potpuno eliminirati.

Za grad Pag mora se u potpunosti realizirati započeti sustav odvodnje. U konačnost sve otpadne vode odvode se obalnim kolektorima do uređaja za pročišćavanje, odakle se preko crpnih postaja i gravitacijskih kolektora transportiraju do 4 km udaljenog Podvelebitskog kanala, gdje se podmorskim ispustom ispuštaju u more.

Za druga mjesta na otoku Pagu kao i planiranu turističku izgradnju treba rješavati po istim smjernicama.

Zbog malog broja žitelja na manjim otocima Zadarske županije (Silba, Olib, Premuda, Škarda, Ist, Molat, Zverinac, Sestrunj, Rivanj, Iž, Rava i Vrgada), još dugo vremena jedino ekonomski prihvatljivo rješenje sakupljanja otpadnih voda za sve objekte bit će septičke jame. Stoga se septičke jame moraju kvalitetno izgraditi tako da budu potpuno vodonepropusne. Pražnjenje istih mora se vršiti redovito i kontrolirano.

Unutrašnje kopneno područje

Premda problemi glede odvodnje otpadnih voda naselja Zadarske županije na kopnenom dijelu nisu tako složeni kao duž priobalja sve intenzivnija izgradnja i sve stroži kriteriji glede zaštite voda traže adekvatno rješavanje odvodnje i na ovim područjima. Cjelokupni prostor unutrašnjeg dijela Županije, zbog krških obilježja terena, neprihvatljiv je i nepodesan kao prijamnik sirove i djelomično pročišćene otpadne vode. Obzirom da su u pitanju područja na kojima se nalaze glavna izvorišta i sabirališta podzemnih voda koja su važna za opskrbu vodom Županije nužno je što prije izgraditi sustave odvodnje i staviti ih u optimalnu funkciju. Odvodnja otpadnih voda svih naselja kopnenog dijela Zadarske županije mora se početi rješavati paralelno s planiranim izgradnjom naselja. Glavni preduvjet za to je izrada kvalitetnih programa koncepciskih rješenja odvodnje i dispozicije otpadnih voda za svako naselje, kako bi se u trenutku kad se za to stvore uvjeti moglo prići ostvarenju tih programa. U cilju maksimalne zaštite svih voda, a uzimajući u obzir planiranu izgradnju i gospodarski razvoj naselja na kopnenom dijelu Županije predlaže se rješavanje odvodnje i dispozicije otpadnih voda izgradnjom razdijelnih sustava odvodnje. Odabrani sustav odvodnje mora obuhvatiti što više naselja, jer je jedan sustav odvodnje ekonomičniji od više pojedinačnih, lakše se u eksploataciji kontrolira i održava, građevinski i pogonski troškovi su zbog smanjenja vršnih količina protoka daleko manji, a omogućava i etapnu izgradnju svakog pojedinog naselja uklapajući se u konačno rješenje.

Kako u gradu Benkovcu postoji uređaj za pročišćavanje otpadnih voda potrebno je što prije dograditi kompletну kolektorsku mrežu grada.

Za grad Obrovac moraju se izraditi glavni projekti kompletног budućeg sustava odvodnje s etapnom razradom izgradnje istog.

Na području Gračaca mora se pristupiti realizaciji prikupljanja, pročišćavanja i dispozicije otpadnih voda na osnovi prihvaćenog glavnog projekta. Predviđen je biološki uređaj za pročišćavanje, pa svi industrijski pogoni moraju izgraditi predtretmane svojih otpadnih voda. Za manja naselja na kopnenom dijelu Zadarske županije mogu se primijeniti ove tehnologije za ispuštanje pročišćenih otpadnih voda u tlo ili po površini tla: dvodjelne septičke jame u kombinaciji s biološkim odlaganjem pročišćene vode, oksidacioni ili aerirani jarnici, te biološki kompaktni sustavi. Uporaba nekog od navedenog postupka pročišćavanja zahtjeva pažljivu analizu lokalnih prilika i racionalnost sustava u pogledu investicionih troškova, kao i troškova održavanja. Pročišćavanje otpadnih voda, razvojem tehnologije, postaje sve rafiniranije i već se obavlja tako da se više ne dobiva otpadni proizvod, već vrijedna sirovina kojom se mogu rješavati problemi nedostatka vode. Iz toga razloga za pojedina naselja na kopnu pa i na otocima Zadarske županije moraju se razmotriti varijantne mogućnosti korištenja otpadnih voda, prethodno obrađenih na klasičan način ili preko gotovih tipskih uređaja za biološko pročišćavanje, u poljoprivredne svrhe, za navodnjavanje pojedinih poljoprivrednih kultura. To zahtjeva prethodnu pažljivu analizu lokalnih prilika i racionalnost odabranog sustava glede investicijskih troškova i troškova održavanja. Poželjno je da, eventualno odabrani, gotovi tipski uređaji za biološko pročišćavanje otpadnih voda budu što jednostavniji za izvedbu i održavanje, sa što povoljnijim tehničkim, ekološkim i ekonomskim pokazateljima.

Industrijske otpadne vode, ovisno o vrsti i stupnju zagađenja, moraju se prije ispuštanja u javni sustav odvodnje naselja, vodotok ili obalno more prethodno pročistiti do propisanog stupnja. To zahtjeva da svaki industrijski pogon i ostali specifični zagađivači otpadnih voda imaju svoj vlastiti sustav za pročišćavanje ovisno o karakteru svog tehnološkog procesa. Da bi ovo funkcionalo mora se na mjestu priključka, odnosno ispusta industrijskih otpadnih voda, provoditi stalna efikasna kontrola zagađenosti istih. Na cijelom području Zadarske županije moraju se izvršiti opsežne analize otpadnih voda svih industrijskih pogona, utvrditi njihove obveze i rokovi za izgradnju efikasnog predtretmana, te odrediti standardni uvjeti za ispuštanje. Stoga za sve nove industrijske pogone sastavni dio investicijskog elaborata mora obvezatno biti i adekvatna razrada načina pročišćavanja svih otpadnih voda koje se susreću u tehnološkom procesu, a obzirom na njihove karakteristike.

Donošenje relevantnih zakonskih propisa, potpisivanje međunarodnih konvencija o zaštiti voda i planirani razvoj turizma postavit će problem pročišćavanja otpadnih voda i zaštite okoliša prioritetnim za rješavanje na cjelokupnom prostoru Zadarske županije.

Studija zaštite voda na području Zadarske županije, temeljem analize kvantitativnih i kvalitativnih procjena količina i vrsta dala je načelna rješenja odvodnje i pročišćavanja zagađenih otpadnih voda svih gradova i naselja na cijelom području Županije te dala prijedlog kategorizacije vodotoka odnosno obalnog mora. Studija je predložila pogodne recipijente kao i lokacije uređaja za pročišćavanje otpadnih voda s prijedlogom odgovarajuće tehnologije pročišćavanja te dala procjenu ekonomske i tehničke vrijednosti odvodnje. Izradom Studije tek su započele aktivnosti vezane uz odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda. Kod izrade daljnje dokumentacije odvodnje otpadnih voda potrebno je izvršiti detaljnu analizu predloženih sustava, dati optimalni način odvodnje, odrediti konkretni postupak pročišćavanja, odrediti faznosti izgradnje istih vodeći se planiranim razvojem naselja, odnosno financijskim mogućnostima investitora.

3.6.2.3. Zaštita od štetnog djelovanja voda

Zaštita od štetnog djelovanja rijeka, povremenih bujičnih tokova i odvodnih kanala, kada može doći do plavljenja, ispiranja, podrivanja ili odronjavanja zemljišta i drugih sličnih štetnih pojava, te posredno do ugrožavanja života i zdravlja ljudi i njihove imovine, te poremećaja u

vodnom režimu, će se provoditi izgradnjom zaštitnih i regulacijskih vodnih građevina na rijekama i ostalim vodotocima, odnosno tehničkim i gospodarskim održavanjem vodotoka, vodnog dobra i regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina koja se provodi prema programu uređenja vodotoka i drugih voda u okviru Plana upravljanja vodama.

Tehničke mjere zaštite od štetnog djelovanja voda su:

- redovito obavljanje svih potrebnih radova gospodarskog i tehničkog održavanja vodotoka, vodnog dobra i vodnih građevina (nasipi, ustave, crpne stanice itd.);
- sanacija svih ratnih i ostalih šteta na vodotocima, vodnom dobru i vodnim građevinama;
- rješavanje problema zaštite od poplava u sklopu višenamjenskih sustava (izgradnja višenamjenskih akumulacija i distribucijskih vodnih građevina, te upravljanje i koordinacija upravljanja istim tijekom velikih voda);
- sustavno građenje i održavanje regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina za zaštitu erozije
- revitalizacija zapuštenih i oštećenih, te građenje novih sustava melioracijske odvodnje uskladištenih sa potrebama i mogućnostima poljoprivrednih proizvođača;
- redovito održavanje revitaliziranih ili novih osnovnih melioracijskih objekata za odvodnju (lateralni kanali, crpne stanice, odvodni tuneli).

Planske preventivne mjere zaštite od štetnog djelovanja voda su:

- rješavanje problema vodnog dobro, razgraničenje vodnog dobra (uknjižba i unos u prostorne planove), sustavno praćenje stanja na vodnom dobru;
- izrada i sustavno vođenje kataстра voda, vodnog dobra i vodnih građevina unutar informacijskog sustava voda;
- usklađenost i dostupnost katastara drugih službi u sustavu obrane od poplava (katastar ekstremnih hidroloških pojava, katastar stanja erozije i protuerozijskih mjera, itd.);
- izrada karata područja podložnih poplavama prema raznim kriterijima (vjerojatnost pojave, trajanje poplave, vršni protoci itd.)
- izrada karata rizika za područja podložna poplavama na temelju procjene rizika od šteta (gustoća i tipa naselja, vrste objekata, industrija, poljoprivreda);
- izrada i prihvaćanje plana obrane od poplava za jedinstveni sustav voda na temelju karata područja podložnih poplavama;
- provedba mjera operativne obrane od poplava;
- informiranje i obrazovanje stanovništva o poplavama i načinima ograničavanja šteta;
- ograničavanje korištenja područja podložnih poplavama kroz prostorno-planske i druge dokumente.

Mjere poboljšanja sustava prognoziranja i sustava dojavljivanja su:

- unapređivanje sustava autorskih meteoroloških i vodomjernih postaja;
- unapređivanje sustava meteoroloških i hidroloških prognoziranja;
- omogućavanje što lakše dostupnosti i nesmetane dostupnosti izmjerjenih i prognoziranih podataka svim nadležnim službama u realnom vremenu preko razvijenog informacijskog sustava.

Mjere zadržavanja vode na slivu su:

- smanjivanje vršnih protoka poplavnih valova reaktiviranjem bivših poplavnih površina i obnovom vodotoka;
- odgovarajuće korištenje zemljišta, zakonska zaštita poplavnih područja i nadzor nad njihovim korištenjem;
- sudjelovanje u radovima pošumljavanja slivnih površina i u ostalim zaštitnim protuerozijskim radovima.

U svrhu tehničkog održavanja te radova građenja treba osigurati inundacijski - zaštitni pojas minimalne širine:

- 10,0 m uz korito rijeke Zrmanje, vodotoka Kotarke i Miljašić jaruge
- 10,0 m uz objekte obrambenih nasipa u branjenom području;
- 5,0 m od gornjeg ruba korita ostalih bujičnih vodotoka i odvodnih kanala, odnosno ruba čestice javnog vodnog dobra.
- ovisno o veličini i stanju uređenosti vodotoka ili objekta, širina inundacijskog - zaštitnog pojasa može biti i manja, ali ne manja od 3,0 m, a što bi se utvrdilo vodopravnim uvjetima za svaki objekt posebno.

Posebnom odlukama Ministarstva poljoprivrede utvrđene su granice zaštitnog inundacijskog pojasa na području sliva Miljašić jaruga, području Vranskog polja i području Donje Baštice.

Postojeće nebranjene poplavne površine uz velike vodoteke Zrmanju, Otuču, Kličevicu i ostale vodoteke, te na području zatvorenih kraških polja bi trebalo u pravilu ostaviti kao postoeće poljoprivredne površine bez izgradnje ili širenja građevinskih područja na njima. u dosadašnjim građevinskim područjima. koji su u potencijalno poplavnom području, investitori i projektanti stambenih objekata, prometnica i ostalih objekata, a posebno važnijih poslovnih građevina (farma, skladišta i sl., dužni su uzeti u obzir navedenu činjenicu, te predmetne objekte uskladiti sa uvjetima koji se mogu javiti uslijed velikih voda.

Postojeća neregulirana korita povremenih bujičnih vodotoka i oborinskih kanala potrebno je regulacijskim radovima povezati i urediti na način da se u kontinuitetu sprovedu oborinske i druge površinske vode do ulijeva u recipijent, a sve u skladu sa zahtjevima zaštite prirode, vodopravnim uvjetima i ostalim aktima i planovima predviđenim Zakonom o vodama. Projektna rješenja uređenja korita sa svim potrebnim objektima, maksimalno smjestiti na česticu "javno vodno dobro" iz razloga izbjegavanja imovinsko - pravnih sporova kao i razloga prilagodbe uređenja važećoj prostorno-planskoj dokumentaciji, a koje će istovremeno omogućiti siguran i blagovremen protok voda vodotoka te održavanje i čišćenje istog.

3.6.3. Energetski sustav

Cijelo područje Zadarske županije pokriveno je elektroenergetskom mrežom s relativno zadovoljavajućom gustoćom mreže i sigurnošću opskrbe, no energiju uglavnom dobiva iz državnog sustava (preko spojeva u RHE Velebit na naponu od 400 kV te na TS Bilice u Šibeniku na naponu od 220 kV). Od izvora električne energije na području Zadarske županije uz RHE (reverzibilna hidroelektrana) Velebit snage **276 MW** (**2 x 140 138MW**)

- MVA u funkciji su i vjetroelektrane: VE Ravna I, VE velika Popina, VE Zadar 2 i VE Zadar 3. **vjetroelektrana Zelengrad – Obrovac, vjetroelektrana VE ZD 6, vjetroelektrana VE ZD2, vjetroelektrana VE ZD3, Mala vjetroelektrana Ravna 1, vjetroelektrana Korlat, vjetroelektrana VE ZD4, Vjetropark Jasenice, vjetroelektrana VE ZD3P, vjetroelektrana VE ZD2P, vjetroelektrana VE Mazin 2, vjetroelektrana Bruvno**

Od prihvatljivih resursa za buduće elektroenergetske izvore planirane su lokacije novih elektroenergetskih građevina:

- termoelektrana na plin PTEBravar kod Obrovca
- hidroelektrane na Zrmanji - HE Zrmanja i HE Žegar

Upotreba ugljena kao energenta ovim se planom ne razmatra
~~razvojni cilj elektroenergetskog sustava Zadarske županije je izgradnja transformatorskih stanica:~~

• ~~vodovima:~~

- DV 2x400 kV RHE Velebit – Poličnik
- DV/KB 2x110 kV Trafostanica Poličnik – Zadar zapad/Zadar centar
- DV 110 kV Poličnik – Zadar istok
- DV 110 kV Poličnik – Posedarje
- TS 110/20 (10) kV Poličnik s uvedenim postojećeg DV 110 kV Obrovac – Nin
- TS 110/20 (10) kV Zadar istok
- TS 110/20 (10) kV Zadar zapad s uvedenim postojećeg DV 110 kV Zadar centar-Nin
- TS 110/20 (10) kV Posedarje
- TS 110/20 (10) kV Seline
- TS 110/20 (10) kV Kukljičica

te dalekovođa:

- KB 110 kV Zadar istok-Kukljičica
- DV 110 kV Posedarje-Obrovac
- DV/KB 110 kV Posedarje-Seline

Svakako da izgradnja novih postrojenja i objekata nije sve što je potrebno napraviti. Da bi se povećala pogonska sigurnost potrebno je temeljito rekonstruirati transformatorske stanice 35 kV u Selinama i u Obrovcu te TS Zadar 4. Od objekata prijenosne mreže treba rekonstruirati transformatorske stanice TS 110/35 kV Zadar, Nin (potpuni prijelaz na transformaciju 110/20 kV), te ugradnju drugog transformatora 110/20 kV u TS 110/20(10) kV Pag. Također je potrebna i rekonstrukcija DV 110 kV Biograd-Zadar i Zadar – Obrovac na dionici Zadar - Zadar istok. Rekonstrukcija će se zbog prostorno urbanističkih razloga realizirati zamjenom nadzemnog voda 110 kV s kabelom.

Za nove elektroenergetske izvore, moguće je nedvojbeno konstatirati, njihovu razvojnu potrebu kako na nivou cijele države tako i na nivou naše Županije. To proizlazi iz usporednih podataka o potrošnji električne energije po stanovniku koji su u 1996 godini registrirani, kako smo već naveli za Zadarsku županiju oko 1800 kWh/st., za Splitsku županiju oko 2450 kWh/st., za regiju Dalmacije oko 2150 kWh/st., za Hrvatsku oko 2430 kWh/st., dočim je ista proizvodnja u Poljskoj, Španjolskoj, Rumunjskoj, Grčkoj i Bugarskoj skoro za 50% veća, u Švicarskoj, Njemačkoj, Danskoj, Japanu otprilike za 150% veća, a u SAD za 550% veća. U Albaniji je ona za oko 100% manja nego u Hrvatskoj. Zato je potrebno svakako planirati izgradnju i drugih mogućih izvora energije kako za proizvodnju električne energije tako i za ostale energetske potrebe. Istovremeno postojeće resurse treba racionalno koristiti što svakako znači smanjivanje gubitaka odnosno smanjivanje emisije energije u zrak, vodu i tlo, a također što više uvoditi u korištenje male alternativne izvore, kao što su **solarne elektrane**, male hidroelektrane i vjetroelektrane.

U cilju racionalnijeg korištenja i zaštite prostora, a prema nacionalnim energetskim programima, planira se korištenje obnovljivih energetskih izvora (vode, sunca, vjetra), za koje naše područje ima preduvjete. Određena su područja mogućeg smještaja malih hidroelektrana i područja za planiranu izgradnju vjetroelektrana.

Mogućnost izgradnje solarnih elektrana temelji se na preliminarnoj analizi opravdanosti izgradnje postrojenja i mogućnosti priključka na elektroenergetsku mrežu, prema uvjetima Plana

~~Planiranje područja za smještaj ostalih građevina za korištenje obnovljivih izvora energije temeljiti će se na Programu provedbe Strategije energetskog razvitka RH.~~

Smještaj građevina u kojima se koristi biomasa i biopljin određuju se PPUO/G.U sklopu mjera za povećanje energetske učinkovitosti Planom se potiče izgradnja kogeneracijskih i trigeneracijskih postrojenja.

Plinifikacija

Plan razvoja, izgradnje i modernizacije plinskog transportnog sustava u Republici Hrvatskoj od 2002. do 2011. godine, izradio je PLINACRO d.o.o. Zagreb.

Taj plan je prihvaćen od strane Ministarstva gospodarstva Republike Hrvatske, koje je, sukladno odredbama Zakona o tržištu plina („Narodne novine“, br. 68/01 i Zakona o energiji („Narodne novine“, br. 86/01, odlukom Ministarstva gospodarstva RH od 30. kolovoza 2002. odobrio njegovu primjenu za prvo petogodišnje razdoblje od 2002. do 2006. godine.

Sastavni dio tog plana je i grupa projekata plinovodni sustav Like i Dalmacije, čijom izgradnjom su se otvorile mogućnosti plinoficiranja tih područja.

Prostorom Zadarske županije izgrađen je plinski magistralni sustav sa odvojnim plinovodima i pratećim nadzemnim objektima.

Područjem Zadarske županije prolaze

- III DIO Plinovodnog sustava Like i Dalmacije
 - Magistralni plinovod MČS 3 Gospić – PČMRS Benkovac DN 500/75
 - Odvojni plinovod za MRS Obrovac DN 300/75
 - Odvojni plinovod za MRS Biograd DN 200/75
 - Odvojni plinovod za MRS Zadar DN 300/75
 - prateći nadzemni objekti: MČS-4 Obrovac, MRS Obrovac, BS-9 Medviđa, BS-10 Popovići, PČ/MRS Benkovac; BS Benkovac, BS Zemunik Donji, MRS Zadar, MRS Biograd
- IV DIO Plinovodnog sustava Like i Dalmacije
 - Magistralni plinovod PČ/MRS Benkovac-PČ/MRS Dugopolje DN 500/75
 - Odvojni plinovod za MRS Tisno DN 200/75
 - prateći nadzemni objekt: BS-11 Morpolaća

Trase magistralnih plinovoda:

- magistralni plinovod Gospić – Benkovac DN 500/75
- magistralni plinovod Benkovac – Zadar DN 300/75
- magistralni plinovod Benkovac – Dugopolje DN 500/75
- odvojni plinovod za MRS Obrovac DN 300/75
- odvojni plinovod za MRS Biograd DN 200/75
- odvojni plinovod za MRS Tisno DN 200/75

Prateći nadzemni objekti:

- MRS OBROVAC
- BS 9 MEDVIDA,
- BS-10 POPOVIĆI
- PČ/MRS BENKOVAC
- BS BENKOVAC,
- BS ZEMUNIK GORNJI

- MRS BIOGRAD
- MRS ZADAR
- BS 11 MORPOLAČA

Za županijsku distributivnu mrežu izrađena je Studija opskrbe prirodnim plinom Zadarske županije i Idejni projekt opskrbe prirodnim plinom Zadarske Županije kojima su određene, između ostalog, trase plinovoda te regulacijske stanice.

Od MRS opskrba će se dalje omogućiti sustavom visokotlačnih plinovoda, maksimalnog radnog tlaka 6 – 16 ili 16 – 25 bar pretlaka ili srednjetlačnim plinovodima (4 bar pretlaka) za područja u okruženju MRS. Tlak visokotlačnog sustava će se u redukcijskim stanicama reducirati na vrijednost tlaka srednjetlačnih plinovoda maksimalnog radnog tlaka 4 bar pretlaka ili vrijednost tlaka niskotlačnih plinovoda maksimalnog radnog tlaka 100 mbar.

3.7. POSTUPANJE S OTPADOM

3.7.1. Koncept cjelovitog postupanja s otpadom

Zadarska županija je temeljem Zakona o otpadu („Narodne novine“, br. 178/04., 153/05., 111/06., 110/07., 60/08., 87/09.) donijela Plan gospodarenja otpadom Zadarske županije („Službeni glasnik Zadarske županije“, br. 15/09.) koji sadrži

- ciljeve i mjere gospodarenja otpadom,
- plan djelovanja u razdoblju 2008.- 2016.,
- organizaciju budućeg sustava gospodarenja otpadom,
- finansijske aspekte plana gospodarenja otpadom.

Sustav postupanja s otpadom sastoji se od tri faze: skupljanje, reciklaža i odlaganje.

Politika gospodarenja otpadom propisuje:

- sprječavanje nastanka otpada,
- pripremu za ponovnu uporabu,
- recikliranje,
- drugi postupci uporabe, npr. energetska uporaba,
- zbrinjavanje otpada.

Otpad se odlaže na lokacijama koje je odredila lokalna samouprava. Redovito se sakupljaju i prerađuju papir, PET ambalaža, staklo, željezo, bakar, mjed, aluminij, akumulatori i olovo.

Trenutno postoji 9 neusklađenih odlagališta otpada: „Diklo“ - Grad Zadar, „Baštijunski brig“ - Grad Biograd na Moru, „Kljakovača“ - Grad Obrovac, „Sveti Kuzam“ - Grad Pag, „Stražbenica 2“ - Općina Gračac, „Dračevac“ - Općina Jasenice, „Čelinka“ - Općina Polača, „Vulina Draga“ - Općina Povljana, „Tri luke“ - Općina Tkon.

Potrebno je uspostaviti sustav sakupljanja reciklabilnog otpada putem reciklažnih kontejnera, reciklažnih dvorišta i eko otoka..

Reciklažna dvorišta (RD) su nadzirani ograđeni prostori namijenjeni razvrstavanju i privremenom skladištenju manjih količina posebnih vrsta otpada,

Eko-otoci (EO) su mesta na javnoj površini na kojem se nalaze jedno ili više posuda za prihvatanje odvojeno sakupljenog materijala kao što je PET ambalaža, otpadni papir i karton, metalna ambalaža, višeslojna (tetrapak) ambalaža, stakleni otpad i druge posebne kategorije otpada.

Ciljevi provedbe reciklaže za ambalažni otpad trebaju biti ostvareni uspostavom sustavnog sakupljanja papira/kartona, stakla, metala i plastike iz kućanstava, trgovine i industrije.

Lokacije reciklažnih dvorišta i eko-otoka određuju jedinice lokalne samouprave. Odvojeno sakupljeni otpad iz kućanstava koji se privremeno skladišti u reciklažnim dvorištima moguće je direktno predavati ovlaštenim sakupljačima ili obrađivačima, ili izravno prevoziti u Centar za gospodarenje otpadom.

Planom je određena lokacija za izgradnju Županijskog (regionalnog) centra za gospodarenje otpadom za područje Zadarske županije (MBO, odlagalište neopasnog i inertnog otpada i svi prateći objekti) u skladu sa Planom gospodarenja otpadom Zadarske županije na području Grada Benkovca.

U sklopu ŽCGO-a planirana je izgradnja kazete za zbrinjavanje azbesta.

Sastavni dio cjelovitog sustava gospodarenja otpadom čine pretovarne stanice, za koje su predviđene lokacije u skladu s Idejnim rješenjem. Izgradnjim centra za gospodarenje otpadom i uspostavom cjelovitog sustava zbrinjavanja otpad će se sakupljati na šest lokacija u sklopu pretovarnih stanica i prevoziti u Centar.

U slučaju potrebe prostornim planovima uređenja jedinica lokalnih samouprava moguće je odrediti i druge lokacije.

Više jedinica lokalne samouprave mogu sporazumno osigurati provođenje mjera za postupanje s komunalnim otpadom.

Odvojeno sakupljeni otpad iz kućanstava treba privremeno skladištitи u reciklažnim dvorištima, te odvoziti u pretovarne stanice.

Neopasni proizvodni otpad je otpad koji nastaje u proizvodnim procesima u gospodarstvu, ustanovama i uslužnim djelatnostima, a po količinama, sastavu i svojstvu razlikuje se od komunalnog otpada. To je otpad koji za razliku od opasnog proizvodnog otpada ne sadrži ili sadrži malo tvari koje podliježu fizikalnoj, kemijskoj ili biološkoj razgradnji pa ne ugrožavaju okoliš.

Opasni proizvodni otpad proizvođač je dužan skladištitи na propisan način do trenutka predaje ovlaštenom sakupljaču. Tehničko-tehnološke uvjete kojima moraju udovoljavati oprema, prostor i građevine za skladištenje opasnog otpada propisuje resorni ministar.

Do izgradnje ŽCGO-a utvrđuje se mogućnost skladištenja opasnog otpada izdvojenog iz komunalnog otpada na lokacijama označenim na kartografskom prikazu (1.1. Korištenje i namjena površina, mj 1:100 000), pod uvjetom zadovoljavanja zakonskih propisa i ishođenja odgovarajućih dozvola.

3.8. SPRJEČAVANJE NEPOVOLJNIH UTJECAJA NA OKOLIŠ

3.8.1. Podaci o utjecaju pojedinih zahvata na okoliš Županije

Nepovoljne utjecaje na okoliš imaju, u većoj ili manjoj mjeri:

- odlagališta otpada
- kompleks industrijsko-lučke zone u Gaženici, uvala Bregdeti, Ričina,
- brodogradilište u u. V. Lamjana kod Kali
- gradske otpadne vode Zadra, Obrovca, Biograda na Moru, Benkovca, Paga, Nina
- pojedina turistička naselja i objekti
- pojedine poljoprivredne površine (minirane površine, uporaba sredstava za zaštitu)
- objekti posebne namjene
- kamenolomi, posudišta kamena, nesanirani kamenolomi
- brojni manji onečišćivači (farme, klaonice, servisi, divlja odlagališta otpada, septičke jame s propusnim dnom, izljevi fekalija, kotlovnice itd.), ali vrlo opasni za onečišćenje okoliša

- otpad koji se baca u more te na morskom dnu izaziva nepopravljive posljedice po životinjski i biljni svijet
- zloupotreba u privrednom, malom obiteljskom i sportsko-rekreacijskom ribolovu

3.8.2. Tlo

U smislu zaštite, tla imaju slijedeće funkcije:

1. prirodne funkcije kao što su:
 - a) životna osnova i životni prostor za ljudе, biljke, životinje i organizme u tlu,
 - b) sastavni dio prirodnog potencijala, osobito sa svojim kružnim tokovima vode i hranjivih tvari,
2. funkcija arhiva prirodne i kulturne povijesti,
3. gospodarske funkcije:
 - a) ležište sirovina,
 - b) površina za naseljavanje i rekreaciju,
 - c) za biljnu proizvodnju,
 - d) za ostale načine gospodarskog i javnog korištenja, promet, opskrbu i odvodnju.

Kod utjecaja na tlo potrebno je u najvećoj mogućoj mjeri izbjegavati oštećenje njegovih prirodnih funkcija, te njegovih funkcija arhiviranja prirodne i kulturne povijesti.

3.8.3. Podaci o drugim nepovoljnim utjecajima na okoliš Županije

Buka i vibracije imaju nepovoljan, premdа često teško primjetljiv odnosno prikriven utjecaj na okoliš. Premda u Županiji nema većih izvora buke i vibracija, oni su ipak u određenoj mjeri prisutni na mnogim mikrolokacijama. Na žalost ni o ovim pojavama ne postoje kompetentni podaci već se može samo nagađati o određenim posljedicama (nestanak pojedinih životinjskih vrsta, oboljenja, promjene ponašanja). Nešto manje se radi o industrijskoj buci (tvornice, pogoni, kamenolomi, brodogradilište i sl.) i to uglavnom u njihovoј neposrednoj blizini, nego o buci prometa (cestovni, brodski, željeznički,).

Potrebno je posebno istaknuti nepovoljni utjecaj na zrak pojedinih kamenoloma (Sridnjak i dr.) u blizini kojih dolazi do taloženja prašine na okolnim površinama i naseljima (Bibinje, istočni dijelovi Zadra i kamenolom Gorica na Pagu).

U ovom trenutku, dok još nema značajnije industrijske proizvodnje, potrebno je izvršiti analitička mjerjenja kakvoće zraka za određivanje nultog stanja s obzirom da još uvijek nije uspostavljena mreža za kontinuirano praćenje kakvoće zraka na području Zadarske županije.

Današnje prilike u Zadarskoj županiji u svezi čistoće zraka su dobre. Možda povremeno pojedina postrojenja u određenim ekscesnim situacijama mogu ispustiti određene količine štetnih tvari, koje mogu utjecati na čistoću zraka. Međutim, budući se radi o relativno čistoj industriji na području Zadarske županije koja ne ugrožava čistoću zraka takvi slučajevi su vrlo rijetki. Ovdje bi bilo potrebno spomenuti i utjecaj kamenoloma na kakvoću zraka s obzirom na utjecaj kamene prašine koja nepovoljno utječe na kakvoću zraka pogotovo ako se kamenolomi nalaze u blizini naseljenih mjesta.

Iz svega navedenog potrebno je utvrditi i organizirati trajno praćenje i mjerjenje kakvoće i čistoće zraka od strane stručnih ustanova.

3.9. PLAN SKLANJANJA STANOVNIŠTVA

Sklanjanje stanovništva u Zadarskoj županiji planirano je ovisno o stupnju ugroženosti od ratnih opasnosti u miru, u skloništima osnovne zaštite, skloništima dopunske zaštite te u podrumima i drugim pogodnim objektima za sklanjanje.

Prema procjeni Policijske uprave zadarske o ugroženosti stanovništva i materijalnih dobara i procjeni vlastitih mogućnosti za zaštitu i spašavanje, sklanjanje u skloništima planira se u gradovima, u neposrednoj blizini većih industrijskih objekata (lučko-industrijska zona "Gaženica"), zračnoj luci, te infrastrukturnim objektima na prometnicama (Paški i Maslenički most).

TABLICA 18: NASELJA U KOJIMA SE MORAJU GRADITI SKLONIŠTA
S POTREBNIM BROJEM SKLONIŠNIH MJESTA

Red. br.	N a s e l j e	Potreban broj sklonišnih mjesta
1.	Zadar	45.000
2.	Benkovac	1.500
3.	Bibinje	2.000
4.	Biograd na Moru	3.500
5.	Gračac	1.000
6.	Nin	1.000
7.	Obrovac	500
8.	Pag	1.500
UKUPNO		56.000

Prikazani podaci o potrebnom broju sklonišnih mesta s prethodne tabele procijenjeni su, a temelje se na postojećem broju stanovnika umanjenom za dio ljudstva s obvezom u ratu izvan mjesta prebivanja te za dio ljudstva koji se planski ili samoinicijativno pomjerio odnosno evakuirao i u njemu treba planirati gradnju skloništa osnovne zaštite otpornosti 100 kPa, skloništa dopunske zaštite otpornosti 50 kPa te porodična skloništa otpornosti 30 kPa.

Skloništa osnovne zaštite planiraju se u užoj gradskoj zoni te na području koje gravitira lučko-industrijskoj zoni. Na ostalom dijelu planiraju se skloništa dopunske zaštite te porodična skloništa kod individualne stambene izgradnje.

U mjestu Bibinje planira se izgradnja skloništa osnovne zaštite otpornosti 100 kPa, na području koje gravitira lučko-industrijskoj zoni, a u ostalom dijelu skloništa dopunske zaštite otpornosti 50 kPa. Kod individualne stambene izgradnje planiraju se porodična skloništa otpornosti 30 kPa.

U ostalim navedenim mjestima u kojima se grade skloništa planiraju se skloništa dopunske zaštite otpornosti 50 kPa, a kod individualne stambene izgradnje porodična skloništa otpornosti 30 kPa.

U svim ostalim naseljenim mjestima Županije sklanjanje stanovništva treba planirati u zaklonima.

3.10. ZONE POSEBNE NAMJENE

Na području Zadarske županije, a prema Zakonu o obrani („Narodne novine“, br. 33/02 i 58/02) i Pravilniku o zaštitnim i sigurnosnim zonama vojnih objekata („Narodne novine“, br. 175/03), zone posebne namjene obuhvaćaju slijedeće vojne komplekse od interesa obrane:

GRAD/OPĆINA	Lokacija	Objekt posebne namjene
ZADAR	Babin Dub	vojno skladište
	Travičina glavica	OUP
	Molat, otok Molat	maskirni vez 1
	Molat, otok Molat	maskirni vez 2
	Molat, uvala Podgarbe	maskirni vez 3
	Molat, Brguljski zaljev	plutačni vez
BENKOVAC	Benkovac	vojarna
	Benkovac	zrakoplovni poligon
	Mejanica – Lisičić	vojni kompleks
BIOGRAD NA MORU	Jankolovica	OUP
BIBINJE	Gaženica	vojno skladište
GRAČAC	Čelavač	OUP
POLAČA	Kakma	radio far
SALI	Božava	OUP
	Dragove	OUP
	Paprenica	OUP
	Čuška Duboka, Dugi otok	maskirni vez
	Mir, uvala Telašćica	maskirni vez
	Mir, uvala Telašćica	plutačni vez
	Vela straža	radar HRM
	Zagračina	potkop
	Propratno	potkop
	Bokašin	potkop
Zemunik	„Dugi otok“ (LD-20)	zrakoplovno vježbalište
	„Dugi otok“ (LD-22)	zrakoplovno vježbalište
Zemunik	Zemunik	zračna luka

Mjere zaštite zona posebne namjene i njihovo usklađenje s ostalim korisnicima u prostoru definirat će se planovima nižeg reda.

Temeljem Zakona o obrani („Narodne novine“, broj 73/13, 75/15, 27/16, 110/17 i 30/18) i Pravilnika o zaštitnim i sigurnosnim zonama oko vojnih lokacija i građevina („Narodne novine“, broj 122/15), zone posebne namjene za vojne lokacije i građevine na području Zadarske županije su:

Naziv vojne lokacije	Zaštitna i sigurnosna zona	Grad/Općina
Vojarna „Pukovnik Mirko Vukušić“	Tablica 2.1. i 3.1.	Zadar/Zemunik Donji
Vojarna „Benkovac“	Tablica 2.1.	Benkovac

VSK „Babin Dub“	Tablica 4.1.	Zadar
VSK „Gaženica“	Tablica 4.1.	Bibinje
Vježbalište „Debelo brdo“	Tablica 5.1.	Benkovac
Strelište „Lisičić“	Tablica 5.2.	Benkovac
LUP-POM „Vela Straža“	Tablica 6.3.	Sali
LUP-PV „Čelavac“	Tablica 2.1.	Gračac
LUP-POTKOP „Zagračina“	Tablica 6.5.	Sali
LUP-POTKOP „Prapratna“	Tablica 6.5.	Sali
LUP-POTKOP „Bokašin“	Tablica 6.5.	Sali
LUP „MV-1“ otok Molat	Tablica 6.2.	Zadar
LUP „MV-2“ otok Molat	Tablica 6.2.	Zadar
LUP „MV-3“ otok Molat	Tablica 6.2.	Zadar
LUP „MV-Mir“ Dugi otok	Tablica 6.2.	Sali
LUP „MV-Ćuška Duboka“	Tablica 6.2.	Sali
LUP „Rt Lopata“	Tablica 6.2.	Sali
Plutačni vez „Mir“ Dugi otok	Tablica 6.2.	Sali
Plutačni vez Brguljski zaljev	Tablica 6.2.	Zadar
„Dom zrakoplovstva“	Tablica 2.1.	Zadar
„Kakma“ radio far	Tablica 3.4.	Polača
Zrakoplovno vježbalište „DUGI OTOK“ (LD-20)	-	-
Zrakoplovno vježbalište „DUGI OTOK“ (LD-22)	-	-

Zaštitne i sigurnosne zone za navedene lokacije i građevine određene su sukladno odredbama navedenog Pravilnika o zaštitnim i sigurnosnim zonama oko vojnih lokacija i građevina.

II. Popis tabličnih prikaza (odabrani uzorci)

TABLIČNI PRIKAZ 1: KLIMA I PODNEBLJE - OSUNČANJE	10
TABLIČNI PRIKAZ 2: KLIMA I PODNEBLJE - INSOLACIJA	11
TABLIČNI PRIKAZ 3: KLIMA I PODNEBLJE - PROSJEČNE TEMPERATURE	11
TABLIČNI PRIKAZ 4: KLIMA I PODNEBLJE - EKSTREMNE TEMPERATURE	11
TABLIČNI PRIKAZ 5: KLIMA I PODNEBLJE - UČESTALOST VJETROVA	12
TABLIČNI PRIKAZ 6: KLIMA I PODNEBLJE - RELATIVNA VLAGA	13
TABLIČNI PRIKAZ 7: KLIMA I PODNEBLJE - OBORINE	13
TABLIČNI PRIKAZ 8: KLIMA I PODNEBLJE - BROJ DANA S PADALINAMA.....	14
TABLIČNI PRIKAZ 9: KLIMA I PODNEBLJE - NAOBLAKA	14
TABLIČNI PRIKAZ 10: KLIMA I PODNEBLJE - VEDRINA/OBLAČNOST	14
TABLIČNI PRIKAZ 11: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: ZADARSKA URBANA REGIJA	20
TABLIČNI PRIKAZ 12: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: ZADARSKO-BIOGRADSKI OTOCI	21
TABLIČNI PRIKAZ 13: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: OTOK PAG	22
TABLIČNI PRIKAZ 14: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: RAVNOKOTARSKI ZAOBALNI PROSTOR	22
TABLIČNI PRIKAZ 15: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: PROSTOR PODVELEBITSKOG KANALA.....	23
TABLIČNI PRIKAZ 16: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: BUKOVICA	23
TABLIČNI PRIKAZ 17: ZEMLJOPISNO-ANALITIČKE CJELINE: LIČKO-POUNSKI PROSTOR	24
TABLIČNI PRIKAZ 18: ODNOŠ IZMEĐU KEMIJSKOG SASTAVA VODA SLIVA ZRMANJE I TIPIČNIH KRŠKIH VODA....	28
TABLIČNI PRIKAZ 19: SANITARNO-KEMIJSKE ZNAČAJKE VODE	28
TABLIČNI PRIKAZ 20: ODNOŠ IZMEĐU KEMIJSKOGA SASTAVA VODA OVOGA PODRUČJA I SASTAVA TIPIČNIH KRŠKIH VODA.....	29
TABLIČNI PRIKAZ 21: HIGIJENSKE ZNAČAJKE VODA.....	30
TABLIČNI PRIKAZ 22: STANJE PLANSKE DOKUMENTACIJE	78
TABLIČNI PRIKAZ 23: UKUPNO NAVODNJAVANE - ODVODNJAVANE POVRŠINE.....	102
TABLIČNI PRIKAZ 24: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: ZADARSKA URBANA REGIJA.....	113
TABLIČNI PRIKAZ 25: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: ZADARSKO-BIOGRADSKI OTOCI	113
TABLIČNI PRIKAZ 26: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: OTOK PAG	114
TABLIČNI PRIKAZ 27: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: RAVNOKOTARSKI ZAOBALNI PROSTOR	114
TABLIČNI PRIKAZ 28: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: PROSTOR PODVELEBITSKOG KANALA	114
TABLIČNI PRIKAZ 29: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: BUKOVICA	114
TABLIČNI PRIKAZ 30: PROSTORNO-RAZVOJNE CJELINE: LIČKO-POUNSKI PROSTOR	114
TABLIČNI PRIKAZ 31: ZADARSKA ŽUPANIJA PROJEKCIJA DO 2010. GODINE	114

III. Popis tablica (županijski pokazatelji)

TABLICA 1: PODACI O POVRŠINI, STANOVNICIMA, STANOVIMA I DOMAĆINSTVIMA, TE GUSTOĆA NASELJENOSTI U ODNOŠU NA OPĆINE I GRADOVE	16
TABLICA 2: PODACI O POVRŠINI, STANOVNICIMA I GUSTOĆI NASELJENOSTI 2001. GOD. U ODNOŠU NA PROBLEMSKA PODRUČJA	17
TABLICA 3: PROSTORNE CJELINE ZADARSKE ŽUPANIJE: POVRŠINA, STANOVNIŠTVO I GUSTOĆA NASELJENOSTI 2001. GODINE	18
TABLICA 4: PROSTORNE CJELINE ZADARSKE ŽUPANIJE - POVRŠINE, STANOVNIŠTVO I NASELJA 2001.....	24
TABLICA 5: KONCENTRACIJA STANOVNIŠTVA U CENTRALNIM NASELJIMA 2001. GODINE	25
TABLICA 6: CENTRALNA NASELJA I BROJ STANOVNIKA 2001. GODINE	26
TABLICA 7: PROSTORNO RAZVOJNE CJELINE - 2010. GODINE	115
TABLICA 8: SREDIŠNJA I VEĆA NASELJA 2001. I 2010. GODINE	115
TABLICA 9: ISKAZ PROSTORNIH POKAZATELJA ZA NAMJENU POVRŠINA.....	116
TABLICA 10: SUSTAV SREDIŠNJIH NASELJA ZADARSKE ŽUPANIJE	119
TABLICA 11: POSTOJEĆA I POTENCIJALNA VELIKA PODRUČJA TURISTIČKE NAMJENE	126
TABLICA 12: DJELATNOSTI – ODGOJ I OBRAZOVANJE	132
TABLICA 13: DRUŠTVENE DJELATNOSTI – KULTURA	135
TABLICA 14: DRUŠTVENE DJELATNOSTI – SPORT I REKREACIJA	136
TABLICA 15: ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB	139
TABLICA 16: DRUŠTVENE DJELATNOSTI – UPRAVA	140
TABLICA 17: PRIKAZ VODOCRPLIŠTA S PREGLEDOM PROVEDNIH HIDROGEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA:.....	167
TABLICA 18: NASELJA U KOJIMA SE MORAJU GRADITI SKLONIŠTA S POTREBNIM BROjem SKLONIŠNIH MJESTA	179